

KÖZIGAZGATÁSI KÖNYVTÁR

Szerkeszti és kiadja:

Dr. KAMPIS JÁNOS

A M. KIR. CSENDŐRSÉG SZERVEZETE, SZOLGÁLATA ÉS VISZONYA A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGOKHOZ.

IRTA:

NÉMETHY FERENCZ

M. KIR. CSENDŐR-FŐHADNAGY

BEOSZTVA A M. KIR. HONVÉDELMI MINISTERIUM XVI. ÜGYOSZTÁLYÁBA.

II—III. RÉSZ.

A M. KIR. CSENDŐRSÉG HATÁSKÖRE, JOGAI, SZOLG. TEENDŐI S ELJÁRÁSA.

A M. KIR. CSENDŐRSÉG VISZONYA A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGOKHOZ.

Ára 1 kor. 20 fill.

MEGJELENIK HAVONKINT.

Szerkesztőség:

Budapest, I. kerület (Vár), Uri-utca
64. szám.

Kiadóhivatal:

Orsz. Közp. Községi Nyomda Részv.-társ.
Budapest, VI., Váci-körút 61.

ELŐFIZETÉSI DIJ:

Egész évre (12 füzet) 12 kor. Félévre (6 füzet) 6 kor. Egyes szám 1 kor. 20 fill.

Erőteljesen ajánlom

A M. KIR. CSENDŐRSÉG

SZERVEZETE, SZOLGÁLATA ÉS VISZONYA

A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGOKHOZ.

Némethy Ferencz

IRTA:

NÉMETHY FERENCZ

M. KIR. CSENDŐRFŐHADNAGY,
BEOSZTVA A M. KIR. HONVÉDELMI MINISZTERIUM XVI. ÜGYOSZTÁLYÁBA.

II. RÉSZ.

A M. KIR. CSENDŐRSÉG HATÁSKÖRE, JOGAI, SZOLGÁLATI
TEENDŐI ÉS ELJÁRÁSA.

III. RÉSZ.

A M. KIR. CSENDŐRSÉG VISZONYA A KÖZIGAZGATÁSI
HATÓSÁGOKHOZ.

Ara 1 kor. 20 fill.

Ara 1 kor. 20 fill.

BUDAPEST, 1900.

ORSZÁGOS KÖZPONTI KÖZSÉGI NYOMDA RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

VI., VÁCZI-KÖRÚT 61. SZÁM.

TARTALOMJEGYZÉK.

II. RÉSZ.

ELSŐ FEJEZET.

A csendőrség szolgálatban.

	Oldal
1. A csendőrség ruházata	1
2. A csendőrség fegyverzele és felszerelése	2
3. A csendőrség szolgálatban	3
4. A járőrök eligazítása és bevonulása	3
5. A csendőrség szolgálatai általában	4
6. A „rendes” szolgálat	5
7. A „rendes” szolgálati teendők	8
8. A csendőrség eljárása nagyobb embertömegek által okozott rendzavargás esetén	10
9. A csendőr magatartása szolgálatban	19
10. Ajándék és ingyen ellátás elfogadásának tilalma	21
11. Mulatóhelyek felkeresésének tilalma szolgálatban	22
12. Titoktartás	22
13. Írásbeli bizonyítványok kiállításának tilalma	22
14. Egyéb tilalmak	23
15. Érintkezési mód polgári egyénnel s azok ulbaigazítása	23
16. Érintkezés katonai és polgári örközeggel	23
17. Szolgálatban eljáró csendőrök igazolása	24

MÁSODIK FEJEZET.

A csendőr magatartása szolgálaton kívül	25
---	----

HARMADIK FEJEZET.

A csendőrség érintkezése hatóságokkal és magánfelekkel szolgálatban.

1. Bemutatás a legénység részéről	26
2. Bemutatás tisztek és örsparancsnokok részéről hatósági köze- geknek	27

NEGYEDIK FEJEZET.

Fogolykiséret, fogolyörizet és tolonczkiséret.

1. Fogoly- és fegyencz örkiséret	27
2. Fogolykiséreti költségek	28
3. Felügyelet foglyokra kíséret közben	29
4. Foglyok átadása	31
5. A csendőrség által elfogott egyének kísérése	31
6. Bilincs alkalmazása	32

IV

7. Foglyok őrzése	Oldal 33
8. Fogolyőrzések megakadályozása	34
9. A csendőrség eljárása a tolonczszabályzat alapján	35

ÖTÖDIK FEJEZET.

A szolgálatot teljesítő csendőr jogai.

1. Intés, figyelmeztetés	38
2. Kikérdezés	40
3. Házkutatás	44
4. Személymotosás	49
5. Elővezetés	50
6. Elfogás	55
a) Az elfogás esetei	55
b) Az elfogás foganatosítása	63
c) Külföldi gonosztévők elfogása	64
d) Közszolgálatban állók elfogása és elővezetése körüli eljárás	65
e) Nem szállítható egyének elfogása és elővezetése körüli eljárás	65
f) Felhívás folytán eszközzendő elfogás, vagy elővezetésnél követendő eljárás	66
g) A csendőrség által elfogott vagy elővezetendő egyének átadása körüli eljárás	67
h) Az elfogottak vagy elővezetendő egyének kikérdezése az őrsparancsnok által	67
i) Az elfogott vagy elővezetendő egyén a csendőrség általi fogva tartásának ideje és helye	68
j) Az elfogott vagy elővezetendő egyének hatósági kikérdezése a csendőrség által tapasztalt bánásmódról	69
7. Fegyverhasználat	70

HATODIK FEJEZET.

A csendőrség eljárása elemi csapások és váratlan szerencsétlenségek esetében.

1. A csendőr magatartása a fent írt esetekben	80
2. Tüzesetnél az oltás, mentés és biztosítás körüli eljárás	81
3. Tüzesetek nyomozása	81
4. Vizáradások alkalmával eljárás	85

HETEDIK FEJEZET.

A csendőrség eljárása bűnesetek megelőzésénél	86
---	----

NYOLCZADIK FEJEZET.

A csendőrség nyomozása.

1. Általános irányelvek	90
2. Csendőrtisztek nyomozása	95

V

KILENCZEDIK FEJEZET.

A csendőrség eljárása nyomozás közben a saját őrskörletének és az ország határainak átlépése eseteiben	Oldal 96
Határszéli szolgálat	99

TIZEDIK FEJEZET.

A katonasághoz való viszony, az azokkal való érintkezés, a katonai egyénekkal, valamint a sorozás elől megszököttekkel szemben való eljárás	99
1. A csendőrség viszonya a katonasághoz	99
2. A csendőrség érintkezési módja a katonai parancsnokságokkal szemben	100
3. Nyomozó cselekmények katonai személyek ellen	101
4. Katonai egyének elfogatása	101
5. Elfogott katonai egyének átadása	102
6. Nyomozás katonai épületekben	102
7. Katonai egyéneknek tanukénti kikérdezése	102
8. Katonai (honvéd) egyének igazolványainak ellenőrzése	102
9. Szökésben vagy önkénylő eltávozásban gyanús katona, vagy honvéd legénységi egyénekekkel eljárás	103
10. Sorozás elől megszököttek előállítására	104

III. RÉSZ.

A csendőrség viszonya a közigazgatási hatóságokhoz.

ELSŐ FEJEZET.

1. Általános tudnivalók	107
2. Érintkezés módja a csendőrség és a polgári hatóságok között	107
a) Felhívások	107
b) Megkeresések	108
c) Felhívások	108
d) Megkülönböztetés felhívás, megkeresés és feljelentés közt	109
3. A közigazgatási hatóságok rendelkezési jogá a csendőrséggel	109
4. Községi előljárásságok teendői a csendőrséggel szemben	111
5. Irásbeli érintkezés a csendőrség és a hatóságok között	113

MÁSODIK FEJEZET.

A csendőrség igénybe vétele hatóságok részéről	115
--	-----

HARMADIK FEJEZET.

Karhatalmi segédlet.

1. Az igénybevétel illetékessége és annak módozatai	115
2. Karhatalmi segédlet költségei	122
3. Segédlet adóvögrehajításoknál	123
4. Segédlet jövedéki törvények végrehajtásánál	123

NEGYEDIK FEJEZET.

Oldal

A csendőrség területi hatásköre és viszonya a rendőrséghez.

1. Területi illetékesség	123
2. A csendőrség eljárása a fő- és székváros, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok, valamint idegen szolgabírói járás területén.	
a) Törvényhatóságok területén eljárás	124
b) Rendezett tanácsú városok területén	126
3. Városi rendőrközegek eljárása a csendőrség felügyelete területén teljesítendő szolgálatoknál	128
4. Érintkezés csendőrség és rendőrség között	130

ÖTÖDIK FEJEZET.

1. Helyi rendészeti ügyek	131
2. Eljárás helyi rendészeti ügyekben	134

HATODIK FEJEZET.

A csendőr-parancsnokságok hatásköre.

1. Az őrsparancsnokság	135
2. A szakaszparancsnokság	137
3. A szárnyparancsnokság	139
4. A kerületi parancsnokság	140

HETEDIK FEJEZET.

A közigazgatási hatóságok jogai és teendői a csendőrséggel szemben.

1. Községi előjáróságok	142
2. A főszolgabíró	147
3. Az alispán	149

NYOLCZADIK FEJEZET.

A csendőrség állomáshelyeinek megváltoztatása, új alosztályok, különítmények felállítása, őrsmegegerősítések	151
--	-----

KILENCZEDIK FEJEZET.

A csendőrség elszállásolása hivatalos eljárása közben	152
---	-----

TIZEDIK FEJEZET.

A katonai előfogatokról	154
-----------------------------------	-----

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Csendőr-legénység kiténtetése és megjutalmazása iránti javaslatok	156
---	-----

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓ.

	Oldal
Ajándék elfogadásának tilalma	21
Adóvégrehajtásoknál segédkezés	122
Alispán rendelkezési joga a csendőrséggel szemben	149
Állomás helyek megváltoztatása	151
Alosztályok felállítása	153
Átrepülési szállás	157
Alapirányok	26
Bemutatók	32
Bilincs	65
Beteg egyének elfogása	69
Bántalmazási panasz esetén eljárás	80
Balesetek esetén eljárás	23
Érintkezés módja polgári és katonai egyénekekkel	50
Elővezetés	55
Elfogás	63
Elfogás fogunatosítása	66
Elfogott egyénekekkel eljárás; foglyok átadása	68
Elfogottak meddig tarthatók őrizetben a csendőrség által	69
Elfogottak hatósági kihallgatása	80
Elemi csapások alkalmával eljárás	130
Érintkezés csendőrség és rendőrség közt	152
Elszállásolás	154
Előfogatok	161
Érempődij	2
Fegyverzet és felszerelés	4
Felszólított szolgálat	37
Fogoly kíséret	28
Fogoly kíséreti költségek	29
Fogoly szökések megakadályozása	30
Fogoly átadása	32
Foglyok őrzése	32

Figyelmeztetés	Oldal
Fegyverhasználat	39
Fegyverhasználat körülményei	70
Fegyverhasználat magyarázata	73
Fegyverhasználat után eljárás	75
Felkivások	78
Feljelentések	107
	108
Helyi ismeretek szerzése	6
Hulla feltalálásánál eljárás	11
Házalás	14
Házkutatás	14
Házkutatás fogadtatása	44
Helyszíni szemle	46
Határállépés	93
Határszéli szolgálat	96
Helyi rendészeti ügyek	99
Helyi rendészeti ügyekben eljárás	131
Hatásköre a csendőr-parancsnokságoknak	134
	135
Ingyen ellátás elfogadásának tilalma	21
Írásbeli bizonyítványok kiállításának tilalma	22
Igazolási járórnok	24
Intés	24
Írományok átvizsgálása	39
Írásbeli érintkezés hatóságok és csendőrség közt	47
Ígénybevétele a csendőrségnek polgári hatóságok által	113
	114
Járőrvezetők	2
Járőrök eligazítása és bevonulása	3
Járőrszolgálatban tilalmak	20
Járőrök igazolása	24
Jövedéki törvények végrehajtásánál segély	123
Jelvényes kiüntetések	161
Jelvény-pótdíj	162
Katona szökevények elfogása	17
Kikérdezési joga a csendőrnek	40
Külföldi gonoszlévők elfogása	64
Közszolgálatban állók elfogása	65
Katonasághoz való viszonya a csendőrségnek	99
Katonai parancsnokságokkal való érintkezés	100
Katonai egyének elleni nyomozás	101
Katonai egyének elfogása	101
Katonai elfogott egyének átadása	101

	Oldal
Katonai épületekben nyomozás	102
Katonai egyének tanukénti kikérdezése	102
Katonai egyének igazolványainak ellenőrzése	102
Katona szökevényekkel eljárás	103
Közigazgatási hatóságok rendelkezési joga a csendőrséggel	109
Községi előjáróságok teendői a csendőrséggel szemben	111
Karhatalmi segédlet	115
Karhatalmi segédlet költségei	122
Kerületi-parancsnokság hatásköre	140
Közigazgatási hatóságok jogai és teendői a csendőrséggel szemben	142
Községi előjáróságok jogai és teendői	142
Különítmények felállítása	151
Kiüntetések	153
Lőszer	2
Magatartás szolgálatban	19
Mulató helyek felkeresésének tilalma	22
Megszólítása polgári egyéneknek	23
Magatartás szolgálaton kívül	25
Megelőző szolgálat	86
Megkeresések	108
Megjutalmazások	153
Népgyűlés, népesportosulás	9
Nők megmozdítása	49
Nyomozásoknál eljárás	90
Ország határának állépése	96
Őrs körlet határának állépése	96
Őrsparancshokság hatásköre	135
Őrs állomás-helyének meghatározása, őrsök létszámának meg- erősítése és csökkentése	151
Polgári ruhát csendőr nem viselheti	1
Polgári egyének kikérdezése	40
Ruházat	1
Rendes szolgálat	4
Rendes szolgálat célja	5
Rendes szolgálati teendők	8
Rendzavargások esetén eljárás	10
Rendezett tanácsu városokban eljárás	126
Rendőrközlegek eljárása a csendőrség felügyelte területen	128

X

	Oldal
Sértett kikérdezése	42
Személyi ismeretek	7
Személymotosás	49
Személymotosás foganatosítása	50
Szerencsétlenségek esetén eljárás	80
Szakasziparancsnokság hatásköre	137
Szárnyparancsnokság hatásköre	139
Szolgabíró (fő) jogai és teendői a csendőrséggel szemben	147
Titoktartás	99
Tilalmak járőrszolgálatban	20 és 23
Tolonceljárás	35
Terhelt kikérdezése	40
Tanúk kikérdezése	42
Tűzesetek alkalmával eljárás	81
Tűzesetek nyomozása	81
Tűzrendőri szabályok	82
Tisztek nyomozása	95
Területi illetékség és hatáskör	123
Törvényhatóságok területén eljárás	125
Utasok kísérése csendőrijárőrök által	16
Ujencz szökevények elfogása	17
Vizáradásoknál eljárás	85
Zárórák ellenőrzése	18

MÁSODIK RÉSZ.

A CSENDŐRSÉG HATÁSKÖRE, JOGAI, SZOLGÁLATI
TEENDŐI ÉS ELJÁRÁSA.

I. FEJEZET.

A csendőrség szolgálatban.

1. A csendőrség ruházata.

A csendőrség katonai örtest lévén, külső fellépésében és megjelenésében, öltözködés és felszerelés tekintetében is, a fennálló katonai szabályokhoz alkalmazkodik, hogy ekkép mindig mint katona, illetve csendőr, felismerhető legyen.

Tilos ennekfolytán akár szolgálatban, vagy azon kívül polgári ruhát viselnie, még ha ez a szolgálat és közvetve az ország közbiztonságának érdekeit előmozdítaná is.

A fenebbi tiltó határozvány azon elven alapszik, hogy a csendőr, mint katona, első sorban állástekintélyét a közönséggel szemben megvédje, mert csakis annak „birtokában” teljesítheti eredményeivel a szolgálatát; már pedig polgári ruhában nemcsak megtámadtatásnak, hanem igen sokszor csufos bántalmazásnak, lealázó tettelegességek is lehet kitéve, melyeknek visszautasítására, vagy megtorlására mint polgári egyénnek — megfelelő eszközök nem állanak rendelkezésre.

A szolgálatban álló csendőr arról ismerhető fel, hogy szabályszerűen van öltözködve és felszerelve és pedig a *gyalog* csendőr öltözködése *nyáron*: kakastollal és a magyar állami czimerével díszített vadászkalap, zubbony jelszipsinórral, koszoruba kötött köppeney, mely hideg, vagy esős időben felöltve viseltetik, pantalló és rövidszáru csizma.

Télen: ruházata annyiban mutat változást, hogy nadrágját magas száru csizmába huzva viseli és nagy hidegben köppeneyére illesztett báránybőr gallért és ez esetben kalap helyett sapkát hord.

A lovas csendőr, ha gyalog teljesít szolgálatot, épúgy öltözködik, mint a gyalog csendőr, — lóháton azonban pattalló helyett bőrös nadrágot, hosszú száru czizmát és sarkantyut — felkötös készülékkel — visel.

2. A csendőr fegyverzete, felszerelése és lőszere.

A gyalog csendőr fegyverzete és felszerelése: a) Kropatschek-rendszerű, 8 éles töltény befogadására szerkesztett, 11 min. ürméretű ismétlő tárkarabély, döfő szuronnyal, acélmarkolatú, csak az I. sz. csendőrkerületben még a régi rézmarkotú gyalog csendőr kard, a derékszíjra húzott tölténylátska éles töltényekkel és a jobb vállon viselendő járőrtáská, melyben a különféle előjegyzéseit, a guzslánczot és esetleg élelmi szereit stb. viszi magával.

A lovas csendőr felszerelése a gyalog csendőrértől annyiban különbözik, hogy a gyalog csendőr kard helyett hosszabb és rövidebb mintájú lovas csendőr karddal és a gyalog csendőrnél ismertetett fegyverzetén kívül még a 6 lövetű, 9 mm. ürméretű csendőrségi forgópisztolyal is fel van fegyverkezve.

A lovas csendőr felszerelése, a lovagnak nyergelése, kantározása és málházása általában véve a honvédségnél érvényben álló szabályok szerint történik.

Ott, a hol ezen szabályok, a csendőrség sajátlagos szervezeténél fogva gyakorlatilag be nem tarthatók, — a lovas csendőrök számára kiadott „Különleges határozványok” tartalmaznak intézkedéseket.

A gyalog csendőr fegyverzetét a gyalogság, a lovas csendőr ellenben a lovasság részére előírt módon viseli, — kivéve akkor, ha gyalog teljesít szolgálatot, amidőn azt a gyalog csendőr részére előírt módon hordja.

A szolgálati lőszer minden tárkarabély után fejenként 30, — és minden forgópisztoly után fejenként 25 töltényből áll, melyet a járőr mindig szolgálatba magával vinni köteles. (Lásd I. rész VII. fejezet 36. lapoldal.)

3. A csendőrség szolgálatban.

Szolgálatba rendszerint két csendőr küldetik ki, kiknek egymástól elválni — a szolgálat tartama alatt — elvileg nem szabad.

A két csendőr együttvéve „járőr”-t képez. A rangidősb, vagy tapasztaltabb csendőr „járőrzetelő” és ezen minőségben társának előjárója.

A járőrzetelőket a csendőrkerületi parancsnok nevezi ki és azok a jobb mellrészükön viselendő „járőrzetelői jelvény” által ismerhetők fel.

Meghatározott esetekben és pedig:

- a) ellenőrzés;
- b) egyes nem veszélyes foglyok kísérése;
- c) helyi járőrködés;
- d) posta és személyfedezet;
- e) belépő-állomás ügyelet;
- f) vasuti és folyóm átkelési ügyelet;
- g) foglyörzés;

h) fürdő ügyeleti szolgálatoknál egy csendőr is vezényelhető szolgálatba.

Oly esetben, midőn a szolgálati cél elérésére két főből álló járőr is kevés lenne, a járőr főszáma a szükséghez képest megerősítettik, míg nagyobb számú ténykedésekhez tisztek vezetése alatt, nagyobb csendőrségi erő összpontosítatlik.

4. A járőrök eligazítása és bevonulása.

A szolgálatba induló járőrök eligazítása az őrsparancsnok (ennek helyettese) által történik, ki köteles a járőrt a szabályszerű öltözködés-, felszerelés- és fegyverzet (lovasoknál a lovak állapota, nyergelés-, málházás-, kantározás-, vasalás, lőtáp) tekintetében alaposan megvizsgálni, a járőrt szolgálati csendőre, a kellő óvatosságra és a szabályok pontos betartására, valamint a járőrszolgálatban tilalmakra különösen is figyelmeztetni, netáni egyes különleges esetekben pedig a követendő eljárásra nézve részletes utasítással ellátni.

A járőrök szolgálatba indulások előtt lőfegyverüket a laktanyában, erre külön kijelölt helyen, éles töltényekkel, az őrsparancsnok, vagy helyettese jelenlétében tartoznak megtölteni, a hazatérők pedig ugyanott kiüríteni.

A bevonuló járőrök a laktanyába való visszatérésük után a szolgálat teljesítése közben észlelteket és eljárásukat az őrsparancsnoknak, vagy távollétében helyettesének, az őrsírodában tartoznak jelenteni.

Éjuck idején, — midőn már mindenki lepihent, — a jelentés, — különös fontos és halasztást nem szenvedő eseteket kivéve, — másnap reggelre elhalasztható.

Nős őrsparancsnokok a járőrök jelentéseit magán lakoszlályukban nem fogadhatják, csakis az őrsírodában.

5. A csendőrség szolgálatai általában.

A csendőrség szolgálatai két főcsoportba oszthatók:

I. Rendes

II. Felszólított szolgálatra.

A „rendes” szolgálat alatt értjük mindazon szolgálatokat, melyeket a csendőrség hivatásából folyólag, saját kezdeményezéséből, a fenálló szabályok és előjáróinak parancsa szerint, hatósági felhívás nélkül teljesít.

Felszólított szolgálat az, melyet a csendőrség az arra hivatott hatóság, vagy egyén külön felhívására vagy megkérésére végez. Ehhez tartozik a segédletli szolgálat, amidőn a tulajdonképeni hivatalos ténykedéssel a hatóság által kiküldött más egyén van megbizva, valamint a foglyok őrkísérése is.

Az első esetben a szolgálatteljesítéssel járó teljes felelősség az eljáró csendőrt terheli, a második esetben azonban a felhívás tartalmáért azon hatóság, vagy hatósági közeg felelős, aki a felhívást a csendőrségnek kiadta, az eljáró csendőr pedig csupán a felhívásnak a szabályok értelmében pontos végrehajtásáért felelős.

A „rendes” szolgálat általános fogalma alá eső sokféle szolgálatteljesítésknél a konkrét szolgálat célja szerint a következőket különbözteljük meg:

a) Rendes	}	szolgálatot.
b) Ellenőrző		
c) Nyomozó		
d) Helyi járőr		
e) Találkozási járőr		
f) Úti járőr		
g) Fogoly kíséreti		
h) Fogolyőrzési	}	ügyeletli szolgálatot.
i) Vasuti		
j) Hajó		
k) Vásár		
l) Búcsú		
m) Vasgyári		
n) Folyamátkeelési		
o) Bánya		
p) Fürdő		
r) Határszéli és határszél őrházi		
s) Belépő állomási		
t) Posta		
u) Személy		
v) Hulla		

A „felszólított” szolgálatok ugyancsak különféle elnevezés alatt szerepelnek. Megkülönböztetünk:

- Elővezetést;
- rab kíséretet;
- rab őrizetet;
- segély szolgálatot végrehajtások, adóbehajtások, mértékek hitelességének ellenőrzésénél, bírósági vagy más hatósági funkciók alkalmával stb.

6. A „rendes” szolgálat célja.

A csendőrség *rendes* szolgálatteljesítésénél kétféle célt követ, t. i. a mint azt ezen mű első részében már kifejtettük:

1. Lehetőleg megelőzni és megakadályozni mindazt, a mi a fennálló törvényekkel, rendeletekkel tiltva van, vagyis *praeventiv* szolgálatot teljesíteni;

2. a véghezvitt törvénysértéseket és tilalmak áthágását *kideríteni* és a tetteseket megtorlás céljából vagy *feljelenteni*, vagy az illetékes hatóságoknak átadni.

A „rendes” szolgálatteljesítés céljainak elérésére a csendőrség rendszerint két főből álló járőrökre osztva vezényeltetik külszolgálatba. Ugy az ilyen, mint bármely más szolgálatot teljesítő járőr azonban — ha e közben arra alkalom nyílik — a *praeventiv* eljárásra mindig kötelezett.

Egyáltalán pedig bármilyen szolgálatot teljesít is a csendőrség, tartozik oly véghezvitt törvénysértések után, amelyek még kiderítve nem lettek, folytatni és gyűjteni azon adatokat, amelyek segítségével a bűncselekmény kideríthetővé válik.

Büntények és vétségek, mielőtt azok a csendőrség tudomására jutnak, azonnal nyomoztatnak és ily célból, minden más egyéb szolgálat félbeszakításával és mellőzésével, csakis a bűncselekmény nyomozására fordítatik az igyekezet és rendelkezésre álló erő.

A mennyiben az őrs sem felszólított, sem nyomozó, vagy más fontosabb szolgálatteljesítéssel elfoglalva nincs, a saját körletének területét tartozik a „rendes” szolgálatteljesítésével átportyázni.

Ezen célból minden őrs területe — annak nagyságához képest — több őrzőpartra van felosztva, melyeknek leportyázása a rendelkezésre álló létszámerőhöz képest havonta többször is eszközöltetik.

Az őrzőparatokba fel vannak véve a községek, tanyák,

magánosan álló házak, erdők, szóval minden lakott és lakatlan tereptárgy és minden tereprész, a hol csak ember megfordulhat.

Az őrzéskorok a szerint portyáztatnak, a hogy a közbiztonsági viszonyok azt megkövetelik és pedig az őrzéskoroknak tereptárgyai oly sorrendben, a mint azt az őrsparancsnok előírja.

Az országutak, vagy más jártabb utakhoz nem ragaszkodik a csendőr, hanem mellékutakra, ösvényekre sőt egész járattalan helyekre is kilér.

Oly őrzéskorok, illetve területek, a hol a közbiztonsági zavarok sürűbben fordulnak elő, természetesen leggyakrabban portyáztatnak, mint a többiek és megfelelő helyeken leszállások is tartanak.

Annak meghatározására, hogy mennyiben szükséges bizonyos tereprészeknek sürűbben való leportyáztatása, a viszonyokkal leginkább ismerős őrsparancsnok belátására van bízva, mely esetben természetesen nem követelhető, hogy a többi őrzéskorok is ép oly számban portyáztassanak, mint a veszélyes terület.

A fentiekből következik, hogy nem szükséges az egész őrzéskort leportyáztatni, hanem elégséges annak egyes veszélyes részeit, pl. községet, egyes tereptárgyakat kijelölni, a mint ezt az őrskörlet közbiztonsága megköveteli.

Az utirányt hivatalnokkal közölni, vagy attól beigazolható ok nélkül eltérni nem szabad. Ha azonban szolgálat közben készülöben lévő, vagy már elkövetett büntetendő cselekménynek jut a járőr tudomására, nemesak jogosítva van, de köteleességében áll az előírt irányt a kérdéses büntetendő cselekmény megakadályozása, illetve kinyomozása céljából megváltoztatni; ily esetekben a járőr erről az őrsparancsnokságnak szolgálati jeggyel, esetleg távsürgöny vagy látbeszélő útján, haesak lehet, mielőbb jelentést tesz.

Elrendelt üldözéseknél vagy nyomozásoknál az irány csak általában jelölhető ki, minthogy a csendőrt csak az utközben tett észleletek és felfedezések vezethetik célhoz.

A portyázó szolgálat célja: hogy a csendőr az őrskörletet, melyben működni hivatva van, a legalaposabban megismerje és pedig kettős irányban:

a) az őrskörlet területét és annak mindenféle terepviszonyait;

b) a lakosságot, annak hajlamait, szokásait stb.

ad a) A terepviszonyok ismerete feltételezi, hogy a csendőr bármely időben és helyen tájékozva legyen arról, hogy hol van, továbbá, hogy a legrövidebb idő alatt oda

jusson, a hová menni akar, tekintet nélkül az éjjeli és nappali időre, ködre stb.

Ismernie kell tehát az utakat, azok irányát, állapotát, a dűlőket, az erdőket, az azokban lévő tereptárgyakat, továbbá magánosan fekvő házakat, gunyhókat, tanyákat, hegytorkolatokat, vízmosásokat, agyag-, homok- és más gödröket és rejtekhelyül szolgálható egyéb zugokat, barlangokat, juhaklokot, a folyókat, patakokat, csermelyeket, azok hajózhatóságát, vagy hol láballhatók át, a kompátkeléseket, átjárókat, a rejtett, ugynevezett csempész utakat, a hidakat és azok állapotát, a vasutak és hajók állomáshelyeit, a vasuti és hajózási menetrendet, községekben és városokban az egyes utcákat, tereket, nyilvános és középületeket, koresmákat, vendéglőket és mindazon házakat és lebujszókat, melyekben a közbiztonságra nézve veszélyes vagy gyanus elemek laknak, vagy ott megfordulnak.

ad b) A lakosság ismerete feltételezi, hogy a csendőr személyesen ismerje:

a) azokat, kik a személy és vagyonbiztonságra nézve veszélyesek, tehát a büntetve volt, rovott multu, feltételeesen szabadságolt, kiutasított, vagy bizonyos helyen való tartózkodásra utasított és rendőri felügyelet alatt álló egyéneket;

b) a gyanus és rossz hírben állókat, kik még bíróság fenytve nem voltak ugyan, mert talán ügyes magaviseletük, vagy terhelő bizonyítékok hiányában a büntetéstől megmenekültek, de a lakosság előtt általában megbízhatlanoknak és büntetendő cselekmények elkövetésére hajlammal bíróknak ismeretesek;

c) az a) és b) pontokban ismertetett személyeknek magánviszonyait, tehát összeköttetéseiket, barátait és ismerőseiket, rokonságukat, azok lakhelyét, vagyoni állapotukat, életmódjukat, foglalkozásukat, jellemüket, különös ismeretüket, mesterség és kézi ügyességbeni jártasságukat, esetleges szenvedélyeiket és szokásaikat;

d) végül mindazon tisztességes és jóra való honpolgárokat, kikhez hivatali állásuknál fogva a csendőrség sok tekintetben utalva van, tehát a községi előjárósági tagokat, orvosokat, születésnököt, a közigazgatási és bírósági tisztviselőket, a vizsgáló bírákat és ügyészeket, állami és társulati hivatalnokokat, p. o. vasuti tisztviselőket, pénzügyőröket, belépési hivataloknál alkalmazott személyzetet, erdő- és mezőőröket, utkaparókat, csőszöket stb., a magánügyének közül pedig azokat, kik a csendőrségi intézmény iránt érdeklődéssel és

jóindulattal viseltetnek, vagy kiknek vagyoni helyzete és egyéb viszonyai a csendőrség lámogatását már a saját érdekükben is kívánatosá teszi.

A csendőrség kötelessége úgy helyi, mint személyi ismereteit minden alkalommal gyarapítani és bővíteni, mert *csakis ezen ismeretekkel léphet ki sikeresen a gonosztérőkkel folytatott harcnak küzdőterére.*

7. A csendőrség „rendes” szolgálati teendői.

„Rendes” szolgálat alatt értjük mindazon szolgálati teendőket, melyeket a csendőrség saját kezdeményezéséből végezni tartozik; a nélkül tehát, hogy erre az illetékes hatóságok részéről felhívást nyert volna.

Ezek pedig a következők:

1. Minden büntetendő cselekményt (büntetett, vétséget vagy kihágást), a mennyiben ez lehetséges, közbelépés által meggátlolni, véghezvitt büntetendő cselekmények felől tudomást szerezni, azokat nyomozni, kideríteni és az illetékes hatóságnak feljelenteni, mindennemű büncselekmény elkövetőit kikapcsolni, a törvények áthágóit figyelmeztetni, meginteni, megbüntetés végett feljelenteni, illetve a tetteseket és részeseket az előirt cselekedések elővezetni, illetve elfogni és az illetékes hatóságnak átadni.

A fenti pont szerint a csendőrség a büncselekmények elkövetését megelőzni és megelőlni köteles.

Ezen pontban irtakat e helyütt bővebben nem fejtegetjük, mert azokra a későbbi fejezetekben térünk vissza. (Lásd: VII. és VIII. fejezeteket.)

2. Mindenféle törvények és szabályrendeletekben foglalt tilalmakat álhágni szándékozókra figyelmeztetni, illetve az álhágásokat megakadályozni, a törvényellenes mulasztásban találtakat feljelenteni, az ezen mű V. fejezete 5. és 6. pontjaiban ismertetett esetekben *elfogni* és az elfogást indokoló jelentéssel az illetékes hatóságoknak átadni.

Az ezen pontban írt kötelek az első pontban irtak ismétlése azon különbséggel, hogy „szabályrendeletekről” is tételik említés. A „szabályrendeletek” községi és törvényhatóságiak és a község, vagy megye saját belügyeire vonatkozó határozatokkal tartalmazznak.

A község szabályrendelete a törvényvel a kormány és törvényhatóság hatályban lévő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetik és csakis a törvényhatóság nyilvános, vagy hallgatóságos jóváhagyása után hajtható végre.

A városi és megyei törvényhatóság csak önkormányzati hatáskörének korlátain belül alkothat szabályrendeleteket, melyek azonban sem a törvényvel, sem a kormánynak hatályban lévő szabályrendeleteivel nem ellenkezhetnek, a községek (faluk, mezővárosok) önkormányzati jogait nem sérthetik és csak a szabályszerű kihirdetéstől számítva 30 nap után hajthatók végre.

A szabályrendelet, ha csupán helyi érdekű, a törvényhatóság területén, ha közérdekű: az egész országban kihirdetendő.

A községi szabályrendeletek a község *saját választott előljárói és közegri* által hajthatók végre, ugyszintén a *törvényhatóságéak* is.

A csendőrség tehát épügy mint a helyi rendészeti ügyeknél, csak akkor fog saját kezdeményezéséből fellépni, ha a szabályrendeletben foglalt tilalmak áthágóit tetten éri, vagy hatósági felhívásra, ha a szabályrendelet végrehajtására hivatott önkormányzati községek a szabályrendeletekben foglalt határozványok végrehajtására elégtelenek volnának, akkor is természetesen csak mint karlatalmi segédlet.

Kivánatos, hogy a községek és törvényhatóságok az általuk alkotott szabályrendeleteket a területükön működni hivatott tiszti alosztályoknak és őrsparancsnokságoknak is megküldjék.

3. A közbiztonság, rend és csend fentartása céljából minden nem engedett népgyűlést, népcsoportosulást és összecsoportosulást megakadályozni, szétosztásra felhívni, szétosztatni, a főzinkosokat, bujtogatókat kézrekeríteni és a vétkesekkel szemben szabályszerűen eljárni.

A népgyűlések tárgyában hiányzik minden szabály, mely a csendőrség rendőri tevékenységében zsinórmértékül szolgálhatna. A népgyűlések természetéből folyik, hogy a nagyobb számban összegyűlt, az összejövetel célja által máris izgatott s a népgyűlés folyamán kifejlődhető behatások által ki nem számítható hangulathoz hozott emberek, könnyen a köznyugalomra és rendre veszélyessé válhatnak. A dolog természetéből következik tehát, hogy a népgyűlések nem tarthatók meg a rendőri hatóság előleges engedélye nélkül, már azért sem, hogy a közbiztonság órei abban a helyzetben legyenek, hogy a kellő rendőri óvintézkedéseket megtehessek, valamint az is, hogy a rendőri hatóság a népgyűlést, ha a közrend érdekében szükségesnek találja, a rendelkezésére álló eszközökkel feloszlatassa.

A közrend és biztonság veszélyei közé tartoznak a tömegek mozgalmi akár közös szándék idézi azokat elő, akár nem. Midőn a népmozgalom a közrend megháborítására irányul, ezen cél határozott tényekben szokott nyilvánulni és pedig vagy a közhatalóságok ellen való ellenszempölésben, vagy személyek vagy dolgok elleni erőszakban. E tények azonban már a büntető törvénykönyv 152—177. szakaszaiba esetleg a kihágásokról szóló bkv. II. fejezetében ütköző büntetendő cselekményt képeznek.

A „népgyűlés”, „csoportosulás” vagy „csődülés” *összefoglalma* az összeverődött embertömeg számához kötre nincsen és nem is lehet, mert sokszor nem a tömeg nagysága, hanem az izgatott hangulat teszi a helyzetet veszélyessé. Sokszor tíz egyén elegendő arra, hogy csendőrségi beavatkozás történjék, ellenben ennél jóval nagyobb számú embertömeg összeverődése — mint veszélytelen — még figyelmen kívül hagyható. Itt tehát a körülmények és viszonyok helyes ismerete, a hangulat, az izgatottság foka azon tényezők, melyekkel a csendőrségnek számolnia kell.

Mint a fentiekből láthatjuk, a néptömeg szétosztatása *preventiv* rendszabály, mely semmiféle szabály által nem korlátozható.

Oly népcsoportosulás ellenében, mely már a cselekvés terére lépve, a büntető törvény határozványával összeütközésbe jött, — a szabályszerű eljárás fogható vétele a csendőrség hivatásából folyó kötelességé válik.

Oly népes csoportosulások, melyeknél az összejövetel célja nem a közrend és biztonság megháborítására irányul, hanem melynek oka kíváncsiság, vagy helyi szokásokban keresendő, — csendőrségi beavatkozást csak akkor igényelnek, ha a csoportosulás által közlekedési zavarok támadnak, vagy a nagyobb népcsoport zajongása a közszendőségi nyugalom szempontjából beszűntetendő volna.

8. A csendőrség eljárása nagyobb embertömegek által okozott veszélyes rendzavarás esetén.

Ha a csendőrparancsnokság nagyobb embertömeg által okozott és veszélyes jellegű oltott rendzavarásnak akár fellívás folytán, akár másképp tudomására jut, az összes legénység — a tartalék-lőszer neki történt kiosztása után — az őrsparancsnok vezénylete alatt a rendzavarás színhelyére kivonul és megfelelő távolságban az embertömeget, lehetőleg fedett háttal feláll.

Az embertömeg, a lörvény nevében a következményekre és a különben bekövetkező fegyverhasználatra való figyelmeztetés mellett, elzetözlásra hivandó fel; egyszeremind pedig az őrsparancsnok, — ha elegendő számú csendőr feletti rendelkezik, nehány ügyes, erős csendőrt jelöl ki arra, hogy a főzinkosokat és főlármázókat elfogják.

Ha a felszólítás eredménytelen marad, a szöztözlés *szorongó-támadás* alkalmazásával kísérletet meg, mely alkalmazással a főzinkosok, a bujtogatók és a legféltlenebb rendzavarók elfogandók.

Ha azonban az embertömeg fegyverekkel vagy más, a testi biztonságot veszélyeztető eszközökkel és tárgyakkal a csendőrség ellen támadólag lépne fel és ez utóbbi ezáltal a legszölsöbbszö szorongatatláshá jutna, akkor — s pedig ha lehetséges a bekövetkezendő fegyverhasználatra való előzetes figyelmeztetés mellett — az őrsparancsnok szabályszerű vezényletére a *lőfegyvert* kell alkalmaznia: s ily alkalommal főleg a főzinkosok, bujtogatók és a legveszélyesebb ellenszegölök vendök ezélna, a mire a parancsnok külön is figyelmeztetett. — *A lövegébe vagy ezélnés nélkül löni határozottan tilos.*

Gyermekek, asszonyok, aggok úgy a szorongó-támadásban, valamint a lőfegyver alkalmazásakor lehetőleg kímélendők.

Ha kivételesen annak elkerülhetetlen szükségé állana be, hogy a csendőrség visszavonuljon, a mi mindenkor föltötte aggályos, akkor ez esatározó módon és jól irányított egyes lövéseknek az előrenyomuló néptömeg elleni folytatólagos meglétele mellett törtélnjék.

Különböen pedig és névezetesen akkor, ha a csendőrség zavargások alkalmazásával közigazgatási tisztviselő vezetése, vagy tisztnek vezénylete alatt lép fel, a m. kir. honvédségi „szolgálati szabályzat” 1. részének 72. §-a szerint kell eljárnia. (Csendőrségi szolgálati utasítás 68. §.)

4. Minden állampolgár személyét és vagyonát megtámadás és erőszakoskodás ellen megvédeni és a személy és vagyonbiztonságot veszélyeztetők ellen, az 1. pont értelmében eljárni.

Ezen pont tulajdonképp az 1. pont ismétlése lévén, bővebb magyarázatra nem szorul.

5. Bárhol található holttestek, tüzesetek, az ember életét, testi épségét, vagy nagyobb mérvben a vagyont sértett

balesetek, vagy elemi csapások, vagy veszélyek felöl tudomást szerezni, a tényállást kideríteni és a tapasztaltak felöl jelentést tenni.

Ha a csendőr hullát talál, mindenekelőtt arról gyözödjék meg, vajjon *forog-e fenn büntett, vagy sem.*

Igaz ugyan, hogy ezen kérdés megoldása igen sok esetben feletté nehéz, de ép ezért a legnagyobb óvatosság és elővigyázat szükséges, nehogy az esetleg elkövetett büntett megtorlás nélkül maradjon.

Kötes esetekben a valódi tényállás megállapítását az orvosrendőri boncolás nagy mértékben elősegíti, mindamellelt ez egyedül véve a siker biztosítására nem elegendő, mert ép a hulla-boncolás elrendéltése végett szükséges — gyanúkokat a csendőrnek kell beszereznie, — másrészt pedig sokszor még a boncolás sem nyújt a büntvádi eljárás megindításához elegendő anyagot, mert egyes esetekben, pl. mérgezések-nél, büntény fenforgása határozottan meg sem állapítható, miután oly tünetek is létezhetnek, melyek ugyancsak más, természetes belegségeknél is előfordulhatnak.

Ilyenkor tehát csak úgy biztosítható siker, ha a rendőri nyomozat és az orvosi ténykedés folytán megállapított gyanúköriülmények egymást kölcsönösen kiegészítik és a büntény létezését plauzibilissé teszik.

Igen sokszor követtének el büntények, amelyeknél a halál okául öngyilkosság, véletlen szerencsétlenség, vagy hirtelen halál esete látszik fenforogni.

A büntény elkövetői ha erre idejltik van, az esetnek oly színezetet iparkodnak kölcsönözni, mintha a halál az illető önanakata, vagy a véletlenség szöbleménye volna. Sok esetben még a külvizsgálat sem eredményez pozitív, a büntény fenforgását támogató adatokat. Hozzájárul ezekhez még, hogy a halált előidézték, vagy okozott személyek, a büntény palástolása végett oly híreket hoznak forgalomba, melyek a közvéleményt megtévesztik és ez által az eljáró csendőrség figyelmét is téves irányba terelhetik.

Ép azért mindennemű hirtelen halálesetnél, öngyilkoságnál vagy olyannak hejlesztett, vagy annak látszó esetnél a halál oka *nyomozás útján állapítandó meg* és csak akkor, ha ezen nyomozás a büntény fenforgását kötségen kívül kizártnak állapította meg, szabad csak a nyomozással, mint tárgytalannal felhagyni.

Ha azonban a nyomozás folyamán bármely, a természet rendez sorrendjével ellentétes körülmények állapítottak volna meg, ezekről a bíróság haladéktalanul értesítendő, annak batáskörébe tartozván a felmerült gyanúköriülmények mérlegelése után az illetékes határozathozatal.

Ha a csendőr hullát talál, annak külsejét tüzetes megvizsgálás alá veszi, annak megállapítása végett, vajjon azon nincsenek-e valamely eszköz állal előidézték külsérítések, vagy vérnyomon.

Ezen vizsgálatnál a hulla fekvése és helyzete *lehetőleg változatlanul hagyandó* és csak annyiban mozdítandó ki helyzetéből, amennyiben a külső vizsgálat azt feltétlenül megköveteli.

Ha a hullának helyzetéből való kimozdítása elkerülhetlenül szükségesnek mutatkozik, ezélszerű, ha a csendőr a hulla helyzetét és fekvését pontosan feljegyzi és magának helyszíni rajzot készít, *hogy esetleg erre nézve később a hozzá intézett kérdésekre megbízható nyilatkozatot adhasson*, esetleg a helyszíni szemléröl a községi előljáráóság által jegyzökönyvet vétel fel.

A külvizsgálat után a hullán lévő ruházat és a nála lévő tárgyak a legrészeleesebben megsemmisítendőek, mely ezekből a ruházat átkutatandó, hogy az ott lévő irómányok, névjegy, a fohérmennő (truhán) lévő monogrammok, értékek és egyéb tárgyak a hulla kitélésnek megállapításához a kiinduló pontot megadják.

A hulla környéke szintén átvizsgálendő és a nyomok, valamint az esetleg hátrahagyott hűnjelkek biztosítandók.

Ha valaki a hulla közelében találtatik, tőle — ha ő épen nem is látszik gyanusnak — az esetre és körülményeire nézve lehetőleg pontos adatok szerzendők be.

A hullánál talált pénzt és értéktárgyakat a csendőr magához veszi, nehogy azok ellopassanak.

A csendőr nem marad a hulla mellett, mert neki sokkal fontosabb teendője a nyomozás.

Mindenekelőtt azon községi előjáróságot vagy rendőrkapitányságot értesíti, a melynek határában a hulla feltalálattott, mely aztán a hulla elszállításáról intézkedik, figyelem fordítván arra, hogy azon a szállítás által vagy közben változások ne keletkezzenek és hogy az a községi előjáróságnál vagy rendőri hatóságnál biztosan és változatlanul megőriztessék.

(Büntény felforgása esetén a bírói szemle megejléseig a hulla lehetőleg a színhelyen meghagyandó.)

A csendőr aztán a hulla személyleírása, ruházata és a nála talált tárgyak segélyével, kérdezősködés által a hulla kitélés megállapítja és a helyszínen talált, vagy a nyomozás során felfedezett nyomok és egyéb gyanukörülmények egybevetése és szorgos mérlegelése után a halál gyanútlanos okára való helyes következtetésre iparkodik jutni, mihez képest a szerint, a mint büncselekmény esete forog fenn, vagy nem. Jelentését az ügyészségnek, ha pedig a járásbírótság közelébb van, ennek, vagy a közigazgatósági hatóságnak *sürgősen* és pedig közvetlenül a járőrvezető, vagy egyes csendőr által szóbelileg, látírat vagy távbeszélő ulján megteszi.

(Ha a jelentést a község már megtette, a csendőr jelentése elmarad.)

Miután bírói eljárásnak csakis a büntető törvénykönyvbe ütköző esetelekmények felforgása esetén van helye, természetesen, hogy ott, a hol büntetendő esetelekmény tényálladéka *kizártnak* tekintendő, a bírói beavatkozás nem szorgalmazandó, mire nézve egyébként a belügyminiszter urnak 1874. február hó 24-én 2490. szám alatt kelt körrendelete is intézkedéseket tartalmazván, azt teljeshatalmulag az alábbiakban közöljük:

„A törvényhatóságok legnagyobb részében a talált hullákra és hirtelen halálesetekre (sőt gyakran az égési esetekre is) a legközelebbi évek alatt ama gyakorlat követtelett, hogy tekintetbe vétele nélkül annak, hogy vajjon forog-e fenn büntető létezésének gyanuja vagy sem, a halál (vagy égési) eset rendőri szemle és előnyomozat fogantatására helyezett a kir. bíróságoknak jelentetvén be, bírói szemle és vizsgálat vételelt igénybe.

Ez eljárás által öngyilkossági, úgy véletlen halál (és égési) esetekben a kir. bíróságok oly intézkedések teljesítésére vétettek igénybe, melyek végrehajtása a rendőri hatóságok feladatához tartozik: előidéztetett továbbá ez eljárás által az, hogy a bírói szemle, esetleg külvizsgálat költségei oly esetekben, midőn büntető létezése fel nem fedeztetett, tehát a bíróság tulajdonképen rendőri teendőket végzett, ez ok miatt az igazságügyi tárczához nem utalványoztattak, valamint, hogy a törvény

hatóságok részéről azon okból, mivel érintett teendőek nem alattas közegek által fogantatottak, nem térítettek meg és a költségek ekként fizetésre nem maradtak, mi a bírói és a közigazgatási hatóságok közt a köztigye érdekében károsan visszaható kölcsönös feszültséget okozott.

Tekintve, hogy a talált hullák (és tüzesetek) bírói eljárás tárgyát csak akkor képezik, ha gyilkosság vagy emberölés (gyujtogatás) büntetőnek gyanuja forog fenn, ellenesetben rendőri szemle vagy intézkedésnek van helye: a törvényhatóságok alattas rendőri közegek odautasítása végett hivatnak fel, hogy hirtelen halál (és égési) esetekben, ugy talált hullák körül a szahályszerű rendőri szemlét és előnyomozatot teljesítsék s azt oly irányban is vezessék, hogy ebbeli eljárásuk netán elkövetett büntettek felderítésére szolgáljon, a bírói eljárást pedig csak akkor és azonnal vegyék igénybe, ha büntető létezésének gyanuja már eleve felforgog, vagy nyomozat közben felmerül.”

A csendőr kötelessége odahatni, ha oly körülményeket fedez fel, melyek a büntető felforgását feltételezik, de melyek még a gyanúsított egyen elleni fellépésre nem elégségesek, a honczolás eszközlését szorgalmazni és ennek szükségéről a helyszíneire kirendelt hatósági közeget (kinek talán ily ügyekben kevesebb tapasztalata, vagy érteke van, mint a csendőrnek) meggyőzni, mintán, mint azt már fentebb hangoztattuk, az orvosi honczolásnak kell a csendőr nyomozata folyamán felfedezett gyanukörülményeket megerősíteni és kiegészíteni, esetleg elenyésztetni.

A talált hullákon kívül a felidézett 5 pont említést tesz még *tüzesetek*, az emberek életét, testi épségét, vagy nagyobb mérvben a vagyont sértett *halesetek*, *elemi csapások*, vagy *veszélyekről* is.

Miúdezek a csendőrség szempontjából azért érdemelnek figyelmet, mert ha egyesek, társulatok, vagy hatóságok mulasztása, vagy gondatlansága idézte elő a szerencsétlenséget, a vétkesek nemcsak vagyoni jogi, de büntető jogi felelősséggel is viseltetnek, utóbbinak megállapítása pedig a csendőrség hatáskörébe tartozik.

A csendőrségnek tüzesetek, halesetek és váratlan szerencsétlenségek előfordulása esetén követendő eljárását illetőleg utalunk ezen műnek VI. fejezetére.

E helyütt csak annyit jegyzünk meg, hogy a csendőrségnek kötelessége annak megállapítása, kit terhel a haleset, vagy szerencsétlenség körül vád, a kötelességszerű felügyelet, vagy óvintézkedések elmulasztása tekintetében. Minden egyes konkrét esetre nézve utmutatást adni ezen mű feladatán kívül esik, azonfelül pedig a legtöbb halesetnél mű szakai szempontok lévén irányadóak, műszaki közegek véleménye a döntő és ezek az illetékes hatóságok által lesznek beszerezve.

A csendőr tevékenysége abból álljon, hogy a baleset vagy szerencsétlenség által közvetlenül sújtottakat, vagy azok hozzátartozóit és a kérdéses esetben közvetlenül jelen volt, vagy szereplő egyéneket meghallgatja, — még pedig a történetek után azonnal — és azoknak az eset megbirálásához szükséges, sokszor egész talító nyilatkozatát és véleményét meghallgatja, feljegyzi és ezekről a vizsgálatot vezető hatósági kiküldötteknek jelentést tesz, egyben gondoskodik arról, hogy a szerencsétlenség színhelyéről *semmi olyas tárgy, amely a szerencsétlenség előidézésére következtetést nyújthat, el ne vitessék, meg ne semmisíttessék, vagy meg ne változtassék.*

6. Közutakon, tereken és csődülések alkalmával, melyek a közrendet és biztonságot veszélyeztető jelleget öltenek, tüzevész, árvíz és egyáltalán minden közveszély színhelyén: a

közbiztonságot, esendét és rendet fenntartani és helyreállítani, kihágásoknak és rendetlenségeknek elejét venni, az előidőzők és résztvevők, valamint az ellenszegülők irányában a vonatkozó szabályok, illetve a fenti 1. pont értelmében eljárni:

A népesödülés és csoportosulások által előidézhető veszélyekről a 3. pont szól.

A 6-ik pont arra vonatkozik, hogy minden oly helyen, hol nagyobb számú ember verődik össze, főképp ha a néptömeg rendkívüli körülmények (tűzvész, vízáradás) által még inkább megzavarodik és fejvesztetté válik, — különös elővigyázat alkalmaztassék, nehogy emberéletben vagy a test épségében baj történjék. Továbbá ily zűrzavaros alkalmat sikeresen használják fel (különösen a zsebtolvajok) a lopásra, míg megakadályozni a csendőrség kötelessége.

A csendőrségnek közreműködése mindennemű közveszély színhelyén, közutakon és tereken a nyilvános forgalom akadálytalan lebonyolítása és a hatósági intézkedések gyors és hatékony foganatosítása céljából okvetlenül szükséges, mire nézve a fennálló általános szabályok és a hatóság (hatósági közeg) külön rendelkezései (felhívásai) mérvadóak.

7. Az állampolgárok személye vagy tulajdona megsértesének és más szerencsétlenségeknek megakadályozására fennálló szabályoknak megtartása fölött őrködni és az e részben észlelt áthágásokat, mulasztásokat és hiányokat illetékes helyen feljelenteni.

Ezen pontban irt kötelemek azon mulasztások megszüntetésére vonatkoznak, melyek egyesek, testületek, vállalatok vagy a hatóságok részéről követték el és amelyek fenállása a polgárok életére, vagy vagyonára nézve veszélyes. Pl. a tűzrendőri, vízrendészeti szabályok be nem tartása, korlátok és kerítések nem alkalmazása meredek lejtőkön elhuzódó utvonalon, nyitott kutak meghagyása járt terepen, látványos előadásoknál (légtornász, kötéllánczos) a menőkészülékek nem alkalmazása, állatoknak felügyelet nélkül való hagyása stb., egyszóval azon veszélyes jelenségek, melyekről ezen mű egyik fejezetében külön is megemlíkezünk.

8. mindennemű házalásra felügyelni, nem engedélyezett házalást meg nem tűrni és az engedély nélkül, tilos módon vagy tilos tárgyakkal házalóval szemben szabályszerűleg eljárni.

A házaló kereskedést az 1852. szeptember 4-én kelt s most is hatályban lévő nyílt parancs szabályozza, melynek határozványai közül, mint a csendőrséget érdeklőket, az alábbiakat tartjuk felemlítendőeknek:

A házaló kereskedést csak az gyakorolhatja, a kinek erre nézve hatósági engedélye van.

A házalási engedély, csak azon személyre érvényes, kinek nevére az okmány kiállítatott. Ezen okmányt másnak átengedni, vagy az azzal járó engedélyt másra kiterjeszteni nem szabad.

A házaló köteleztetik minden helységben, a hová házalás céljából megérkezik, a közigazgatási hatóságnál (szolgabírói hivatalnál, községi előljáróságnál, rendezési tanácsu vagy szab. kir. városokban a rendőr-

kapitányi hivatalnál) — házalási okmányának láttamozása végett — jelentkezni.

A házalási engedély csak azon ország területére érvényes, melyre az kiállítatott.

Ha a házaló a monarchia másik államába lép, a közigazgatási hatóságok az egyes községekben való házalást ideiglenesen engedélyezhetik ugyan, az állandó házalásra azonban mindenkor az azon országban érvényes házalási engedély kieszközlése szükséges.

Házalás útján előrusítható áruk.

Azon árucikkeknek, melyekkel házaló-kereskedés üzetik, a monarchiából származottnak kell lenniök, a mi a bevásárlási jegyzékkel vagy számlával igazolandó. — Tilos házalni a következő czikkekkel:

- a) fűszerárú és desztillált olajokkal;
- b) italul szolgáló mindennemű folyadékkal;
- c) cukorral, cukorművekkel, csokoládéval, mézeskaláccsal, mindennemű csemegével;
- d) kenőcsökkel, tapaszokkal és általában emberek vagy állatok számára való bármiféle gyógyszerrel;
- e) mindennemű méreggel;
- f) higany és dárdaynyal;
- g) higany-, dárday- és ólomkészítménnyel;
- h) durranó készítményekkel;
- i) ásványsavanyokkal;
- k) drágakövekkel, arany-, ezüst ékszerekkel és bármiméti fémből készült váltópénzzel;
- l) egyházi ékszerek- vagy díszítményekkel;
- m) katonai egyenruha darabokkal és fegyverekkel;
- n) sorsjegyekkel, igérvényekkel és lottóczédulákkal;
- o) állami egyedárúshoz tartozó czikkekkel.

Kivételes kedvezmények.

Némely vidék lakosai azon kedvezményben részesíttetnek, hogy nekik a vidékükön gyártott vagy termelt czikkekkel, illetőleg az azon vidéken üzött iparral a monarchia egész területén való házalás megengedtetik.

Ily kedvezményben részesülnek például:

1. az alsó-ausztriai vaidhofeni járás lakosai az ott készített czérnák- és szalagokra;
2. Karlstein és környékének lakosai az általuk készített faórákra;
3. Csehország hegyvidéki lakosok az ott készített csipkék és himzett árukra;
4. Tyrol-Pusterthal lakosai az ott szövött szőnyegekre;
5. Magyarországon a lőt drótosok és ablakosok, az árvamegyei vászonkereskedők, a szent-györgyi, szent-miklósi és szent-péteri len- és gyapoltáru (pamutáru) kereskedők;
6. a krajnai gottseherek, citrom, narancs, datolya, cukorkák, füge, meggyoró, mandola, szardinia, aszuszöllő stb. effélével való házalásra nézve.

A házaló köteles házalási engedélyét mindenkor, a midőn házalást üz, magával hordani; ezen okmányba az illetékes hatóság részéről minden alkalommal nemcsak a láttamozás, hanem az azon községben engedélyezett időtartam is bevezetendő.

A házalási rendszabályok megsértése.

A házalásról szóló rendszabályok áthágását képezi:

- a) ha a házaló-kereskedés engedély nélkül, lejárt és már nem érvényes engedély mellett, vagy más nevére kiállított engedéllyel, avagy csak a monarchia másik felére érvényes engedély mellett üzlet;
- b) a tiltott árukkal való házalás, melynek esetében a bírságon felül még az árucikkék is elkoboztatnak;
- c) saját házalási okmányának más részére való átengedése;
- d) a közigazgatási hatóságnál való jelentkezés, illetőleg a házalási engedélynek előmutatása és láttamoztatása nélkül üzött házalás, bárha az illetőnek érvényben álló ilyen engedélye van is;
- e) helyeg-illeték alá tartozó és ez alól kivont cikkekkel üzött házalás.

Ezen áthágások pénzbírsággal büntetettek.

Ha a házaló a reá szabott bírságot kifizetni nem volna képes, azon esetekben, midőn áru el nem koboztatnak, ebből annyi lesz elárverezve, a mennyi a bírság fedezésére szükséges, ha azonban az áruk is elkoboztatnak, akkor fizetési képtelenség esetén a megfelelő eljárás alkalmazandó.

A csendőrség kötelessége.

A csendőrség figyelemmel kísérni tartozik, vajjon a házalók:

1. el vannak-e látva érvényes házalási engedéllyel;
 2. nem kereskednek-e tiltott, illetőleg a házalásból kizárt árucikkékkel;
 3. a házaláson rajtaért egyén láttamoztatta-e engedélyt a hatóságnál és vajjon az azon helységben való házalásra nyert időt nem lépte-e túl?
- A házalási rendszabályok ellen vétő házaló a közigazgatási hatósághoz (esetleg a községi előjárósághoz) elővezetendő és árucikkével együtt átadandó.

(A töt drótosok és ablakosok ebbeli foglalkozása uti igazolványán lévén kitüntetve, ezeknél a házalási okmánytól eltekinthető).

A házaló vagy zúgkönyvárulók a hatóság felügyelete alá helyeztetnek. (1848. XVIII. 45. §.)

Ezen felügyeletet az 1867. június 26. 1731. sz. a. kelt helygymnizsteri rendelet szabályozza, mely szerint a sajtótörvényben körülírt mindenemű sajtótermények házalás utján csak az esetben árulhatók, ha erre az illető sajtótermék előleges bemutatása mellett azon törvényhatóság engedélye nyertett ki, melyben a házalás eszközöltetik.

Külföldön megjelenő hírlapok, könyvek, röpiratok, vagy bármiféle sajtótermék házalás utján való elárúsítására, vagy előfizetés gyűjtéséhez helygymnizsteri engedély szükséges. (1873. márcz. 9. 463. sz. a. kelt b. ú. min. rendelet).

9. utasokat, kérésűkre, a mennyiben az a szolgálathátránya nélkül tehető, kétes biztonságu utvonalakon elkísérni;

Oly utasok, kik esetleg pénz vagy értéktárgyak birtokában oly utakon kénytelenek menetelni, vagy kocsizni, melyen ismétellen fordultak elő utonállások, rablások, vagy más bűncselekmények, tehát abbéli féltelmők, hogy megtámadhatlanak alappal bír, a csendőrséget az iránt, hogy őket bizonyos helyig elkísérje, megkeresheti és a csendőrség ilyenemű kérelemnek eleget is tenni tartozik.

Utasok fedezeti kisérőtéért, a fedezetet igénybe vevők részéről, — ha a távolság $7\frac{1}{2}$ kilométernél nagyobb, — kisérői díjak fizetendőek és pedig minden egyes csendőr részére $7\frac{1}{2}$ kilométer távolság után 70 fillér; hét és fél kilométeren felül bezárólag 15 kilométerig 1 korona 40 fillér; 15 kilométeren felül bezárólag $22\frac{1}{2}$ kilométerig 2 korona 10 fillér és így tovább ezen arány szerint fokozatosan.

Ezen kisérői díjak esetről esetre közvetlenül a csendőrt kivézenylő őrsparancsnok nyugtájára fizetendőek ki, mely összeg a kisérőtet teljesítő csendőrnek aztán kiszolgáltatik.

Éjnek idején törtéendő kisérőtet szintén ezen díjak járnak és a fentieknél nagyobb összeg nem követelhető.

A visszautazásnál kisérői díj fizetésnek helye nincsen, kivézen, ha a visszajövetelkor is kisérőt eszközöltetik, mely esetben ugyanoly díj fizetendő, mint a milyen az odamenetkor fizetett.

Az utasok elkísérése csak akkor történik, ha a csendőrség más fontosabb halasztást nem tűrő nyomozó, vagy felszólított szolgálattal elfoglalva nincs:

10. katonai szökevényeket és magukat gyanus körülmények között érvényesen igazolni nem tudó katonákat elfogni és a legközelebbi közös hadseregbeli, illetőleg honvédpáncsuoktséghez bekísérni;

11. ujoncz szökevényeket elfogni és a közigazgatási hatóság elé állítani;

Hadtörvényeknek a felülvizsgáló bizottság elé való kíséréséből, vagy hatósági felhívás folytán előállításából felmerülő költségek (étkezési pótlék) a védtörvény és annak végrehajtására vonatkozó utasítás 111. §. 1. c) és 5. pontja első bekezdése értelmében, az illető állítás köteleseknek előállítására hivatott községet terhelik. (BM. 1899. 69,815/V. b. sz.)

Katona és ujoncz szökevényekkel követendő eljárást illetőleg utalunk ezen mű X. fejezetére.

12. nyomozó levéllel üldözött vagy oly egyéneket, kik ellen elfogatási parancs van kibocsátva, elfogni és az illetékes hatóságnak átadni, továbbá kóborlókat, kémeket, rendőri felügyelet alá helyezett és kintasított személyeket, szabadon bocsátott és feltétlenül szabadsággal fegyvereket, szabadon menellel kintasítottakat, kiknek felügyeletére a közigazgatási vagy rendőri hatóság a csendőrséget felhívta: éber figyelemmel kísérni, tartani és velük szemben az eredményhez képest szabályszerűen eljárni;

Ezen pont nem igényel bővebbi magyarázatot.

13. erődítésekre és ültetvényekre, nyilvános közlekedési eszközökre és tárgyakra, u. m.: vasutakra, távirtda és telefon huzalokra, közutakra, az országutak és más utak mellett levő faültetvényekre, csatornákra vízszabályozási töltésekre és művekre, zsilipekre, hidakra, továbbá nyilvános kutakra és emlékszóbrokra; állami, megyei és községi határjelekre és czimtáblákra, különösen a határszéleken, éber figyelmet

fordítani, a mind ezeken észlelt károkat és rongálásokat, különösen a vasutak, gőzhajók és más közlekedési eszközök körül talált hiányokat az illető hatóságoknak bejelenteni és az ily nyilvános intézetek, építmények és ültetvényekre nézve fenálló szabályok ellen vétőkkel szemben szabályszerűen eljárni;

14. mindennemű közlekedési vonalaknál és utaknál gondoskodni arról, hogy a forgalmi összeköttetés és zavartalan használat meg ne akadályoztassék és különösen arra felügyelni, hogy mindenki az ut-rendészet, nemkülönben a folyam- és víz-rendészet szabályaihoz alkalmazkodjék; az ezen szabályok ellen figyelmeztetés után is vétőkkel szemben szabályszerűleg eljárni, illetőleg az ellenszegülőket a legközelebbi rendőrhatalósághoz elővezetni;

A fenti 13. és 14. pontokban felsorolt esetekre vonatkozó tilos határozványok a büntettek és vétségekről szóló 1878. évi V. t.-cz.; a kihágásokról szóló 1879. évi XL. t.-cz.; továbbá a műemlékek fenntartásáról szóló 1881. évi XXXIX. t.-cz.; a vízijogról szóló 1887. évi XXIII. t.-cz.; a távírda, távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről szóló 1888. évi XXXI. t.-cz.; a közutak és vámokról szóló 1890. évi I. t.-cz.; a határ és földmérési jelek büntető jogi védeleméről szóló 1891. évi XII. t.-czikkekben foglaltak.

15. a községi éjjeli őrköt portyázás alkalmával ellenőrizni, az ez irányban mulasztással terhelteteket feljelenteni és a hatóságilag szabályozott zárórák betartását ellenőrizni.

A csendőr az eset körülményéhez képest megintést, feljelentést, elővezetést, elfogást, szükség esetében, veszélyes gonosztevők ellen, megbilincselést alkalmaz.

A zárórát illetőleg megjegyeztetik, hogy az 1884. XVII. t.-cz. (13. §.) értelmében fogadó, vendéglő, sörház, pálinkamérés, kávéház és kávémérésekben a zenélés vagy bizonyos időre szorítható, vagy egészen be is tiltható.

Korcsma, sörház, pálinkamérés, kávéház és kávémérés nyitvatartása az éj bizonyos óráin túl be tiltható.

Mintán — törvény értelmében — minden törvényhatóság köteleztetett arra, hogy a zárórákra vonatkozólag szabályrendeletet alkosson, az e tekintetben fenálló rendelkezéseket a csendőrség a megyei szabályrendeletekből tudhatja meg.

A községi éjjeli őrk ellenőrzése közbiztonsági övrendszabály. Az éjjeli őrknek, mint községi alkalmazottnak, köteleességmulasztását a csendőrség a községi eljárásának szóbelileg jelentse be, ismétlés esetén azonban, vagy ha a községi eljáráság kellőképp nem intézködnek, a szolgabírói hivatalnak kell jelentést lenni.

A „felhívás” vagy „megkeresés” folytán végzendő szolgálati teendők ezen mű III. részében vannak tárgyakra.

9. A csendőr magatartása szolgálatban.

A szolgálatban álló csendőrnek magatartását, magaviseletét, fellépését és érintkezését magánfelekkel és hatóságokkal a szolgálati szabályzat I. rész, a csendőrségi szolgálati utasítás és az általános szolgálati határozványok írják elő.

A csendőr magatartása minden irányban és minden körülmények közt katonás legyen.

A katonás magatartás a feszes, tetszetős, komoly és mindenekelőtt határozott fellépésben és hárinő szolgálati érintkezés alkalmával szabatos, velős és értelmes beszédmódban nyilvánul.

A csendőrnek általában véve minden szavában és tettében tapintatosan kerülni kell mindazt, a mi szolgálati fellépését nehezítené és az intézmény jó hírnevének kisébbitésére szolgálhatna.

Ez okból nemesak külsejére kell gondot fordítani és minden alkalomkor tiszta, csinos és szabályszerű öltözetben megjelenni, hanem a lakosság vagy a hatóságokkal való érintkezéseinél is oly modort kell tanusítania, mely részére az általános tiszteletet és becsülést biztosítsa. Nyilatkozataiban és jelentéseiben tartózkodó és feltétlenül megbízható legyen, tulkapásoktól és durvaságtól pedig tartózkodjék.

A csendőrtől fokozott tapintat, elővigyázat és körültekintés követeltetik különösen ünnepélyek, négygyűlések és népesoportosulások alkalmával, a mikor minden meggondolatlanság, henezegés, felesleges fontoskodás, vagy szükségtelen beavatkozás csak kellemtelen, sőt veszélyes következményekhez vezethet.

A szolgálatban álló csendőrnek feltétlenül és szorosan a fenálló törvények és szabályokhoz szigorúan kell ragaszkodnia, annyival inkább, mert törvény vagy szabályellenes cselekményei — a katonai büntető törvénykönyv határozványai szerint — mint őrszolgálatbani köteleességsértés, hivatalos vagy szolgálati hatalommal való visszaélés, szolgálati szabályok mellőzése általában stb. igen szigorú büntetést vonnak maguk után.

Tény az, hogy a szolgálatban álló csendőrnek igen kényes helyzete van, mert nemcsak a szándékosan elkövetett törvénytelen vagy szabályellenes cselekményeiért vonatik felelősségre, hanem azokért is, melyeket a szabályoknak helytelen-magyarázata vagy nem tudása folytán követett el, ugyszintén azon hátrányokért, melyek bizonyos esetekben kötelező szolgálati fellépésének elmulasztásából keletkeztek.

A csendőrnek tehát sem többet, sem kevesebbet nem szabad tenni, mint a mennyi előírva van, mely kötelezettetés

reá nézve annyival nehezebb, mert a legtöbb esetben gyors, sőt rögtöni fellépésre van utalva.

Hogy tehát a büntető törvénykönyv büntető határozványaival való összeütközést elkerülje, a csendőrnek mindenekelőtt nemcsak elméletileg alaposan kell ismernie a csendőrségi utasítások, szabályok és különféle parancsok mellett a polgári életben érvényben lévő, a közbiztonság, a csend és rend fentartására vonatkozó törvényeket, miniszteri rendeleteket, törvényhatósági (községi) szabályrendeleteket, hanem azok helyes gyakorlati alkalmazását is, minélgyorsabban nem eléggé ajánlható, hogy a csendőr minden rendelkezésére álló szabad idejét önképzésére fordítsa, annyival inkább, mert a csendőrség által tudni szükségeltetik oly nagy anyaghalmozat ölelni fel, hogy azzal még szellemileg fejlettebb egyének is csak nehezen képesek megbirkózni.

Röviden felsoroljuk e helyütt azon cselekményeket, melyek elkövetésétől a *szolgálatban álló* csendőrnek különösen tartózkodnia kell. Ezen cselekmények a következők:

1. A kijelölt utiránytól való indokolatlan eltérés.
2. A szolgálati könyvecskében előírt tereptárgyak egészben vagy részben le nem portyázása.
3. Egyes tereppontokon hosszabb ideig indokolatlanul való időzés.
4. A szolgálati időnek indok nélküli megrövidítése vagy meghosszabbítása, tehát az órs székhelyére előbb való bevonulás, vagy pedig az előírt időre be nem vonulás.
5. Az előírt leszállás be nem tartása, vagy más helyen és időben való megtartása.
6. Az előírt pihenés helyének, vagy idejének megváltoztatása.
7. A szabályellenes, meg nem engedett környezetbe való helyezkedés.
8. Ingyen ellátás elfogadása.
9. Korcsmákba, étel, ital, vagy mulatozás czéljából való betérés és ott való indokolatlanul időzés.
10. Oly állapotok előidézése, melyek miatt az illető a szolgálat pontos és megbízható kezelésére alkalmatlanná válik, pl. lerészegedés.
11. A csendőr felettes hatósága által kiadott különös rendelkezések és parancsok teljesítésének elmulasztása.
12. A szolgálati utasításban meghatározott kötelek mellőzése, — vagy az előírt eljárással ellentétes eljárás.
13. A szolgálati könyvecskébe hamis adatok bejegyzése.

Mindazon esetekben, amidőn előre nem látott események a fent elősorolt tilalmaktól való eltérést szükségessé teszik, — a csendőr saját felelősségére a tiltó határozványokkal ellentétes eljárást is követelhet, azonban eljárásáról bevonulása alkalmával, esetleg a helyszínről őrsparancsnokának jelentést tesz, ki a rendkívüli körülményeket az állomás szolgálati könyvében tárgyalja, egyttal az eltérést indokoló körülményekről meggyőződést szerez.

10. Ajándék és ingyen ellátás tilalma.

A fent felsorolt tiltó cselekmények közül különösen kiemelendőnek tartjuk az ajándék és ingyen ellátás tilalmát, miután a csendőr a lakosság adakozási hajlama és vendégszereteténél fogva ép e tekintetben van leginkább csábításnak kitéve. Ingyen ellátás alatt értjük az étel, vagy itallal való megvendégelést, bizonyos szivességek, pl. élelmi és élvezeti cikkek, vagy ajándéktárgyak elfogadását és ezek között mint leglelaacsonyitóbbat: a pénzbeli ajándékot, ugynevezett borravalót.

A csendőrség tekintélyének megóvása szempontjából különös fontossággal bír, hogy annak tagjai a lakosság előtt feltétlen tiszteletben és bizalomban részesüljenek és függetlenségüket minden irányban megóvják. Ez adja meg, a törvény által reá ruházott hatalommal együtt a csendőrségnek azon erőt, mely azt az eredményes működésre képesíti.

Már pedig az által, hogy a csendőr ingyen ellátást fogad el, magát az illetőnek leköteli s ha ellene, vagy hozzátartozói ellen szolgálatilag fellépni kényszerülne, fellépésében hiányoznák a függetlenségében nyilvánuló erkölcsi erő, elnézővé és erélytelenné válnék.

A csendőr sok esetben utalva van ugyan a lakosság szivességét igénybe venni, mert noha szolgálatba megfelelő élelmiszert visz magával, mégis hosszas külszolgálat alkalmával előfordulhat, hogy élelmi szere elfogy és azt a lakoságtól kénytelen beszerezni. Ily esetekben azonban köteles az illetőnek a felajánlt élelmiszert vagy pénzt adni, ennek el nem fogadása esetén az átvett holmikat egyenértékű tárgyakkal viszonzni.

E tekintetben a polgárság és a csendőrök tapintatára van bízva, hogy a nyújtott szivesség és a viszonzszolgálmány adása egyik félre nézve se legyen sértő.

Lovas csendőrök a lovak részére szükséges lótapot magukkal viszik szolgálatba; ha ez elfogyna, ugy azt nyugta mellett a községi előjáróság útján szerzik be, a felmerülő kiadásokat a felterjesztett nyugta alapján a szárnyparancsnokság téríti meg. („Különleges határozványok“ 19. pontja.)

Ajándék, vagy jutalom elfogadása — még oly aggálytalan körülmények közt is, — sokkal szigorubb elbírálás alá esvén, mint az ingyen ellátás, a legszigorubb tilos.

11. Mulató helyek felkeresésének tilalma szolgálathoz.

A szolgálathoz álló csendőrnek koresmában étkezni vagy ott italt inni, fegyverét letenni nincs megengedve, — egyáltalán ott csak annyi ideig időzhet, amennyire azt a szolgálat érdekei (pl. mulató egyének megfigyelése, vérengzések megakadályozása, stb.) megkövetelik — és ha egyáltalán koresmába bármely okból belépett, ezt szolgálathoz történt bevonulása után őrsparancsnokának a járőrvezető bejelenti.

A csendőr tehát, ha koresmából akar étkezni vagy italt inni, élelmiszereket — a községi előjárósági tagok (jegyző, bíró, esküdt) engedélyének kikérése mellett — a községi szolgálattal, esetleg más polgári egyénnel a község házában részére kijelölt helyiségbe hozatja, mit a községi előjáróság annyival szívesebben elősegít, mert a csendőrség minden irányban való támogatása közérdeket képezvén, ez köteleességében is áll.

12. Titoktartás.

A csendőr már letett csendőrségi esküjénél fogva is, mindennemű szolgálattal ügyben a legszigorubb titoktartásra és hallgatásra van kötelezve.

Ez alatt értendő, hogy minden a csendőrnek hivatalos eljárása közben tudomására jutott bármily tényt csak az arra hivatott hatóságnak hivatalosan szabad bejelenteni, de semmi esetre sincs megengedve azt magánszemélyekkel közölni.

Épugy tilos a közbiztonsági ügyben *titokkép* adott felvilágosító, vagy utbaigazító nevét elárulni, miután ha ez nyilvánosságra jutna, az illető életével, vagy vagyonával lakolhatna jószívüségéért.

Ép ezen okból, még a bíróság vagy rendőri hatósághoz teendő jelentésekben sem szabad a besugóra hivatkozva, annak nevét a hivatalos jelentésben felemlíteni, kivéve, ha ezt önmaga óhajtaná, mely esetben a besugás feljelentésnek vétetik.

13. Írásbeli bizonyítványok kiállításának tilalma.

Csendőrségi személyeknek és parancsnokságoknak szolgálattal ténykedésükből folyólag, vagy szolgálattal teendőikkel bármely összefüggésben álló ügyekre vonatkozólag, írásbeli igazolványokat, bizonyítványokat és eséléket felek számára kiállítani tilos.

14. Egyéb tilalmak.

A *dohányzás* szolgálattal ténykedés alkalmával, vagy hivatalos helyiségben, avagy magánlakásba való belépés alatt tilos; de portyázás közben a községeken kívül a szabadban, vagy pihenők alkalmával a szobában meg van engedve.

Tilos továbbá a csendőrnek *kutyát* portyázás, vagy más szolgálattal ténykedés alkalmával magával vinni.

A *loras* csendőr a *lovát* kimélhi és nyomozás vagy más igazolható szükség esetét kivéve, csakis lépésben szabad lovalognia.

A csendőrnek tilos végül minden másnemű, az ő hivatásától idegen tevékenységet, pl. mesterséget, stb. űzni, nemcsak azért, mert ezek állásával össze nem férhetők, hanem különösen azért, mert ily tevékenység őt a közbiztonsági szolgálattal vonná el.

15. Érintkezési mód polgári egyénnel s azok utbaigazítása.

A csendőr minden polgári egyénnel, annak állásához képest, — illedelmesen — a magasabb osztályhoz nem tartozókat „Ön”-nel szólítva meg; tartozik érintkezni.

Ebből következik, ha a csendőr az illetőről tudja, hogy a magasabb körökhöz tartozik és állását, rangját ismeri, megszólításánál az illetőt állása és rangjához képest tisztelettel meg.

P. o. Méltóságos gróf ur! Tekintetes ügyvéd ur! Ha pedig az illetőt nem ismerné, de külseje után következtethető, hogy az uri osztályhoz tartozik, a megszólítás így is hangozhatik: Uraságod, Tekintetességed stb.

Ha a csendőrtől bárki is felvilágosítást, utbaigazítást, vagy segélyt kérne, ily kérések, amennyiben a viszonyok ezt megengedik, készséggel teljesítendők; ha pedig a csendőr a kérést nem teljesíthetné, erről a felkérőt röviden, ildomosan felvilágosítani tartozik, de sohasem mutasson türelmetlenséget, készséghiányt és ne adjon nyersen elutasító feleletet.

Oly egyének, kik akár kíváncsiságból, akár, mint pl. az iltasok, kötelező kedvből a csendőrt zaklatnák; röviden utasítandók el, esetleg hozzátartozóik, vagy barátaik által távolítandók el.

16. Érintkezés katonai és polgári örközégekkel.

Katonai és polgári örközégekkel a szolgálattal érdekeit előmozdító jó egyetértés ápolandó és fentartandó. Az altiszteknek kell e tekintetben jó példával előljárni.

A jó egyetértést rontják oly fellépés vagy nyilatkozatok, melyek más örközögek érzékenységét sérthetik.

A csendör fölénye más örközögek felett tettekben nyilvánuljon, szolgálati sikerei biztosíthatják csak részére a tekintélyt és elismerést nemcsak a lakosság, hanem az örközögek részéről is és a közbiztonság feletti örködésbeni nemes versenyében elért eredmények sokkal hatásosabb bizonyítékai az intézmény életrevalóságának, mint holmi üres, a katonai jelleget előtérbe hozó szólásmódok.

17. Szolgálatban eljáró csendörök igazolása.

A szolgálatban álló csendörök igazolásul a „Szolgálati könyvecske” szolgál, melybe az őrsparancsnok a teljesítendő szolgálat célját, időtartamát és megkezdését előírja.

A szolgálati meghagyás hivatalos tiltkot képez, ez okból másnak, mint a közigazgatási hatóságnak abba betekinteni nincs joga.

Bíróságok és egyéb állami hivatalok alkalmazottjai, akkor, ha segély, vagy bármely más szolgálat teljesítését igazolják, a könyvecske „Meghagyás” rovatába betekintheznek.

Az előirt tereptárgyaknál a megérkezés idejét és helyét a csendör írja be, annak megjelölésével, esetleg kivel érintkezett.

Községekben azonban a szolgálati könyvecske utolsó rovatába a község pecsétje, a községi bíró, vagy ennek helyettese által benyomandó. A bíró távollétében, vagy éjnek idején ezen igazolás elmarad és nincs megengedve a csendörnek ezen célból a község előjáróit nyugalmukban zavarni.

Ilyenmü lepecsételés alkalmával a szolgálati meghagyás a község pecsétjével rendelkezönek sohasem mutatandó be.

II. FEJEZET.

A csendör magatartása szolgálaton kívül.

A csendör szolgálaton kívül épu gy viselkedik, mint bármely más tisztességes állampolgár.

Miután hivatásánál fogva nyilvános ellenörzés alatt áll, aggódva kerülnie kell neki mindazt, ami öt a lakosság előtt lealacsonyíthatná, vagy kisebbitethetné, annyival inkább, mert töle, mint a rend örétöl méltán elvárható, hogy magán életében is a józanság és példás magaviselet mintaképe legyen.

Mint a fegyveres erő tagja, szolgálaton kívül is mindig egyenruhában és oldalfeyyverrel tartozik megjelenni.

Ismeretségi körének megválasztásában óvatos és körültekintö legyen és csak oly egyének ismeretségét és barátságát keresse, kik általános jó hírnévnek örvendenek és köztiszteltetben állanak és kiknek társadalmi állása és műveltsége is az ö állásával és képzettségével megegyezik.

Rossz hírben álló korcsnákat és lebujokat kerülje, — korcsnák és kávéházakban a csendör rendszerint csak rövid ideig időzzön és zajos multságokban, vagy kártyázásban ne vegyen részt.

Magán érintkezései alkalmával ép oly modort kövessen, mint a milyen az előző fejezetben megírva van és tartózkodjék mindennemü erkölcsi hibáktól, minök adósságszinálás, könnyelműség, részegeskedés, mert ezek a csendörégnél meg nem türetnek és az illetök eltávolítását vonják maguk után.

(Lásd I. rész, IV. fejezet, T. pont, b) alpontját, 28 lapoldal.)

E helyütt megjegyeztetik, hogy a csendör, ha azt a szolgálati viszonyok megengedik, tisztességes polgári egyének részéről hozzá intézett meghívásokat, pl. lakodalóm, disznótor, bucsu alkalmával, elfogadhat, miután az ilyenmü vendéglátások nem esnek az ingyen ellátás fogalma alá, de ily alkalmakkor is a fenálló társadalmi törvények és szokásokhoz kell alkalmazkodnia és magát tisztességesen és ildomosan viselnie, főkép pedig duhajkodásoktól tartózkodnia kell.

Polgári egyéneket a csendör csakis a laktanyán kívül vendéglélhet meg, miután a laktanyákban való vendéglátás a fenálló szabályok szorint tiltva van. Ez azonban nem zárja ki, hogy a csendört ismerösei a laktanyában, a szolgálati időn kívül, meg ne látogathassák, de az illetöknek a laktanya-rend és szabályokhoz alkalmazkodniok kell.

Rossz hírben álló férfi és nőszemélyekkel való bizalmas érintkezés tilos.

Ily személyeket a csendőrlaktanyába látogatókként fogadni, vagy megengedni, hogy azok mások által bevezetessenek, tilos.

Őrszolgálatban nem álló, de szolgálati ügyben eljáró csendőr, ha hivatalos helyiségbe lép, kalapját (sapkáját) fentartja és tisztelőleg.

Magánházakban és magán egyénnel szemben azonban fővegét letelheli és a szokásos polgári köszöntési módot alkalmazhatja.

A csendőr jelentkezésre csakis katonai egyénnel szemben van kötelezve, polgári egyéneknek teendő jelentéseit katonai formában, de nem az alárendeltségi viszonyoknak megfelelő módon teljesíti.

A csendőrség részére a polgári hatóságok részéről hivatalos ügyködésre, vagy pihenésre kijelölt helyiségeket a csendőröknek összepiszkolni vagy az ott lévő tárgyakat megromítani nincs megengedve. miután ez esetben az illető kártérítésre kötelezett, sőt szándékos rongálás esetében, ha feljelentetik, megfenyítésnek is néz elé.

III. FEJEZET.

A csendőrség érintkezése hatóságokkal és magánfelekkel szolgálatban.

1. Bemutatás a legénység részéről.

Szolgálatban álló csendőr, akár magánfelekkel, kikhez szolgálati eljárásában utalva van, akár pedig közhivatalban álló személyekkel érintkezik, magát nevének és rendfokozatának megjelölése mellett *bemutatni* tartozik. Magasabb társadalmi állásu egyéneket az állásuknál fogva őket megillető czímzéssel szólítja meg és fokozottabb udvariasságot tanúsít velük szemben. Minden udvariasság mellett azonban katonai állásánál fogva, turalázalosuak, vagy meghunyászkodónak lennie nem szabad. A bemutatás formája következő: (Úraságodnak, Tekintetességednek, Méltóságodnak) N. N. csendőr magát tisztelettel bemutatja.

A szolgálatban álló csendőr, ha valamely hivatalos helyiségbe lép, ruházatát és fegyverzetét a „Szolgálati szabályzat”-ban előírt módon viseli, kalapját (sapkáját) fentartja és lábhoz vett fegyverrel, „vigyázz” állással, tehát katonás módon adja meg a köszöntést, nem pedig szóval.

2. Bemutatás tiszték és őrsparancsnokok részéről hatósági közegeknek.

A csendőrség és a katonai, valamint polgári hatóságok között mindig jó egyetértés uralkodjék; a szárny és szakaszparancsnokságok és a hatóságok közt pedig a közbiztonsági szolgálat érdekében szakadatlan érintkezés tartandó fenn, amely érintkezés alatt, a dolog természetéből folyólag, nemcsak az írásbeli, hanem a személyes érintkezés is értendő.

Tiszték, (szárny, szakaszparancsnokok) kötelezve vannak a működési területükön székelő polgári hatóságok főnökeivel (főispán, alispán, polgármester, bíróság, ügyészség, s határvám hivatal főnöke) a személyes megismerkedést, hivatalos bemutatás által, minden áthelyezés után, lehető rövid idő alatt eszközölni. Azon hatósági főnökkel, kik az illető csendőrtiszttel nem ugyanegy helyen állomásoznak, a megismerkedés a legtöbb esetben szintén mielőbb eszközölhető lesz, ha az illető tiszt, az erre kínálkozó alkalmat szolgálati utazásai közben felhasználja.

Viszont a polgári hatósági főnökök feladata, a kölcsönösség elvein alapuló udvariasság kötelező formáit szintén betartani.

Az őrsparancsnok az állomáshelyén, valamint az őrskörletben székelő mindennemű hatóságok főnökeinél magát *bemutatni* tartozik.

Minden alkalommal, midőn a csendőr a közigazgatási hatóság székhelyén szolgáltilag tartózkodik, magát a főnöknek, avagy helyettesének bemutatni s annak esetleges felhívásait átvenni tartozik.

Ha a csendőr szolgáltilag oly községbe érkezik, hol a közigazgatási hatóság főnöke szolgálati ügyben jelen van, magát nála szintén bemutatni köteles.

IV. FEJEZET.

A fogoly-örkiséret, fogoly-örizet és toloncz-kiséret szabályozása.

1. Fogoly- és fegyencz örkiséret, s az átvételnél való eljárás.

Fogoly kíséretnek kétfélek:

1-ör. Az arra hivatott hatóságok, (kir. ügyészségek, fegyházak, kerületi börtönök és közvetítő intézetek igazgatósága) által veszélyes gonosztévőknek elszállítására vonatkozólag ki-

adott felhívások alapján, ha a foglyok kísérésére a fogyőrök száma elégtelen volna.

2-or. A nyomozó eljárás folyamán elfogott egyéneknek az őrsparancsnokság székhelyére és innét a felettük ítélkezni hivatott hatóság börtönébe való kísérésére.

Az 1-ső esetben az illetékes hatóság részéről felhívás adatik az őrsparancsnokságnak, amely a kísérendő foglyok számához és veszélyes voltához képest megfelelő számú csendőrt vezényel ki.

A bíróság, vagy hatóság azon egyéneknek, kik a közbiztonságra nézve *veszélyesek*, vagy kiknek ellenszegülésre hajló természetük ismeretes, kikre nézve tehát fokozott elővigyázat szükséges, — *részletesen megjelölni tartozik*.

A csendőr a kísérendő személyeket az átvételkor testileg megmotaolja és meggyőződik a felől, vajjon nincsenek-e a a szökés elősegítésére szolgálható eszközök, vagy foglyverek és támadásra alkalmas egyéb eszközök birtokában, továbbá élelemmel és az évszaknak megfelelő ruházattal ellátva-e, végül, ha gyalog kísérendők, menelképesek-e az illetők?

Nőszemélyeknél az ilyen motozás, amennyire az lehetséges, megbízható nőszemélyek által végeztetik.

Ha a fogolynak pénze, vagy más értékes tulajdona van, az a hatóság által a csendőrnek átvételi elismervény mellett adatik át.

2. Kiséreti költségek.

A fogyczek kíséreti költségeit ily esetekben az igazsáügyi alap fedezi.

A fogoly kíséréte ott, ahol vasut, vagy gőzhajózási összeköttetés létezik, ezen eszközözzel, ahol ez nincs és a távolság 15 kilométernél nagyobb, vagy pedig a kísérendő fogoly menelképtelen volna, vagy egyéb körülmények, mint a foglyok veszélyessége, éjnek idejére való biztos helyre való elzárása, gyors szállítását megkívánják, előfogat adandó.

Az utiköltségek és a fogoly élelmezésének fedezésére a felhívó hatóság részéről előlog adandó. A fogoly élelmezése a hatóság által átadandó kíséreti levélben előirt módon történik.

A foglyok kíséréte alkalmával 24 órát meghaladó időre, a kísérő őrmesternek naponta 1 frt, a csendőrnek 70 kr. étkezési pótlék illetékes.

Ha a fogoly őrsről-őrsre kísértetett, a felmerülő szállító eszközök használata fejében felmerült költségek, valamint a fogoly élelmezési költségei a naplóba bevezetendők és okmányolandók s ezek a pénzmaradvánnyal együtt a foglyot továbbító kíséretnek adandók át úgy, hogy azok végül a pénz-

maradvánnyal együtt a foglyokat átvevő bíróság kezeihez jussanak.

Minden kíséret felváltásnál a pénzmaradvány átadása, az átadó és átvevő részéről az utazási naplóban elismerendő.

A csendőrök részére illetékeszerű étkezési pótlék az uti előleghől vételik fel és ennek megtörténte, az uti naplón, a felvevő által nyugtáztatik.

E célból az uti naplóban az állomásról-állomásra való megérkezés és elindulás pontosan feljegyeztetik.

Az utiszámla az esetleges pénzmaradvánnyal együtt az átvevő hatóságnak adatik át, mely, ha a kiadás az előleghől nagyobb volt, a különbözetet a kíséretvezető csendőr elismervénye ellenében, annak kiszolgáltatni tartozik.

Ha a foglyok közvetlenül ugyanazon csendőrök által kísértetnek rendeltetésük helyére, minek azonban a kíséreti levélben világosan kimondva kell lenni, úgy az összes oda és visszautazás alkalmával felmerült költségekről számla készíttetik és az azon hatóságnak adandó át, mely az uti előleget kiszolgáltatta.

A csendőr a szállítási eszközökért, a katonai árszabás szerinti díjat, foglyokért vasuton fél harmad osztályu és gőzhajón fél fedélzeti jegyet fizet.

Önbuzgalomból letartóztatott foglyok kísérése és nyomozásából felmerült költségek, felsőbb engedély kikérése nélkül a szárnyparancsnokság által felszámítható.

Teljesen vagyontalan foglyok élelmezéséről a csendőr gondoskodik, ki az ekkép felmerült mindenféle kiadásairól két tanu előttemzése mellett kiállított nyugtákat vesz és ezen költségeket a nyugták csatolásával saját utazási számadásában szabályszerűen elszámolja.

3. Felügyelet foglyokra kísérés közben.

A fogoly kíséreteknél a kísérő csendőrök feladata: a foglyot *biztosan megőrzötten a hatóságnak átadni*.

Ez alatt értetendő:

a) hogy a fogoly semmi körülmények közt meg ne szökhessék;

b) hogy sem önmagában, sem másban kárt ne okozhasson;

c) hogy hozzátartozóival, büntársaival, az orgazdákkal és bünrészesekkel össze ne beszélhessen, velük sem jelek által, sem szóval, vagy írásban ne érintkezhessék;

d) hogy a birtokában levő tárgyakat meg ne rongálja, meg ne seumisítsa és el ne dobja.

A foglyok szökési kísérletének megnehezítésére, azok kik az átadó hatóság, vagy parancsnokság által „különösen veszélyesek”-nek jeleztek, őrkísérés közben mindenkor megbilincseltetnek és a bilincsek róluk csak orvosilag igazolt betegség esetén veendőek le.

A foglyok megbilincselésük előtt tüzetesen megvizsgálandók, nincsenek-e oly eszközökkel ellátva, melyek szökésükhöz elősegíthetők, vagy melyek által önmagukban, vagy a kísérő esendőörökben kárt tehetnek.

Vasuton, hajón, hidon való átkíséréskor, erdön és fedett tereptárgyakon való áthatoláskor, emeletre való felkíséréskor és minden oly helyzetben, melyek a foglyok szökésére kedvezők, fokozott elővigyázat fordítatik a fogolyra, szükség esetén a bilincs, láncz vége a csendőr által kézben tartandó.

Tasuton és *hajón* csak a karabélytárban legyenek a töltények, a szurony felszállás előtt a hüvelybe rejtendő, kiszálláskor azonban a töltény az adogatóba teendő, a szurony pedig felillesztendő.

Előre nem látott akadályok esetén, vagy ha a foglyok biztos bekísérése az őrkíséret előtt aggályos volna, úgy felhívására a község előjárósága megfelelő számban löfegyverrel, vagy más alkalmas eszközökkel felfegyverzett megbízható egyéneket — lehetőleg kiszolgált katonákat — kíséretképp kirendelni köteles. A foglyokhoz — az arra jogosított hatósági személyen kívül — senkinek sem szabad közelíteni, azt megszólitani, vele bármiképp érintkezni tilos.

Aki ezt teszi, attól eltiltandó s ha a figyelmeztetésnek nem engedelmeskedik, a csendőr által elfogható.

A foglyok megszabadítását célzó minden kísérlet és e célból a csendőr ellen intézett támadás, minden habozás nélkül lövéssel, vagy szuronynyal utasítatik vissza. A fogoly, ki ily körülmények közt a szökést megkísérli és a csendőr ellen támadólag fellép, első sorban lövendő le.

Ha a fogoly kísérés közben valamit eldobna, azt a kísérő csendőr felemelni tartozik és, hogy ezt jól figyelhesse, a foglyot nyomon követni köteles és őt egy pillanatra sem hagyhatja magára.

Élkezésnél, mely szintén a csendőr felügyelete alatt végzendő, a fogolynak kést és villát használni és szeszes italt élvezni nem szabad.

A csendőr ne tűrje, hogy a fogoly utközben bárki által tettelegesen, vagy másképp bántalmaztassék, kigunyoltassék, vagy szidalmaztassék.

Aki ezt teszi először megintendő s ha ennek daczára a sértegetéssel fel nem hagyja, feljelentendő, esetleg előállítandó.

A fogolynak *természeti szükségét* szintén csak a csendőr jelenlétében és lehetőleg elkülönített helyiségben szabad végezni.

Arra is ügyelni kell, hogy a fogoly *öngyilkosságot* el ne kövessen.

Kivételes esetekben, midőn csak egy csendőr kíséri a foglyot, az őrkísérő csendőr részéről fokozott elővigyázat szükséges.

Ha az őrkíséretre *több fogoly* őrizete bizatik azok lehetőleg elkülönítendőek, nehogy összebeszéljenek. Bilincselés esetén a gyöngéhb az erősebbikkel bilincselendő össze.

Megbetegedés esetén a fogoly lehetőség szerint orvosi ápolásban részesítendő.

Meneképtelen fogoly lehetőleg orvosilag megvizsgálandó, a további intézkedés pedig a hatósággal együttesen teendő meg.

Meghalás esetén a foglyok biztos elhelyezése és őrzése céljából a megfelelő intézkedések a község előjáróságának közreműködése mellett s azzal egyetértőleg teendőek.

4. Foglyok átadása.

Ha a felhívás, vagy meghagyás folytán kísért fogoly óréről-őrsre kíséretlik, az őrkíséret a foglyot s netáni más tárgyakat a kísérő levél alapján az őrsparancsnoknak a lak-tanyában kötelezett átadni, ki az átvételt a kísérő levél felzetén és a járőrvezető szolgálati könyvecskéjében igazolja.

Bíróság, vagy más hatóságnak átadandó fogoly a fogda-helyiségbe kísérendő, átvétele a fogházfelügyelő, vagy más az átvételre hivatott közeg által történik.

5. A csendőrség által letartóztatott foglyok kísérése.

Ugyanazon irányelvek* szerint történik, mint a hatósági felhívás folytán eszközözendő fogolykíséreteknél.

Ha az elfogott egyén azt kívánja, hogy saját költségén, vasuton, hajón, vagy kocsin szálltassék, ezen kívánsága, ha a költséget azonnal fedezni bírja, teljesítendő; feltéve, hogy ez nem mutatkozik bármely okból aggályosnak és az elfogó, illetve őrkíséreti járőr egyéb szolgálati teendőivel meg-egyeztethető.

6. Bilincs alkalmazhatása.

A bilincs alkalmazása meg van engedve:

a) ha ellentállása másképp meg nem törhető, illetőleg rakoncztalan magaviselete másképp meg nem lékezhető;

b) ha a csendőr ellen erőszakos lámadást intézett, vagy ilyenmel veszélyesen fenyegetődzött;

c) ha szökéstől, vagy a fogolynak mások általi kiszabadításától tartani lehet és ez másképp meg nem akadályozható, ami különösen akkor is állhat elő, ha a fogoly éjnek idején, vagy erdőn, vagy oly területen kísérendő, a hol a szökés a terepviszonyok által könnyítve van, vagy közveszélyes egyének tartózkodnak.

d) ha lelki állapota miatt saját magának, vagy másnak biztonságára szükséges, hogy ártalmatlanná tétessék.

A bilincsnek oly módon való alkalmazása, mely a megbilincseltnak felesleges fájdalmat, vagy épen sérülést okoz, — nevezetesen a gúzsláncznak a szükséges mérven túl való megszorítása, szigoruan tilos.

A bilincs alkalmazásáról s annak okairól mindenkor jelentés leendő az őrsparancsnokságnál, illetőleg azon hatóságnál, melyhez az illető bekisértelett.

A megbilincselés módját a honvédelmi minister 1886. évi június 29. 26857—IV. sz. alatt kelt rendeletével kiadott „Utasítás” szabályozza, melyet alábbiakban közlünk:

Utasítás

a guzsláncz-bilincskészülék leírása és használati módjáról.

A készülék alkatrészei:

1. egy kézbilincs;
2. egy összefűző láncz;
3. két darab lakat.

1-hez. A kézi bilincs 3-5 mm. átmérőjű vassodronyhól készített, hosszukásan csavart, összeforrasztott kis láncz szemekből áll és teljes hosszúsága 58 cm.

Egyik végén 3-5 cm. átmérőjű karika van, melyhez 6 lánczszem csatlakozik, 10 cm. hosszúságot téve ki. A hatodik lánczszembe ismét egy 3-5 cm. átmérőjű karika fűződik, mely után a többi 25 lánczszem következik.

2-höz. Az összefűző lánczot, 26 darab szintén 3-5 mm. átmérőjű vassodronyhól készített lánczszem képezi. — Egyik végén 3-5 cm. átmérőjű karika van. Az egyes lánczszemek hossza 4 cm., az egész összefűző lánczé pedig 97 cm.

3-hoz. A lakatok, a hozzájuk tartozó kulcsokkal, Wertheim-rendszerűek.

Használati módja.

Egy ember megbilincselésénél: a kézi bilincs a balkéz csuklójára akkép tétetik, hogy a második karika a csuklónak a hüvelykujj felé levő felső részére essék. A láncz a második karikán álhuzatván, az általa akkép átfogott csuklóra a jobb kéz csuklója belülről keresztbe fektettetik. Most a láncz az első karikán fűzetik át és annyira meghuzatják, hogy a kézfejek a lánczluurkokból kihuzhatók ne legyenek. Erre a lakat a megfelelő lánczszembe akasztatván, bezáratik. Az ily módon eszközölt megbilincselés után a lakat a jobb kéz csuklója fölött függ.

Két egyének egy-egy kézzel egymáshoz való bilincselésénél hasonló eljárás követetik.

Az összebilincselte kezek egymást hátlapjukkal érintik. A lakatnak a megbilincselte balkéznel kell függeni, mivégből szükséges, hogy a láncz előbb azon egyén kezére tétessék, a ki jobb kezénél fogva lesz megbilincselve.

Három megbilincseltnak, vagy két megbilincselte párnak összefűzése akkép történik, hogy az összefűző láncz az első pár kézi bilincsenek második karikáján álhuzatván, végső lánczszeme a harmadik egyén, illetőleg a második pár kézi bilincsenek második karikájához lakatoltatik.

Hogy az összefűző láncz az első pár kézi bilincsenek második karikáján átesuszthassék, — azt azon láncz második végén levő karika akadályozza meg.

Elcsomagolása.

A szolgálatot teljesítő csendőr a guzsláncz-bilincs készüléket, járőr-lánczjában, egy erős, sötét zöld vászon-zacsokba téve, viszi magával; a zacsok hossza 17 cm., szélessége 14 cm.

Ezenkívül köteles még a csendőr egy 2 1/2 m. hosszú és 0-2 cm. vastagságú zsinórt is, járőr-lánczjában 12 cm. hosszban összefüggőgyöve, vastag papír darabba csinosan becsomagolva magával vinni, a végett, hogy azt nagyobb számú letartóztatások alkalmával (a Szolgálati szabályzat I. rész 379-ik lapoldal utolsó bekezdésében említett köté helyett) megkötözésre használhassa.

7. Foglyok őrzése.

Ha azon szükség áll be, hogy a csendőrségi őrkiséretnek az őrzete alá adott rabbal, vagy az általa letartóztatott fogolylyal valahol meg kell hálnia, akkor e végre a község elöljáróságánál, vagy a helyi hatóságnál, lehetőleg foglyok elhelyezésére szolgáló, vagy ennek hiányában lehetőleg magánosan álló, de biztos, jól zárható és rácsos ablakokkal bíró épület kiutalását kéri.

Ha az őrzendő fogoly veszélyes és mérész egyén, vagy ha a községben, hol őrzetik összekötöttései vannak, kik meg szabadítását megkísérelhetnék, úgy a csendőr a községi elöljáróságtól megfelelő számú, jól felfegyverzett egyéneknek, lehetőleg kiszolgált katonák vagy honvédek, kirendelését kérheti.

Ilyenmü megkeresések az 1881. évi III. t.-cz 12. §. értelmében a községi elöljáróságok részéről feltétlenül teljesítendőek.

Fogolyörizetkor ugyanazon szabályok mérvadóak, mint fogolykíséréskor, mely kötelemeket már a fennebbiekben ismertettük.

A fogolykíséret, vagy fogolyörzéskor kirendelt segély a csendőr parancsnoksága alatt áll és meglátogatása esetén a csendőrség utasításához képest, — a fegyver használatára is jogosult.

Foglyok ideiglenes őrzésére és bírósági főtárgyalásokhoz szolgálattételre csendőrök csak *kivételesen*, szükség esetében és csak rövid időtartamra alkalmazhatók és pedig a foglyok ideiglenes őrzésére csak akkor, ha veszélyes büntetésekről van szó.

Ha a csendőrré foglyok őrzése bízatik, akár rendszeres fogdában, akár pedig más helyiségben, akkor általa a katonai őrségekre nézve a m. k. honvédségi „Szolg. szab.” I. rész 80. §-ban foglalt határozványok lehetőségig betartandók.

Különösen nem szabad megengedni, hogy a bíróság vagy illetékes más hatóság engedélye nélkül, vagy az arra hivatott hatósági közeg jelenléte nélkül, valaki a fogolyhoz belépjen, vagy vele az ajlón, vagy ablakon át beszélgessen: ép oly kevéssé szabad irás utján, vagy jelek, intések, pillantások stb. által való értekezést tenni.

A csendőr bármilynemű, a fogolyörzés közben tett észleleteit, valamint a fogolynak minden hozzá intézett kérelmét és kívánságát, mihelyt azt őrhelyének elhagyása nélkül lehet, különben pedig felváltása után a hatóságnak tudomására hozni tartozik; de a csendőrnek a fogollyal beszélgetésbe bocsátkozni sohasem szabad.

A fogolyőrségek és fogolyörök semmiféle tiszteletadást nem teljesítenek. (Szolg. szab. I. rész 619. pont.)

8. A fogolyszökések megakadályozása.

A csendőrség őrizetére bízott, vagy azok által kísért foglyok megszökése, a csendőrségre nézve nagyon megsgyenyítő lévén, a fogolykíséret, vagy őrzést teljesítő járőr a legnagyobb óvatosság és elővigyazatra kötelezett, amennyival inkább, mert a foglyoknak gondatlanságból való megszökése igen súlyos büntetést von maga után.

És a szigorú fenytés jogosult is, ha tekintetbe vesszük, hogy a büntetles kézrekerítése mily óriási fáradalmakkal jár, mily nehéz a már óvatossá tett menekülő egyént njából elfogni és minő veszély származhatik a büntetlesnek szabadulása által.

A fogoly megszökésének oka a legtöbb esetben a járőr könnyelmősége, gondatlansága és az elővigyázati rendszabályok hiányos alkalmazásában keresendő.

Ha a csendőr magát a fogoly észjárásával azonosítja, úgy azon meggyőződésre jut, hogy a fogoly minden igyekezetét és erejét megszabadulására fordítja.

Ennek megakadályozására minden megengedett eszköz felhasználandó és pedig:

1. A foglyot egy pillanatig sem szabad szem elöl tévesztetni, minden mozdulata, szeme járása és egészben véve magaviselete szoros figyelemmel kísérendő.

2. A fogolyban megbizni sohasem szabad. Ha árca, vagy beszédmodora még oly bizalmat ébresztő, vagy rokon-szenves, sajnálatot keltő legyen is, a csendőrnek nem szabad magát meglévesztetni, vagy megengedni, hogy szívében a szájalom felébredjen és ellágyulva, a fogoly helyzetén könnyítsen.

3. A fogoly oly távolságra követendő, hogy bármely pillanatban rögtön megragadható legyen, eselleg, hogy ellene a fegyver eredményesen használtathassék.

4. Vasuton, hajón, hidon való átkíséréskor, erdön és fedett tereptárgyakon való áthatoláskor, emeletre való felkíséréskor és mindoly helyzetben, melyek a foglyok szökésére nézve kedvezőek, fokozott elővigyázat és figyelem alkalmazandó.

A fogoly, főleg ha helyismeretei vannak, már előre megtervezi magának, hogy hol és minő módon fog megszökni. Természetes, hogy oly helyen fogja a szökést megkísérelni, hol a csendőr fegyverhasználatában akadályozva van, vagy ahol üldöztetése meg van nehezítve és elrejtőzése könnyebb.

Ismételten fordult elő, hogy foglyok a rokozó vonatról kiugrottak, hidról, hajóról vízbe vetették magukat és uszva menekültek el, továbbá emeletről öngyilkossági szándékkal a kövezetre vetették le magukat, — ép ezért a szükségés elővigyázat mindig szem előtt tartandó.

9. A csendőrség eljárása a tolonczszabályzat alapján.

A tolonczügy az 1885. évi tolonczszabályzattal rendeztetett; melynek a csendőrséget érdeklő határozványait alábbiakban közöljük:

A tolonczozás megelőző rendészeti rendszabály, mely csak bizonyos kategóriába tartozó személyek ellenében alkalmazható, a közbiztonság és rend érdekében. (1. §.)

A tolonczozás csak a következő osztályokba tartozó személyekre alkalmazható:

a) csavargók, szokásos munkakerülők. — milyenkül a szolgálati helyüket kellő ok nélkül minduntalan változtató eselők is tekinthetők, ezen körülmény alapos megállapítása után, — hatósági engedély nélkül az utcán, vagy házról-házra koldulók, a közbiztonságra nézve alaposan gyanus személyekre, ha azon községben, melyben találtak, illetőséggel neni bírnak, s rendes lakást, foglalkozást, vagy életfenntartási jövedelmet kimutatni nem tudnak;

b) a kéjnékre, ha bujasenyvesek, felgyógyulásuk után, ha az irányukban kiadott hatósági rendszabályokat megszegik, kiállott büntetésük után, amennyiben a községben nem bírnak illetőséggel; továbbá olyanokra, kik közbolrányt okozólag erkölestelen, korhely életet élnek s a hatósági utasításnak, hogy a községből eltávozzanak, nem engedelmeskednek, vagy olyanokra, kik kötött utlevéllel utasítván illetőségi helyükre, az előirt utiránytól önkényüleg eltérnek.

c) büntetésük kiállása után elbocsájtott fegyverezekre, ha az a), b) kategóriába tartoznak, vagy az 1879. évi XL. t. cz. 62., 63., 66., 67., 68., 69. és 70. §§-ai alapján voltak büntelve; végül

d) külföldiekre, ha az 1878. évi V. t. cz. 64. §-a alapján kiutasításra ítélettek, továbbá anélkül is, ha a fentebbi kategóriába tartoznak, vagy végre, ha az országban való maradásuk, a közbéke, vagy az állam biztonsága szempontjából alapos indokból veszélyesnek találattik. (2. §.)

A tolonczozás csak akkor fogantatosítható, ha azt az arra illetékes hatóság elrendelte. (3. §.) Ezen hatóságok pedig

a) vármegyékben, kis és nagy községekben a szolgabíró;

b) lörvényhatósági joggal felruházott, vagy rendezett tanácssal bíró városokban a rendörkapitány, vagy a rendöri teendőkkel megbízott tanácsnok;

c) Budapesten az államrendőrségnek a tolonczügygyel megbízott tagja. (12. §.)

Az illető községbe utasítás módja kétféle:

a) kényszer utlevél kiszolgáltatása által, midőn az illető egyén a kényszer-levélben elészabott utat, az ugyanabban meghatározott idő alatt és állomásokon át, minden kíséret nélkül megtenni tartozik.

b) tulajdonképeni tolonczozás által, midőn őrizet alatt történik a továbbszállítás. (11. §.)

A vasuti, vagy gőzhajó állomástól a legközelebbi községig a csendőrség eszközei a nagyobb csoportok kíséretét, e végből

a csendőrségi szakaszparancsnokság a szám és idő megjelölésével idejekorán értesítendő, (18. §.) mely aztán az őrsőknek megfelelő parancsot ad.

Bilincs csak szükség esetén, vagy oly egyéneknél alkalmazható, kiknél az elővigyázat elkerülhetetlen; veszélyes egyénekre a kísérek különösen figyelmeztendők s ezen körülmény a tolonczlevélbe is felveendő. Különben a bilincs alkalmazásánál elővigyázati és biztonsági szempontból a m. kir. igazságügyminiszternek 1872. év január hó 26-án 2082. sz. a. az 1871. évi LII. t. cz. alapján kiadott rendelete, illetve ennek III. cikke szolgál irányadóul. (A csendőrségre nézve a foglyok megbilincselésére kiadott szabály mérvadó).

Elindulás előtt a tolonczok minden szökési kísérlettől való tartózkodásra intendők s a szökés komoly következményekre figyelmeztetendők. (21. §.)

A fenti szabályzatból kivehető, hogy

1. a csendőrnek kiker szabad a tolonczozási eljárás céljából a szolgabírói hivatalhoz elővezetni.

2. Hogy az illetékes hatóság által eltolonczozásra elítelt egyének kísérésére mennyiben van kötelezve és minő eljárást kövessen.

A csendőr tehát a fentidézett szabályzat 1. §. értelmében az ott a), b), c) és d) pontok alatt felsorolt egyéneket, ha őket szolgálat teljesítése közben a felügyeleti körletében találja, az őrsre kíséri, hol megállapíttatnak és jelentésbe foglaltatnak mindazon adatok, melyek az illető eltolonczozásának kimondására a szolgabírói hivatal által szükségeltetnek és aztán az illetők ezen hivatalnak átadatnak, amely az elővezetetteknek eltolonczoltatásáról a saját hatáskörében intézkedik.

A tolonczkíséretnél a csendőrség csakis felszólítás, illetve meghagyás folytán mint karhatalmi segédlet működik, kötelességében állván, arra ügyelni, hogy a tolonczszállítmány bizton megőrzöppen érkezzék meg rendeltetési helyére.

V. FEJEZET.

A szolgálatot teljesítő csendőr jogairól.

Általános ismertetés.

A csendőr jogainak meghatározásánál, a csendőrség katonai szervezete vételelt alapul, miből folyólag a csendőr, szolgálatának teljesítése alatt ugyanazon jogokkal bír, mint minden katonai őr és a törvények minden hatósági személyre és polgári, avagy katonai örökre kiterjedő külön oltalmában részesül, miért is a csendőrnek szóbeli, vagy tettleges megsértése és ellene használt erőszak, vagy veszélyes fenyegetés a fenálló polgári, illetve katonai büntető törvények szerint büntetettik; ha pedig a tettes katona állományu egyén, ellene ugyanoly eljárás alkalmazatik, mint ha a tettet őrhelyen álló katona-őr ellen követle volna el.

A csendőr szolgálatának teljesítésekor jogosult mindenemü közszolgálatban álló közegnek, különösen a polgári és más őrtestek és ezek tagjainak, nemkülönbén a községi előjáróknak és a katonai- vagy honvédpárancsnokságnak támogatását igénybe venni, akik pedig azt meglagadják feljelentendők.

A csendőr szolgálattelil rendszerint csak akkor lép fel, ha szolgálattételre kirendelve és teljesen felfegyverkezve van.

Sürgős esetben azonban, midőn a késedelem veszéllyel jár és rögtönzött fellépése eredményre nyujt kilátást, — a csendőr saját kezdeményezéséből akkor is jogosult, sőt köteles fellépni, ha csak karddal van is ellátva.

Minden körülmények közt azonban a fegyverbeesület kell szeme előtt tartania; ha tehát a helyzetet megfontolva, látja, hogy a fenforgó esetben egyedül, vagy az esetleg közel lévő polgári rendőri közegek, katonai őrség, járőr, vagy ügyeletes igénybevételével czéll nem ér, a csendőrségi laktanyából kell segítyt hívnia.

Ha azonban a késedelem veszéllyel jár, valamint mindenkor, mikor csak önmagára van utalva, kötelességének hű teljesítésétől sohasem szabad magát a saját biztonsága érdekében elvonnia.

Elő fognak fordulni oly esetek, midőn, pl. verekedés alkalmával, egyeseknek élete forog veszélyben. Ilyenkor a veszélytelenül emberélet megmentése érdekében saját testi ép-sége és biztonsága kockázatásával is közbelépésre kötele-

zett a csendőr és rögtöni, férfias, bátor és elszánt fellépését a legtöbb esetben siker is koronázza.

Természetes, hogy ott, ahol felfegyverkezett ellenszegülők nagy tömege és elszántsága az egymagában fellépő csendőrt elnyomással fenyegeti, hol még az elszánt, bátor fellépésnek is siralmas lefegyverzését, sőt a csendőr meggyilkolását eredményezné, a fellépéstől tartózkodni kell.

A szolgálatban álló csendőr jogai a következők:

1. Az intés és figyelmeztetés.
2. A kikérdezés.
3. A házkutatás.
4. A személymotozás.
5. Az elővezetés.
6. Az elfogatás.
7. A fegyverhasználat.

Ezen jogok közelebbi ismertetését az alábbiakban közöljük:

1. Intés, figyelmeztetés.

A csendőr fellépésének legenyhébb formája az egyszerű intés, vagy figyelmeztetés.

Rendszerint tehát első sorban ez alkalmazandó, ha az eljáró csendőr a fenforgó körülményekből következteti, hogy valamely törvénybe ütköző cselekmény elkövetése szándokol-tatik, vagy megkíséreltetik, pl. verekedést, megelőző összeszólalkozásnál, népesedüléseknél, hol az erőszakoskodásra való hajlam nyilvánvaló, kihágás elkövetésén rajta ért egyé-
nekkel szemben stb.

Ha a figyelmeztetés ezen enyhe formája eredménytelen maradna, vagy ha a csendőr a törvényes megtorlás czéljából kötelességszerűleg fellép, az illetőt, vagy az illetőket „a törvény nevében” szavakkal és pedig *azon nyelven, melyen az illető azt megérti, szólítja meg, mely felhívásnak mindenki, legyen az katonai, vagy polgári személy — nőtlagos panas-zási jogának fentartása mellett — engedelmeskedni tartozik.*

Ezen, a törvény nevére való hivatkozás azonban, nehogy ezen szólásmód a folytonos használat által hatályából veszít-sen, nem minden jelentéktelen esetről, hanem csak akkor alkalmazandó, midőn az egyszerű figyelmeztetés, vagy intés eredménytelen maradt, hogy a felhívásnak illy ünnepélyes formában való ismételése, annak nagyobb hatályt kölcsönöz-zön, jelezvén ezzel egyben azt is, hogyha az illető, ezen mindenkre nézve egyaránt kötelező ünnepélyes felhívásnak sem engedelmeskednék, vele szemben a törvényes kényszer-eszközök fognak alkalmaztatni.

A csendőr figyelmeztetésének mindenki eleget tenni tartozik és nincs megengedve, hogy bárki is a felett a csendőrrel szóvitába bocsájközzék. Ezt a csendőrnek kötelessége visszautasítani, ha pedig azon cselekményt, melynek abbanhagyására felhivatott, folytatná, őt elfogni, sőt tetteleges ellenszegülés esetében ellene fegyverét is használni.

Ha a figyelmeztelt azon nézetben van, hogy a csendőr jogtalan lépett fel vele szemben, ebbeli sérelmét a csendőr *előljáró szakasparancsnokságához* bejelentheti, mely aztán a panaszt vizsgálat tárgyává téve, a fenálló szabályok értelmében jár el.

2. A kikérdezési jog.

A) Polgári egyének kikérdezése.

A csendőrnek nyomozási ügyekben joga van kikérdezni:

1. A terheltet (gyanusított);
2. a sértettet;
3. a tanukat.

1-hez. Mindegyik terheltet lehetőleg külön-külön kell kihallgatni. Ha a kikérdezés a község belterületén történik, a terhelt (gyanusított) egyént lehetőleg a község házában, a községen kívül eső területen ellenben, amennyiben a kikérdezés el nem odázható — e célra alkalmas helyiségben kell kikérdezni.

A kikérdezéseknél — ha csak lehetséges, — két bizalmi férfi legyen jelen. Bizalmi férfiakul első sorban a községi előjáróság tagjai, (jegyző, segédjegyző, irnok, bíró és esküdtek) ezek hiányában bármely más tisztességes, de a terhelttel (gyanusított) rokonsági, vagy baráti viszonyban nem álló polgárok alkalmazandók.

A terhelt (gyanusított) egyén kikérdezésénél másnak, mint az előbb említett bizalmi férfiaknak jelenléte nem türendő, még pedig azért, mert a kíváncsiságból jelen lévő egyének a kikérdezés során a nyomozás tárgyát képező büncselekmény titokban tartandó részleteit illetéktelen személyeknek tudomására hozhatják és ez által a vizsgálat eredményét is megghiúsíthatják.

A terhelt (gyanusított) kikérdezésének nem az a célja, hogy az illető vallomástételre bírassék, hanem az, hogy a csendőrség a felmerült gyanunak alaposága, vagy alaptalansága felől magának tájékozást szerezzen és a gyanusítottnak alkalmat adjon, hogy a terhére rótt büncselekménynyel szemben védelmét is előadhassa.

A *terhelt* a törvény értelmében *nem köteles* vallomást tenni, tehát a csendőrnek nem áll jogában a beismerő vallo-

mást ígért. fenyegetés, rábeszélés, vagy esel útján kieroszakolni, vagy főleg erőszakot, kényszert használni, bántalmazni, sem pedig terheltet éjjeli kihallgatással, vagy más módon ezélatosan kifárasztani.

A csendőrség azon tagjai, kik a fenti tiltó rendelkezés ellenére járnak el, a körülményekhez képest fegyelmi, sőt ha azzal terheltének hogy vallomás, vagy beismerés kicsikarása céljából fenyegetést, tetteleges bántalmazást, vagy másnemű erőszakot használtak volna, — hadtörvényszéki eljárás alá jutnak.

Ha terhelt kijelenti, hogy nem bűnös, de a vádra bővebben nyilatkozni nem hajlandó, arra kell őt figyelmeztetni, hogy ezen viselkedése az eljárás folytatását nem akadályozza és hogy saját érdeke ellen cselekszik, ha a feltett kérdésekre a feleletet megtagadja.

A csendőrnek nincs joga a terheltet más terhelttel, vagy tanúval szembesíteni, kivéve, ha arról van szó, hogy személyazonosság megállapíthatóság, pl. ha az ismeretes tettet valaki a helyszínen látta és ez által a terhelt bűnössége, vagy ártatlansága kideríthetővé válik.

A terhelt beismerése után is, a bűnösséget bizonyító adatok a csendőr által beszerzendők.

Az új büntető eljárás — mint látjuk — a gyanusítottnak messze menő jogvédelmet nyújt, ami sok tekintetben igazolt is, ha figyelembe vesszük, mily nagy mértékben sérthet egy ártatlan egyén meghurcolása. Ervényesül tehát azon elv: „Inkább száz bűnöst elszalasztani, mint egy ártatlant elítélni.” A csendőrtől már most fokozott elővigyázat kívánatos, hogy a fenálló tiltó határozványokkal összeütközésbe ne jöjjön és a reá váró szigorú büntetéstől magát mentesítse.

Másrészt azonban az ország közbiztonsági állapotainak (melyért a csendőrség felelős) változatlanul kedvező helyzetben való fentartása kötelességévé lesz a csendőrségnek, minden megengedett törvényes eszköz felhasználásával, — a közbiztonság ellen vétők és gyanusítottaknak a törvény által biztosított kedvezőbb helyzete ellenére is, — azon sikereket biztosítani, melyek az elkövetni szándékolt büncselekményektől elriasztásra vezetnek.

Tudvalévő azon körülmény, hogy a legtöbb terhelt, — ha csak kézzel fogható bizonyítékok nem állnak rendelkezésre — tagadással él.

Mintán pedig ennek megváltoztatására minden kényszereszköz, sőt a terhelt kedélyére, igazságérzetére stb. való hatás is tiltva van, a csendőrnek más fegyvere nincs, mint szellemi fölénye a terhelt felett és azon lelkesítő tudat, hogy a gonoszság elnyomása és az igazság kiderítése érdekében küzd. A csendőrnek, mielőtt terhelttel egyáltalán kihallgatná, máris hirtokában kell lenni oly adatoknak, melyeknek észszerű felhasználásával a tagadásban lévő terhelt konokságát megtörheti és ezzel őt meggyőzheti arról, hogy tagadásával céll nem ér. Emaz adatok hiányában a kikérdezés munkája meddő marad, sőt határozatlan hátrányos, mert a terhelt hamarosan kitudja azt, hogy a csendőr biztos adat hiányában van, tehát tagadásával sikeresen védelmezheti magát.

Az éjjeli kihallgatás lilalma nem érítheti a csendőr azon jogát, hogy ha őt a körülmények erre készítetik, terheltet éjnek idején ki ne

kérdéshesse, főképp ha ez által a nyomozás eredménye elősegíttetik. Ezen tilalom csakis a terheltnek ok nélküli zaklatására vonatkozhatik, mely ilykép az illetőre kényszerhelyzetet teremt.

A kihallgatás fogantatásánál a csendőrnek higgadság és nyugodt megfontolás van ajánlva és semmikép sincs megengedve, hogy terhelt, vagy gyanúsított magaviselete folytán türelmet veszítve, még akkor sem, ha pl. azok siketséget, némaságot, vakságot, örültséget, vagy betegséget színelve, a csendőr hőkeltetéséről nehéz próbára tennék is.

Sértett kikérdezése mindenemü nyomozási eljárás előzményét képezi.

Erre nézve irányadóul szolgáljon azon elv, hogy sértett feladása és adatai meghallgatandók ép úgy, mint minden más az ügyben kihallgatott egyéné; a csendőr azonban a törvény és szabályok korlátai között csakis a feladottak kiküldtetett valódisága, továbbá a helyszínén eszközölt tájékozás alapján, kizárólag legjobb belátása szerint járhat el, mert sajátlatra möltő csendőr lehet az, ki a sértett gyanúsításait egyszerűen valóságos bizonyítékoknak tekintené és ez alapon eljárva, kitenné magát csöleg a legsúlyosabb következményeknek is. (Általános szolgálati határozványok VII. fejezet 7. pontja).

Tudvalevő, hogy a sértett a legtöbb esetben befolyásolva van és ez okból könnyen ragadhatja el magát oly nyilatkozattételre, melylyel esetleg ártatlan egyének érdeke veszélyeztetik. A sértett igen sokszor helyes nyomon jár és mint a viszonyokkal legjobban ismerős, a tettes személyére nézve helyesen következtet. A legtöbb esetben azonban a megkivánt tárgyilagosságot nélkülözi, boszu, ellenszenv stb. által hagyja magát vezéreltetni, ép ezért nyilatkozatainak értéke is kevésbé jöhet számításba.

Az elkövetett büntetendő eselekmény tényállása és az okozott kár megállapítása tekintelében azonban csakis a sértett szolgálhat adataival, amelyek rendszerint el is fogadhatók, míg ellenben a gyanúsítólagos tettesre vonatkozó megjegyzései többnyire értéktelenek szoktak lenni.

3-hoz. A tanúk kikérdezése lehelőleg egyenként, a másikkal távollétében eszközözendő.

Tanúk gyanánt ki nem kérdezhetők:

a) a lelkesz arra nézve, a mit vele a gyónásban, vagy egyébként a titoktartás egyházi köteleessége alatt közöltek;

b) a védő arra nézve, a mit terhelt vele, mint védőjével tudatott;

c) a közszolgálatban lévő, vagy abból kilépett egyén, ha a tanuságtétellel megsértené a hivatali, vagy szolgálati titoktartás köteleességét és e köteleesség alól őt az illetékes felelővaló hatóság fel nem mentette.

A tanuzás kötelezettsége alól mentesek és ha felelni nem hajlandók, a sértettet is beleértve, ki nem kérdezhetők:

1. a terheltnek fel- és lemenő ágbeli rokona, vagy sógora, unokatestvére, vagy ennél közelebb oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó, vagy nevelő szülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gondnoka, gyámoltja, vagy gondnokoltja, még pedig a házastársi, vagy sógorsági viszonyban lévőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, melyen e viszony alapszik;

2. az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a sebész, a gyógyszerész, a szülésznő és segédjük arra nézve, amit valaki a hivatalukkal járó bizalomnál fogva titoktartás köteleességével bizott reájuk, ha csak a megbízó őket fel nem mentette.

Az 1. és 2. pontban irt személyek kikérdezésük előtt figyelemzetendők arra, hogy nem kötelesek tanuságot tenni, de az ily tanuk a kikérdezés folyamán is kijelenthetik, hogy nem kívánnak felelni.

A csendőrségnek nem áll jogában bármely tanut is bármily módon, de különösen kényszereszközökkel tanuzásra kényszeríteni, mely tilalom áthágása ugyanoly következményekkel jár, mint terhelt vallomásra kényszerítése.

Ha azonban a nyomozási eljárás folyamán arról győződött volna meg a csendőr, hogy oly egyének kik, a tanuzási köteleesség alól mentességet nem élvezik, tényleg oly körülményekre nézve tagadják meg előtte a vallomástételt, amelyek a kérdéses büncselekmény felderítésére vezetnének, erről illetékes helyre mielőbb tyenyek jelentést.

A csendőr kikérdezési jogából folyólag következik az is, hogy az általa akár közvetlenül, akár pedig a község előljurósága útján megidézett tanuk a megidézésre a csendőr által kijelölt helyen megjelenni kötelesek. Ha azonban a megidézett személyek ismételt felszólításra sem jelennének meg, őket az eljáró csendőr elő nem vezetheti, hanem őket lakásukon tartozik felkeresni, esetleg az eredménytelen megidézéstről illetékes helyre jelentést tesz, — főleg akkor, ha a sértettnek, vagy tanunak eskü alatti kihallgatásának szüksége látszik fenforogni.

Mint azt már fentebb mondottuk, a sértett, terhelt és a tanuk kikérdezése lehetőleg hivatalos helyiségben, a község-házánál eszközözendő, tehát tilos e célra az őrszlaktanya épületét felhasználni. A terhelt egyént sohasem szabad a lakásában kikérdezni, nehogy hozzátartozói a kikérdezés eredményéről értesüljenek és a nyomozást meghiúsítsák; sértettet és a tanukat azonban saját lakásukon is kihallgathatja a csendőr, csak hogy ez esetben gondot fordítson arra, nehogy a kikérdezés eredménye hivatlanok tudomására jusson. Minthogy elő van írva, hogy úgy az érdekelt felek, valamint a tanuk is külön-külön legyenek kihallgatva, ennél fogva szükséges, hogy

a kihallgatásnak háborítlanul való eszközzése ezéjából a csendőrség részére minden községben lehetőleg egy teljesen elkülönített szobára kizárólagos használatra rendelkezésre álljon.

B) *Katonai egyének* kikérdezésére egy másik fejezetben térünk vissza.

3. A házkutatás.

A) Általánosságban.

A házkutatás a csendőrnek egyik legfontosabb joga, melynek alkalmazásánál, — éppúgy mint az elfogatásnál, a legnagyobb óvatosság és elővigyázat szükséges.

A polgári és katonai törvények egyaránt oltalmába vették a házi tűzhely szentségét és büntetéssel sújtják azt, ki másnak házába, vagy lakhelyiségében indokolatlanul és engedély nélkül behatol és ott tartózkodik.

A csendőrnek, mint a törvény őrének, óvakodni kell törvényadta jogának indokolatlan alkalmazása által a házi tűzhely sértettségén esorbál ejteni és ez által a polgárok jogait megsérteni, őket hivatalos eljárásával megbélyegezni, annyival inkább, mert a házi jog megsértése, mint hivatali, vagy szolgálati hatalommal való visszaélés büntette a fennálló, katonai büntető törvénykönyv határozványai szerint, szigorú megtorlást nyer.

Házkutatás alatt valamely háznak, lakásnak, vagy ezek valamely tartozékának bizonyos szolgálati célból való átvizsgálását értjük.

A házkutatás rendszerint az illetékes hatóság felhívására történik.

Ezen hatóságok (hatósági közegek) pedig a következők:

- a) a vizsgálóbíró;
- b) a kiküldött bíró;
- c) a főszolgabíró;
- d) más rendőri hatóság (p. o. rendőrkapitányság).

A házkutatás csak reggeli 6 órától este 9 óráig fogantósítható, de a már megkezdett házkutatás este 9 órán túl is folytatható.

A felhívás folytán teljesítendő házmotázásoknál az azt elrendelő hatósági végzés a házkutatás megkezdése előtt annak, ki ellen az elrendeltetett, esetleg megbízottjának, vagy ezek jelen nem létében a meghívott családtagnak, vagy a szomszédoknak kihirdetendő.

A csendőrség hatósági felhívás nélkül, tehát önállóan is tarthat házkutatást, ha a késedelem veszélytel jár, vagyis ha attól lehet tartani, hogy addig is, míg az arra illetékes

hatóság inlézkedik, a keresett terhelt vagy megszökik, vagy a keresett tárgynak nyoma vész.

Azon esetben tehát, ha jelenségek, vagy biztos gyanúk arra engednek következtetni, hogy valamely házban vagy helyiségben büntett vagy vétség elkövetésével gyanúsított egyén van elrejtözve, vagy hogy azokban oly bünjelek és tárgyak vannak, melyeknek kézrekerítése, avagy megtekintése a bünvizsgálatra nézve fontossággal bír: ha az eljáró csendőr tényleg meggyözödött, hogy a házkutatás elhalasztása által a nyomozás eredménye kockáztatik, jogában és kötelességében áll azt saját felelősségére teljesíteni.

Ha azonban a házkutatás nem látszik sürgősnek, tehát gyanúk esetében is, a legrövidebb uton az arra hivatott hatóságnak jelentés teendő és gond fordítandó arra, hogy a hatósági közeg megjelenéséig az átvizsgálendő helyiségből senki meg ne szökjék, onnét tárgyak el ne vitessenek, vagy ha ez mégis megkíséreltetnék, erről hitelt érdemlő tanúság szerezzessék.

Hatósági felhívás bevárása nélkül házkutatást tarthat a csendőr:

1. annak házában, illetve lakásán, ki valamely büntett, vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség elkövetésén rajtaéretett;

2. annak házában, illetve lakásán, hol a büntetendő cselekmény elkövetetett, vagy

3. a hová a tettes üldözése közben bemenekült.

Mások lakása átkutatható:

a) ha az a megszökött fogoly kézrekerítése végett szükséges;

b) ha a járőr segélykiáltásra jelent meg;

c) ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező azt kívánja, de csak azon helyiségekben, melyek kizárólag annak rendelkezése alatt állanak, ki által a járőr behívott és csakis azokkal szemben, kik a behívó családjához és háztartásához tartoznak, vagy kik a lakással rendelkező által ott a lakásban, akkor elkövetett büntetendő cselekménnyel vádoltatnak;

d) ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező rendőri felügyelet alatt áll, illetőleg a csendőrség előtt mint szokásos büntettes ismeretes, vagy elővezetése, illetve elfogatása el van rendelve.

A fentirtakból következik, hogy gyanu alapján és ha a késedelem veszélytel nem jár, házmotázás egyáltalán nem tartható.

Ha a terhelt saját házában vagy lakásán éretett büntett vagy vétség elkövetésén, ott a bünjelek biztosítása feltétlenül megköveteli a kutatást.

Káros lakásán a kutatás azért szükséges, mert a tetten ért egyén bűnjelket rejthetett vagy dobhatott el, melyeknek kézrekerítése a nyomozás érdekében szükséges, esetleg ott bűntársai is elrejtőzködhettek.

Ugyanezen szempontból szükséges azon ház, illetve lakás átvizsgálása, hová a terhelt üldözése közben bemenekült.

Másnak, mint terheltnek lakásának átkutatására vonatkozó rendelkezések közül a c) pont érdemel figyelmet, mert e szerint oly esetben, ha valaki valamely büntetendő esemény elkövetésével *gyanúsítottatik*, a gyanútól való mentesítése végett önmaga érdekében kérheti a házkutatást és ez a csendőr által teljesítendő is.

Ily esetek löbnyire akkor állnak elő, midőn valamely bűnügyben a látszal oly egyén ellen szól, ki magát ártatlannak tartja.

Korcsmák, csárdák, kéjházak, a közönségnek nyitva álló helyiségek, melyekben szerenesejáték üzemel, vagy melyek büntetésekre rendszerint rejtkehelyül szolgálunk és pedig kihágás esetében is bármikor átkutathatók.

B) A házkutatás mikénti foganatosításánál szem előtt tartandó irányelvek.

A házkutatás minden felesleges feltűnés és az érdekelteknek nem okvetlenül szükséges megterhelése és zaklatása mellőzésével eszközzendő.

A házkutatást lehetőleg két tanu és pedig a mennyiben lehetséges, községi előjárósági tagok vagy közegek jelenlétében kell végezni, kikkel azonban a járőrnek abbéli szándékát, hogy házkutatást akar tartani, nem szükséges feltétlenül tudalni, nehogy ezek ezt az érdekelt féllel közölhetnék s azoknak ekkép alkalmat nyújthatnak a náluk lévő keresett személyeket vagy tárgyakat a csendőr megjelenése előtt biztonságba hozni.

Tanuk jelenléte már azért is szükséges, nehogy a házkutatást szenvedett egyén a csendőrt bármely szabálytalansággal (lopással, vagyrongrongálással) vádolhassa.

A házkutatásnál *kimélettel* kell eljárni, mi alatt az értendő, hogy egy személy, kinél a házkutatás tartatik, mint annak tulajdonát képező tárgyak durva megsértése tilos.

Butorok, ágy-, ruhacemüek és egyéb ingó tárgyakat egyenkint kell átvizsgálni, a nélkül azonban, hogy azok akár megrongáltassanak, akár összepiszkoltassanak, avagy jellegük-ből kiforgatassanak, midőn mindennemű kárért a motozást teljesítő csendőr nemcsak büntetőjogilag felelős, hanem az okozott kárért kártérítéssel is viseltetik.

Zárt helyiségek, szekrények és egyéb tárgyak kulccsal, vagy ennek hiányában lakatossal nyitandók ki; erőszak alkalmazása csak az esetben van megengedve, ha a tulajdonos a zárt felnyitni vonakodnék, szakértő mesterember kéznél nem volna és a késelemben rejlő veszély az erőszakos feltörést indokolta tenné, továbbá akkor is, ha sem a velők rendelkező, sem annak megbízottja nincs jelen, mely esetekben azonban az illető helyiség vagy tárgy a kutatás után ismét elzárandó.

Épületrészek feltárása, egyáltalán épületrészek le- vagy kibontásához szintén szakértő mesterembert kell igénybe venni és ily alkalommal minden felesleges rongálástól óvakodni kell.

A házmotozást rendszerint megelőzi az illetőnek kikérdezése és a keresett tárgy vagy személy előmutatására való felhívás; csak akkor, ha a felhívás eredménytelen maradt volna, foghat hozzá az eljáró csendőr a tulajdonképeni házmotozás megtartásához.

Az előleges felszólítás mellőzhető, ha az illető a csendőrség előtt szokásos büntettesként ismeretes, ha a késelelem veszéllyel jár, vagy ha a közönség számára nyitva álló helyiség (pl. vendéglő, kávéház, vasuti indóház stb.) kutatandó át. A keresett személy vagy tárgy kiadása a további házkutatást kizárja.

Oly tárgyak, melyek a nyomozandó bűncselekménnyel összefüggésben mincesenek, érintetlenül hagyandók, gyanus tárgyak azonban elkobzandók és holszerzésük iránt nyomozás indítandó.

Irományok motozása alkalmával gondoskodni kell, hogy azok tartalma az erre törvény szerint jogositottakon kívül, mások tudomására ne jusson.

Ha az iratok birtokosa, vagy megbízottja, az iratok átvizsgálása, vagy átolvasása ellen óvást emel, az iratokat zárt borítékba kell tenni és ezt a járőr tagjainak s ha lehet a birtokosnak, illetőleg megbízottjának és a bizalmi férfiaknak, esetleg a községi előjáróságnak, vagy tagjának pecsétjével is el kell látni.

Lepecsételt leveleket, csomagokat és táviratokat a csendőrség sohasem bonthat fel.

A házkutatás, minthogy ellenszegüléstől lehet tartani, mindig a kellő számerővel hajtható végre, mi felett a viszonyok és körülmények tekintetbe vételével az őrsparancsnok határoz.

A házkutatásnál az óvatosság és elővigyázat feltétlenül szükséges, miről tanuskodnak ezen szolgálat teljesítés alatt előfordult számtalan fegyverhasználati esetek és az eljáró csendőrökre végzetes kimenetelű ellenszegülések is.

A házba való belépéskor a csendőr a bennlakókat hangosan az ellenszegülés veszélyeire és következményeire figyelmezteti.

Már a házhoz való érés előtt alkalmas helyen, az adogatóban lévő töltés a csőbe tételük, a zárdugattyú feszített helyzetbe hozaluk, a zárkapcsolvány elzáratik, hogy a fegyver minél előbb lökés helyzetbe hozható legyen.

A házkutatást a körülményekhez képest, vagy a járőr egyik tagja személyesen végzi, vagy ezt a magával vitt hatósági közeggel, bizalmi férfival végezteti és ennek munkáját felügyeli.

A házkutatást szenvedő, ennek hozzátartozói, megbizottja éber figyelemmel kíséretnek, egyrészt nehogy váratlan meglátadás által a csendőrök, vagy ezek kíséretében kárt ejtsenek, másrészt, mert magaviseletükkel sokszor elárulhatják, hogy a keresett személy, vagy tárgy hol van elrejtve.

A házkutatás alatt a ház lakóinak egy helyen kell lenniök és nem szabad megengedni, hogy a házat, szobát stb. elhagyják, mert így megeshetnek az, hogy a lávozó személyek a keresett tárgyat elrejtelnék, megsemmisíthelnék a bűnrészeseket a csendőr eljárásáról értesíthelnék, a keresett személy menekülését elősegíthelnék stb.

A házkutatás alkalmával őrizett alá vett tárgyakról a csendőrség külön jegyzéket készít, melyet vagy az érdekeltekkel, vagy a tanukkal, illetőleg a község előljáróságának a házkutatásnál közreműködött közegeivel is aláírat.

Az őrizet alá vett tárgyakat, amennyire minőségük engedi, külön borítékba, vagy megfelelő tartóba kell tenni és a járőr tagjainak, továbbá — a lehetőséghez képest — a jelenvolt községi előljárósági tagoknak, vagy közegeknek, továbbá az érdekelteknek, illetőleg megbizottjának, vagy a meghívott családtagnak, vagy szomszédnak peccsétjével is le kell zárni.

A járőr a tárgyakat magával viszi, esetleg megörzésük iránt másként intézkedik.

Bűnjelek lefoglalásánál különös figyelmet kell fordítani arra, hogy azok teljesen ép állapotban kerüljenek rendelkezésük helyére.

A megtartott házmotozásról a bíróságnak jelentést kell tenni.

Könnnyen romolható cikkek, pl. élelmiszerek, lőtt vad stb. a községi előljáróság által a fennálló szabályok értelmében értékesíthelnék, ha gazdájuk van, annak rendelkezésére bocsájtatnak.

A csendőrség által lefoglalt egyéb tárgyakat azonban a községi előljáróság csakis bírói végzés alapján szolgáltatathatja ki az igényjogosultaknak.

4. Személymotozás.

A) Általánosságban.

Személymotozás alatt valamely személyen, vagy ennek közvetlen birlalatában lévő ruházatnak podgyász és egyéb tárgyaknak alapos átvizsgálását értjük.

A személymotozás — épügy, mint a házmotozás — fogatosítható:

I. Az arra hivatott hatóság (bíróság, ügyészség, vizsgáló bíró, kiküldött bíró, rendőrkapitányság szolgabírói hivatal) *felhívására*.

II. A csendőrség által *önállóan*.

Az első esetben a felelőség a felhívást kibocsájtott hatósági közeggel terheli, az eljáró csendőr csakis a felhívásnak szabályszerű végrehajtásáért felelős.

Önállóan személymotozás tartható oly egyéneknél, kiket büntelt, vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség *nyomatékos gyanúja* terheli: és pedig:

1. ha nagy valószínűség szerint fegyvert, támadásra vagy ölésre alkalmas eszközt, vagy szert, bűnjelt, gyanus vagy bizonyítékul szolgáló tárgyat rejt magánál;

2. ha a bekísérendő, vagy előállítandó egyén öngyilkosságot kísérelt meg, vagy ilyenek elkövetésével fenyegetődik; végül

3. ha rendőri felügyelet alatt áll, vagy a csendőrség előtt szokásos bünteteskép ismeretes.

A hatósági felhívásra, vagy saját kezdeményezésből elfogott és a hatóság elé kísérendő foglyok ruháit a csendőrség hatósági felhívás nélkül is átvizsgálhatja oly célból, hogy nincsenek-e náluk szokásra, vagy ennek elősegítésére szolgálható eszközök, vagy fegyverül használható tárgyak, esetleg bűnjelek. Vásárok, bucsuk, népesödületek alkalmával és pályaházban stb. előforduló zsebtolvajlásoknál a személymotozás lehetőleg gyorsan fogatosítandó, azonban ily esetekben is, a megmotozandó személy, ha csak lehetséges, valamely zárt helyiségbe vezetendő. figyelem fordítván arra, nehogy a tettes vagy nyomatékosan gyanúsított a keresett tárgyat eltüntesse, magától eldobja vagy a rendszeren körülötte levő bűntársainak átadja és ez által a motozás célját meghiúsítja.

Nők megmotozása nők közbenjöttével történjék, — mely esetben minden hivatlan férfi egyén onnél eltávolítandó.

Elfogottak és elővezetendő egyéneknél talált minden fegyver és oly eszköz, mely ölésre, testi sértés okozására, vagy szökés véghezvitelére alkalmas, elkobzandók.

A személymotoszás alkalmával elkobzott tárgyakkal éppúgy jár el a csendőr, — mint a házmotoszásnál megírva van.

Személymotoszás alkalmával talált gyanus tárgyak elkobzandók és azoknak honnan és miként való szerzése iránt nyomozás indítandó. A lefoglalt és aggályos tárgyak birtalója elfogandó és a talált tárgyakkal együtt a szolgabírói hivatalhoz kísérendő. (Lásd V. Fejezet 6. pont 8. alpont e) kikezdését.)

B) A személymotoszás mikénti foganatosítása.

A személymotoszás lehetőleg két tanúnak, amennyiben lehetséges, községi előjárósági tagoknak, vagy közegeknek jelenlétében a legnagyobb kimélettel és rendszerint csak akkor végzendő, ha az illető a keresett tárgy előmutatására eredménytelenül szólíttatik fel.

A felszólítás mellőzhető, ha az illető a csendőrség előtt szokásos büntetteskép ismeretes, ha a késcdelem veszélytel jár, vagy ha a község számára nyitva álló helyiségben fogatott volna el.

A személymotoszás a körülményekhez képest vagy a járőr egyik tagja, vagy a meghívott bizalmi férfi (nő) által hajtatik, végre mi közben a járőr másik tagja felügyel arra, hogy a motoszást teljesítő, az azt elszervező, vagy hozzátartozói részéről váratlan meglátogatásnak kitéve ne legyen.

A személymotoszást az illem és tisztesség szigorú megóvása mellett akként kell foganatosítani, hogy a szemérem sértve ne legyen, ennekfolytán a testi vizsgálatot mindig zárt helyiségben kell végezni.

5. Az elővezetés.

Az elővezetés kétféle lehet:

1. Felhívás folytán.
2. Önállóan.

1-hez. Elővezetésre felhívást adhat: a kir. ügyészség, a vizsgáló bíró, kiküldött bíró és a rendőri hatóság: (szolgabíró-ság, rendőrkapitányság). Az elővezetés oka a legtöbb esetben az, hogy az elővezetendő egyén az illetékes hatóság megidézésére, a kitűzött helyen és időben meg nem jelent.

Ily esetben a csendőrség eljárása a következő:

Az eljáró csendőr az elővezetendő egyén pontos lakását megtudja és őt ott felkeresvén, az elővezetésre vonatkozó

felhívást (végzést) előtte ismertelvén, felszólítja, hogy őt kövesse. A körülményekhez képest az elővezetendő a csendőr által a községutárhoz is megidézhető és a megidézés célja ott vele közölhető.

Ha az elővezetendőt a csendőr, járőr személyesen nem ismerné, a személyazonosság megállapítására kiváló gond fordítandó, nehogy személyesere folytán az illetőre nézve kellemetlen helyzet teremtsék.

Kétely esetén, különösen ha az elővezetendő kétséget kizárólag beigazolná, hogy az elővezetés tévedésen, elhészésen alapszik, az őrizet alá vétel felfüggesztendő és a vonatkozó okok bejelentésével erről a felhívó hatóságnak sürgősen, a körülményekhez képest távsürgöny, távbeszélő útján jelentés teendő. Különösen áll ezen eset akkor is, ha az elővezetendő beleg, szállításképtelen volna, vagy ha feltalálható nem volt és a felhívó hatóságnak reá, pl. végtárgyalásoknál szükségese volna, hogy a hatóság a szükséges intézkedéseket idejekorán megtehesse.

Az elővezetendő egyén őrizetbe vétele akkép történik, hogy az eljáró csendőr az elővezetendőhöz a következő szavakat intézi: „A törvény nevében, a (megnevezendő) hatósághoz elővezetés céljából őrizet alá veszem,“ — mely szavak, — ha a csendőr erre képes, — az elővezetendő által értett nyelven ismétlendők.

Az elővezetendő nem tekintetik fogolynak, azért őt megbilincselni, vagy megszökése esetén ellene fegyvert használni, nincs megengedve, — egyáltalán vele szemben a legnagyobb kimélettel kell eljárni és minden feltűnést kerülni.

Ez okból kísérése sem úgy történik, mint a fogolyé, vagyis a csendőr nem fog feltűzött szuronynyal háta megett menni, hanem mellette, mert az illető nem gonosztévő, tehát személyes szabadsága sem korlátozandó nagyobb mérvben, mint az a cél előérésére okvetlenül szükséges, a kellő elővigyázatot azonban ez esetben sem szabad a csendőrnek szeme elől téveszteni.

Ha az előállítandó egyén úgy kívánja, hogy szállító eszköz igénybe vétele mellett állíttassék elő, ez neki megengedendő, de ez esetben tartozik úgy a saját, mint a kíséretet teljesítő csendőrök vitelbérét — ha saját kocsiját nem használja — fedezni.

A csendőr felhívásának az elővezetendő engedelmeskedni tartozik, ellenszegülés esetén ellene „a csendőrségi szervezeti utasítás“ 11. §. 3. pontja értelmében fegyver használandó.

Az elővezetendő egyén azon hatóságnak adatik át, mely az elővezetést elrendelte és az elővezetés teljesítése a fel-

híváson és a csendőr szolgálati könyvecskéjében a felhívást kibocsájtott hatósági közeg által elismerendő.

Ha az „elővezetés“ alatt oly körülmény állana be, — mely miatt az elővezetendőnek „elfogása“ indokolt, akkor az „elfogás“ foganatosíttatik és vele czenul, mint elfogottal kell elbánni.

Elfogandó és továbbra is mint fogoly kezelendő azon elővezetendő egyén is, ki az elővezetésnek ellenszegül, vagy azt bármíni más módon megakadályozni törekszik, vagy szökési kísérletet tesz.

2-höz. A csendőrnek *hatósági felhívás nélkül* tehát *önállóan* is joga van elővezetni oly egyéneket, kiknek elfogására elegendő ok nincs ugyan, kik azonban gyanus körülmények miatt a közbiztonságra nézve veszélyeseknek látszanak és pedig:

a) idegen illetőségű csavargó koldusok, vagy engedély nélkül adományokat gyűjtő egyének;

b) oly egyének, kik szolgálatot, vagy munkakeresés ürügye alatt csavarognak, anélkül azonban, hogy munkát vállalnának;

c) bohócok és mindennemű mutatványozók, utcai vagy korcsmai zenészek, kik előadási engedéllyel nem bírnak, vagy az engedélyt álhágják és magukat rendellenül viselik, vagy kihágást követnek el;

d) hamis, vagy gyanus utlevéllel, vagy igazolvánnyal ellátott, vagy oly egyének, kik a hatóság félrevezetése, vagy zsarolás czéljából állneveket használnak, vagy más körülményeket adnak elő, vagy ugyanazon czélból álruhában, vagy más módon átalakulva jelennek meg.

e) kik jogosulatlanul katonai vagy közhivatalnoki egyenruhát viselnek;

f) kik az a)-tól e)-ig felsorolt egyéneknek üzletszerűleg lakást adnak, vagy azoknak felfedezését, elfogását, vagy elővezetését megghísítani igyekeznek;

g) kik másokat csavargásra, koldulásra buzdítanak, vagy arra tanítanak, vagy a koldulás eredményében részt vesznek;

h) aki a csendőrt szolgálata közben többek előtt durván és lealacsonyítólag szidalmazza, vagy sértegeti és ezzel ismételt figyelmeztetés daczára fel nem hagy.

a-hoz. Az engedély nélküli koldulás közbiztonság elleni kihágást képez.

A kihágásokról szóló blkv. ide vonatkozó 66. §-a így hangzik:

„Aki hatósági engedély nélkül nyilvános helyen, vagy házról-házra koldul, vagy aki 16 éven alóli gyermekeket a koldulásra biztat vagy koldulni küld, vagy e czélból másnak rendelkezésére boesát.“ (66. §.)

A kalaplevéllel még nem képez koldulást.

Két hónapig terjedő elzárással büntetendők azon engedély nélküli, vagy amellett koldulók:

1. kik életük 14-ik évet túlhaladták, ha három tagnál nagyobb számban ugyanazon helyen együtt: vagy
2. kik a hatóság által megállapított időn kívül koldulnak;
3. kiknél koldulás alkalmával fegyver van;
4. kik nyitva nem lévő lakásba előzetes engedély nélkül bemennek;
5. kik nyomort, szerecséltenséget, tesztük valamely tagjának hiányát, vagy hibás voltát, látó, halló, beszélő tehetségük hiányát, vagy elme-tehetségük megzavarodását szinlelik.

A koldulás megakadályozására a B. M. 1867. okt. 28-án 4682. sz. a. rendelet következőleg intézkedik:

1. A már nagyban elharapódzott koldulás gyökeres orvoslása, illetve megszüntetésére szolgáló eszközök közül leghatályosabbnak, a segélyre szorulóknak, mennyiben munkaképesek, munkávali ellátása tünvén ki, a törvényhatóságok oda irányozzák törekvéseiket, hogy a munkaképes szegényeknek, a helyi körülmények szerint, lehető keresetforrás nyitassák, mi kellő ügybizalom mellett legtöbb esetben eszközözhető.

2. A községeknek köteleességévé teendő, hogy a kebelbeli munkaképtelen szegényeket maguk tartsák el, mire a dolog természetéből kifolyólag első sorban ök hivatvák.

3. Könyöradomány gyűjtési engedélyek csak rendkívüli elemi csapások okozta szerecséltenségek folytán adhatók s ekkor is nem egyes községek, hanem maguk a megyei, kerületi, illetve városi törvényhatóságok által s pedig csak a saját területükre, még pedig mindig meghatározott időtartamra, a törvényhatósággal nem bíró községek pedig kéregetési engedélyek kiállításától egyáltalán eltiltandók.

4. Ily engedélyek kiállításánál a kellő elővigyázat alkalmazandó, hogy azokkal visszaélések ne történhessenek, különösen, hogy az ily engedélyek más személyre át ne ruháztassanak.

5. Oly rendkívüli esetekben, midőn más törvényhatósági területen, vagy épen országszertei kéregetés engedélyezése elkerülhetetlennek mutatkoznék, ez iránt esetről-esetre a belügyminiszteriumhoz indokolt felterjesztés teendő.

A belügyminiszter határozza meg azt, hogy mily területre és mennyi időre érvényes az általa adott engedély.

6. A szabályszerű engedély nélkül kéregetők illetőségi helyeikre tolonczolandók, mire nézve a szolgabírói hivatal, de a községi előjáróság is határoz.

b-hoz. A csavargás a blkv. a kihágásokról VI. fejezet 62—64. pontjába ütköző közbiztonság elleni kihágást képez.

Idézett pont így szól:

„Az, akinek bizonyos lakhelye nincs, vagy azt elhagyja, vagy munkanélkül csavarog, ha a hatóság által kitzított határidő alatt sem a fentartására szolgáló eszközöket, sem azt, hogy azok tisztességes megszerzésére törekszik, kimutatni nem képes, mint csavargó büntetendő.“ (62. §.)

A szülők, gyámok, gondnokok, vagy felügyelők, kik életkoruk 16 évét még be nem töltött gyermeküket, gyámolt, vagy gondnokoltjukat, vagy felügyelet alatt álló egyéni csavarogni engedik, vagy csavargásának megakadályozására a házi fegyeleni rendszabályait a lehetőségig nem alkalmazazzák, szintén büntetendők. (64. §.)

A 62. §-ban jelzett kihágás csak akkor forog fenn, ha vádlott felszólítás után záros határidő alatt ki nem mutatja megélhetési eszközeit, illetve törekvésél azok megszerzésére.

Csavargóknak tekintendők a szokásos munkakerülők, szolgálatukat kellő ok nélkül minduntalan változtató cselédek és oly egyének, kiknek

sem rendes lakhelyük, sem foglalkozásuk nincsen, életfenntartási jövedelmét pedig kimutatni nem képesek.

c-hoz. Bohócok, kötélláncosok, medvetánczoltatók, csepítirágók, mütövasok, ha nyilvános előadásokat rendezni akarnak, azon a helyen, hol játszani akarnak, erre nézve a szolgabíróság által kiállított engedéllyel kell bírniok. Ennek hiányában, vagy ha az engedélyt áthágják, vagy magukat rendellenül viselik, ugyanazon elhíralás alá esnek, mint a *b)* pont alatti csavargók.

Ide volnának sorozhatók azon kéjrnök is, kik az irányukban kiadott hatósági rendszabályokat megszegik.

d-hoz. Magyarországon belül, a magyar állampolgárnak nincs szüksége utlevélre. Külföldre való utazásra *utlevélet* kiállítani kizárólag a belügyminiszterium van jogosítva. A külföldi *utlevél* úrlap 16-od révét füzetekben kiállítva, seltér helsejű, barna borítékkal van ellátva. A boríték czimlapján van fekete nyomásban a magyar állam czimere, felül: „Utlevél külföldre“, alul: „Passeport“ kezdőbetűkkel és félkörben tartott felírásokkal.

Az utlevél első lapjai sárga, simított bordás papíron, 16 számozott oldalt tartalmaznak, melyekben az ország czimere és „Utlevél külföldre“ feliratok, vonalzott dombor rajzban, alnyomtatással kék színnel vannak feltüntetve.

Az alnyomattal ellátott 16 oldal első hat oldala tartalmazza az utlevél szövegét magyar és francia nyelven, fekete nyomásban.

A 16 oldalt tartalmazó bellapok nemzeti színű selyem zsinórral vannak összefűzve, melynek két vége hivatalos pecséttel, a boríték hátulsó lapjának belső oldalára van ragasztva.

Az utleveleken kívül vannak még „*utí igazolmányok*“ és „*határáttekelési jegyek*“.

Az előbbiek csak a Dunafejedelemiségekkel szomszédos törvényhatóságok első tisztviselői által adhatók ki, sürgős esetben a belügyminiszteriumtól nyert úrlapon kizárólag a Dunafejedelemiségekbe és legfeljebb 40 napi érvénnyel.

Határáttekelési jegyeket az ország határaitól 4 mérföldnél nem távolabb eső községek előljárárságai állíthatnak ki a határ állapése végett, legfeljebb 5 napi érvénnyel, melyek a szolgabírók által láttaozandók.

Igazoló jegyek belső utazásra a megyékben a szolgabírók, törvényhatósági joggal felruházott 3 rendezett laicsu városokban a rendőrkapitányok által adhatnak ki.

A bejelentési ügy. Az utlevéllel ügygyel kapcsolatban van az utazók bejelentése a város, vagy község rendőri hatóságánál, melynek területén megszálltak.

Nálunk e tekintetben általános érvényű szabályok nincsenek s a bejelentés kötelezettségének kimondása, vagy szabályozása az illető községtől függ. A fővárosban azonban ezen ügy az 1879: XXVIII. t.-ez.-ben szabályozva van.

A bejelentési ügynek országszerle, tehát a községekben is való rendezése közbiztonsági szempontból felette kívánatos, miután az országban csavargó munkanélküli és többnyire büncselekmények elkövetéséből elősködő elemek szigorubb ellenőrzésére és ez által az elkövetni szándékolt büntelendő cselekményeknek sikeresebb megakadályozására vezetne.

Miután pedig a fentiek értelmében ezen ügy szabályozása minden egyes község autonóm ügyét képezi, ott, ahol ezen körülés tisztázva nincs, nagyon ezélszerű volna azt szabályozni.

Tényleges szolgálatban álló katonák, honvédek és csendőrök a rendőri bejelentés kötelezettsége alól fel vannak mentve.

(B. ú. m. 1900. 1/27. 103,842 V. b. 1899. sz. rendelete).

c-hoz. Aki hivatali egyenruhát, vagy hatósági hivatalnok, vagy közeg felismerésére szolgáló jelvényt, vagy pedig katonai egyenruhát jogtalanul visel, a kihágásról szóló btkv 44. §-ába ütközö hatóságok és közcsend elleni kihágást követ el.

f), g) és h) pontok nem igényelnek bővebbi magyarázatot.

A csendőrség által önállóan a fenti pontok értelmében elővezethető egyének a csendőr őrsparancsnokság székhelyére kísértetnek és ott igazolásra szólíttatnak fel. Ha az illetők magukat igazolják, szabadon bocsájtatnak, azonban ellenük a feljelentés az illetékes hatósághoz megtételik; ha pedig magukat igazolni nem tudják, vagy az igazolást megtagadják, a további eljárásra illetékes hatóság elé vezetnek.

6. Az „elfogás“.

1. Az elfogás esetei.

A fegyverhasználat után az elfogás a csendőr *legfontosabb* joga, melyet alkalmazása előtt szigorú megfontolás alá venni tartozik, mert a jogtalan elfogás nemcsak az elfogottat bélyegzi meg és károsítja ugy erkölcsileg, mint anyagilag, de mint hivatali, vagy szolgálati hatalommal való visszaélés büntette szigorú megtorlást is nyer a csendőr előljárárság parancsnoksága részéről.

A csendőrnek tehát, mint a törvény őrének és a polgári jogok hivatásszerű oltalmazójának szigorúan ügyelnie kell arra, nehogy — habár akaratlanul is — ártatlan emberre süsse a gyalázat bélyegét.

Elő fognak ugyan fordulni esetek, midőn a látszat súlyosan szól valaki ellen és a szolgálat érdeke a csendőrré nézve kényszerhelyzetet teremt, de ily esetekben is a legmesszebb menő elővigyázat alkalmazandó, nehogy a csendőr eljárása alaptalanul jogokat sértsen meg és mihelyt csak lehetséges, az alaptalanul gyanúsított szabadlábra helyezendő.

Hogy sokszor a körülmények súlyosan nehezédnek a gyanúsítottokra és a gyanúkok annyira összetalálkoznak, hogy az eljáró csendőr ezek hatása alatt a gyanúsított ellenében, — kinek ártatlansága később napfényre jö, — szolgálatilag fellépni kénytelen, oly eshetőség, mely egyébként a bírói eljárásnál is, amely pedig a gyors intézkedést igénylő csendőri nyomozási eljárásnál sokkal alaposabb és megfontoltabb lehet, szintén előfordulhat és előfordulni fog a jövőben is, mert hisz az emberi ész gyarló és tévedésekre hajló. De ha történnek is ily tévedések, ezeknek nem szabad sem rosszakaratból sem pedig *felületesség*ből eredniök.

A csendőr elfogatási joga az 1881. évi III. t.-cz., illetve csendőrségi szolgálati utasítás 117. §. van meghatározva és ezen szakasz alapján a következő esetekben van a csendőr kötelezve a törvénysértőket elfogni:

I. Felhívás folytán: ha erre az illetékes hatóság (a kir. ügyészség, vagy ennek tagja, a járáshíroság, vagy ennek bírója, a vizsgáló bíró, vagy a kir. törvényszék, avagy a kir. ítélő tábla által kiküldött bíró, a járási főszolgabíroság, vagy ennek tagja) által felhívott, vagy rendőri hatóság által, — a községi előjáróságokat kivéve — ez iránt megkeresett, vagy előjáró csendőrségi parancsnokság által erre utasított.

II. Önállóan:

1-ör aki ellen a rendőri hatóság, a vizsgáló bíró, vagy a büntető bíróság által előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálói fogság van elrendelve, vagy aki ellen nyomozó levél, vagy elfogató parancs van kibocsátva;

2-ör aki büntetésének kitöltése közben valamely letartóztatási helyről megszökött;

3-ör aki jogerős ítélettel kiutasítva vagy kitiltva van és ezen tilalmat a rendőri hatóság engedélye nélkül megszegi;

4-ör aki a bíróság által valamely helyen való tartózkodásra utasított, vagy valamely helyen való tartózkodástól eltiltatott és ezen rendelkezéseit, illetve tilalmat megszegte;

5-ör aki tetten kapatik.

Tettenkapásnak tekintendő:

a) ha a csendőr, vagy más valaki a tettest vagy a részest a bűncselekményen rajta éri;

b) ha a csendőr, vagy más valaki, mint szemtanú, vagy szemtanú által figyelmeztelve, a tettest vagy részest azonnal a bűncselekmény után elfogja, vagy üldözőbe veszi. Vétség esetén azonban a tettenérés csak akkor ok az elfogásra, ha szabadságvesztés büntetéssel büntetendő vétségéről van szó és a tettes kiléte meg nem állapítható. Ha a vétségen ért tettesnek kiléte ismeretes, ő csak az alábbi 6-ik pont a) — i) pontok alatt foglalt feltételek egyikének fenforgása esetében fogható el.

6-ör. *Ha a késelelem veszélylyel jár,* azon büntett, vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség elkövetésével nyomtatékosan gyanúsított egyént:

a) aki gyilkossággal, emberöléssel, rablással, betöréssel, lopással, gyújtogatással, vagy más hasonló súlyos büntetettel terheltetik;

b) aki a bűncselekmény elkövetése után megszökött, vagy szokási előkészületeket tesz, vagy aki elrejtőzött;

c) aki azon éretik, hogy a bűnjelt elrejtteni, megsemmisíteni, vagy magától eldobni igyekezik, vagy aki a bűncselekmény nyomait megsemmisíteni, megváltoztatni törekszik, vagy aki tettestársát, részest, az orgazdát, bűnpártolót, vagy más a bűncselekményre vonatkozólag hamis vallomástételre bírni igyekezik;

d) ki a megkísérelt bűncselekményt befejezni akarja vagy avval fenyegetődik, hogy azt végrehajtja, vagy hogy más büntetendő cselekményt követ el s a bűncselekmény elkövetését, vagy folytatását máskép megakadályozni nem lehet;

e) aki csavargó és rendes lakással, foglalkozással nem bír;

f) ki rovott előéletű, vagy a csendőrség előtt szokásos büntettként ismeretes, vagy rendőri felügyelet alatt áll;

g) aki kilétét és személyazonosságát igazolni nem képes, vagy az igazolást megtagadja;

h) ki a csendőrt hivatalos eljárása közben bántalmazza, vagy veszélyesen fenyegeti;

i) aki oly természetű bűncselekményt követ el, mely közbotrányt okoz és az előidézett rendetlenséget, vagy rendezavarást csak a tettes, vagy részest elfogatásával lehet megszüntetni.

7-ör. Kihágás esetében csak a tetten kapottat foghatja el a járőr:

a) ki oly természetű kihágáson éretik, mely közbotrányt okoz, vagy ha az előidézett rendetlenség, esetleg rendezavarás csak a tettes elfogatásával szüntethető meg;

b) ki a kihágást a csendőrség részéről tett megintés után is folytatja;

c) aki a járőrnek ellenszegül, vagy azt bántalmazza;

d) ki magát a járőr felszólítására igazolni nem képes, vagy az igazolást megtagadja.

8-ör. Végül elfoghatók mindazok:

a) kik tiltott mesterséggel, vagy tilos játékkal foglalkoznak;

b) kik csoportosan csavarognak és ölésre, testi sértésre, vagy lopásra alkalmas eszközökkel vannak ellátva;

c) házalók, kik házalási engedéllyel nem bírnak;

d) kik éjjel gyanút ébresztő körülmények közt és oly eszközök hirtokában találtnak, melyek bűncselekmény elkövetésére alkalmasak; végül

e) kiknél oly tárgyak vannak, melyek törvényszerű bírhatása, vagy használata iránt alapos kétség, vagy gyanú forog len.

A 3. és 4. pontok alatt említett esetekben, az 5. és 6. pont b), c), d), e), f), g) és i) betűinek azon eseteiben, amelyekben az illető csak vétséggel terheltetik; a 7. pont a), b) és d)

betűi, valamint a 8. pont alatt tárgyalt esetekben az illetők elfogása helyett csak „elővezetés” alkalmazandó, ha formaszzerű elfogás nélkül megszököstől, a bünesszéklet nyomainak megsemmisítésétől, összebeszéléstől, vagy az eljárás czéljának más módon való meghusításától tartani alapos ok nincsen.

1-hez. Oly egyének, kikre valamely hűtetendő eszékletmény elkövétése, az ellenük fogantatba tett bírói eljárás folyamán beigazolást nyert, — vagy annak elkövétésével *alaposan gyanusítottak*, — azonban az előreláthatólag reájuk várandó hűtetés alól *szükség állat* magukat kivonni igyekeznek, állandó tartózkodási helyüket bejelentés nélkül elhagyták, az arra illetékes bíróság (kir. ügyészség, v. bíró), vagy rendőri hatóság (szolgabíró, rendőrkapitányság) részéről országsszerű körözletnek.

Ezen körözvények a m. kir. belügyminiszter által hivatalból kiadott és naponként megjelenő „Rendőri Közlöny”-ben közzétettek közlírre.

Más, mint a hivatalos lapban közzétett körözvények az elfogás alapjául nem szolgálhatnak.

Ezenkívül egyes konkrét esetekben, az arra illetékes hatóság (bíró, rendőri hatóság) egyes személyek ellen nyomozó levelet, vagy elfogalási parancsol (Stekbrief) is adhat ki, amelyek az egész ország, vagy bizonyos vidék letartóztatási joggal bíró hatóságainak és a csendőrségnek szétküldetnek.

A felelősség e tekintetben a körözést közzétett hatóságot terheli, a csendőrséget annyiban, hogy az általa elfogott egyén, az üldözött egyénnel *azonos legyen*, tehát hogy *személyesre ne forduljon elő*.

A „Rendőri Közlöny”-ben, elfogalási parancsolban, nyomozó levélben a körözött egyén személyleírása csak általánosságban közzétetik, — mely személyleírás alapján az üldözöltre alig lehet ráismerni.

Fénykép — és hozzátehetjük — jó fénykép, mely a körözött könnyebb felismerésére szolgálhatna, csak ritkán adatik ki.

A bajt telőzi még, hogy az üldözött, hogy felismerését megnehezítse, haját, bajszát, szakállát, ruháit, a krözés kihoasájtásakor viselt, ugysszintén nevét rendszerint megváltoztatja, illetve feleseréli, sőt még járását, testalkatát is mesterséges uton elferdíti, a különös ismertető jeleket eltünteteli, — ugy, hogy ugyancsak bajos a körözött személyleírás alapján ráismerni.

Nem csuda hát, hogy a legnagyobb elővigyázat mellett is a tévedések gyakoriak.

Hogy csak egy esetet említsünk:

Majláth országbíró gyilkosának, Spangának körözése alkalmával, mint különös ismeretlő jel az arcán lévő forradásos sebhely lett jelző: ennek alapján több ártatlan egyént fogtak el és állítottak elő, még pedig ugyanazon személyt több helyen, tehát ismételtlen.

Ezen eshetőségek tehát különös elővigyázatra intik a csendőrt, annyival inkább, mert sokszor, a véletlen körülmények összejátszása folytán a gyanu teljesen igazollnak látszik és mégis tévedés van a dolgan.

Előfordulhat továbbá azon eset is, hogy valaki ellen elrendelt körözés időközben visszavonattól, de a körözés hatályon kívül helyezése vagy elmaradt valami okból, vagy azt a nyilvántartó csendőrség az előjegyzésben elfelejtette keresztülvételni.

Ott tehát, hol kételey merül fel az iránt, vajjon a körözés lényeg fennáll-e vagy sem, égy, mint az az „elővezetés”-nél tárgyalva van, az azt elrendelő hatósághoz mindannyiszor kérdés (jelentés, távirat) intézendő.

Nagyobb városoknak rendőrhatalóságai a fényképezészetet, mint a a rendőri nyomozás egyik segédeszközét sikerrel alkalmazzák — és ugy

az idegen államok és rendőrhatalóságok részéről megküldött, mint különösen a saját területükön elfogott elítelt, vagy gyanusított egyéneknek általuk megszerzett fényképeit és a reá vonatkozó adatokat igen ügyes csoportosításban őrzik meg és nyilvántarják.

Sértelt — ezen fénykép album segélyével könnyen ráismerhet a tettes, részes, vagy gyanusított, — másrészt ha az elfogott hamis adatokat mond be, fényképe, illetve a róla vezetett nyilvántartás segélyével azok könnyen rektifikálhatók. Másrészt, ha ily egyén megszökök, a személyleíráshoz csatolt fénykép segélyével könnyebben lehet nyomára akadni.

A csendőrségnél a fényképezés és a fényképek nyilvántartása különböző okok miatt rendszeresítve nincsen, — azonban a körözött egyének nyilvántartására minden őrsön a „Nyomozó könyv” szolgál, melybe a) b) c) szerinti sorrendben az őrsparancsnok által bevezettetnek:

1-ör oly nyomozottak, kik azon vagy azzal határos vármegyében illetékesek, vagy letelepednek, melyben az őrs állomásoz:

2-ör a saját őrs járásában letelepedett, vagy onnan illetékes, de onnét megszökött törvényszegők, ha ők a hatóság által nem is nyomoztatnak:

3-ör bárhová illetékes, mindazon nyomozó levéllel üldözöttek, kik keringő életmódjuknál fogva bármely őrsjáráshban megjelenhetnek.

A körözések felette nagy számban való megjelenése miatt, nehogy a kis terjedelmű nyomozó könyv minduntalan beelje, a 3-ik pontban megjelölt személyek közül csak a nagyobb büntetettek (fegyveres rablók, gyilkosok, rablőgyilkosok, veszedelmes esalók, tolvajok és orgazdák) vezetettek be.

A nyomozó könyv, mint a nyomozási eljárás egyik fontos segédeszköze, az őrsparancsnok által vezetetik és a szemlélt listt előjárók részéről ellenőriztetik. Vezetése minden tekintetben nagy pontosságot igényel, hogy a czél, melyet szolgálni kíván, elérressék. Ellenesetben nemcsak gyakorlati haszna nincsen és a csendőrség, miután azt szolgálhatna magával vinni tartozik, csak felesleges terhet okoz, hanem az állat, hogy már beszűntetett, hatályon kívül helyezett körözések alapján nyilvántartott személyek is a jegyzékben foglaltatnak, csak zavart, az illető egyének pedig kellemetlenséget okozhat.

2-hez. A megszökött fegyenczek és foglyokról a csendőrség vagy közvellenül a letartóztatási intézettel, vagy előjáró parancsnoksága útján esetleg magánulon nyer értesülést.

III már a szökevény pontos leírása közzétetvén, elfogására sikeresen kilátás van, főleg arra való tekintettel is, hogy a szökevény, ha fegyencz-rablóhat visel, melyről, míg csak azon túl nem adott, könnyen felismerhető.

3-hoz. Az ott megnevezett feltételekről csakis az illetékes hatóság értesítése alapján nyer a rendőrség tudomást. Oly egyének, kik az egész országhól kitiltattak, a „Rendőri Közlöny”-ben közzétételnek.

A rendőri hatóság részéről saját területükről kitiltatnak oly idegen illetőségű egyének, kik mint közlaltalmuak a közbiztonságot állandóan veszélyeztetik: továbbá azok, kik mint munkakerülők, csavargók, vagy közbiztonságra nézve egyébként veszélyes elemek jelenléte a közbiztonságra állandó veszélyt jelent, — kiknek eltávolítása tehát a rendőri hatóság részéről praeventív-rendszerű.

Az idézett pontban megjelölt személyekre nézve egyébiránt a kihágásokról szóló bíkv. 70. §-a is tartalmaz intézkedést. E szerint: „ki a magyar állam területéről, vagy annak egyik részéről, vagy valamely vidék, város, vagy község területéről, a hatóság által jogerejűleg kitiltatott és a tilalom alatt oda, ahonnan kitiltatott, a hatóság engedélye nélkül visszamegy, közbiztonság elleni kihágást követ el.

4-hez. A 4-ik oly személyekre vonatkozik, — kik ellen valamely büntetendő cselekmény miatt, jogerős vádhatározattal vizsgálat van folyamatba léve, vagy pedig kik első, vagy második fokulag elítéltek, de az ítéletet megfellebbezték, ügyük tehát felülbírálás alatt áll és annak végleges eldőltségig szabad lábbon hagyattak, — végül kik jogerős ítélettel elítéltek, de büntetésük kiállítására halasztást nyertek. — Ide tartoznak továbbá a feltételeken szabadságot szenvedők is. — Mindeme személyek csak úgy ellenőrizhetők, ha a reájuk vonatkozó határozatot a bíróság, a fegyház, hirtönigazgatóság a csendőrséggel is küzli.

5-höz. Nem igényel magyarázatot.

6-hoz. Az eddig felsorolt pontok közül a 6-ik pont az, mely a csendőrség önálló, tehát felelősséggel járó eljárásának a legtöbb részt biztosít, miután az 5-ik pontot kivéve, — a többi pontokban az elfogás alapjául szolgáló cselekmény és annak elkövetője hatóságilag megjelölve lévén, ezek inkább felhívás jellegével bírnak.

Az új bűnvádi eljárás a nyomozás fontosabb cselekményeit, tehát az elfogást is, — a kir. bíróságok (ügyészség) s ezek megbízottainak tartotta fenn, ennekfolytán az elfogás elrendelése is rendes körülmények között ezen hatóságok által eszközöltetik.

Miután azonban a nyomozási eljárás folyamán előfordulnak oly esetek, midőn csak rögtön intézkedések biztosíthatják a sikert, az elfogatásnak önállóan való keresztülvitelével — sürgős esetekben — a csendőrséggel is meg kellett bízni.

A 6-ik pont értelmében a csendőrség büntetl., vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség elkövetésével nyomtatékosan gyanúsított egyént is elfoghat.

Nyomatékos gyanuok azok, melyeknek összességéből következtethető, hogy más nem követhette a bűncselekményt, mint a gyanúsított.

Ezen gyanuok a maguk összességében *összetett bizonyítékok* képeznek és a bűncselekmény természetéből, az elkövetés módjából stb. szerint a legkülönbözőbbek lehetnek. A gyanuok egyenkint, magukban véve még értéktelenek, de kellőleg csoportosítva és a tettes személyével, vagy a bűncselekménnyel *okozati összefüggésbe* hozva, a valódi tényállást felderítik és a tettes bűnösségét bizonyítják, még pedig annál alaposabban, minél több gyanuok beszerzése sikerült az eljáró csendőrnök.

A gyanuok a tetteseknek a bűncselekmény elkövetése előtt, alatt és után hátrahagyott nyomaiból vezethetők le és eszerint 3 főlék lehetnek és pedig:

I. *Előzetes gyanuok* azok, melyek már a bűncselekmény elkövetése előtt létesültek és melyek alkalmasak, hogy általuk az okozati összefüggés valamely személy és a bűncselekmény *előzményei* között megállapíthatassék; ide tartoznak azon cselekmények, amelyek a büntetőnyel használt eszközök beszerzésére, a reményelt zsákmány értékesítésére, a tettesnek a felfedezés elleni biztosítására és a bűncselekmény elkövetéséhez tekintetében fenforgó akadályok elhárítására vonatkoznak.

II. *Egyidejű gyanuok* azok, melyek valamely személy és a bűncselekmény közt *időbeli* okozati összefüggésben vannak, ilyen pl. azon tény, hogy a gyanúsított a bűncselekmény elkövetésekor annak színhelyén jelen volt, vagy pedig azon időben ott látatott, — vagy azon irányból jött stb.

A gyanúsított azon körülményt, hogy a tett elkövetése idején másutt volt, (*alibi*) mindenfélképp igyekszik igazolni és pedig részint hozzátartozói, részben bűntársai és hamis tanúk által.

A hamis alibi bizonyítása sokszor oly módon is történik, hogy a tettes azon időben, midőn hazuról távozik, a házi használatban álló óra mutatóját akként igazítja meg, hogy a házbeliek eskü alatt legjobb meg-

győződésük szerint tanúsíthatják, hogy a gyanúsított a tett elkövetése idejében tényleg hon volt, nem tudván gyanúsított azon cselekményét, hogy távozása előtt az órát előreigazította, hazajövele után pedig ismét a rendes időre állította.

Miután pedig a gonosztévő rendszerint gondoskodik arról, hogy a házbeliek, ha azok becsületesek és a bűncselekménybe beavatva nincsenek az időpontra nézve, melyben a gonosztévő hon volt, figyelmeztetve legyenek, ezen figyelmeztetés egymagában véve is gyanuokot képez.

Előfordul továbbá az is, hogy a büntetlensek közvetlenül a tett elkövetése előtt és után többféle helyeken megfordulnak és ott különféle személyekkel érintkeznek és azokkal igyekeznek bizonyítani, hogy a tett elkövetése idején másfelé voltak. Ha ez ügyesen végeztetik és főleg, ha a bűncselekmény elkövetése csak kevés időt vett igénybe, a gonosztévő ezen eljárása többnyire sikeres is.

Előfordul végül az is, hogy a tettes a bűncselekmény elkövetése után a színhelyről a lehető leggyorsabban elmenekül, úgy, hogy hihetetlennek tűnik fel, hogy ő részt vehetett volna a cselekmény elkövetésében.

Igy pl. az alföldön egy csikós lovat lopván, azt a harmadik vármegyében adta el és egy ott lopott lovon oly gyorsan jött vissza, hogy a kikérleztet szakértők lehetetlenségnek állították, hogy valaki oly rövid idő alatt oly nagy utat tehesen meg lóháton és ez alapon fel is mentették. Pedig, mint azt később megvallotta, mégis csak ő volt a tolvaj.

III. *Utólagos gyanuok* azok, melyek a bűncselekmény elkövetése után merülnek fel és melyek a tettes személye és a bűncselekmény között szűnőn okozati összefüggésben állanak; ilyen pl. a bűncselekményből származó tárgyak értékesítése, a körülmények által nem indokolt költsékezés, vagyoni gyarapodás stb.

A gyanuok nemcsak a *külső jelenségekben* keresendők, hanem a gyanúsított *személyében* is. Miután a bűncselekmény többnyire *rosszra való hajlamból* és csak ritkán *szükségből* születik meg, azon körülmény, hogy a gyanúsítottnak az elkövetett bűntényre való hajlama ismeretes, főképp, ha három természetű bűncselekmény miatt már bíróság, fenyítve volt, szintén gyanuokot képez.

Az elfogás fogantatásánál a csendőrnök csakis *ténybeli* adatokra szabad támaszkodnia, *személyes meggyőződése* ill. nem érvényesülhet. — A személyes meggyőződésen alapuló fellelés sok esetben igen helyes lehet, de a szolgálati fellépést még nem indokolja és ily esetben a csendőrnök várnia kell addig, míg fellelését tárgyi adatok (*causalis nexus*) is igazolják.

Az elfogást, megelőző adatok gyűjtése a legszigorubb *szolgálati titkot* képezik, nehogy jogosulatlan gyanu esetén a gyanúsított, vagy ennek hozzátartozói pellengére állíthatassanak, másrészt pedig, nehogy a várandó siker idő előtti fellépés által, tettesek figyelmessé és elővigyázóvá tétele által megműsillassék.

A 6. pont a) *pontja* szerint a csendőrség saját kezdeményezésére elfoghatók oly személyek, kik súlyos beszámítás alá eső büntetlenséggel terheltek. Ily büntetlenséggel körülfutott azok, melyek elkövetéséül a bívk. hosszabb ideig tartó, mondjuk 5 éven felüli szabadságvesztés büntetéssel sújtja.

A 6. pont b) *alpontjához*:

A menekülés szándéka nyilvánvaló, ha a gyanúsított mások előtt ezt kinyilvánítja; ha ingó és ingatlan vagyonát pénzzé teszi, áruba bocsátja, vagy kinalja, külföldre utlevelet vált, egyáltalán viselkedéséből a szokási szándék beigazoltatnak vehető.

A 6. pont c) alpontjához:

A büntetlen a bünteselekmény elkövetése után törekedni fog, hogy — különösen tettenérés esetén — a bűnjelétől szabaduljon, melyeket vagy eldob, elrejt, vagy bűnlátszainak, orgazdájának megőrzés vagy értékesítés végett átad.

A bűnjeltek biztosítása egyik legfontosabb teendője a csendörnek és így természetes, ha a tetteseket vagy részeseiket a bűnjeltek elrejtése, eldobása vagy értékesítésén tetten ér, azokat minden körülmények közt biztosítsa.

A tettesek ezenkívül igyekezni fognak az általuk elkövetett bűnteselekmény nyomait elenyészeltetni s annak kiderítését hamis tanúk szerzése által megghiúsítani. E célból iparkodni fognak hozzátartozóikkal, ugyancsak tetteslátszait és részeseiket már előre arra kioktatni, a mit vételekzésük érdekében ezélszerűnek vélnek.

d) Nem igényel magyarázatot.

e) Az állandó lakással nem bíró és büntény, illetve vétség elkövetésével nyomatékosan gyanúsított egyén elfogása azért szükséges, mert így egyénről méltán feltehető, hogy szabadlábou bagyása esetén a reá várandó büntetés alól magát szökés által kivonja: elfogásuk tehát a b) pont értelmében is indokolt.

f) Ezen pont értelmezése alá esnek:

1. Kik az emberek élete és vagyona ellen haszonlesésből elkövetett bűnteselekményekért már fenytve voltak, továbbá a büntetésüket már kiállott, vagy feltételelesen szabadságot egyének, illetve fejezek.

2. Czigányok, atonállók és fegyveres rablók, kikre különben az e) pont is alkalmazható.

g) és h) Pontok nem igényelnek magyarázatot.

i) Közbotrányt okozó bűnteselekmények:

Ezen pont alá eső bűnteselekmények a büntettekről és vétségekről szóló blkv. XIV. fejezetében foglaltatnak.

Ezek pedig:

1. Az erőszakos nemi közösülés;
2. a megfertőzés;
3. a szemérem elleni erőszak;
4. természet elleni fajtalanság;
5. vérfertőzés;
6. fajtalanságot tartalmazó irat, nyomatvány vagy képes ábrázolat nyilvános helyen való kiállítás, áruháza vagy terjesztése, mint szemérem elleni vétség;

7. Szemérmel sértő eselekmény nyilvános elkövetése (vizelet nyilvános helyen).

A 7. ponthoz.

a) -hoz. A kihágásokról szóló blkv. VII. fejezetébe ütköző közrend és közszemérem elleni kihágást képeznek. Ilyenek:

1. Közbotrányt okozó részegség és az e közben istenkáromlás által elkövetett botrány;
2. nyilvános helyen szemérmel sértő módon, öltözet nélkül való fürdés;
3. nyilvánosan botrányt okozó módon állatok kinzása vagy durva bánálatlalmazása;
4. kéjnékre vonatkozó hatósági szabályok be nem tartása. Ide tartozik a titkos kéjelgés is;
5. gyógy-, szülésintézetek és fürdők felállítása és kezelésére nézve a közszemérem szempontjából kiadott szabályok megszegése.

b) — d) Pontok nem igényelnek magyarázatot.

A 8. ponthoz.

a) A tiltott mesterségek fogalma alá esnek;

1. Szemérmel sértő fényképek készítése.

2. Oly foglalkozás, mely törvény értelmében tiltva van. Pl. zug-írászat, titkos kéjelgés, leánykereskedés stb.

3. A ki pénz és értékpapir hamisítására vonatkozó kihágást követ el. (Kihágási blkv. IV. fejezete.)

A tiltott játékokról a kihágási blkv. VIII. fejezete rendelkezik.

b) Nem igényel magyarázatot.

c) Lásd I. fejezet 7. pont 8. alpontját.

d) Nem igényel magyarázatot.

e) Ezen pont annyiban fontos, mert a gyakorlatban sokszor előfordul, hogy pl. a czigányoknál oly tárgyak találhatnak, melyeknek jogos bírása és használata aggályos.

Ezen pont tehát szemérmelmozásoknál nyer érvényesülést, miért is a vonatkozó fejezetben hivatkozás is történt. (Lásd V. fejezet 4. pont.)

A fentebb 3. és 4. alatt említett esetekben; az 5. és 6. pont b), c), d), e), f), g), h) és i) betűinek azon eseteiben, a melyekben az illető csak vétséggel terheltetik, a 7. pont a), b) és d), valamint a 8. pont a) — e) eseteiben az illetők elfogása helyett csak „elővezetés” alkalmazandó, ha formaszertü elfogás nélkül megszökéstől, a bűnteselekmény nyomainak megsemmisítésétől, összeheszeléstől, vagy az eljárás céljának más módon való megghiúsításától tartani alapos ok nincsen.

2. Az „elfogás” fogantatosítása.

Az „elfogás” a következő szavak használatával fogantatosítottatik: „A törvény nevében foglyom”; e szavak, ha az elfogandó magyarul nem ért, a csendör által, ha erre képes, oly nyelven ismétlendők, melyet az elfogandó megért.

Az elfogatást miután többnyire ellenszegüléstől tarthatni, rendszerint két csendör végzi el, egy csendör csak kivételes esetekben, ha a késedelem veszélylyel jár, foghat el valakit.

Az elfogatásnál a kellő óvintézkedések betartandók és annak végrehajtása attól függ, hogy hol, mikor és hány egyénnel szemben lép fel a csendör; ha tehát az elfogatas zárt helyen történik, hol a csendör mozgása korlátozva van, vagy éjjel, midőn gyér világosság miatt az elfogandó mozdulatait nem igen láthatja, vagy ha több elfogandó egyénnel van dolga ott fokozott elővigyázat szükséges.

Az elfogatásnál — ha szükséges, — hatósági közegek segédletét is igénybe vehető és a kért segély meg nem tagadható. Szükség esetén a csendör bármely katonai, vagy polgári állásu egyént is felszólíthat segélykezésre és ki ezt a felhívást nem teljesitené, a katonai parancsnokság, a bíróságnak feljelentendő.

Hatósági közegek igénybevételenél a csendörnek nem szükséges a segély igénybe vétele célját tudtul adni, mert előfordulhat, hogy a bekövetkezendő letartóztatás az illetőnek

tudtul adatlik és ez által neki alkalom nyújtatik a menekülésre, vagy ellenszegülésre.

Az elfogatás kimondása után a csendőr lökészen tartott fegyverrel az elfogottnak kijelöli az utat, melyet követnie kell, egyben figyelmezteti, hogy menekülés, vagy ellenszegülés esetén fegyver is fog használni ellene.

Az elfogás megtörténte után a csendőr foglyával gyorsan távozik azon helyről, hol az elfogatás történt. Nincs megengedve, hogy a fogoly bárkivel szóval, vagy jelek által érintkezze, hozzátartozóitól hosszasan búcsúzzék, mert a késedelmezés rendszeren ellenszegülést von maga után.

Az elfogatás tényének komoly és ünnepélyes jellegűnek kell lennie, ennekfolytán kerülendő mindaz, ami a letartóztatott, vagy hozzátartozóiban elkéserevést szülhet. A fogoly lökdösése, puskatussal való ütése, vagy durva szidalmazása szigorúan tilos, épugy tilva van, a foglyot hozzátartozói jelenlétében megbilincselni.

Az elfogott a községhez, vagy ennek hiányában a legközelebb fekvő biztos helyre, megbízható polgár házába vezettetik, hol — szükség esetén — megbilincseltetik és ezt követőleg lehetőleg gyorsan először az úrsra, onnét pedig a vele eszközölt kihallgatás és tényvizlat felvétele után az illetékes bíróság, vagy hatósághoz kísértelik és annak átadatlik.

3. Külföldi gonosztevők elfogása körüli eljárás.

Külföldről megszökött gonosztevők kiadása iránt az illető kormányok közt külön egyezmények állanak fenn, s ezek közzétételét és elfogatását, illetőleg a hazai hatóságok intézkednek.

Külföldi hatóságok által, külföldön elkövetett büncselekmények miatt elítélt, vagy büncselekmény elkövetésével alaposan terhelt egyéneknek elfogatására nézve a saját konzuláris hatóságaik útján intézkednek és e tekintetben csak a bajor kormány nyal fennálló egyezmény tesz kivételt, a melynek értelmében, a bajor igazságügyi, vagy közigazgatási hatóságoktól valamely közönséges büntény, vagy vétség miatt üldözött egyén előleges letartóztatása iránt postai, vagy távirati úton jövő megkereséseket, ha abban hivatkozás történik arra, hogy az illető ellen valamely közönséges büntett, vagy vétség miatt elfogatási parancs van kiadva, vagy az illető valamely közönséges büntett, vagy vétség miatt jogerős ítélettel szabadságvesztésre van ítélve, továbbá, ha a kiadatásnak akadály nem áll útjában, a csendőrség teljesíteni tartozik.

Az ily elfogott egyének 24 óra alatt a hazai hatóságnak adandók át. (Belügyminiszteri rendelet 1891. évi január 29-én kelt 90421/1890 szám).

Más külföldi hatóságoktól elfogatásokra nézve netán közvetlenül kiadott felhívások mint feljelentések tekintendők és az illető ha a körülmények az ellene fennforgó gyanút igazolják, az „elfogás“-ról szóló fejezet 6. pont. a), b) pontjai alapján elfogható.

4. Eljárás közszolgálatban alkalmazottak elfogásánál vagy elővezetésénél.

Ha közhivatalban vagy közszolgálatban álló vagy magánvállalatnál alkalmazott oly egyéneknek elfogatása vagy elővezetése eszközendő, akinek rögtöni helyettesítése a közbiztonság, vagy más közérdek folytán szükséges, nevezetesen, ha vasutaknál, gőzhajóknál, bányá, huta, hengermű, gőzgép, vagy gyárüzemnél alkalmazottaknak, illetve ily munkásoknak, állami vagy községi egészségügyi, köz- vagy magán erdészeti szolgálatban állóknak elfogása vagy elővezetése foganatosítandó, akkor közvetlen előjárója a szükséges helyettesítés iránti intézkedés céljából még az elfogatás vagy elővezetés eszközölése előtt értesítendő és a helyettesítés megtörténteig csakis a megszökhetés megállítására szükséges intézkedések alkalmazandók.

Ha az előjárónak előleges értesítése — például mert a megszökés vagy a büncselekmény nyomainak megsemmisítése vagy összebeszélés stb. különben nem volna megakadályozható — nem eszközölhető, akkor az elfogás vagy az elővezetés céljából őrizetbe vétel ugyan közvetlenül teljesítendő, de egyúttal az illetőnek előjárója is rögtön értesítendő és ha az elfogottnak vagy elővezetendőnek a szolgálata helyéről való elvezetése — mint például egy pályőr elvezetése — a közérdek vagy közbiztonság veszélyeztetésével járna, az elvezetéssel addig kell várni, míg a szükséges helyettesítés iránt gondoskodás történt.

5. Nem szállítható egyének elfogása, avagy elővezetése.

Ha a járőr, vagy szolgálatilag fellépett csendőr által teljesítendő elfogatás vagy elővezetés esetében az elfogandó vagy elővezetendő oly beteg, hogy nem szállítható, vagy az elfogatást, vagy elővezetést akadályozó és elháríthatlan körül-

mónyek merülnek fel, a járőr a községi előjáróság útján arról gondoskodik, hogy a beteg elfogandó és környezete kellőképpen őriztessék és bevonuláskor az őrsparancsnoknak erről jelentést tesz.

Ha azonban az elfogandó vagy elővezetendő beteg egyén veszélyes gonosztevő, ez esetben a járőr a közvetlen őrizet céljából helyben marad és az őrsparancsnokságnak a községi előjáró által előállítandó küldőncz eselleg pedig távsürgöny vagy távbeszélő útján további intézkedés végett jelent.

6. Felhívás folytán eszközzendő elfogatás vagy elővezetésnél követendő eljárás.

Átadás.

Igazolás.

Ha valamely személy-bíróság, katonai, közigazgatási vagy rendőr-hatóság felhívása vagy megkeresése folytán előállítás céljából elfogandó vagy annak elővezetendő, akkor az őrsparancsnok az elfogás vagy az elővezetés foganatosításával megbízott járőr tagjainak nevét a felhívás vagy megkeresés külzetére a járőrvezető megjelölésével reá írni tartozik; az elővezetendő vagy elfogott pedig a járőr által közvetlenül a felhívást vagy megkeresést intézett, vagy pedig a felhívásban megjelölt hatóságnak adandó át, a mely az elővezetelt vagy elfogottnak átvételét a felhívás vagy megkeresés külzetén elismeri. Átadáskor az elfogás vagy elővezetésnek céljából való őrizetbe vétel napja és órája bejelentendő.

Ha a hely, a hová az ily egyén átadandó, nem fekszik ugyanazon vagy valamely szomszéd őrs körletében és oda-vezető vasut vagy gőzhajó állomás nem érhető el a saját vagy szomszéd őrs körletben, az elfogatás vagy elővezetést eszközölő járőr, az elfogottat vagy elővezetendőt tovább kísérés végett az utvonalon mentén fekvő legközelebbi őrsnek adja át — átvételi elismervény mellett — a felhívással vagy megkereséssel együtt, melynek külzetén az utóbbi őrs parancsnoka, a tovább kíséréssel megbízott járőr tagjainak nevét reáírja; a továbbiakra nézve az 1-ső bekezdés rendelkezései mérvadók; a felhívás vagy megkeresés, melyen a fogolynak vagy elővezetendőnek átvétele a hatóság által elismertett, azon őrsparancsnokságnak küldendő vissza, melyhez az intézve volt.

7. A csendőrség által felhívás nélkül elfogottaknak, vagy elővezetendőknél átadása.

A kit a csendőrség felhívás, vagy megkeresés nélkül saját kezdeményezéséből elfogott vagy elővezetendőnek talált, az rendszerint a saját őrsparancsnoksághoz kíséretük be, mely a fogolynak, vagy elővezetendőnek az illetékes hatóság elé állítása, illetve az ahhoz való további átkísérése iránt intézkedik.

Illetékes hatóság alatt büntető bírósági eljárás alá tartozó esetekben s pedig a törvényszék, vagy esküdtbíró hatásköre alá tartozókról a vizsgálóbíró, vagy a közelebb fekvő járásbíró, járásbíró alá tartozóknál a legközelebbi járásbíró, közigazgatási, vagy rendőri hatóság elé tartozó esetekben a területen illetékes közigazgatási, illetve rendőri hatóság értendő. Községi előjáróság elé kísérésnek csak a csendőrségi szolgálati utasításban kifejezetten meghatározott, vagy oly esetekben van helye, melyek a községekről szóló 1886. évi XXII. t.-czikk III. fejezete értelmében a községek hatásköréhez tartoznak.

Megjegyzés: Idézett törvény 21. §. g) pontja szerint a mezei, tűz, közrendészet és a szegényügy tartozik a község hatásköréhez.

Ha a hatóság, melynek az elfogott, vagy elővezetendő egyén átadandó, az elfogás, vagy az elővezetés céljából való őrizetbe vétel helyéhez közelebb fekszik, mint az őrsparancsnokság az elfogást, illetve elővezetést eszközölő járőr, vagy csendőr az elfogottat, vagy elővezetendőt az őrsparancsnoksághoz való bekísérés nélkül — oda a tőle őrizetbe vett tárgyakkal együtt — átvételi elismervény ellen — közvetlenül adja át és az elfogás vagy elővezetés okát és körülményeit szóbelileg jelenti fel; e feljelentésről az átvevő hatóság jegyzőkönyvet vesz fel az átadó csendőr-járőrrel, vagy csendőrrel.

8. Az elfogottnak vagy elővezetendőnek, valamint a járőrnek kikérdezése az őrsparancsnok által.

Ha az elfogatást, vagy elővezetést eszközölő járőr, vagy csendőr az általa elfogottat, vagy elővezetettet az őrs (különítmény) parancsnoksághoz kísérte be, ez utóbbi őt és pedig az őrs irodában kikérdezni tartozik, a következők felől:

a) hol, mikor (nap és óra) ki által lett elfogva, illetve elővezetést végett őrizetbe véve?

b) volt-e már büntetve? és ha igen, mely bíróság, vagy hatóság által, mikor és mily büntetéssel?

c) vannak-e a testén sérülések, sebhelyek, vagy bántalmazásból származó más nyomok? és ha igen, azok mikor, ki vagy mi által és miként okoztattak?

d) van-e jelen elfogatása, vagy elővezetése alkalmából panasza az őt elfogott, vagy elővezetett, illetve átkísért csendőrök, vagy más egyének részéről irányában lanusított bánásmód miatt és ha igen, — részletesen előadva — mily törvény, vagy szabályellenes bánásmód lett ellene elkövetve?

e) megkérdezendő a terhére rótt és vele általánosságban közlendő bűncselekményre tettestársakra, részesekre, bűnjelkekre elidegenített idegen tárgyak hovatételére nézve.

Azután pedig kikérdezi az elfogatást, vagy elővezetést eszközölt járőrt, vagy csendőrt és az esetleg megjelölt tanukat, vagy sértetteket.

A kikérdezés, ha csak lehet, két nem a csendőrséghez tartozó egyén, mint bizalmi férfi jelenlétében történjék.

Ezek alapján szerkeszti az őrsparancsnok az azon hatóságnak szóló „Jelentést“, vagy „Értesítést“, a melyhez a fogoly, vagy az elővezetendő egyén átkísérendő. Ebben a „Jelentés“-ben, vagy „Értesítés“-ben mindig kitendő, az elfogott, vagy elővezetett egyén hol, mely napon és órában lett elfogva, illetve elővezetés végett őrizetbe véve. Ezen „Jelentést“ vagy „Értesítést“ az átkíséréssel megbízott járőr viszi kézbesítés végett magával és ha ez utóbbi a foglyot, vagy letartóztatottat továbbkísérés végett más csendőrőrsnek adja át, ezen „Jelentést“, vagy „Értesítést“ a kézbesítés eszközése végett szintén átadja.

Ha pedig a fentebb jelzett kikérdezések alapján nyilvánvaló és kétségtelen, hogy az elfogás, vagy elővezetés céljából való őrizetbe vételre törvényes ok nem fogott fenn, vagy már nem forog fenn, az illető egyén az őrs (különítmény) parancsnokság által azonnal szabadon bocsájtandó; de erről és az egész eljárásról azon hatóságnak teendő jelentés, vagy adandó értesítés, a melyhez indokoltság esetében az illető előállítandó lett volna.

9. Az elfogott vagy elővezetendő egyén meddig tartható és hol tartandó a csendőrség őrizetében.

Az elfogott vagy elővezetendő egyén a csendőrség által mielőbb adandó át az illető hatóságnak és semmi szín alatt sem tartható az elfogás vagy elővezetés céljából történt őrizet alá vételtől számított 24 órán túl a csendőrség őrizetében, ha csak elháríthatlan akadályok nem gátolják a korábbi átadást.

Az elfogott vagy elővezetendő egyén, ha azonnali továbbkísérése nem lehetséges és alkalmas községi fogda vagy

megfelelő más helyiség a község házában vagy más középületben van, abban őrizendő és pedig a csendőrség által; csak oly egyéneknek, a községi fogdában vagy a község háza más helyiségében való őrzése bizható a községi előljárásságra, kiknek megszökésétől tartani, a terhükre rótt törvénysértés csékelységénél és a fennforgó egyéb körülményeknél fogva semmi ok sincsen.

A csendőr laktanyában s pedig csakis szobában az elfogott vagy elővezetendő egyén csak akkor tartható őrizet alatt, ha más erre alkalmas hely egyáltalán nem áll rendelkezésre.

10. Az elfogott vagy elővezetett egyénnek a polgári hatóságnál kihallgatása, illetve kikérdezése a csendőrség részéről tapasztalt bánásmód felől; és esetleges orvosi megvizsgálása.

A mikor a csendőrség által akár felhívás vagy megkeresés folytán, akár saját kezdeményezéséből elfogott vagy elővezetett egyén, akár az elfogást vagy az elővezetés céljából való őrizetbe vételt eszközölt járőr vagy csendőr által közvellenül, akár az őrs (különítmény) parancsnokság útján a polgári bíróságnak, közigazgatási vagy rendőri hatóságnak átadatik, az az átvéő vizsgálóbíró, a járásbíró, a vezetője, a közigazgatási vagy rendőri hatóság főnöke által a bekísérő csendőrök távollétében kihallgatandó az iránt, vannak-e a testén sérülések, sebhelyek vagy tetteles bántalmazás más nyomai és ha igen, azok mikor, ki vagy mi által és miként okoztattak, — valamint az iránt is, van-e jelen elfogása, illetve elővezetése alkalmából panasza az őt elfogott, elővezetett vagy átkísért vagy más csendőr egyén elleni és ha igen — részletesen előadva — mily törvény vagy szabályellenes bánásmód lett ellene elkövetve.

Ezen kihallgatás a vizsgálóbíró és a járásbíró által mindenkor jegyzőkönyvileg, a közigazgatási vagy rendőri hatóság által rendszerint szóbelileg, jegyzőkönyvileg azonban akkor eszközöltetik, ha a bekísért a csendőrség részéről szenvedett tetteles bántalmazásról vagy más törvény vagy szabályellenes bánásmódról panaszodik.

Ha a kihallgatott a csendőrség részéről szenvedett bántalmazásról panaszodik, vagy testén levő sérülést, sebhelyet vagy tetteles bántalmazás más nyomát állítja vagy ilyenek rajta a kihallgatott által személyesen észleltetnek, az illető a

fogházorvos, illetve a közigazgatási vagy rendőri hatóság rendelkezésére álló orvos által azonnal és tüzetesen megvizsgálendő, az orvosi lelet pedig a kihallgatási jegyzőkönyvhöz csatolandó, ha pedig az utóbbi hatóságoknál orvos azonnal rendelkezésre nem áll, a kihallgatást eszközölt tisztviselő személyesen győződik meg az állítólag a csendőrség részéről szenvedett bántalmazás netán látható nyomairól és észleletét a jegyzőkönyvbe beveszi; mihelyt utóbb orvos rendelkezésre áll, az illetőnek alapos orvosi megvizsgálása fogantatosíttassék és az orvosi lelet a kihallgatási jegyzőkönyvhez csatoltassék.

A kihallgatási jegyzőkönyv, ha a csendőrség részéről elkövetett bántalmazás vagy más törvény vagy szabályellenes eljárás panaszoltatott, az orvosi bizonyítvánnyal együtt az illető csendőröknek előljáró szakasz vagy tisztü különítmény parancsnokságához tétetik át, a csendőrök elleni további eljárás végett.

Az átadó járőrnek (járőrvezetőnek) vagy egyes csendőrnek szolgálati könyvecskéjében a bekísértnek átvétele elismerendő és röviden megjegyzendő, hogy a bekísért egyén emelt-e a csendőrség ellen panaszt vagy nem és ha igen, ki ellen?

A közigazgatási és rendőri hatóságok egyszersmind a „fogoly átvételi naplóba” is bevezelik az elfogott vagy elvezetett egyén átvételét, valamint azt is, hogy az átvett egyén adott-e elő a csendőrség bánásmódja miatt panaszt és ha igen, ki ellen?

7. A fegyverhasználati jog.

A) Általánosságban.

A csendőr legfontosabb joga kétségkívül a *fegyverhasználat*, mert a törvény ez által az ország minden rendű és rangu lakosságának testi épségét, sőt életét is, a szolgálatban álló csendőrnek kiszolgáltatta.

A fegyverhasználati jog a csendőrség *katonai szervezetén* alapszik, melyre való tekintettel az ország törvényhozása — bár ezen jog adományozása ellen a törvényhozók részéről igen fontos és figyelemreméltó okok hoztak fel — a csendőrség által a fegyvernek bizonyos, határozottan körülírt esetekben való alkalmazását megengedte.

A törvény megalkotásánál figyelembe kellett venni azon körülményt, hogy a szolgálatban álló csendőr ugyanazon jogokkal van felruházva, melyekkel minden katonai ör hír, (Csendőrségi szervezeti utasítás 10. §.) minélfogva a katonai őrségnek, a szolgálati szabályzat I. rész, 577-ik pontjában körülírt fegyverhasználati jogát, a *csendőrség különleges*

szolgálatára való tekintettel, a csendőrségre is ki kellett terjeszteni.

De másrészt tekintelbe kellett venni a törvény megalkotásakor az ország közbiztonságának, ezen mű első részében is már röviden jelzett siralmas állapotát, a nép törvénytisztelétének hiányát és az ellenszegülésekre, valamint vérengzésekre való nagy hajlamát is, mely körülmények szükségessé tették a csendőrségnek oly eszközt adni kezébe, mely egyrészt alkalmas arra, hogy a testület katonai állományu tagjainak a fegyverbecsület, a katonai tekintély és az egyéni biztonság szempontjából hathatós védelmet nyújtson, másrészt, melyek a legvégső esetben, az esetleges törvénytelen ségek megakadályozására és megtorlására, valamint az elérni szándékolt eredmény biztosítására is teljesen megfeleljen.

Azon aggályok, melyek a törvény megalkotásakor, a fegyverhasználati jog megadása ellen érvül felhóztak, főleg abban nyilvánultak, hogy a lakosság testi épsége, sőt élete is oly egyéneknek leendő kiszolgáltatva, kiknek ezen fontos és kiterjedt jog helyes alkalmazására nézve a kellő belátás és érzék hiányozni fog, minélfogva elkerülhetlenné válik, hogy egyes esetekben ártatlanok élete is a csendőr-fegyvernek essék áldozatul.

Ámde a 19 évi tapasztalat fényesen megdöntötte ezen aggodalmakat, mert vajmi ritkák azon esetek, midőn a fegyverhasználat az arra illetékes hadbíróóság által jogtalannak mondatnék ki. Ellenben elképzelhetlen, hogy a fegyverhasználati jog nélküli azon eredmények érettek volna el a csendőrség által, melyekre ezen testület fenállása óta büszkén és önérettel pillanthat vissza s melyek nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az ország közbiztonsága immár örvendetes módon nemcsak megszilárdult, hanem a műveltebb nyugoti államokhoz minden tekintetben hasonlóvá átalakult, a nép törvénytisztelete pedig megszilárdult.

Hogy a fegyverhasználati jog a csendőrlegénység kezében ne váljék veszélyes fegyverré, arról a tisztü előljárók gondoskodnak, kik a legénységet a fegyverhasználati jog helyes értelmezése és alkalmazására nézve annyira kioktatják, hogy szabály- és törvényellenes cselekmény, mint azt fentebb is mondtuk, csak a legritkább esetekben, elvértve fordul elő.

A legénység maga is áthatva lévén ezen jog horderejétől és nagy fontosságától, annak alkalmazásánál a legnagyobb scrupulozitással jár el.

De a törvény is örködik a felett, hogy a lakosság élete és testi épsége a csendőr-fegyver által jogtalanul meg ne

sértossék, a legszigorubb büntetéssel sújtván azon csendőrt, ki fegyverét akár rosszakaratulag, akár tudatlanság, vagy a szabályok téves értelmezése folytán helytelenül alkalmazta.

A fegyverhasználati jognak az előirt esetekben való alkalmazása nemcsak joga, hanem egyenest kötelessége is a csendőrnek, minélfogva nemcsak a fegyverhasználatnak jogosulatlansága nyer szigorú meglorlást, hanem ezen jognak a meghatározott esetekben, kellő időben és hatálylyal való alkalmazásának mellőzése is.

Ebből is látható, hogy a csendőr mindannyiszor, midőn fegyverét használni kénytelen, igen kényes helyzetbe jut; mert nemcsak a jogosulatlan fegyverhasználatért lesz a leg súlyosabb büntetéssel sújtva, hanem ugyanezen sors vár rá, ha a fegyverbecsület megvédece végett az erélynek és elszánt ságnak döntő bizonyítékait nem nyújtja, — ha a fegyvernek kellő időben való nem alkalmazása folytán magát lefegyvereztetli, — ha az őrizetére bízott fogoly szökését a fegyver alkalmazása által meg nem hiúsítja stb.

A fegyver használati jog tehát súlyos teherként nehezedik a csendőrré, miért is igazolt azon óvatosság, amely annak alkalmazásánál részéről követelték; a fegyverhasználat kötelező volta azonban azért is szükséges, mert ez által sokszor további zavarok és nagyobb bajnak lehet elejét venni.

Annak előrebocsátása mellett, hogy rendszerint csakis a *szolgálatot teljesítő csendőrnek* van joga fegyverének használatára, megjegyeztetik, hogy bizonyos körülmények közt, pl. tettenéréskor a *szolgálatban nem álló* csendőr is szolgálati fellépésre kötelezve van, ha a késedelem folytán beállható veszély következtében, a szolgálatilag való felszerelésre ideje nincsen és a rögtöni fellépésre — ha csak oldalfegyverrel is van ellátva, — a körülmények által szükségessé és kötelezővé válik, feltéve azonban mindig, hogy az ily rögtöni közbelépés kilátást nyújt a siker biztosítására is.

A szolgálatban nem álló csendőr ezenkívül, mint minden katona, jogos önvédelemből fegyverét szintén használhatja.

Azon esetek, melyekben a csendőr fegyverét használni jogosított és köteles, a szervezeti utasítás 11. §-ában vannak meghatározva.

De a csendőr ezen esetekben is fegyverét csak akkor, illetve azután használja, a mikor a veszély elhárítására, az engedelmesség biztosítására, az ellenszegülés megtörésére, a megszökés megakadályozására, vagy az egyéb törvényes cél elérésére alkalmas és megengedett enyhébb eszköz rendelkezésre nem áll, illetve miután minden enyhébb eszköz alkal-

mazása eredmény nélkül maradt s ekkor is még a lehető kimélettel járjon el.

A „lehető kimélet“ alatt értetendő, hogy a fegyvert használó csendőr szándékának csak arra szabad irányulnia, hogy a támadót, illetve ellenszegülőt a támadás folytatására, vagy az ellenszegülésre, a megszökni törekvő veszélyes gonosztövet pedig a megszökésre képtelenné tegye.

Ennélfogva és a mennyiben azt a viszonyok engedik, előbb a kevésbé veszélyes fegyver (kard vagy szurony) használandó; a mire nézve határozó befolyással még az is bír, vajjon az, aki ellen a fegyver használandó, szintén fegyverrel és pedig milyennel, vagy testi sértést okozható milyennemű más eszközzel van ellátva.

Ellenszegüléseknél vagy valamely csendőrré intézett támadásnál, utóbbinak mindennekelőtt arra kell törekednie, hogy az illető személyt az ellenállásra, illetve támadásra, eselleg megszökésre képtelenné tegye, a mihez képest lehetőleg azt is számba kell vennie, hogy milyennemű fegyver és mily irányban használandó, hogy az illető ember élete lehetőleg kiméltessék és más személyek se veszélyeztessenek.

Ha valamely ellenszegülő, a fegyvernek vele szemben alkalmazott használatát következtében megsebesítetett, akkor a csendőr azonnal az illetőnek a lehetőség szerinti orvosi ápolásáról gondoskodni, de addig is őt az első segélyben részesíteni tartozik.

B) A fegyverhasználati jog részletesebb körülírása.

A csendőrnek, a mikor fegyverhasználatra jogosult és köteles, fegyverét csak *katonai módon* szabad használni.

A kard vágásra és csak kivételesen, szükség esetén szurásra; a feltűzött szurony szurásra; a karabély és forgópisztoly lövésre szolgál.

A fegyvereknek minden más, nem katonai alkalmazása a csendőrnek tilos; dulakodás alkalmával azonban, szélső szükség esetében előfordulhat, hogy a karabély agya (tusa), vagy a kard markolata használtassék lökésre vagy ütésre.

Kevésbé veszélyes fegyver rendszerint a kard, nevezetesen azért, mert annak hatását a csendőr megközelítőleg kiszámíthatja, míg ellenben a feltűzött szurony és a karabély mint löfegyver, vagy a forgópisztoly, rendszerint veszélyesebb fegyvernek tekintendők, mert ezek alkalmazásánál az eredmény, kivéve a szuronynak csak a végtagok (kezek, lábak) ellen való irányításánál veszélyesebb szokott lenni s pedig

annál is inkább, mert az sok esetben a fegyvert alkalmazónak ügyességétől függ, a melyre izgatott lelki állapot mellett nem lehet mindenkor számítani.

Vajjon valamely adott esetben, a mikor löni nem szükséges, kard, vagy szurony használandó-e, az a körülményektől és nevezetesen attól függ, melyik módon lehet a czélt könnyebben biztosabban és mégis kevésbé veszélyes következményekkel elérni.

Ha egy vagy több fel nem fegyverzett egyén támadja meg a csendőrt, készül azt meglopni, vagy megütni és a körülmények engedik, rántson kardot és mérjen avval egy vágást, lehetőleg a támadó arczába, szükség esetén vágtagjaira, vagy fejére; ha a kard használata, mint p. o. szűk, alacsony helyiségben nem lehetséges, vagy nem mutatkozik czélszerűnek, vagy a csendőrnél nincsen ideje kardot rántani, a feltűzött szuronyral intézzen döfést s pedig lehetőleg az illetőnek czombjára, karjára, szükség esetén arczába; a test törzsére való döfés, karddal való vágás, vagy szurás, ép úgy általában a lövés, csak szélső szükség esetében, vagy az alantabb kiemelt esetekben van megengedve.

Ha a csendőr egy, vagy több karddal, löfegyverrel, fejszével, vasvillával, cséphadaróval, vagy egyéb veszélyes eszközzel felfegyverzett egyén által, vagy egyáltalán olyképen támadtatik meg, hogy élete, vagy testi épsége veszélyeztetettnek látszik, vagy lefegyverezéstől kell tartani, akkor a kardot, a feltűzött szuronyt, vagy löfegyvert (lövésre) a szükség határain belül, tekintet nélkül és teljes komolysággal használni jogosult.

Az enyhébb eszközök, a melyek a csendőr által a fegyverhasználatot megelőzőleg — ha lehetséges — alkalmazandók a következők:

1. Ellenszegülés, vagy megkísérlett támadás esetében:

a) Parancsoló hangon intézett intés,

b) elfogás,

c) megbilincselés és kocsin, vagy más szállító eszköz segítségével való elszállítás.

2. Megkísérlett szökés esetében.

a) intés, parancsoló hangon;

b) a megszökőnek üzőhe vétele;

c) metalan közellevő egyéneknek felhívása a szökésben levőnek elfogásában való közreműködéshez.

C) A fegyverhasználati jog magyarázata.

A fegyverhasználati jog a csendőrségi „Szervezeti utasítás” 11. §-ában körülírt eseteinek részletesebb magyarázatul szolgálnak a következők s pedig:

„Szolgálatteljesítőnek” a csendőr nemcsak akkor tekintendő, a midőn vezénylés folytán teljesen felszerelve áll szolgálatban, hanem akkor is, ha a szolgálati utasítás 22. §. értelmében — bár csak karddal is ellátva — szolgálatilag fellép.

A csendőr csak „fegyverét” azaz csendőrségi fegyverét van jogosítva használni; más fegyver, p. o. vadászfegyver (nem csendőrségi) forgópisztoly, kés, tör stb. használata nem eshetik a jogos „csendőrségi fegyverhasználat” fogalma alá.

A csendőr a fegyvert „mindenki ellen”, tehát társadalmi állás és személykülönbség nélkül és így tekintet nélkül arra, vajjon az illető gazdag vagy szegény, ur vagy pór használhatja.

1. Aki a csendőrt erőszakosan megsérti vagy meglamádással veszélyesen fenyegeti.

„Erőszakos megsértés” alatt csakis „tetteges bántalmazás” és pedig akár valóságos fegyverrel (pisztoly, puská, kard, tör stb.), vagy élelet, avagy a test épségét veszélyeztető más eszközzel, (bot, szurony, fa, vagy vasvilla, kés, balta, fejszével) akár puszta kézzel (ütés, lökés), vagy kövel való dobálással értendő; csak szóbeli megsértés, szidalmazás, káromlás a fegyverhasználatra semmi szín alatt sem jogosít.

„Támadással való veszélyes fenyegetés” alatt oly magaviseletet kell érteni, melynél fogva a helyzet összes körülményei folytán attól kell tartani, hogy a csendőr erőszakos meglamádása azonnal be fog következni, p. o. mikor valaki fegyverrel vagy az életre illetve a testi épségre veszélyes más eszközzel, vagy akár csak puszta kézzel, de kétségtelenül támadó szándékkal a csendőrnél neki megy, vagy annak fegyverét megragadja oly czéllal, hogy a csendőrt megragadja, megüsse, megsebesítse, vagy mikor valaki löfegyverrel a csendőrt czélba veszi, követ ellene való dobásra, vagy más tárgyát ellene való ütésre emel stb. Minden ily esetben, ha a körülmények engedik, a fegyverhasználat annak bekövetkezésére való előzetes figyelmeztetés előzze meg.

A „támadással való szóbeli fenyegetés” önmagában nem képezhet okot jogos fegyverhasználatra, mert nem tekinthető közvetlenül veszélyesnek.

Erőszakos meglamádás vagy ilyennel való veszélyes fenyegetés esetében is szem előtt tartandó a 64. §. 2. bekezdésének rendelkezése, melynek értelmében fegyvert használni nem szabad, ha a szándékolttámadás elhárítására vagy a megtörtént támadás ismétlésének megakadályozására, a támadónak vagy fenyegetőnek támadásra képtelenné tételére, ha egyttal az illetőnek ily esetben, mindenkor eszközözlendő elfogására és előállítására is más megengedett enyhébb eszköz áll rendelkezésre.

Megjegyeztetik különben, hogy a jogos védelem a csendőrnél is kizárja a cselekmény beszámítását, a miért ha a csendőr a jogos védelemi közzéül — bár nem a szervezeti utasítás 11. §. 1. pontjának feltételei alatt állt vagy sebesített meg valakit s pedig akár csendőrségi fegyverrel, akár más fegyverrel vagy eszközzel, nem büntethető.

Jogos védelem az: mely akár a meglamádottnak, akár másnak személye vagy vagyona ellen intézett vagy azt fenyegető jogtalan és közvetlen meglamádásnak elhárítására szükséges és így „jogos” véde-

lem csak akkor vélelmezhető, ha az illető személyeknek, az időnek és a helynek minőségéből, a megtámadás módjából vagy más körülményekből alaposan következtethető, hogy a csendőr az élet, a testi épség, a személyes szabadság vagy vagyon ellen intézett jogellenes megtámadásnak magáról vagy másokról elhárítása végett csak a szükséges védelemmel élt.

A jogos védelem határainak hirtelen meglepetés, megzavarodás vagy ijedtségből való túlhágása nem büntetendő; gondatlanságból eredő ily túlhágás azonban a körülményekhez képest, mint az élet biztonsága vagy a testi biztonság elleni vétség büntetendő.

2. ha a tetlen ért gonoszlevő vagy alapos gyanúval terhelt egyén, felfegyverkezve lévén, az előzetes felszólítás daczára magát önként meg nem adja vagy esetleg véletel helyzetéből előjönni vonakodik.

„Gonoszlevő“ alatt csak büntetett elkövetett egyének értendők, nem pedig az oly egyének, kik csak csekélyebb súlyú büntetendő eseteleményvel terheltnek.

„Alapos gyanúval terhelt egyén“ alatt csak azt lehet érteni, kire nézve alapos gyanú létezik, hogy „gonoszlevő“ a fenti értelemben, nem pedig oly valakit, ki csekélyebb súlyú büntetéselemény bár alapos gyanújával van terhelve.*)

„Felfegyverzett“ nem csak azon egyén, kinél fegyver a szó szoros értelmében tehát lövegyver, kard, lör, — van, hanem az is, kinél más oly eszköz van, melyekkel emberhalál vagy súlyos testi sértés könnyen előidézhető, p. o. nagy kés, fejsze, bárd, vasvilla stb.

3. a ki figyelmeztető utasításainak — őt szolgálata teljesítésében meggátolando — tetlelesen ellenszegül.

Ezen pont esete akkor forog fenn, ha a csendőr szolgálati teendőinek megghusítására czélzó tényleges ellenszegülést kell megfőkezni, tehát ha valaki a csendőrt egy bizonyos már megkezdett vagy kılátásba helyezett szolgálati teendő fogamatolásában előző figyelmeztetés és utasítás daczára tényleges, bár csak szenvedőleges ellenszegülés által megakadályozni törekszik; csupán szóbeli vagy oly ellenszegülések, melyek más megengedett módon is megtörhetők vagy hatálytalanokká tehetők, fegyverhasználatra okot nem szolgáltathatnak.

A fegyverhasználatnak a fenti 1—3 pontok alapján történo alkalmazásánál a csendőrt vegye figyelembe azt is, vajjon a megtámadó vagy ellenszegülő fegyvertelen-e vagy fegyverrel és pedig milyenül van ellátva és mily módon akarja azt a csendőr ellen használni; ettől függ, a csendőr mily fegyvert és miképen alkalmazza azt.

4. „a ki mint veszélyes gonoszlevő, a csendőrség által letartóztatandó vagy letartóztatás végett üldöztetik, elfogatik vagy őrizete alá adatik és bár erőszakos ellentállás nélkül, de a megállításra czélzó fenyegető reákiállítás daczára elfut, ha visszatartóztatására más mód nem létezik.“

E pont alapján csak azon „veszélyes gonoszlevő“ ellen alkalmazható a fegyver, ki a csendőrség által elfogatván, vagy neki, mint fogoly megőrzés, illetve őrkísérés végett, átadatván vagy elfogatván, vagy neki mint fogoly megőrzés illetve őrkísérés végett átadatván, vagy elfogás

*) *Megjegyzés.* Alapos gyanú fogalmának értelmezését lásd az „elfogatás“ fejezeténél. *Szerző.*

végeltüldöztelevén vagy egyébképen elfogandó lévén, bár erőszakos ellentállás nélkül, de a megállításra czélzó fenyegető reákiállítás daczára elfut, azaz megszökni vagy az elfogás elől menekülni igyekszik.

„Veszélyes gonoszlevőnek“ az az egyén tekintendő, ki az illető hatóság által, mely őt a csendőrségnek őrkísérés vagy megőrzés végett átadta, vagy az elfogás iránt felhívást vagy megkeresést intézett, ilyennek megjelöltetett vagy ki súlyos büntett, p. o. gyilkosság, rablás, gyújtogatás, emberölés, belörés, lopás stb. elkövetésével terheltek.

Más foglyot, vagy elfogandó egyént, ki nem „veszélyes gonoszlevő“, ha elfut vagy másképen menekülni törekszik, a csendőr serényeri üldözni tartozik és igyekezők az ilyeneket is elfogni, de az ilyenek ellen a szökés megghusítása végett fegyvert használni nem szabad.

Veszélyes gonoszlevő ellen szökési kísérlet megghusítása végett is csak akkor szabad a fegyvert használni, ha visszatartóztatására, illetve elfogására más mód nincsen és ha ő a visszatartásra czélzó és a fegyverhasználattal fenyegető reákiállítás daczára a megszökési kísérlet folytatja: de ily esetekben is mellőzendő a fegyverhasználat akkor, ha ez által más. — nem részes ember élete veszélyeztetnék, a miért az ily menekülő veszélyes gonoszlevőre löni nem szabad, ha a lövés czélztól vesztve más, nem részes embert érhetne.

Ha tehát a csendőr által letartóztatott, neki őrkísérés vagy őrizet végett átadott vagy általa elfogás végett üldözöbe vett veszélyes gonoszlevő, bár erőszakos ellentállás nélkül, elfut, illetve szökést vagy az elfogás előli menekülést kísérel meg, a csendőr erős, parancsoló hangon, „a törvény nevében“ szavak előrebocsátásával, kiáltson reája, hogy „álljon meg, mert különben ellene fegyvert használni és reá löni fog.“ egytől egytől azonban iramodjék a megszökő után, hogy ezt lehetőleg elérje és megfoghassa; ha azon a tájékon, a merre a megszökő menekül, ember látható, arra is reá kiáltani kell, hogy állja a gonoszlevő útját és fogja meg; ha pedig a csendőr azon meggyőződésre jut, hogy a megszökőt sem maga, sem mások segítségével nyomban kézrekeríteni nem képes, akkor álljon meg és ha a lövés által más, nem részes ember élete nem veszélyeztetik, cselezzen nyugodtan és löjjon úgy, hogy a lövés a szökevényt lehetőleg lábszáron találja és így a további menekülésben megakadályozza.

Ha a csendőr a megszökő gonoszlevő után iramodva, azt annyira megközelíti, hogy szuronydőfessel vagy kardvágással elérheti, de minden erejének megfeszítésével sem képes azt annyira megközelíteni, hogy kézzel megfoghassa és nincsen más mód a szökevény elfogására, a fenyegető reákiállításnak, ha lehetséges, ismétlése után, szuronydőfést vagy kardvágást is alkalmazhat a megszökő további menekülésének megakadályozására.

Helytelen lenne, ha a csendőr az utólérés valószínűsége nélkül az üldözést saját kimerültségig folytatná vagy nagyobb távolságra engedné menekülni az üldözöket, mielőtt reá löne, mert a kimerülés által elveszlené a nyugodt és hatos czélzás lehetőségét, nagyobb távolságra pedig a lövés találása bizonytalan.

5. „a ki háború vagy ostrom állapot idején magát gyanúsá teszi és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elszalad.“

Ezen pont rendelkezései az oly egyének elleni fegyverhasználatra vonatkoznak, kik magukat háború idején ellenséges viszonyok között az állam hadereje ellen elkövetett büntetéseleményben, pl. kémkedésben teszik gyanúsakká.

D) Erélyesség fegyverhasználat alkalmával.

Habár minden fegyverhasználat alkalmával lehetőleg kiméletesen kell eljárni és emberéletben vagy a testi épségben nem szabad szándékosan vagy meggondolatlanságból a feltétlenül szükségesnél nagyobb kárt okozni, másrészt mégis a fegyvert a szükség határán belül férfiasan és erélyesen kell alkalmazni oly czélból, hogy az ellenfél azonnal támadásra képtelenné tétessék, az ellenszegülés megtöressék, veszélyes gonosztevőnek szökési kísérlete alkalmával pedig a szökés, illetve menekülés folytatása lehetlenné tétessék.

Ismételt gyenge szurkálás a szuronnyal vagy gyenge vágás a karddal, czélzás nélkül, csak megijesztés czéljából való lövés, mint rendszerint eredménytelen, niellőzendő.

A fegyverhasználatot — váratlan meglátádatást kivéve, — mindig meg kell előznie a „*törvény nevében*” való hivatkozás mellett azon figyelmeztetésnek, hogy az ellenszegülés, a szökés stb. tovább folytatása, a fegyverhasználatot maga után és ezen figyelmeztetés azon nyelven is tudatadjatik, melyen az ellenszegülő beszél.

A csendőr fegyverhasználatát törvényben gyökeredző jog lévén, azzal az előirt esetekben a csendőrnek élnie kell. — *Semmi körülmények közt sincs megengedve, hogy a csendőr fegyverét a levegőbe löjje, hogy vaktöltényt használjon, hanem igent kötelessége a fegyverbecsületnek érvényt szerezni és inkább meghalni, mint magát lefegyvereztetni.*

Oly esetben, midőn a csendőr fegyverhasználatát folytán más ártatlan egyén élete is veszélyeztethetnék, — a lehetőségig figyelem fordítandó arra, hogy ártatlanok élete a csendőr fegyvere által megkíméltessek.

E) Eljárás a fegyverhasználat után.

Ha a fegyverhasználat után az ellenszegülő (menekülő) harc képtelenné tététt, annak utólagos bántalmazása, ütésc, megsebesítése szigorúan tiltatik.

Ha a fegyverhasználat folytán halál állott be, ugyerről a csendőr közvetlen előjáróját sürgönyileg, vagy küldönc által értesíti, ki aztán intézkedik, hogy a helyszínen tiszt és a hadbíró megjelenjenek, kik az esetet vizsgálat tárgyává teszik.

A tényállás megállapítása rendszerint a csendőrkerületi parancsnoksághoz beosztott, vagy azt helyettesítő és a tett színhelyére kirendelt hadbíró által és a katonai bünperrrendtartás szerint eszközöltetik.

Fontos esetekben, ha t. i. halál vagy súlyos testi sértés okoztatott, ugyszintén a löfegyvernek, bár eredménytelenül, vagy csak könnyebb sérülést okozott használatánál is, a tényállásnak hadbíró által a tett színhelyén való megállapítása okvetlenül megkívántatik, míg más, kevésbé fontos esetekben, ha a hadbíró a helyszínen való megjelenésben gátolva volna, — a tényálladék megállapítása iránt a kerületi parancsnokság által a legközelebb eső polgári bíróság, esetleg közigazgatási (rendőr) hatóság kerestetik meg.

A tényállás megállapítása a belügyminister kívánságára vegyes bizottságilag is eszközölhető.

A tényálladékot megállapító iratok beérkezése után a csendőrkerületi parancsnokság székhelyén a csendőrség ügyeiben eljáró hadbíron kívül egy, a hadbíronál vagy magasabb, vagy egyenlő rendfokozatu és még egy másik csendőrtisztből bizottság alakítandó.

Ezen bizottság, melynek tárgyalásánál a fegyverét használt személycs jelenléte nem szükséges, a hadbíronak a tényállást egybefoglaló rövid írásbeli előadása és szóbeli tanácskozás alapján szótöbbséggel határoz az iránt, hogy a csendőr a szolgálati utasításokhoz képest kötelességszerűen járt-e el vagy nem?

Ha ezen határozatban, mely a honvédbíróságoknál divó megszüntetési határozat alakjában szerkesztendő, kimondatik, hogy a csendőr a szolgálati utasítások szerint járt el és a csendőrkerületi parancsnok is hozzájárul ehhez, utóbbi ezt a napiparancsban közléteszi, ha pedig a határozattal egyet nem ért, ugy az illető csendőr felelősségre vonása iránt intézkedik — még pedig:

a) büntető bírósági vizsgálatot rendel el ellene, ha a fegyverhasználat halált, vagy súlyos testi sértést okozott, valamint minden olyan esetben, midőn a csendőr a fenforgó körülményeknél fogva, ha a fegyverhasználat nem is okozott halált, vagy súlyos sértést, de büntett, vagy fegyelmi uton el nem intézhető vétség vádjával terhelendő;

b) az esetet fegyelmi uton intézi el, ha a jogosulatlan fegyverhasználat csak könnyű, vagy épen semmi sérülést sem okozott és a fenforgó egyéb körülmények a „katonai bünperrrendtartás” 1. §. és a „szolgálati szabályzat” I. rész 648. pontja értelmében a fegyelmi uton való elintézt ki nem zárják.

(1892. évi augusztus 23-án 43086/XV. sz. honvédelmi ministeri rendelet.)

VI. FEJEZET.

A csendőrség eljárása elemi csapások és váratlan szerencsétlenségek eseteiben.*1. A csendőr magatartása általában a fentirt eseteknél.*

A csendőrség kötelessége váratlan szerencsétlenségeket és elemi csapásokat a rendelkezésre álló mindennemű eszköz felhasználásával már keletkezésében elfojtani, a vesz által fenyegetetteket figyelmeztetni és nekik minden kitelhető segílyt és támogatást nyújtani, egyáltalán mindent megtenni, hogy a veszély vagy elháríttassék, vagy legalább is annak következményei enyhíttessenek.

Elemi csapás alatt a polgárokat nagy mérvben sújtó rendkívüli károkat értünk, minők a tűzvesz, vízáradás, jégverés, emberök és állatok közt előforduló járványos betegségek stb.

Véletlen szerencsétlenségek vagy balesetek: hogyonulás, kazánrobbanás, vasuti összeütközés, épülő fölhen lévő házak álványainak összedülése, hajók, kompok elsüllyedése, robbanó anyagok felrobbanása, tűz vagy égések, lezuhanás által előidézett testi sérülések stb.

A csendőrségnek a fennebb irt esetekben első és főkötelessége a veszélyeztetett emberélet és vagyon megmentése körül fáradozni.

Ha emberélet veszélyben forog, azt még saját élete, vagy testi épsége és biztonsága kockázatásával is megmenteni törekedjék.

Igaz ugyan, hogy a szabályok ezt a csendőrtől határozottan nem követelik, amennyiben ott csak arról van szó, hogy a csendőr a veszélyeztetett élet és vagyon megmentésére minden lehetőt elkövessen, mindamellett az általános gyakorlat már mintegy törvényesítette azt az elvet, hogy a csendőr életet és testi épséget nem kímélve, a veszélyeztetett emberéletet, ha csak az keresztülvihető minden áron megmentse és hogy ez tényleg a gyakorlatban is érvényesül, azon számos jelvényes kiüntetés és miniszteri elismerés is bizonyítja, melyet a csendőrség fennállása óta életmentésért inamár kiosztottak.

Az életmentés után a vagyonmentés a csendőrségre háruló második kötelezettség, csak hogy ily esetekben nemcsak, hogy nem követelhető, hanem oktalanság volna a pusztá ingó vagyon biztonságba hozataláért a csendőrnek életét kockáztatni.

Kötelessége továbbá általánosságban véve mindazon hatósági intézkedések végrehajtására ügyelni, melyek a veszélyeztetett emberélet és vagyon megmentését célozzák és egyuttal az ezen intézkedések végrehajtása és ellenőrzésével megbízott hatósági és egyéb közegeket hathatos támogatásban részesíti. Miután az elemi csapások és váratlan szerencsétlenségek igen sokfélék, tehát minden egyes esetre a csendőrnek utasítás nem adható, hanem a helyes érzékétől függ, hogy az egyes esetekben minő eljárást kövessen.

Megjegyeztetik, hogy valahányszor a csendőr a veszélyeztetett élet- és vagyonmentésben kötelesség szerűen eljár, nemcsak jogosult, hanem köteles nappal vagy éjjel minden veszélyeztetett házba behatolni, a benne lakókat a fenyegető veszélyre figyelmeztetni és tőle telhetőleg segílyükre lenni, továbbá gondoskodni arról, hogy a megmentett személyek, különösen a gyermekek, betegök és egyébként gyámoltalanok, alkalmas helyen biztonságba helyeztessenek az ingó vagyonban pedig kár ne essék.

2. Tüzesetnél az oltás, mentés és biztosítás körüli eljárás.

Tüzesetnél a csendőr addig, míg az arra hivatott hatósági személy részéről intézkedés történik, a fennálló tűzoltórendészeti szabályok szem előtt tartásával a körülményeknek megfelelően intézkedik és cselekszik.

Az intézkedésre hivatott hatósági személyt és a tűzoltás vezetőjét lámogassa és arra ügyeljen, hogy ezeknek rendelkezései mindenben pontosan teljesíttessenek.

A felügyelet és gondoskodás azonban a tűz eloltása után is folytatandó és arra, hogy a tűzoltás vezetőjének a tűz újabb kiütésének meggátlása végett tett intézkedései pontosan foganatosíttassanak, különösen kell ügyelni.

~ Az élet és vagyonmentés körül a csendőrnek, mint azt már fentebb irtuk, tőle telhető tevékenységet kell kifejténie.

3. Tüzeset nyomozásánál követendő eljárás.

Tüzesetnél mindenekelőtt lehetőleg kipuhatólandó és megállapítandó, vajjon a tűz elemi csapás, vélelenség, vétkes gondatlanság, vagy pedig szándékos gyújtás folytán keletkezett-e?

Minden tüzesetnél a tűz keletkezési módján kívül ki-nyomozandó: mely napon, napszak és órában, mely és hol levő tárgyon és annak melyik részén ütött ki a tűz, kinek tulajdona volt a kigyulladt tárgy, volt-e biztosítva és mennyire; mennyi a kár s vajjon ember vagy állat nem veszett-e el?

Szándékosnak látszó gyújtogatás, gyújtogatási kísérlet vagy gondatlanságból okozott tűzvész esetében a fentebbikiken felül még kiderítendő: a gyújtogatásnak, illetőleg a tűzvész okozásának módja, a gyújtásnál használt anyag minősége, végre vajjon nem volt-e előre látható, hogy a tűzvész könnyen tovább terjedhet, vagy az ember életét veszélyeztetheti.

Oly tüzesetekről, hol a tűz kiütésének módja kipuhatolható nem volt, csakis a szolgabírói hivatalnak tesz a csendőrség jelentést. (Lásd I. fejezet 7. pont.)

A gyakori és nemzetgazdasági szempontból is felette káros tüzeseteknek megakadályozása végett szükséges és kívánatos, hogy a csendőrség a tűzrendészeti intézkedéseket ismerje, miért is a tűzrendőri intézkedésekre vonatkozó szabályokat alábbiakban közöljük:

I. Általános irányelvek.

1. Hogy a takarmány és a természetűnyek összehalmozása a házak közt lehetőleg korlátoztassék s a községek azok tartására, a mennyiben ez kivihető, inkább a községeken kívül jelöljenek ki alkalmas helyeket s a cséplés és nyomatás lehetőleg szintén kiűn eszközöltessék.

2. Hogy a takarmány és élel behordásánál csűrűkben, csűrűkertekben, szérűkben, istállókban, padlásokon s általában könnyen gyuló anyagok közelében a dohányzás, nyílt világgal való járás, lövöldözés, tüzelés és bármely tüzelőszersz használata szigoruan megtiltassék, a gyufák és más tüzelőszerek a gyermekek előtt gondosan őriztessenek és tüzveszélyes gyermeki játékszerek használata általában meg ne engedlessék.

3. Hogy a szükséges tűzoltó szerek, hol nincsenek, a községek által lehetőleg megszereztessenek és a meglévők folyvást jó karban tartassanak.

4. Hogy minden háznál, csűrűnél, szérűnél és a takarmány és élel más rakhelyén a megkívántuló mennyiségű víz, a tűzoltáshoz szükséges házi eszközökkel, folyvást készen tartassék.

5. Hogy a kémények rendszeren tisztíttassanak.

6. Hogy a csavargók, kik nem ritkán okai a tűzvésznek, szemmel tartassanak és illetőségük helyére elolonezollassanak.

7. Hogy minden helységben a helyi viszonyoknak megfelelő tűz-őrség szerveztessék s ott, hol az kivihető, tűzoltó-egyletek létesíttessenek.

8. Hogy a lakosság a tűzkár elleni biztosítás üdvös voltáról felvilágosíttassék s vagyonának biztosítására erélyesen buzdíttassék.

9. Hogy az építkezéseknél a tűzrendőri szabályok megtartassanak és a nép minden alkalommal lehetőleg szilárd, kevésbé tüzveszélyes anyagokkal való építkezésre serkentessék.

10. Hogy a községi előljárók, netaláni tűzvész esetére, a tűzoltásnak észszerű intézésére személyesen köteleztessenek, kijelentvén, hogy az előljáró ebbeli intézkedéseinek büntetés terhe alatt mindenki engedelmessé tartzozik.

11. Minden tüzeset után a tűzmadás okának lehető kinyomozása végett a helyszínén vizsgálat tartandó s a tűzvész vétkes okozóinak törvényszerű megfenyítése eszközözlendő. (Belügyminiszter 1869 : 3365. sz. rendelete.)

II. A kéményseprést illetőleg most már azon szabályrendeletek irányadóak, melyeket az 1884 : XVII. t.-cz. (ipartörvény) 11., 12. és 16. §§.

alján a törvényhatóságok és rendezett tanácsu városok a törvényes formák megtartásával alkottak.

III. Az ásványolajok szállítását a belügyminiszter 1870 : 2970. sz. rendelete szabályozza.

E szerint világításra alkalmas ásványolajokat csak oly edényben szabad szállítani, mely az olajnak elpárolgását vagy átszivárgását lehetőleg megakadályozza és a szállításnál nem egykönnyen sérülhet meg.

Legalkalmasabbak a szállításra tölgyfából készített és vasabroncsokkal ellátott hordók.

Üregedényekben való szállítás tilos.

A vaspályán és hajón való szállításra nézve különös szabályok állanak fenn, melyeknek betartása a vasuti és hajózási alkalmazottak által őriztetik ellen.

Közönséges uton járó kocsikat, melyeken gyulékony ásványolaj szállítatik, más gyulékony vagy robbanékony anyagokkal megrakni, vagy földel alá állítani nem szabad s azok mindig felügyelet alatt tartandók és mindkét oldalukon vörös „tüzveszélyes” felírás táblákkal vagy czédulákkal látandók el. Közeliükben, ugyszintén az átrakásnál tüzet használni vagy dobányozni tilos.

Ásványolajok, melyek, mint világítási anyag, „kőolaj” elnevezés alatt árultatnak, oly minőségűnek legyenek, hogy azokat legalább 30 Reaumur fokig kelljen melegíteni, míg meggyulladnak és égnek.

Ezen olaj az aprókereskedésben csak tökéletesen áthatlan és szintén áthatlanul bedugaszolt bádoppalaczkokban adható el, melyeken az anyag nevének és ezen figyelmeztetésnek: „tüzveszélyes, tűz közelében át nem tölendő, hűvös helyen, jól elzárva tartandó” jól olvashatólag kiírva kell lenni. Ezen szabály azon bádoppalaczkokra nézve is áll, melyeket a vevő maga hoz.

Oly világítási anyagot, mely az előző pontban leirt gyulékonyági tulajdonsággal bír, hacsak a folyadék kipárolgását tökéletesen megakadályozó töltési készlet nem használtatik, a kereskedésben általában, mint kizárólag az aprókereskedésben is, csak nappal, szellős helyen, lángtól, égő dohánytól, vagy más izzó testtől távol szabad áttölteni.

Kőolajt, ásványolajt és egyéb bármely néven nevezett folyékony és gyulékony világítási szereket 5 mázsánál, ligrint pedig 50 fontnál nagyobb mennyiségben csak oly épületekben szabad tartani, melyek lakásra nem használtatnak és más lakott épülettől a helyhatóság által megszabott távolságban állanak.

A most említett olajok kisebb mennyiségben ugyan máshol is, de mégis csak jól elzárt, áthatlan, a kipárolgást megakadályozó edényben tarthatók.

Nagyobb mennyiségű gyulékony ásványolaj és ahhoz hasonló anyagok lerakására csak világos földalatti helyiségek, vagy világos pinczék használandók. Ily helyiségeket a tulajdonos mindig elzárva köteleen tartani és azokba, ha szükséges, csak biztosító lámpával szabad menni, nyitott világgal soha. A dohányzás és gyufák használata szigoruan tilos. Tűzvész kiütése esetében a raktárak minden nyílása bezárandó s földdel, ganéjjal, homokkal, hamuval vagy kavicscsal befödendő; mert az oltás csak az élel elzárása által eszközölhető, de soha sém vízzel.

Ha a kőolaj vászon, gyapju vagy pamutszöveteket megáztat, akkor gyulékonyasága tetemesen növekszik. Ennélfogva a kőolaj-lámpa azon részében, mely a mécsbelet körülzárja, repedésnek vagy hasadéknak lennie nem szabad. A lámpa azon része, mely a kőolajt magában foglalja, mindig az egyszeri használatra megkívántató mennyiségnél több kőolajjal tölthető meg, hogy a lámpát az égetés ideje alatt megtölteni ne kelljen. Ha a lámpa megtöltése az égetés alatt szükségesé válik, úgy a láng előbb eloltandó s a lámpa tökéletes lehülése bevárandó.

Ha a lámpaüveg (henger) eltörik, akkor a lámpa azonnal eloltandó, hogy annak fémfogalvánnya meg ne melegedjék. A meggyulladt kőolaj hamuval, földdel vagy homokkal, de soha vízzel, oltandó el.

A kőolaj által támadt égési sebek az orvos közbenjöttéig pamutfall betakarandók és folytonosan jég vagy hideg vízborogatással teendők a sebre.

Oly vállalatoknál, melyek üzlete tüzető használatával jár, a kisértési terv olyképp készítenendő, hogy

a) a vállalat vonala és építkezési tereinek meggyője a tűzbiztos anyagokkal fedett épületektől legalább 6 ölnyi;

b) faszindely vagy deszka teletű épületektől legalább 15 ölnyi;

c) nád vagy szalma fedelű épületektől legalább 40 ölnyi;

d) szérüs kertektől és lóibanékony tárgyak készítésére vagy eltartására szolgáló épületektől legalább 50 ölnyi sugártávlatban jelöltessék ki.

IV. A tűzrendőri intézkedések tárgyában 1888. évi 53.888 sz. kormányrendelet s az általa fenntartott rendeletek szerint a következő szabályok vannak érvényben:

1. A tűzrendészet azon szabályok összessége, melyek célja a tűzvész kitérését megakadályozni s ha az mindamelllett kitört, azt lehetőleg mielőbb eloltani.

A tűz kiütésének megelőzésére szolgálnak:

- a) czélszerű építkezési rendszabályok, illetve szabályrendeletek;
- b) tűzveszélyes tárgyak iránti intézkedések;

A tűz eloltására vonatkoznak:

- a) tűzoltó-szerek beszerzése;
- b) tűzoltóság szervezése.

2. A tűzrendészetet a község kezeli. (1886: XXII. t.-cz. 21. §. g) pontja és 22. §.) E czélból a helyi viszonyoknak megfelelő szabályrendeletet alkotni köteles. A vármegye által erre vonatkozólag alkotott szabályrendelet büntető határozatokat is tartalmazhat.

3. A községi előljáróság tartozik gondoskodni, hogy tűz kitérés esetén megfelelő vízkészlet legyen, hol tehát természetes tartályokban elegendő vízmennyiség nem volna, ott bő tartalma kut készíttetéséről és fenntartásáról kell gondoskodni.

4. Minden község megfelelő tűzoltó-szereket beszerezni és fenntartani köteles.

5. Tűzjelzés. Ki a tűz kitérését, vagy tűzveszélyt észreveszi, köteles azt azonnal köztudomásúvá hozni. Más községben kitört tűz az azt észrevevő tartozik a község előljáróságánál bejelenteni.

6. A keletkezésben lévő, vagy már kitört tűzvész elfojtását a tűzoltóság eszközöli. A szolgálatban lévő tűzoltó közhatalósági személy.

7. A vész színhelyén az oltási technika tekintetében az intézkedés joga a tűzoltó parancsnokot illeti, ha több tűzoltóság volna jelen, a helyi tűzoltóság parancsnoka intézkedik.

8. A tűz eloltása után a községi előljáróság, a csendőrség és a tűzoltó-parancsnok kötelessége a szükséges tanak és szakértők közreműködésével a tűzvész okaira nevez a legbehatóbb kutatást eszközölni, a tűzvész okát lehetőleg biztosan kinyomozni s figyelemmel lenni, nem történt-e törvénybe ütköző esetelemény, vagy mulasztás és az kit terhel. Ezen vizsgálat eredményéről a községi előljáróság jegyzőkönyvet vesz fel.

4. Vizáradásoknál eljárás.

Vizáradás idején a csendőrség arra ügyel, hogy a szükséges óvintézkedések alkalmazása idejekorán foganatba vétessék. Intézkedéseinek alapjául a hatósági felhívás szolgál, de ha a késedelem veszélylyel jár, önállóan is eljárhat.

A fontosabb intézkedések abban állanak, hogy mihelyt a folyók, patakok áradni kezdenek, a töltések és partszabályozási művek, hidak, pallók és más átkelési művek jó karba helyeztessenek; hogy hágcsók, ladikok, csolnakok, dereglyék és más mentő eszközök készen tartassanak és ezek kezelésére kellő ügyességgel bíró egyének kijelöltessenek. Ilyenkor továbbá a vizen való áthajtás vagy átgázolás tiltva van, illetve jélek felállítása vagy kitűzése, vagy felállított örök által gátoltatik meg és a lakosság szükséghez képest éjjeli virrasztásra is felhívatik.

Ha az elöntés veszélye növekszik, a csendőr a legközelebb érintett lakosoknak és azok ingóságainak biztos helyre való szállításáról és a lakosok elszállásolásáról is gondoskodik.

Ha az árvíz valamely helységet vagy vidéket már ellepett, akkor gondoskodik, hogy a szomszéd helyiségekkel az összeköttetés lehetőleg fenntartassék.

A csendőrség malmokra és egyéb vízművekre is felügyel, különösen hogy a zsilipek megnyitása csak a műszaki hatóság vezetése mellett eszközöltessék.

Vizáradás veszélyekor különösen a töltéseknél akad munkája a csendőröknek, miután az érdekel lakosság, hogy vagyonát megmentse, sok esetben a töltés átvágása által akarja a vizáradás bekövetkezését meggátolni, a mi, mint büntöny, feltétlenül meggátolható. A töltések továbbá rendszerint a talajviztől átázva lévén, sokszor annyira megrongálódnak, hogy a keltészakadás is gyakori és ha ezt a töltésen porlyázó csendőr észreveszi, azon helyzetbe juthat, hogy gyors közbelépése által az egész vidéket megmentheti a veszélytől, a mint ez tényleg már ismételtlen meg is történt. Ez esetben a saját kezdeményezéséből lép fel. — Kiváló szolgálatokat tehet továbbá a csendőrség vizáradás beálltakor az által, hogy a lakosságot a védekezési munkálatok keresztülvételésében buzdítja, serkenti, ott, a hol szükséges, a késedelmezőket inti és befolyásolja, a hatóság felhívására a szükséges közérő kirendelését eszközöli és odaadó buzgó munkálkodása és tevékenysége által a siker biztosítását ekkép előmozdítja.

Mint a tűzvérsznel, úgy a vizáradásnál is az élet és vagyonmentésnek első sorban kell, hogy a csendőrség feladatát képezze.

VII. FEJEZET.

A csendőrség eljárása bűnesetek megelőzésénél.

Mihelyt valamely büntetendő cselekmény szándékolt elkövetéséről a csendőr a saját észleleteiből vont következtetések útján meggyőződést szerzett, vagy ha ilyennek bizalmi uton tudomására jutott, kötelessége azt minden erejéből megakadályozni.

Ezen célja elérésére vagy figyelmeztetőleg és intőleg lép fel, vagy pedig várakozó állást foglal el és kellő időbeni közbelépés által a szándékolt büntető cselekményt megakadályozza és a tetteket a büntetendő cselekmények elkövetésétől elriasztja. Ha a kísérlet a büntető törvénykönyv szerint büntetendő cselekményt képez, a tettesek az illetékes hatóságnak feljelentetnek, esetleg elfogatnak és oda átadatnak.

Nincs megengedve, hogy a csendőr a büntelt megtörténtét megengedje, vagy főleg hogy azt elősegítse csak azért, hogy a büntetett személyét biztosítsa, hanem, ha oly tény merül fel, melynél a késedelem veszélyt hozhatná, rögtön kell fellépnie, hogy ekkép azon kár vagy hátrány, mely valakit fenyeget, közbelépése által megakadályozzassék, vagy legalább enyhíttessék, ha ezáltal netán a kísérlet elkövetett egyén személye annak megugrása folytán nem is volna biztosítható.

A büntetendő cselekmények meggátolására alkalmasak a „*lesállítás*“-ok is, melyek rendszerint oly helyeken tartatnak, hol bűncselekmények előfordulni szoktak és hol a csendőr a környéket jól megfigyelheti, anélkül, hogy őt magát észrevegység és rejtett helyéről kilépve, a szándékolt büntetendő cselekményt gyorsan meggátolhatja.

Egyáltalán elv, hogy a csendőr ébersége és tevékenysége által mindennemű törvénysértést meggátoljon és annak megkísérlését már csírájában elfojtsa.

Ezen cél elérésére szolgál:

a) Az őrskörletnek tervszerű, lehetőleg gyakori és a fenálló szabályok tekintetbe vétele mellett való figyelmes leporlyázása.

b) Az őrskörletben lakó rovott előéletű vagy rendőri felügyelet alatt álló gonosztevőknek gyakori ellenőrzése.

c) Az őrskörletben lakó, vagy oda beözönlő mindenféle gyanus elemeknek, minők: csavargók, rendőri felügyelet alá helyezettnek, kintasítottaknak, különösen pedig cigányoknak, kik bűncselekmények elkövetésére hajlammal bírnak vagy az

róluk méltán feltételezhető, szemmel való kísérése és esetleg közigazgatási hatósághoz való elővezetése, mely aztán azoknak eltolonczoltatása iránt intézkedik.

d) Figyelemmel való kísérése minden oly jelenségnek, melyből közvetlenül vagy közvetve a közbiztonságra veszély származhatik.

ad a) Az őrskörlet tervszerű leporlyázásának szükségességét az I. fejezet 6-ik pontjában méltattuk.

A megelőző szolgálat szempontjából a porlyázás azért fontos, mert a bűncselekményeket üzletszerűen űző, vagy azok elkövetésére hajlammal bíró egyének a csendőrség munkásságát látva, nem mernek mozgolódni, tudván azt, hogy minden lépésüket a csendőr éber figyelme kíséri és így könnyen rajtaveszhetnek.

Csak a közömbösség és nemtörődömség neveli a gonosztevőket és teszi őket vakmerőkké.

A gyakori porlyázás nyújt egyben módot a csendőrnek a bűncselekményeknek közbelépés általi megakadályozására, valamint ez alkalommal fedezheti fel azon veszélyes jelenségeket, melyekből akár közvetve, akár közvetlenül, az állampolgárok életére, vagy vagyonára előbb-utóbb kár, vagy hátrány származhatik.

Ezen jelenségek gyors felismerése és a kellő időbeni és helyen való intézkedés, a csendőrség egyik legidősebb és leghasznosabb tevékenységét képezi.

ad b) és c) A rovott előéletű, avagy feltételelesen szabadságot felelő személyek, rendőri felügyelet alatt álló egyének ellenőrzését a csendőrség minden alkalommal tartozik teljesíteni, mert, mint azt fentebb mondtunk, a lanyha ellenőrzés vakmerővé és elbizakodottá tenné őket.

A közártalmu és rovott előéletű és gyanus egyenekről előjegyzés vezetettik, melybe a közártalmu, vagy gyanus egyén neve, lakhelye, az általa elkövetett, vagy a gyanuba vett bűncselekmény neve és ideje, esetleg, hogy mikor és mely bűncselekmény miatt volt már bíróság fenyítve, bejegyeztetnek.

Rendőri felügyelet alatt álló, vagy feltételelesen szabadságot felelő személyek a csendőrség által, ha erre nézve a rendőri hatóságtól felhívást nyertek, bármely időben ellenőrizhetők s ezen célból a járőr náluk bármikor megjelenhet és holléukról meggyőződést szerezhel. Ha a rendőri hatóság ily egyének ellenőrzésére nézve felhívást nem adott volna, ajánlatos, ha a csendőrség azt eljárásának igazolására kieszakózi.

A csendőr figyelemmel legyen azon körülményre, hogy az ellenőrzés lehetőleg feltűnés nélkül és az ellenőrzendő egyén *ok nélküli zaklatásának* mellőzésével végezze, mert különben megtörténhetik, hogy a közártalmu elkeseredésében újból a bűnös utra tér, melyre különben talán nem lépett volna. Utóvégre is a közártalmu, ha vékezett, ezért meghűködött és a büntető törvénynek nem lehet az a célja, hogy a bűnös következményei és terhei az illetőre a büntetés kiállása után is súlyosodjanak, ha arra a büntetett egyén egyébként magaviselete által okot nem szolgáltat.

Gyanus egyéneket a csendőr minden feltűnés nélkül figyeljen meg és ha azoknak jóra való szomszédai vannak, azokat kérje fel a megfigyelésre és észleleteiknek közlésére. A gyanus, ugyszintén rovott előéletű (közártalmu) egyén mindennemű családi és magánviszonyait vagyoni állapotát, ismeretségi körét stb., a csendőrségnek tüzetesen ismerni kell, mert csakis így lehetséges, hogy bűncselekmény előfordultával a bűncselekmény és a gyanusított személye közt az okozati összefüggés létre

hozassék; másrészt pedig a gyanúsított, vagy közártalmu egyéni körülményei és vagyoni állapotának megváltoztatásából annak bűnös és tiltott uton való keletkezhetése is következtethető.

Oly egyének felbukkanása, kik, mint munkakerülők, szélhámosok, csavargók, koldusok az országban szerte-széjjel harangolnak és a legkülönbözőbb furfanggal (sokszor előkelő megjelenésük által), a hiszékeny népet, tudatlanságukat, vagy gondatlanságukat felhasználva, megrövidítik és kiszákmányolják, a közbiztonságra mindig veszélyt jelent, ép ezért különös gond fordítandó arra, hogy ily egyének megjelenéséről a csendőrség azonnal értesülést szerezzen, hogy azok ellátolása által a veszély megszűnjön.

Ilyenmü csavargó elemek: cigányok, koldusok, vándor legények, bohócok, minden meghatározott cél nélkül ide s tova utazók, a csendőrség által igazolásra, utlevelük, munkakönyvük előmutatására szólítandók fel, ha pedig igazolványuk rendben nincs és ha egyébként büntetendő cselekmény elkövetésével nem terheltetnők, a közigazgatási hatóság útján az örskörlelőből illetékességi helyükre ellátolozandók.

ad d) A közbiztonságra veszélyes jelenségek a legkülönfölebbek lehetnek.

Pl. oly vidéken, melynek lakossága vérengzésre hajló és erőszakoskodó természetű, különösen táncmulatságok, búcsúk és vásárok alkalmával vérengző veredések, ülhörölések és testi sértések fordulhatnak elő, melyeket a csendőr váraklan megjelenése által megakadályozhat. A tűzrendőri szabályok betartása feletti örködés által a gyakori tűzeseteknek, az utrendőri, a mezőrendőri, az állategészségügyi, a szállóveszély forgalomra vonatkozó rendeletek, a járványos betegségek behurcolását és terjedését gátló rendeletek stb. betartása feletti örködés által meggátolhatja, hogy a polgárok életében és vagyonában kár ne essék. Úgyel továbbá oly jelenségekre, melyekből a test őpsége vagy a vagyon ellen kár keletkezhethet, pl. ha valamely ház roskatag lévén, beomlással fenyeget; ha kut fedetlen, hid rozoga, lőtés rongált állapotban van; ha gyermekek oly helyen fürödnek, ahol helesülhetnának.

A praeventiv rendszabályokhoz tartozik még a magánosok és rossz hírben álló csárdák és más gyanús helyiségek pl. lebujsok, bordélyok, kártyabarlangok különösen figyelemmel való kísérése.

Az ott talált idegenek, amennyiben jogosan gyanusoknak látszanak, igazolványaik előmutatására felszólítandók.

Szociális viszonyainkban gyökeredző bajok a közbiztonságot is többé-kevésbé veszélyes fenyegetik, miután a zavargó és renitens elemek és különösen a lelketlen felbujtók igen sokszor a törvénytelenység terére lépnek és magukkal ragadják a különben jó indulatu néptömeget is.

Az újabb időben igen gyakori munkáslázadások e tekintetben felette nagy óvatosságra intik a csendőrt és különösen e helyütt érvényesül azon elv: a bajt felismerni, orvosolni és ha kell, idejében kellő erővel való fellépés által elfojtani.

A munkások felügyeletét a „csendőrségi szolg. utasítás” 53. §. írja elő.

Idézett pont szerint a csendőr kiváló figyelmet fordítson a munkásosztályra vonatkozó mindama események és jelen-

ségekre, melyek a közcsend és rend háborítását vonhatnak maguk után; különösen figyeljen gyárakban, nagyobb iparvállalatoknál és nyilvános, vagy magán munkahelyeken foglalkozó, valamint az erdő- és mezőgazdasági és a földmunkások összeheszelésekre czélzó és fenyegető jelleget öltött gyülekezeteire; az elégületlenség vagy előfordult rendetlenség okát ki kell puhatolni és erről, valamint a készülöben lévő nagyobb mérvü munkabeszüntetés, vagy munkáselbocsátás felöl a szolgabiróságnak jelentést tenni.

A csendőrnök munkásokkal szemben való fellépése tiszteletet és bizalomgerjesztő s olyan légyen, mely öket a közcsend és közbiztonság fentartásának szükséges voltáról és az államhatalomnak erre vonatkozó komoly akaratáról, valamint arról is, hogy az izgatók csábítgatásai vagy megfélemlítési kísérletei ellen és ugy saját érdekeik megvédésére a csendőrségnél támogatást találnak, meggyőzze.

A jó közbiztonság egyik feltétele, hogy a szokásos büntettesek szigoru felügyelete mellett, a szegényebb sorsu lakosság érdekei is kellő védelemben részesittessenek és főleg, hogy a dolgozni akarók munkával ellátassanak, mert különben a nyomor és éhség tízi öket bűncselekmények elkövetésére.

A csendőrségnök érdekében áll, hogy ez a gyakorlatban érvényesüljön és miután az államhatalom tényezői közül ő érintkezik leginkább és közvetlenül a néppel és ismeri annak bajait, azoknak feltárása által a közbiztonságot fenyegető veszélyt elháríthatja s közvetve a népen is segíthet. Az intézkedés a közigazgatási hatóságok dolga.

A munkásnép azon elemei, melyek a legjobb viszonyok mellett is elégedetlenek és melyek a netán meglévő és orvosolható kisebb bajoknak nagyítása által másokat is elégedetlenségre birni iparkodnak s talán leginkább azért, hogy ök a zavarosban annál inkább halászhasanak, — mint állandó veszélyes jelenségei a közbiztonságnak, a közigazgatási hatóságnak feljelentendők és eltávolításuk kérendő.

Különös figyelemmel kell kísérni az idegen helyről jövő ugynevezett munkásapostolokat, kik maguk nem dolgozván, — a munkások filléreim élösködve, — hangzatos frázisokkal a munkásokat tévutra vezetik, zavart és sokszor lázongást idézve elő.

Természetes, hogy ily egyének — ha arra törvényes ok fenforog — mielőbb a veszélyeztetett helyről eltávolítandók.

VIII. FEJEZET.

A csendőrség nyomozása.

1. Általános irányelvek.

A csendőrség nyomozást fogantat:

I. Felhívás folytán.

II. Önállóan.

I-hez. Büntügyekben a csendőr-őrsparancsnokságnak, járőrnek, valamint csendőr-őrsökön beosztott altiszteknek és legénységnek a következő hatóságok, illetve közegek intézkedések felhívásait:

1. az igazságügyi hatóságok;
2. a rendőri hatóságok.

Igazságügyi hatóságok (közegek):

a) a kir. ügyészség az egész nyomozásnak, vagy egyes nyomozó cselekménynek teljesítése iránt; b) a járásbíró, a vizsgáló bíró és a kir. törvényszék vagy kir. tábla kiküldött bírójának, egyes nyomozó cselekmények teljesítése vagy a büntvádi eljárás céljait előmozdító, vagy biztosító intézkedések megtétele végéig.

Rendőri hatóságok közül a főszolgabíró oly nyomozó cselekmények teljesítése végéig, melyek a csendőrség hivatalos köteleméhez tartoznak, nemkülönben büntügyekben való puhatólások és adat beszerzések céljából.

Mіндеzen hatóságok a csendőrséget a büntvádi eljárás alatt segédletül, illetőleg valamely nyomozó cselekmény teljesítésénél való közreműködésre is igénybe vehetik.

A „felhívás” irásban adandó ki, sürgős szükség esetén azonban szóbelileg is intézhető, de ez esetben utólagosan irásban is kiadandó.

A csendőrség a fentiek értelmében nyomozási ügyekben teljesen az igazságügyi hatóságok rendelkezése alatt áll.

Magától értetődik, hogy azon esetben, ha a nyomozás vezetését az arra hivatalos igazságügyi közeg vette kezébe; a csendőrség mindennemű önálló ténykedéstől tartózkodva, kizárólag mint segélyszolgálati járőr az igazságügyi hatósági közeg akaratának végrehajtója. Eljárása tehát abból áll, hogy pontosan teljesítse mindazt, mire felhívott, egyben közölje a hivatalos eljárása közben szerzett tapasztalatait és észlelteit, egyszóval a puhatólások észszerűsége és gyakorlati tapasztalataival támogatja az illető közeget és ez által segítse elő az eredmény biztosítását.

találataival támogatja az illető közeget és ez által segítse elő az eredmény biztosítását.

A kir. ügyészségnek jogában áll a csendőr nyomozási eljárását irányítani, őt a teendők mikénti sorrendben leendő teljesítésére utasítani, egyes nyomozó cselekményeket: pl. elfogást, házkutatást stb. elrendelni, szóval legjobb belátása szerint a nyomozást vezetni, azonban jogában áll a büntügy lebonyolítását teljesen a csendőrségre is bízni.

A vizsgáló, járás és kiküldött bíró a csendőrséget egyes nyomozó cselekmények pl. elővezetés, házkutatás stb. teljesítésére szintén igénybe veheti, azonfelül megbizhatja adatok, bizonyítékok, gyanúok, bűnjelek beszerzésével is, melyeket a csendőrség helyi és személyi ismereteinél fogva sokkal sikeresebben teljesíthet, mint az ezen ismereteket nélkülöző igazságügyi közeg.

A felhívás alapján tett minden lényegesebb intézkedésről, valamint annak eredményéről az illető hatósághoz mielőbb jelentés teendő.

Lényegesebb intézkedések alatt értjük: a nyom felfedezését, elfogást, házkutatást, személynomozást, bűnjelek feltalálását, nyom elvesztését és új nyomok felfedezését stb.

A főszolgabíró, mint nyomozó hatósági közeg a csendőrség közvetlen igénybe vételére jogosult lévén, a csendőr-őröket, vagy sürgős szükség esetén őrsbeli altiszteket, csendőröket és szolgálaltban álló járőröket büntügyekben való általános irányú puhatólások eszközésére és adatok beszerzésére felhívhatja. Nem sürgős esetekben a csendőrség jelentése alapján ő rendelheti el az elfogást, elővezetést, házkutatást és személynomozást is.

Más rendőri hatóságok, rendőrkapitányság, terület illetékes főszolgabíró a csendőrségnek közvetlenül csak akkor adhat egyes nyomozó cselekmények teljesítésére nézve felhívást, ha a késedelem veszélylyel jár, tehát a terhelt, vagy gyanúsított személynek, avagy a bűnjelek biztosítása érdekében ez szükséges. Egyébként ez iránt azon rendőri hatóságot keresik meg, melynek területén a kívánt nyomozás, vagy nyomozó cselekmény teljesítendő.

A nyomozást, illetve egyes nyomozó cselekményeket rendszerint a szolgálaltba kivezényelt járőr, sürgős szükség esetén pedig a saját kezdeményezéséből fellépő csendőr mint „rendőri közeg” teljesíti.

II-höz. A csendőrség a hivatalból üldözendő bűncselekményeket a saját felelősségére, tehát *önállóan* is nyomozhatja, ellenben csak „magánvádra üldözendő bűncselekmény esetén

akkor jár el, ha az indítványlétele jogosult indítványát a bűncselekmény elkövetésének tudomására jutása után három hónapon belül a csendőrség, vagy az illetékes hatóság előtt megtette.

A panaszindítvány vétele előtt a csendőrség csak arra szorítkozhatik, hogy a büntény nyomait biztosítsa, a megkezdett büntetendő cselekmény folytatását, vagy annak ismétlését megakadályozza és az abból származható károkat, vagy hátrányokat elhárítsa.

Ha kétely merül fel arra nézve, hogy valamely cselekmény hivatalból, avagy magánvádra üldözendő bűncselekményt képez, a csendőrség mindenekelőtt azon adatokat gyűjti össze, melyek alapján ezen kérdés eldönthetővé válik; addig azonban csak a 2-ik kikézdés értelmében jár el.

A csendőrség kötelessége gondoskodni arról, hogy minden az őrskörletben elkövetett büntetendő cselekmény *azonnal*, annak elkövetése után tudomására jusson. Azon csendőrség, melynek jó és biztos értesülései nincsenek, sikerre nem számíthat.

A csendőrség a területén előfordultakról értesülést nyer:

- a) portyázásai közben eszközölt puhatólások;
- b) a községi előjáróságok;
- c) bizalmi férfiak útján.

Mihelyt valamely büntetendő cselekmény tudomására jutott, kötelessége azonnal a helyszínére sietni és ott a nyomozást bevezetni.

Rendkívüli események és közbiztonsági zavarok, pl. lázadás, rablás, rablógyilkosság, fegyveres csavargók megjelenése eseteiben a kivezényelt járőrök vasulat, gőzhajó, vagy előfogatot használhatnak, mely szállító eszközök a tettesek gyors üldözése céljából szintén igénybe vehetők.

Ha egyidejűleg több rendbeli büntetendő cselekmény jelentetnék és azok nyomozására a rendelkezésre álló erő elégtelen volna, a bejelentett esetek közül a fontosabb és halasztást nem tűrő előbb nyomozandó, esetleg a nyomozás eszközlése végett a szomszédos őrsöktől megfelelő segély kérendő.

A csendőr valamely büntetendő cselekmény elkövetéséről értesülvén, mindenekelőtt a helyszínére érve, arról tartozik meggyőződni, hogy fordult-e elő büntetendő cselekmény és illetőleg a bejelentett eset, a fenálló szabályok értelmében beavatkozásra alkalmas-e, továbbá a bűncselekmény elkövetésével kik gyanúsíthatók?

Rendkívüli esetek: rablás, rablógyilkosság, lázadás, fegyveres csavargók megjelenése az őrskörletben, tüzvész, vízáradás stb., ha azokról az őrsparancsnoknak tudomása nem volna, a járőrök által azonnal szolgálati jegyben, esetleg távbeszélő, távsürgőny útján jelentendők, mely jelentések az őrsparancsnok által az illetékes hatóságokkal, a csendőr kerületi és szakaszparancsnoksággal is közlendők.

A csendőrség a tett színhelyére érve, mindenekelőtt a *helyszíni szemlét* tartja meg.

Helyszíni szemle alatt, a tett színhelyének és környékének átvizsgálását értjük azon célból, hogy meggyőződés szerzessék, hogy az elkövetett bűncselekmény mikép követetett el és hogy a tettesek nem-e hagytak hátra tárgyakat, végül a tettesek minő tárgyakat vittek el.

Oly fontos esetekben, midőn az elővizsgálatot a bíróság kiküldöttje fogatosítja, a csendőrség különös gondot tartozik arra fordítani, *hogy az ügyész, kiküldött bíró megjelenéséig a létező állapot változatlanul fenntartassék.*

A helyszíni szemle a járőr által a legnagyobb körültekintéssel és higgadsággal ejtendő meg. — Minden kapkodás mellőzendő és bizonyos sorrend követendő.

A csendőr addig ne nyuljon semmihez, míg annak helyzetét meg nem jelölte. Egyáltalán véve, nagyon ajánlatos, ha a csendőr a helyszínről rajzot készít, mely rajzban a helyiség, tér, a tárgyak fekvése és helyzete feljegyzendő. Ezokról ugyanis neki, ha később bíróság mint tanu kihallgattatik, felvilágosítást kell adnia és miután az egyes bűnesetek vizsgálata sokszor elluzódik, ily körülmények könnyen feledékenységre mennek és a csendőr ellenmondásokba is juthat, mely ellentmondásokat a terheltek saját hasznukra fordíthatnak. Hogy mi minden jegyzendő fel a járőr által, az természetesen a bűncselekmény nemétől függ.

Mindenesetre megjelölendő:

1. A tett elkövetésének helye.
2. Honnan jöttek oda a tettesek.
3. Merre távoztak el.
4. Azon hely, a honnan az esetleges szemtanúk észleleteiket tették.
5. A hátrahagyott bűnjeltek és egyéb nyomok helyei, azok távolsága stb.

A hely meghatározásánál annak fekvése, hátarai és környéke jelöltetnek meg és ha a szemle valamely épületben fogatosítottatott, az abban létező minden egyes helyiség és ezen helyiségeknek egymással összeköttetése, vagy a helyiségek közötti összeköttetés hiánya, nemkülönben a bejárások, ajtó- és ablaknyílások.

Ennek megtörténte után a közelebbi részletekre térendő át, melyek közvetlenül a bűncselekménnyel még összefüggésben nincsenek, pl. ablak, ajtók nyitva hagyása, létrának falhoz támasztott állapotban való feltalálása, ablakok bezuzása, házórzó ebeknek mérőggel való elpusztítása stb., mely *ténykörülmények a bűncselekményt megelőzték.*

Ezek után azon körülmények véendők fel, amelyek magával a bűncselekménnyel közvetelt összefüggésben vannak, vagyis a helyszínén talált bűnjeltek, azok helyzete és fekvése, gyilkosságnál a hullá helyzete, fekvése, a talált sérülések és nyomok stb.

A tett közvetlen színhelyéről körvonalokban távozva megállapítandók a tettesek lábnyomai, a netán használt kocsi- és lönyomok,

azoknak méretei és különös ismeretű jelei, valamint azon bűneszközök és bűnjelök, melyek a tett színhelyétől lávolabbra eső helyen fedeztettek fel, a lávolágnak pontos megjelölése mellett.

A helyszíni szemle megajjtésekor figyelem fordítandó azon körülményre, melyeket a tettesek esetleg a nyomozás félrevezetése céljából hátrahagytak, így pl. bizalmi lopásnál a károsított esetleg az ablakot bezuzza, hogy annak látszatát adja, mintha tettesek kívülről hatoltak volna be, — megállapítandó tehát, hogy adott viszonyok közt maga a vizsgálatot vezető is ott hatolt volna be és nem-e egy más, könnyebben hozzáférhető helyen stb.

A helyszíni szemléhez tartozik továbbá annak pontos megállapítása, hogy a bűncselekmény hogyan, mikor, miért és mily eszközök által hajtatott végre. Ezen hexameteres verssort: *hoggy, mit, ki, miképp, hol, miért, mikor és mily eszközök által* egyáltalán véve nagyon ajánlatos a vizsgálatot vezetőknak folyton elméjükben tartani és arra visszatérni, mert ezen kérdések helyes megoldásától függ a vizsgálat eredménye.

A helyszíni szemle megajjtése után következik a sértett fél, továbbá hozzátartozói és a szomszédok kihallgatása a tett elkövetése előtti, alatti és utáni akár közvetve, akár pedig közvetlenül tett észleleteikre nézve.

A további nyomozás a helyszínen látottak és hallottak alapján aztán oly irányba terelendő, amely a tettesek felfedezésére a legelőbb kilátást nyújtja.

A nyomozó szolgálat *ezéja* mindig a büntény felderítése, — tehát a tettesek, részeseik kitudása és elfogása — és a bűnjelök biztosítása.

Ezen cél csak úgy érhető el, ha a nyomozás lehető gyorsasággal, mindamellott kellő körültekintéssel végeztetik. másrészt, ha a csendőr magát a tettesek helyzetébe beleképzei és a bűncselekmény kiindulási pontjától kezdve, annak befejezéséig magát a tettesekkel mintegy azonosítja. Emellett természetesen felhasználja mindazt, amit a helyszínen látott és tapasztalt és így juthat csak azon helyzetbe, hogy a tett mikénti elkövetésével *elméletileg* tisztába jusson, — melyből aztán a tettesek személyére nézve is okszerű következtetéseket vonhat le.

A csendőrség nyomozási eljárására a legtöbb esetben még általánosságban sem adható útmutatás. A bűncselekmény minősége, az elkövetés módja adja meg az egyes esetekben a nyomozás helyes irányát.

A „szolgálati utasítás” a következő esetekben ad a csendőrnek a követendő eljárásra irányelveket.

1. *Gyanus halálesetnél, vagy ismeretlen egyén holttestének feltalálásánál.*

Amennyiben büntény jelenségei mutatkoznak, a kir. ügyészségnek, vagy legközelebbi járásbírósnak a helyszíne-

ről jelentés teendő, mert ily holttestet csak birói engedéllyel szabad eltemetni.

Megjegyzés. A talált hullák körüli eljárásról egyébként már a „Rendes szolgálat” fejezete alatt megemlékezünk.

2. *Pénz, közhitelepapír, vagy bélyeghamisítás* esetében a terhelten lévő ruhák és egyéb tárgyak átvizsgálása után, különösen arra kell törekedni, hogy a hamisítványokon kívül még a bűncselekmény elkövetésénél használt minden eszköz, anyag és egyéb tárgy is előkerítettessék.

3. *Gyujtogatás, illetőleg tűzvész okozás* esetén, ha szándékos, illetőleg gyujtogatási kísérlet, valamint gondatlanságból okozott tűzvész esetén kiderítendő: a gyujtogatás, illetőleg a tűzvész okozásának módja, a gyujtogatásnál használt anyag minősége, végre nem volt-e előre látható, hogy a tűzvész könnyen terjedhet, vagy ember életét veszélyezteti?

Megjegyzés. Tűzvésznel való eljárást illetőleg, egyik fejezetben bővebben megemlékezünk.

4. *Ember élete, testi épsége, vagy vagyonát veszélyeztető bűncselekmények* esetén kinyomozandó az elkövetés, illetőleg a közreműködés módja és eszköze, — az okozott, vagy okozni akart kárnak, az elvesztett haszonnak, az emberek életére, vagy egészségére bekövetkezett veszély nagysága.

Testi sértésnél, ha csak lehetséges, orvosi látellel, különben pedig az eljáró csendőr legjobb belátása és meggyőződése szerint az is megállapítandó, hogy a sértés könnyű, súlyos, vagy életveszélyes-e? súlyos testi sértés esetén orvos hívandó.

5. *Magzatelhajtás, vagy gyermekölés* gyanúja esetén kinyomozandó, hogy a gyermek élve született-e és a netán eltiint holttestet is ki kell kutatni.

6. *Nyomtatvány, vagy képes ábrázolatnak* nem magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetei (vétel, elkérés után) legalább 1—1 példány szerzendő, ha pedig ez nem lehetséges, — a kir. ügyészségnek sürgősen bejelentendő.

Oly nyomtatvány, melyen a nyomdatulajdonos neve és lakása kitüntetve nincs, vagy ahol az álnevet használt volna, tekintet nélkül, hogy a nyomtatvány tartalmaz-e büntetendő cselekményt vagy nem, — a csendőrség által törvényes úton megszerzendő és a kir. ügyészségnél bemutatandó.

2. *Csendőr-tisztek a nyomozásba nem folynak be.*

A nyomozás teljesítésére kizárólag az őrsőkre (különítmény) beosztott altisztek és legénység, mint rendőri közegek vannak hivatalva.

Csendőrtisztek, ha bizonyos, a „szolgálati utasítás” 109. §-ában meghatározott esetekben a helyszínére kirendelteknek, csakis mint katonai előljárók, a rend és fegyelen fenntartására ügyelni, a szükséges erő kirendelését kieszközölni, a nyomozási eljárás folyamán felmerülő munkát az összpontosított legénység között arányosan felosztani, a hozzá forduló járőröket tanácsosal, utbaigazítással ellátni, buzdítani, serkenteni és ellenőrizni vannak hivatva, de nem arra, hogy a nyomozási eljárás folyamán felmerülő bármely nyomozó eseményt képező *ténykedést* teljesítsenek.

Mint hogy pedig a netáni eredmények eszerint tisztán az eljáró járőrök által érettek el, a szakasziparancsnok a bíróságnak tényvázlatot, vagy értesítést nem küld be, hanem eljárásáról, — függetlenül az illetékes őrsparancsnok által a bíróságnak beterjesztendő tényvázlat, vagy jelentésben iraktól, — kizárólag előljáró szárnyparancsnokának számol be.

A fentiekből tehát következik az is, hogy a csendőrtisztek a nyomozási eljárásba egyáltalán nem folynak be. — annál kevésbé, mert a csendőrségi szolg. utasítás 96. §. czen teendőket a csendőr-legénységre ruházta át.

IX. FEJEZET.

A csendőrség eljárása nyomozás közben a saját őrskörletének és az ország határának átlépése eseteiben.

Előfordulhatnak esetek, a midőn a nyomozás szálai idegen, akár saját, akár más kerületi parancsnokság állományába tartozó őrskörletbe nyúlnak át, mely esetben a követendő helyes eljárás a következő volna:

Ha a bűntény vagy vétség tettese, vagy annak elkövetésével alaposan gyanúsított egyén szökésben van és a szökés iránya a csendőr őrsparancsnokság, vagy a járőr előtt ismeretes, úgy a tettes tartózkodási helyén állomásozó csendőrségi őrsöt (rendőrkapitányságot) sürgőnyileg, vagy írásban erről értesíti és a tettes (gyanusított) elfogatását, annak a büncselekmény helyére leendő elkísérését, nemkülönben a büncselekményeknek és különösen a bűnjelteknek előleges megállapítását és biztosítását kéri.

Ha azonban a tettes (nyomatékosan gyanúsított) tartózkodási helye a csendőrség előtt nem volna ismeretes, a szökés irányára nézve azonban biztos feltevések és adatok állnának rendelkezésre, úgy a csendőrségnek jogában áll, a

rendelkezésre álló nyomok alapján a tettest (gyanusítottat) nemcsak az őrskörletben, hanem az egész országban, sőt az ország határain túl, Ausztriában is követni, üldözni és elfogni.

Ha a tettes, vagy alapos gyanuval terhelt egyén a csendőrség által letartóztatva van és annak bemondása alapján jogosan feltehető, hogy a nyomozás szálai idegen őrskörletbe vezetnek ki és feltehető, hogy ott a folytatlagos nyomozás a büncselekmény felderítéséhez értékes adatokat fog szolgáltatni, esetleg újabb büncselekmények kiderítésére fog vezetni, úgy a nyomozás az elfogottal együtt, az idegen őrskörletben folytatattatik. A járőr, mihelyt nyomozás céljából idegen őrskörlet területére átlép, az őrsparancsnokságnál jelentkezik, esetleg azt értesíti és megfelelő segílyt kér, miután ő az idegen őrskörletnek sem helyi, sem személyi viszonyaival nem lévén ismerős, a nyomozás keresztülvezetésében sem járhatna el oly eredményesen, mintha ebben az őrskörlet viszonyaival teljesen ismerős csendőrség támogatását bírja.

Oly esetben, ha csak *gyanusja* forog fenn. arra nézve, hogy valamely nyomozás szálai idegen őrskörletbe vezetnek, azonban erre biztos támpontok hiányoznak, vagy ha vannak is erre nézve egyes adatok, de a kinyomozandó ténykörülmények az idegen őrs által is tisztázhatók, úgy elhibázott dolog volna, ha a járőrök őrskörletüket elhagyva, sokszor attól igen messze fekvő területeken működnének, miután ez által nemcsak a saját őrskörletük közbiztonsága szenved a rendes portyázó szolgálat nem teljesítése és a köteles felügyelet gyakorlásának szünetelése által, de felesleges és elkerülhető idő, munka és pénzkidadások is mellőzhetővé válnak.

Az ország határának átlépésére nézve a csendőrségi szolgálati utasítás 151. §. intézkedik, mely szerint a büntetendő események elkövetésével terhelt egyének közvetlen üldözése és elfogása a monarchia másik állama területén külön parancs, felhívás vagy engedély nélkül az e tekintetben fennálló különös megállapodások értelmében kivételesen meg van engedve a következő feltételek alatt, u. m.:

- a) az üldöző csendőrök magukat szigoruan az illető állam törvényeihez tartásák;
- b) szolgálati ténykedésüket, az illető terhettek üldözésén, illetőleg elfogásán túl ne terjesszék;
- c) a terheltnek üldözése alkalmából a magyar állam határát átlépő csendőrök magukat a határhoz legközelebb fekvő községben (helységben) a közbiztonság fenntartására hivatott es. kir. hatóságnál, vagy es. kir. csendőrőrsnél, ha olyan helyben nincsen, a községi előljáróságnál bemutassák

oly czélból, hogy azon kérdésre nézve, ki eszközölje a további üldözést és ez miképen fogantatosíttassék, megegyezős jöjjön létre.

Ily üldözés alkalmával a monarchia másik államának területén elfogott egyén az ottani illetékes hatóságnak adandó át.

Ha a monarchia másik állama területéről es. kir. csendőrök hasonló szolgálatban a magyar korona területére jöve, valamely magyar királyi csendőrségi őrsparancsnokságnál jelentkeznek, az őrsparancsnok vagy ennek helyettese a n. talán helyben levő közigazgatási hatóságnak erről rögtön szóbeli jelentést tenni; ha pedig ez nem volna lehetséges, a további üldözés folytatása végett a kellő intézkedéseket megtenni és az esetet és eredményt a közigazgatási hatóságnak azonnal, saját szakasz-parancsnokának pedig az előirt „Eseményi jelentés”-ben följelenteni tartozik.

Ha magyar kir. csendőr horvát-szlavon területen, vagy viszont m. kir. horvát-szlavon csendőr (szűkebb értelemben vett) magyar területen kénytelen büntetést üldözni, előbb magát az illető horvát-szlavon, vagy viszont a magyar közigazgatási, illetve helyi hatóságnál bemutatni és ha az üldözöttet elfogta, azt ugyanczen hatóságnak további eljárás, illetve a további eljárásra hivatott hatósághoz való átkisérés végett azonnal átadni és erről a felhívást vagy megkeresést intézett hatóságnak is jelentést tenni vagy értesítést adni tartozik.

A fentebb említett közigazgatási vagy helyi hatóságnál való utólagos bemutatkozás csak azon esetben engedtetik meg, ha az előleges bemutatás által az üldözés eredménye kockáztatva lenne: például, ha az üldözött ilyképen időt nyerne, vagy megszökni vagy a büntett nyomait megsemmisíteni vagy végre a büntétsakkal való összeheszelés által a bűnvizsgálat eredményét más módon meghiusítani.

Egyébiránt a magyar kir. csendőrök a horvát-szlavon közbiztonsági közegeknek, ha erre felkéretnek, lehetőleg segédkezet nyújtani tartoznak.

A fentiek értelmében az idegen állam területére át lépett csendőr-járőr mindaddig az idegen állam területén marad, míg ezt a nyomozás érdeke megkívánja és ily czélból a kirendelt működő es. kir. csendőr-járőrhöz esatlakozhatik és a szükséges adatok, felvilágosítások és utmutatások közlése által annak nyomozási ténykedését irányíthatja és ezzel az eredményt is előmozdíthatja, *a maga részéről azonban minden ténykedéstől teljesen tartózkodik.*

2. Határszéli szolgálat.

Ha a csendőrség az ország határszélén teljesít szolgálatot, kiváltképen az utlevél rendészeti szabályok kezelésére kell fokozott figyelmet fordítani és leginkább arra felügyelni, hogy csavargók, kémek, vagy a közbiztonságra egyébkép veszélyes egyének belopódzása lehetőleg megakadályoztassék.

Ha a határszélén való portyázás alkalmával csempészek, vagy a vámszabály egyéb áthágói találtak, a legközelebbi vám, vagy pénzügyi hatósághoz kísértetnek; ha azonban az illető bűntelendő bíróságilag üldözendő, vagy más, mint vám, illetve jövedéki kihágási eljárás alá eső tett elkövetésével terheltek, őt a vizsgáló bírónak, illetve a közelebb eső járásbírósnak, egyéb esetekben a közigazgatási hatóságnak kell átadni.

A magyar-román határt utlevél, vagy igazolvány nélkül átlépő egyéneket, kiknél elvámolás alá eső tárgyak nem találtak és a kiket a pénzügyőrség, vám- vagy belépő állomáshivatal, esetleg politikai hatóság kirendeltségei letartóztattak, az ott helyben állomásozó, vagy közelben lévő csendőrőrs köteles átvenni és az illetékes szolgabírói (rendőrkapitányi) hivatalhoz kísérni; köteles egyuttal minden 24 órában egyszer, a vámhivatal, illetve pénzügyőrségnek, vámolás, illetve jövedéki elbírálás szempontjából átadott egyének közül azokat, kiknek ügye a jelzett szempontból már letartóztatott, szintén átvenni és ugyancsak az illetékes közigazgatási hatóság székhelyére kísérni.

Egyébként pedig a „Határőrizeti utasítás” határozványai mérvadóak.

X. FEJEZET.

A katonai hatóságokhoz való viszony, az azokkal való érintkezés, a katonai egyénekek, valamint a sorozás elől megszököttekkel szemben való eljárás.

1. A csendőrség viszonya a katonasághoz.

A csendőrségnek viszonya a katonai, (közös hadseregbeli, hadtengerészeti, honvéd és népfelkelő) parancsnokságokhoz, hatóságokhoz és intézetekhez a csendőrség részére fennálló „Utasítás” és a „szolgálati szabályzat” által szabályoztatik.

A csendőrség, nevezetesen a csendőrőrs- és különítmény parancsnokságok és sürgős szükség esetében a csendőrjár-

örök és szolgáltilag fellépett egyes csendőrök is szolgáltilag leendők végzésére a katonai parancsnokságok, hatóságok és intézetek, katonai örök és ügyeletesek támogatásánál igénybe venni jogosultak; mennyiben kötelesek ez utóbbiak a megkeresésnek, vagy felkérésnek, saját felelősségük alatt megfelelni, azt a katonai szabályok határozzák meg.

A csendőrök és különítmény parancsnokságok, a katonai bíróságok, parancsnokságok, hatóságok és intézetek részéről hozzájuk, a katonai bíróság hatóságának, vagy a katonai fenytő hatalomnak alávetett egyének elővezetésére, illetve az oly egyének ellen teljesítendő nyomozó cselekményekre vonatkozó felhívásnak megfelelni; ha a késedelem veszélyvel járna, a katonai bíróságok, parancsnokságok, hatóságok és intézetek, valamint oly katonai egyének, kik ahhoz, aki elővezetendő, vagy ki ellen nyomozó cselekmény teljesítendő, előjárói, vagy fellebbvalói viszonyban állanak, ily tárgyú felhívásokat, vagy megkereséseket csendőrájárókhöz, vagy a csendőrörsökön, vagy különítményeknél beosztott egyes csendőrökhöz is intézhetnek.

2. A csendőrség érintkezésének módja katonai parancsnokságokkal szemben.

A csendőr-parancsnokságoknak és csendőr-egyéneknek, a katonai bíróságokkal, parancsnokságokkal, hatóságokkal és intézetekkel és viszont való érintkezésének módja, amennyiben a „szolgálati utasítás” határozványai ellentétes intézkedéseket nem tartalmaznak, az „Általános szolgálati határozványok” XII. szakasza által határozottak meg.

E szerint cs. és kir. közös hadseregbeli, valamint m. kir. honvéd csapatparancsnokságoknak csendőrségi örsök csakis tényvázlatokat terjesztenek be közvetlenül, katonai hatóságokkal való levelezést igénylő minden más ügyben a szakaszparancsnokságnak tételik felterjesztés.

Sürgős szükség esetében, azaz ha a késedelem veszélyvel járna, csendőrök és különítmény-parancsnokságok, sőt a járőrök és a szolgáltilag fellépett egyes csendőrök, a katonai bíróságokkal, parancsnokságokkal és intézetekkel, katonai örökkel és ügyeletesekkel és más katonai egyénekkel a szolgáltilag teendőkre nézve közvetlenül is léphetnek érintkezésbe.

Ezen érintkezések tehát a csendőr parancsnokságokhoz, járőrökhöz és egyes csendőrökhöz intézett felhívások és megkeresések is rendszerint írásbeliek legyenek; sürgős szükség esetében azonban szóbeliek is lehetnek, vagy távbeszélő,

távüregny útján is történhetnek; szóbeli, vagy távbeszélő útján történt felhívások, vagy megkeresések, utólagosan írásban is kiadandók.

Katonai bíróságok, parancsnokságok, hatóságok és intézetek, valamint tiszték és ezekhez hasonlításuk, a csendőrök és különítmény-parancsnokságokhoz, járőrök és egyes csendőrökhöz, ezek szolgáltilag teendőit illetőleg „felhívások”-at adhatnak és ezek előbbieknél „jelentés”-eket tesznek.

3. Nyomozó cselekmények katonai egyének ellen.

Ha tényleges szolgálatban álló katonai egyén ellen, akár feljelentés, akár a csendőrség saját észlelése folytán, büntetendő cselekmény gyanúja, vagy vádja merül fel, a csendőrség csak kivételesen, azaz akkor van hivatva az ily egyén ellen a katonai bíróság, vagy hatóság részéről vett felhívás nélkül nyomozni, illetve egyes nyomozó cselekményeket teljesíteni, ha a késedelem veszélyvel járna, p. o. a terheltnek előjáró katonai parancsnoksága nincsen helyben, vagy annak intézkedését az eljárás céljára nézve lényeges hátrány nélkül bevárni nem lehet; minden más esetben a csendőrség arra szorítkozik, hogy az ily egyénre vonatkozólag nála tett feljelentést, vagy az ily egyén által elkövetett, önmaga által észlelt büncselekményt, haladéktalanul az illetékes katonai parancsnokság tudomására hozza; a vonatkozó jelentés, ha a késedelem veszélyvel járna, a csendőrök, vagy különítmény-parancsnokság, sőt az eljáró járőr, vagy egyes csendőrök által — közvetlenül és szükség esetén szóbelileg, illetve távüregny, vagy távbeszélő útján tételik meg.

4. Katonai egyének elfogatása.

Arra nézve, hogy tényleges szolgálatban álló katonai egyének, a csendőregyének, illetve katonai örök jellegével bíró csendőr-járőrök által mikor tartóztatandók le, illetőleg tartóztatandók le, a m. kir. honvédségi „szolgálati szabályzat” I. rész 32. b) pontja mérvadó.

Ezenfelül pedig a csendőrség még az esetben is tartozik letartóztatásokat végezni, ha erre nézve az arra hivatott katonai parancsnokságok, hatóságok, intézetek vagy illetékes katonai személyek által felhívott, vagy az illető egyén ellen az illetékes katonai bíróság, parancsnokság, hatóság vagy intézet részéről elfogatási parancs, vagy nyomozó levél bocsátott ki, vagy körözés rendeltetett el.

A katonaság tekintélyének megóvása megköveteli, hogy a csendőr, ha katonai egyénnel az előirt esetekben letartóztat, a fellépést lehetőleg kerülje és ezt főképp a listekkel szemben való fellépésénél és eljárásánál vegye alkalmazásba.

5. Elfogott katonai egyének átadása.

Elfogott katonai egyének azonnal és ha lehetséges, közvetlenül a legközelebbi katonai hatóságnak adandók át, a közshadseregbeliek közshadseregbeli, honvédek honvédparancsnokságnak.

Az elfogás oka és körülményei az átadó által az átvévő parancsnokságnak szóbelileg és mihelyt az csak lehetséges, az őrs- (különítmény) parancsnokság által írásban (lényvázlat) is közvetlenül bejelentetik.

Az elfogottnál lévő tárgyak, vagy az átadáskor azonnal, vagy pedig mihelyt ez lehetséges átvételi elismervény mellett szintén átadatnak.

6. Nyomozás katonai épületekben.

Katonai, vagy katonaság által megszállott épületekben (hajón) a csendőrség bármilyen nyomozó cselekvényt, u. m. terheltnak vagy tanúnak kikérdezését, elfogást, lefoglalást, ház-, személy-, iromány-átmozást, csak az épület (hajó) parancsnokánál, vagy helyettesénél történt előzetes jelentkezés és bejelentés és csak az utóbbiak által kijelölt katonai egyén jelenlétében fogatosítható.

7. Katonai egyéneknek tanukénti kikérdezése.

Akár katonai, akár polgári egyén ellen folyamatba tett nyomozás vagy puhatolás esetében, a tett színhelyén vagy annak közelében lévő tényleges szolgálatban álló katonák, a csendőrség által mint sértettek vagy tanúk kikérdezhetők.

8. Katonai (honvéd) egyének igazolványainak ellenőrzése.

Katonai vagy honvédegyének akár meghatározott időre, akár tartósan szabadságoltattak, igazolványok adatuak ki, melyeket a csendőrnek, ha arra alapos ok van, átvizsgálhatja annak megállapítása végett, vajjon a kérdéses igazolvány tényleg az illető részére adatott-e ki, továbbá, hogy a jelentkezési szabályok betartottak-e az illető által.

Tényleges szolgálathoz álló, rövid időre szabadságolt legénységi állományú egyének, ha a szabadságolási helyen

más katonaság, mint csendőrség nem volna, ennél jelentkezni köteles.

Katonai (honvéd) egyének igazolványainak átvizsgálása csak akkor eszközölhető a csendőrség által, ha alapos gyanúok forognak fenn arra nézve, hogy az illető szökevény, vagy a szökésben, vagy az önkényű eltávozásban gyanús.

9. Szökésben vagy önkényű eltávozásban gyanús katona vagy honvédelegénységi egyénekkal eljárás.

Oly legénységi állományú egyének kik:

1. állomáshelyükről igazolatlanul eltávoztak;
2. utazási okmányukban kijelölt útiránytól eltértek;
3. az ország határát igazolvány nélkül átlépni megkísérlik, vagy külföldről igazolvány nélkül térnek haza;
4. kik az ellenség hatalmából kiszabadulva, 8 napon belül katonai vagy polgári hatóságnál nem jelentkeznek;
5. ha illetékes csapattestéhez, hová önhibája nélkül felmerült akadályok (pl. betegség, közlekedési akadályok) miatt be nem vonulhatott, az akadályok elhárítása után be nem vonul.

6. ha egyenruhájából annyira kivetkőzött, hogy mint katona, nem egy könnyen ismerhető fel.

7. ha szabadságának letelte után azonnal csapattestéhez be nem vonul és a bevonulás elháríthatlan akadályait kimutatni nem képes;

8. szökésben, illetve önkényű eltávozásban gyanúsak és mint ilyenek elfoghatók és a legközelebbi katonai parancsnokságnak, ha lehet közvetlenül, különben pedig a közigazgatási hatóság utján adandók át.

Újonezok, tartalékosok, póttartalékosok, tartósan szabadságoltak, népfelkelők a katonai behívási parancs iránti engedetlenség büntetésében, vagy vétségében gyanúsak:

a) ha a behívási parancsnak, mely nekik akár kézbesítve, akár törvényesen kihirdetve lett, alapos ok nélkül nem engedelmességek;

b) ha ők, ámbár előre tudhatták behívásukat, a behívási parancs kézbesítését, engedély nélküli elutazás, vagy tartózkodási helyükről bejelentés nélküli elutazás, vagy elrejtőzés által — a behívási határidőn túl — meghusították;

c) ha azon idő letelte után, melyben bevonulni tartoztak, nem birják igazolni azt, hogy a behívási parancsnak eleget tettek, a bevonulás alól felmentettek, vagy pedig hogy a parancsnak való meg nem felelés tekintetében vétlenségüket igazolták:

d) ha mint népfelkelésre kötelezettek, a népfelkelés megtörtént felhívása után engedély nélkül külföldre, vagy a monarchia oly részébe törekszenek jutni, ahol a népfelkelés nem, vagy nem oly mérvben hivatott fel, hogy ők ott egyenlő ily kötelezettségnek lennének alávetve.

10. Sorozás elől megszököttek előállításá.

A csendőr a sorozás elől megszökötteket a közigazgatási hatóság elé vezeti elő.

A sorozás elől megszökötteknek tekintendők: kik, mint ilyenek, a közigazgatósági hatóság által szószerint megjelölve vannak és kik a községben olyanoknak kihirdetettek, továbbá akik községi közegek, vagy más hitelt érdemlő személyek feladása szerint olyanoknak látszanak, mint akik a sorozásra való megjelenésre nézve vett felhívásnak eleget nem tettek, vagy elrejtöztek.

Oly egyénekre, akik a sorozó bizottság által mindenkorra alkalmatlanoknak nem nyilvánítottak és még sorozás alá tartozó korosztályban lévén bel- vagy külföldön engedély nélkül utaznak, vagy nyert engedély esetén, az engedély időtartamának lejárása után, illetékességük, vagy honosságuk helyére visszatérni elmulasztottak, szintén a közigazgatási hatósághoz vezetendők elő.

Hadköteleseknek a felülvizsgáló bizottság elé való kíséréséből, vagy hatósági felhívás folytán előállításából felmerülő költségek a „Véd-törvény és annak végrehajtására vonatkozó utasítás” 111. §. 1. e) és 5. pontjai első bekezdése értelmében az illető állítás köteleseknek előállítására hivatott közeget terheli. (Honv. min. 1899. évi 42397/XVI sz. rendelete).

HARMADIK RÉSZ.

A CSENDŐRSÉG VISZONYA A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGOKHOZ.

I. FEJEZET.

A csendőrség viszonya a közigazgatási hatóságokhoz.

1. Általános tudnivalók.

A csendőrség viszonyát a közigazgatási hatóságokhoz a „Csendőrségi szervezeti utasítás” 2. és 3-ik §§-ai szabályozzák, melyek szerint „a csendőrség a közbiztonsági szolgálat teljesítésére és gazdasági ügyekre nézve legfelsőbb fokban a m. kir. belügyministernek van alárendelve.”

A csendőrségi őrsők a közrend és biztonság fentartása érdekében a közigazgatási hatóságoknak rendelkezésére állanak és ezen hatóságok által a „Csendőrségi szolgálati utasítás” értelmében írásban, vagy ha a késedelem veszélylyel járhat, szóbelileg kiadott felhívásoknak eleget tenni tartoznak, anélkül, hogy azok a felhívások bírálásába bocsájtkozhatnának.

2. Érintkezés módja a csendőrség és a polgári hatóságok között.

a) Felhívások.

A felhívások az arra hivatott közigazgatási, (főszolgabíró, alispán) vagy más, a II. fejezetben megírt hatóságok (hatósági közegek) részéről, az őrs és altiszti különítményparancsnokoknak rendszerint írásban adatnak ki.

Sürgős esetekben azonban a fenti hatóságok, illetve hatósági személyek által a szolgálatban álló járőrök, valamint csendőrsőkön beosztott csendőröknek szóbelileg is adhatók felhívások, melyek azonban utólagosan, — az eljáró csendőr fedezése végett, — írásban is kiadandók.

A felhívás tartalmáért mindig azon hatóság, vagy hatósági közeg felelős, amely (aki) a felhívást kiadta, a felhívás pontos végrehajtásáért pedig az eljáró csendőr.

Ennélfogva a felhívás folytán teljesítendő szolgálat végrehajtásába a felhívó hatóság be nem folyhat, a végrehajtás módjait, vagy valamely végrehajtani szándékolt művelethez kirendelendő erőt számszerűen elő nem írhatja, hanem csak általánosságban adhat direktívát a felhívás mikénti teljesítésére.

A felhívás szabályszerű teljesítése a felhíváson, esetleg a csendőr szolgálati könyvecskéjében is, a felhívást kibocsájtott hatósági közeg, vagy ennek helyettese által, névaláírás és hivatalos pecséttel igazolandó.

A felhívásban követelt szolgálat eredménye az őrsparancsnokság által minden esetben a felhívó hatóságnak bejelentetik.

A felhívásban a csendőrségtől követelt szolgálatnak mindig szabatosan és világosan kell körülírva lennie és azt a hatóság főnöke, vagy helyettese írja alá.

b) Megkeresések.

Megkeresések hatóságok részéről a *tiszti* alosztályokhoz (szakasz, szárny, kerület) intézhetnek.

A közigazgatási hatóságok a közbiztonság, csend és rendre vonatkozó oly esetekben, *midőn nagyobb intézkedések válnak szükségessé* — a halasztást nem tűrő esetek kivételével — az illetékes szárny-, illetve szakaszparancsnokságokhoz intézik megkereséseiket; egyáltalán ez irányban a hatóságok és a szárny-, valamint a szakaszparancsnokságok közt szakadatlan érintkezés tartandó fenn.

(Csendőrségi szervezeti utasítás 5. §.)

Azon hatóságok, melyek a csendőrséghez megkereséseket intézhetnek, jelen mű II. fejezetében vannak felemlítve.

Rendőrhatalóságok, (tehát községi előljáróságok is) valamint a csendőr-őrsnek területére nem illetékes főszolgabíró, *sürgős esetekben* a csendőr-őrsparancsnoksághoz egyes nyomozó esetelemények teljesítése végett megkereséseket intézhetnek. Ha pedig a késcdelem nem jár veszélylyel, ilyenmő megkereséseket azon rendőrhatalósághoz kell intézni, melynek területén a kívánt nyomozás, vagy nyomozó esetelemény teljesítendő.

c) Feljelentések.

Feljelentés alatt valamely büntetendő eseteleménynek akár az érdekelt fél, (káros) vagy bárki más által a csendőrséggel való közlését értjük. Hivatalból üldözendő bűncselekmények miatt tett feljelentést meg attól is el kell fogadni,

kit a bűncselekmény egyáltalán nem érdekelt, vagy aki a bűnper során mint tanu ki sem hallgatható.

Magánindítvány eljárásra csak az esetben van hivatva, esetén a csendőrség eljárásra jogosult a bűnvádi eljárás megindítása a magánindítványában is kiadja.

Hatóságok (pénzügy, adó, postahivatalok, községelőljáróságok) által tett feljelentéseknek, magánszemélyekénél mindig nagyobb hitele van; ismeretlen személyektől vett, vagy névtelen feljelentéseknél a nyomozás megindítása előtt a feljelentés valószínűség és megbízhatósága tekintetében előbb meggyőződést kell szerezni, miután különösen a névtelen feljelentéseknek indító oka és rugója többnyire bosszu, iriggyel, vagy egyéb nemtelen jellemvonásokban keresendő, ily feljelentéseknek erkölcsi értéke igen kevés szokott lenni.

d) Megkülönböztetés, felhívás, megkeresés és feljelentés közt.

A „felhívás”, illetve „megkeresés” és „feljelentés” között szigorú megkülönböztetést kell tenni. Más hatóság, mint a kir. ügyészség, vagy közeg részéről közvetlenül a hatóság felhívás, vagy megkeresésnek csak akkor tekintendő, ha az a felhívás, vagy megkeresésnek szolgálati teendőivel közvetlen kapcsolatban áll. (p. o. pénzügyőrségi közegek: a vám, vasuti alkalmazottaknál: a vasuti forgalmi szabályok megsértése.) A csendőr ily alkalmakkor meggyőződik, hogy a felszólító azon szolgálati ténykedésre, melyhez a csendőrség közreműködését, vagy segédletét igénybe venni kívánja, jogosult-e?

Ha a fent felszólításnak tekintendő, épügy a magánindítvány csakis feljelentésnek tekintendő, épügy a magánindítvány csakis feljelentésnek tekintendő, épügy a magánindítvány csakis feljelentésnek tekintendő, épügy a magánindítvány csakis feljelentésnek tekintendő.

3. A közigazgatási hatóságok rendelkezési joga a csendőrséggel.

A közigazgatási hatóságok az altisztek vezetése alatt álló csendőrségi őrszolgálatokkal, azonban őket csakis oly szolgálatok teljesítésére kötelezve van, melyek teljesítésére a csendőrség a „Szolgálati utasítás” értelmében kötelezve van.

Ha tehát valamely hatóság a csendőrséget oly szolgálat teljesítésére akarná igénybe venni, amely annak az érvényben lévő szervi szabályai szerint nem képezi hivatását és így a

felhívás jogalapja önmagában véve szabályellenes, nemcsak joga, hanem egyenest kötelessége is, a felhívás teljesítését *megtagadni*.

Ezen kitétel alatt tehát: „a felhívás megbírlásába a csendőrségnek *bocsájtkoznia nem szabad*” nem az értendő, hogy a csendőrség vakon teljesíteni tartozik mindazt, — amire a hatóságok felhívják, — hanem a fenti kitétel akként magyarázandó: ha a felhívás jogalapja törvényes, úgy a csendőrség által feltétlenül teljesítendő is.

A csendőr tehát nem fog oly felhívást végrehajtani, — mely például letett szolgálati esküjével, vagy a szolgálati utasítással, vagy a fenálló törvényekkel ellenkeznek. Ha pedig felhívás folytán teljesítene szolgálatot, melynél a felhívó hatóság kiküldöttje is személyesen közreműködik, nem engedheti meg, hogy szolgálata közben bárki részéről, bárki ellenében is, törvénytelenység, vagy jogtalanság követsék el.

Ha valamely hatóság az őrsparancsnokságot a törvényen alapuló utasításon kívül eső, vagy azzal határozottan ellentétben álló szolgálat teljesítésére hívna fel, — p. o. munkásoknak munka közbeni felügyeletére, helyi rendészeti ügyek végrehajtására, elmebetegek kísérésére stb., úgy a szabályellenes felhívást, — vagy megkeresést az őrsparancsnokság, amennyiben az őrskörletben lévő, a főszolgabírói járás területén kívül eső más hatóság adta volna azt ki, az előjáró szakaszsparancsnoksághoz, — ha pedig a szolgabírói járás területén lévő hatóság adta volna ki, — a járás főszolgabírájához megbírlás végett felterjesztendő.

Mielőtt azonban ezt az őrsparancsnokság megtenné, feltéve, hogy a szabályellenes felhívást, vagy megkeresést kibocsájtott hatóság a csendőr-őrsparancsnoksággal ugyanazon helyen állomásozna, az eljárás egyszerűsítése végett észszerű, ha az őrsparancsnok (ennek helyettese) a felhívást kibocsájtott hatósági közeget személyesen felkeresi és őt a felhívásban, megkeresésben rejlő szabálytalanságra figyelmezteti és annak visszavonását kéri, — ha azonban, hatósági közeget a csendőrség részéről felhozott érvek dacára a felhívás teljesítését továbbra is követelné, — az a fentebb ismertetett uton illetékes helyre terjesztetik fel.

A járás főszolgabírója által adott szabálytalan felhívást a szakaszsparancsnoksághoz kell felterjesztetni.

A felhívás teljesítése mindaddig, míg az illetékes helyen döntés nem történik, — felfüggesztetik.

Ugyanezen eljárás követtetik, ha az őrsparancsnokságnak, valamely kiadott felhívás szabályellenességére nézve kételyei, vagy aggályai lennének, mely esetben a felhívást, az aggályok

bejelentésével, ugyancsak a járási főszolgabírónak, illetve szakaszsparancsnokságnak terjeszti fel.

Járőröknek kiadott szabályellenes, aggályos felhívások az őrsparancsnoksággal esetleg táviratilag, vagy távbeszélő útján közöltetnek, de oly felhívások, melyek nyilvánvalóan és világosan az esküvel fogadott kötelesség, az állam vagy a szolgálat érdekei ellen irányulna vagy a büntető törvényben tiltott cselekményt követelne, a járőr által sem teljesítendő.

A szakaszsparancsnokság, vagy a szolgabírói hivatal a felhívás érdemében vagy maga határoz, vagy esetleg a felsőbb-ség határozatát kéri ki és a döntésről az őrsparancsnokságot minden esetben értesíti, egyben pedig a felhívás teljesítését vagy elrendeli, vagy betiltja, utóbbi esetben a felhívó hatóságot, a betiltást szükségessé tévő okok közlésével, értesíti. Magától értetődik, hogy a határozathozatalnak jól megfontolva és *sürgősen*, a körülményekhez képest esetleg távbeszélő útján, vagy táviratilag kell hozatnia és mindennemű, a felhívás nem teljesítéséből származó hátrányok, vagy károkért a felelősséget az illető parancsnokság vagy hatóság viseli, — amelyet a felhívás teljesítését illetőleg a döntés joga megillet.

Kívánatos, hogy a közigazgatási hatóságok a csendőrségnek adandó felhívásokat a „csendőrségi szolgálati utasításban” foglallakkal összeegyeztessék, amellet még jól megfontolják azt is, hogy a csendőrség csekély létszámánál és a felügyeletére bízott terület nagyságánál fogva, amugy is tul lévén terhelve szolgálattal, oly megbízásokkal ne terheltsék, melyeknek teljesítésére esetleg más közegek is állanak rendelkezésére, miután a csekélyebb fontosságú felszólított szolgálatok teljesítése folytán, a csendőrség az annyira fontos közbiztonsági szolgálattól elvonatik, aminek hátránya aztán a közbiztonság terén válik érezhetővé.

(Csendőrségi szervezeti utasítás 6. §.)

4. Községi előjáróságok teendői a csendőrséggel szemben.

A községi előjáróságok sürgős esetben, vagyis ha a késedelem veszélylyel jár, minden járőrt, vagy a csendőrsőkön beosztott csendőrt, valamely határozottan kijelölendő szolgálattal teendő végrehajtására, illetve segédletre s pedig rendszerint írásban, közvetlenül is felhívni, illetőleg megkeresni jogosultak. (Lásd I. fejezet 2. B) pont.)

A községi előjáróságok ezen joga csak nyomozási ügyben érvényesül, amennyiben a községi előjáróság, mint rendőri hatóság, egyes nyomozási ténykedések végzésére akár saját kezdeményezéséből, akár illetékes helyről történt fel-

hívásra jogosult lévén, az ezen eljárása közben netán szükségrendő segély megadására a csendőrséget megkeresheti. A községi előljárásságok igénybevételi joga azonban csak kivételes, mert nyomozások teljesítésére rendes körülmények közt a szakértő csendőrség van hivatva.

A községi előljárásság a közbiztonságra vonatkozó mindennemű oly eseményt, amelyekben a csendőrség eljárni köteles, tehát közbiztonsági zavarokat (büntény és vélségeket), elemi csapásokat, (tűzvészt, vízáradást,) a közbiztonságra nézve veszélyes elemeknek a községben vagy annak határában való megjelenését, fegyveres csavargók, rablók, körözött egyének, cigányoknak felhukkanását, az illetékes őrsparancsnoksággal *azonnal közlik*, még pedig a fontosabb és gyors intézkedést igénylő eseteket sürgőnyileg, látványos vagy küldöncz ulján, a kevésbé fontosakat pedig levélben.

Ezen kötelessége a községi előljárásságnak magyarázatát találja azon körülményben, hogy a csendőrségnek minden, a felügyeleti körletében előfordult és őt érdeklő eseményről szabályszerű eljárás és intézkedéstétel végett, tudomással kell bírnia, megbízható értesülést pedig e tekintetben löbbnyire csak a községi előljárásságoktól nyerhet, amelyek a híreket közvetlenül az érdekelte felektől, kikkel szoros érintkezésben állanak, nyerik.

Nem érintve azon kötelemekeket, melyekre nézve a községi előljárásság a netán fenálló rendeletek értelmében kötelezve van, a közigatási hatóságok és a m. kir. bíróságokkal szemben a községi előljárásság, ha a községben vagy annak külterületén büntény vagy vétség fordult elő, erről a csendőrséget nyomban értesíti, *egyben gondot fordít arra, hogy a csendőrség (bírósági kiküldött) megérkezéséig minden, ami a helyszínen van és a bünténynyel összefüggésben áll, lehetőleg változatlanul fentartassék.*

Erre káros vagy sértett s annak hozzátartozói a községi előljárásság által figyelmeztetnek és ha szükséges, a helyszíne, oda kirendelt községi közegek által, elzáratik. Halált okozott cselekményeknél a hullának változatlan állapotban való megőrzéséről és arról, hogy a hullát a helyszíneéről senki el ne vigye, meg ne érintse, helyzetéből ki ne mozdítsa, esetleg a hullának elszállításáról, ha azt a szükség úgy követeli, első sorban a község előljárássága gondoskodik.

Ha a tettes személye kétségen kívül áll, — főképp, ha annak megszökéséről tartani lehet; — az illetőt a községi előljárásság elfoghatja, annak hízos megőrzéséről gondoskodik, valamint arról is, hogy a bűnjелеk el ne vitessenek, meg ne semmisítenessenek, ki ne cseréltenessenek, egyszóval a községi

előljárásság, ha a *késedelemben veszély van* és a m. kir. csendőrség nincs jelen s annyi idő sincs, hogy ez kellő időben értesíthető legyen, a saját kezdeményezéséből is teljesíthet nyomozást, ezenkívül akkor is, ha erre őt a kir. ügyész, vizsgáló, kiküldött, vagy az illetékes járási főszolgabíró utasítja.

A községi előljárásságnak bűnügyekben az a feladata, hogy a helyzetet a csendőrség megérkezétekig változatlanul fentartja; ha azonban veszély van a késedelemben, mint rendőri hatóság, a helyszíni szemléről jegyzőkönyvet vesz fel, tanukat, sértetteket jegyzőkönyvileg kihallgatja, elfogatást, ház- és személymőzést rendel el és foganatosít, egyszóval mindazon teendőket végzi, melyeket a csendőrség teljesítené, ha a helyszínen jelen volna.

A nyomozási ügyektől eltekintve, a községi előljárásságok a csendőrséget hivatalos eljárásukban hathatósan támogatni és nekik segélyükre lenni kötelezve vannak.

A községi előljárásságok cselédek elővezetésére a csendőrségnek felhívásokat nem adhatnak, miután a törvényhatóságoknak az 1876. évi XIII. törvényczikk 121. §-ában adott azon joga, mely szerint oly községekben, melyekben annak szüksége mutatkozik és a melyeknél a képesség is megvan, említett törvény 115. §. a) pontjában felsorolt első fokú hatóságokat azon törvény alapján megillető hatáskörök egyes tüzetesen megállapítandó részeit, tehát pl. a cselédek elővezetését, szabályrendelet által a községi előljárásságokra, illetve a községi bírákra átruházhatta, meg nem érinti az 1881. évi III. t.-cz. 6. §-ában kifejezésre juttatott azon tilalmat, hogy a községi előljárásságok a csendőrségnek felhívást nem adhatnak, mert a törvényhatóságok esetleges rendelkezése a törvényen alapuló tilalmat meg nem döntheti. A cselédek elővezetése tárgyában adandó felhívásra tehát csak a szolgabírói hivatal illetékes.

5. Írásbeli érintkezés a csendőrség és a hatóságok közt.

A hatóságok részéről a tisztai alosztályokhoz „megkeresések” intézhetnek, ezek pedig a megkereső hatóságokhoz „értesítések”-et és „közlemények”-et küldenek.

Az őrsparancsnokság a polgári hatóságokhoz *közvetlenül* csak tényvázlatokat és oly jelentéseket küld, melyekben valamely hatóságnak az általa kiadott felhívás folytán teljesített szolgálat eredménye foglaltatik, továbbá oly feljelentéseket, melyek közbiztonsági zavarokat, vagy büntetés alá eső mulasztásokat, kihágásokat, végül oly veszélyes jelenségeket

tárgyalnak, a melyeknek elhárítására az illető hatóságok kötelezettek.

A polgári hatóságokkal egyéb különleges és fontosabb ügyekben való levelezés az arra illetékes tiszti alosztály részéről eszközöltetik; még akkor is, ha a hatóság efféle ügyekben közvetlenül az őrsparancsnokságtól követelt volna jelentést.

Ily esetekben az őrsparancsnokság a felhívást a szakaszparancsnokságnak jelentés mellett felterjeszti és azon jelenlétben mindazt, a mi az ügyre vonatkozik s annak érdemleges elintézésére befolyással bírhat, felsorolja; a szakaszparancsnokság a megkeresést vagy saját hatáskörében intézi el, vagy ha az hatáskörét túllépné, véleményével ellátva szolgálati uton oda juttatja, a hol ez érdemleges elintézésre talál.

Külföldi hatóságoktól a csendőrséghez intézett megkeresések és felhívások teljesítése azok tartalmától függ. azonban ily, egyébként vajmi ritkán előforduló ügyek elintézésére csakis a tiszti alosztályok vannak hivatva.

A csendőrség és a polgári hatóságok közt folyó írásbeli érintkezésnél a szokásos udvariassági formák kölesönösen betartandók. A csendőrségre nézve egyébként a katonai iránytan határozványai irányadóak.

Megjegyezzük, hogy a polgári hatóságoknak nem áll jogukban a csendőrség eljárását hivatalos kiadványaikban kifogásolni, vagy azokban dorgáló kifejezéseket használni, mert ez mindig az esetleges mulasztást vagy hibát elkövetett parancsnokság vagy személy felettes parancsnokságát illeti meg.

A csendőrsparancsnokságok (személyek) ellen elkövetett mindennemű visszaélések vagy mulasztások tehát a lényálladék közlése mellett az illetékes tiszti parancsnokságnak (szakasz. szárnny, kerület) jelentendő fel.

II. FEJEZET.

A csendőrség igénybevétele hatóságok részéről.

A csendőrség közbiztonságra vonatkozó ügyekben a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt állván, azok által ily célra első sorban igénybe vehető.

A közigazgatási hatóságokon kívül még a következő hatóságok vehetik a csendőrséget *közvetlenül* igénybe:

- a) a m. kir. bíróságok;
- b) a kir. ügyészségek;
- c) az országos fegyintézetek;

- d) a kerületi börtönök;
- e) a közvetítő intézetek igazgatóságai;
- f) a határvám — és
- g) a veszlegintézeti hivatalok, még pedig oly esetben, midőn saját örközegeik szolgálatuk teljesítésére elégtelenek volnának.

Egyéb polgári, pénzügyi, adó, posta, távirtda és vasúti hivatalok, valamint más polgári hatóságok, bírósági végrehajtók, valamint a községi előljáróságok is a csendőrségnek oly esetekben, melyek az ő szolgálati ténykedésükkel közvetlenül összefüggésben állanak, szintén közvetlenül adhatnak felhívásokat, illetve az őrsparancsnokságot — sürgős esetben a járort — valamely határozottan kijelölendő szolgálati ténykedésre, melynek teljesítése hivatásából kifolyó kötelesege, megkereshetik. (Lásd I. fejezet 2. c) pont.)

III. FEJEZET.

Karhatalmi segédlet.

1. Az igénybevétel illetékessége és annak módzatai.

Karhatalmi segédletre tartoznak:

- a) törvénytörtők, nyomozottak és más személyeknek *elővezetése*;
- b) valamely kijelölt személy ellen folytatott vizsgálat következtében teljesített nyomozást illetőleg, a vizsgálat folyamán szükségessé vált hivatalos ténykedésnél, (pl. tanúk kiderítése, házimotozás végrehajtása stb.) való segélykezés;
- c) a közigazgatási, vagy egyéb nyilvános hatóságok részéről kiadott utasítások végrehajtása, vagy ellenszegülők irányában hivatalos intézkedések foganatosítása, pl. emberek, vagy állatok közt fellépett járványos betegségek meggátálása céljából kibocsájtott hatósági rendelkezések végrehajtása; a loállomány összeírásánál, állami és községi adók végrehajtásánál, bírósági végrehajtásoknál, közmunkához kirendelések-nél való segélykezés;
- d) községi rendészeti ügyekben adott segélynyújtás.

(Csendőrségi illetékszabályok 108. §.)

A karhatalmi segédlet kirendelése iránti megkeresések a csendőrségi parancsnoksághoz intézendők.

A csendőrségnek nagyobb számban, mint katonai karhatalom alkalmazására nézve a m. kir. honvédelmi miniszternek, 1896. évi október hó 13-án 6707/eln. szám alatt kelt

körrendeletével (lásd „Rendeleti Közlöny“ szabályrendeletek, 1896. évi 35. szám) kiadott „Utasítás“ határozványai irányadóak, amelyet teljertartalmulag alábbiakban közlünk.

6707. eln. 1896. számhoz.

Utasítás

a magyar korona országában a közös hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatalóságok részéről követendő eljárásra nézve.

1. A karhatalom célja.

A közhatalóságokat támogatni, hogy ezáltal azok törvényes intézkedéseik és hivatalos ügyködések alkalmával valamely erőszakos ellentállás leküzdésére a szükséges anyagi erőre támaszkodhassanak.

2. Jogosultság a karhatalom igénybe vételére általában.

A hatóságok csak azon esetben vannak jogosítva katonai (közös-hadseregbeli vagy honvéd) karhatalmat igénybe venni, ha a politikai hatóságok rendelkezésére álló fegyveres közbiztonsági közegek a rend fenntartására vagy helyreállítására nem elégségesek.

Kisebb terjedelmű kihágásoknál a csendőrségnek idejekorán való igénybevétele vagy az igaztók és rendbontók ellen való törvényes eljárás inkább fog célhoz vezetni, mint erős karhatalmi segítség alkalmazása.

Ha azonban a nyilvános rend és béke sokozott mértben veszélyeztetnék és annak fenntartására a rendelkezésre álló csendőrség elégtelennek bizonyulna, akkor a helygyimniszternél nagyobb csendőrségi karhatalom összpontosítása kérelmezendő és csak akkor, ha mindezen eszközök elégteleneknek bizonyulnának, vehető katonai (közös hadseregbeli vagy honvéd) karhatalom igénybe.

E mellett egyrészt szem előtt tartandó, hogy ott, hol rendzavarások, vagy törvénszegések eshetőségeivel számolni kell, épen a katonai karhatalom van hivatva kellő erőben való fellépése által a közrendet és közszénet biztosítani és a fegyveres erőszak tényleges alkalmazására való szükségességnek elejét venni, ugy másrészt, hogy ott, hol ily fellételezéshez elegendő ok nincsen, a katonai karhatalom túlmérvű igénybevétele könnyen az erőszakoskodás színében tűnik elő.

3. Hatóságok, melyek a karhatalom igénybe vételére jogosítva vannak.

A) Ha a késcdelem veszélylyel nem jár, illetőleg ha a karhatalom kirendelésének szüksége előre látható, ez esetben a karhatalom kirendelése csakis a m. kir. helygyimniszter (Horvát-Szlavonországban az országos kormány) útján történhetik, ki a karhatalom kirendelését az illető hadtestparancsnokság útján eszközli.

Ily esetben a következő hatóságok vagy hatósági közegek vannak följogosítva közvetlenül a magyar királyi helygyimniszterhez (horvát-szlavonországos kormányhoz) fordulni és pedig:

I. Magyarországbán.

- Minden magyar kir. miniszter;
- a kir. főügyészségek és a kir. ügyészségek vezetői;
- a kir. törvénszékek vezetői;
- a kir. járásbírók vezetői;

- a fumei kormányzó;
- az országgyűlési képviselőválasztási elnök a képviselőválasztás alkalmával;
- a megyei alispánok vagy azok helyettesei;
- a m. kir. csendőrpáncsnokok;
- a fő- és székvárosi államrendőrség főkapitánya vagy ennek helyettese;
- a törvényhatósági joggal felruházott városok polgármesterei vagy azok helyettesei;
- a kir. posta- és távirtdigazgatóságok vezetői;
- a kir. pénzügyigazgatóságok vezetői;
- a kir. dohánygyárak igazgatói vagy azok helyettesei.

II. Horvát- és Szlavonországbán.

- A megyei alispánok vagy azoknak helyettesei;
 - Zágráb, Eszék, Varasd és Zimony szab. kir. városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei, a többi városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei pedig az illető megyei alispánok vagy ezek helyettesei útján;
 - azon közegek, kikre esetleg a Horvát-Szlavonországek városi községeinek szervezetről szóló 1895. évi június hó 21-én kelt törvény 124. §-a alapján az egyes városokban a horv. szlav. kir. orsz. kormány részéről a rendőrség igazgatása bizva lesz;
 - a képviselőválasztás elnöke;
 - a m. kir. horv.-szlav. csendőrség parancsnoka;
 - a kir. törvénszékek vezetői;
 - a kir. államügyészségek vezetői;
 - a kir. járásbírók vezetői;
 - a m. kir. pénzügyi igazgatóságok vezetői;
 - a zágrábi m. kir. posta és távirtdigazgatóság vezetője;
 - a m. kir. dohánygyárak igazgatói és azok helyettesei.
- B) Ha a késcdelem veszélylyel jár, akkor a törvényes rend és biztonság fenntartása vagy helyreállítása céljából a következő közhatalóságok vagy közhatalósági közegek fel vannak jogosítva a karhatalom kirendeléséről a helyben létező vagy legközelebb fekvő helyőrség parancsnokához közvetlenül fordulni és pedig:

I. Magyarországbán.

- Minden magyar királyi miniszter;
- a kir. főügyészségek és a kir. ügyészségek vezetői;
- a kir. törvénszékek vezetői;
- a kir. járásbírók vezetői;
- a kir. törvénszékek vizsgálóbírája és ennek tényleg működő helyettese, továbbá a kir. járásbírókoknak nyomozást vagy vizsgálatot teljesítő bírái;
- az országos fegyintézeteknek, a kerületi börtönnök, a kir. közvetítő intézeteknek és a gyűjtő fogházaknak igazgatói, esetleg ezeknek helyettesei;
- a fumei kormányzó;
- a választási elnök az országgyűlési képviselő választás alkalmával;
- a megyei alispánok vagy azok helyettesei;
- a főszolgabírák vagy ezeket helyettesítő szolgabírák;
- a községi bírák vagy helyetteseik, a községi jegyzővel, illetőleg körjegyzők együttesen;

l) a m. kir. csendőrparancsnokságok, valamint a szárnyparancsnokságok csendőrtisztjei, nemkülönben szükség esetén minden szolgálatban levő csendőr;

m) a fő- és székvárosi államrendőrség főkapitánya vagy ennek helyettese;

n) a törvényhatósági joggal felruházott, valamint a rendezett tanácsú városok polgármesterei vagy azok helyettesei;

o) az 1874. XX. törvényzikk alapján kiküldött kormánybiztosok, és az 1885. évi XXIII. törvényzikk 153. szakasza alapján kirendelt árvédelmi miniszteri biztosok;

p) a kir. posta- és távirteleigazgatóságok vezetői;

q) a vesztégintézetek igazgatói és azok helyettesei;

r) a kir. pénzügyi igazgatóságok vezetői, továbbá a m. kir. pénzügyőrségi központi főfelügyelők és felügyelők;

s) vám- és pénzügyőri felügyelők;

t) a pénzügyőri főbiztosok és biztosok;

u) pénzügyőri szakasparancsnokok, ez utóbbiak azonban csak szolgálatuk teljesítése közben;

y) az országos közintézetek, műtárlatok és muzeumok igazgatói vagy azok helyettesei;

z) a m. kir. dohánygyárak igazgatói vagy azok helyettesei.

II. Horvát- és Szlavonországban.

a) A horvát-szlavon országos kormány;

b) a megyei alispánok vagy ezeknek helyettesei;

c) Zágráb, Eszék, Varasd és Zimony szab. kir. városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei, a többi városok polgármesterei, esetleg ezeknek helyettesei pedig az illető megyei alispánok vagy ezek helyettesei útján;

d) azon közegek, kikre a Horvát-Szlavon országok városi községeknek szervezetéről szóló 1895. évi június hó 21-én kelt törvény 124. §-a alapján az egyes városokban a horv.-szlav. kir. országos kormány részéről esetleg a rendőrség igazgatása bízva lesz;

e) a járási hatóságok vezetői;

f) a választó-bizottság elnöke képviselőválasztás alkalmával;

g) a m. kir. horv.-szlav. csendőrség parancsnoka, valamint a szárnyparancsnokságok csendőrtisztjei, nemkülönben szükség esetében minden szolgálatban álló csendőr;

h) a vesztégzári bizottság elnöke;

i) a kir. törvényszékek vezetői;

k) a kir. állami ügyészségek vezetői;

l) a kir. járásbiróságok vezetői;

m) a kir. pénzügyigazgatóságok vezetői és a m. kir. pénzügyőrségi központi főfelügyelők és felügyelők;

n) a kir. pénzügyőrségi felügyelőségek;

o) az l), r), s) és t) betűk alatt felenlített közegek;

p) az országos fogházak igazgatói, vagy ezeknek helyettesei;

q) a zágrábi kir. posta- és távirteleigazgatóság vezetője;

r) az országos közintézetek, műtárlatok és muzeumok igazgatói vagy azok helyettesei;

s) az 1885. évi XXIII. törvényzikk 153. szakasza alapján kirendelt árvédelmi miniszteri biztosok.

t) a királyi dohánygyárak igazgatói vagy azok helyettesei.

4. Az igénybevétel módja.

Sürgős esetek kivételével a karhatalom igénybevételére vonatkozó minden megkeresés írásban kell, hogy történjék és minden alkalommal a következő adatokat kell tartalmaznia:

a) a karhatalom célját, az általános helyzet feltüntetésére és a bekövetkezett vagy előreláthatólag előforduló ellenszégülések megjelölése mellett;

b) azon hivatalos közeget, a kivel a karhatalom parancsnoka annak alkalmazását illetőleg érintkezésbe lépni tartozik,

c) hogy az igénybevétel előreláthatólag mely időre fog kiterjeszkedni és esetleg

d) hogy előreláthatólag szükséges lesz-e a karhatalom alkalmazási helyének környékére különítványokat kiküldeni.

Az a) és esetleg d) alatt megnevezett adatok lelkismeretes körülírása által a karhatalom kiállítására hivatott katonai parancsnokságoknak — a kiknek a karhatalom erejének, összeállításának és alakításának meghatározása külön kötelességeit képezi — lehetővé tétetik, a szükséges erőt a helyi viszonyoknak megfelelően meghatározni.

A fentiek figyelembe vétele mellett kiállított megkeresések karhatalmak kirendelése iránt, ezen utasítás 3. pontja értelmében rendes viszonyok között elvileg a m. kir. belügyministerhez (horvát-szlavon kormányhoz) vagy pedig sürgős esetekben kivételesen a legközelebb fekvő közös hadsereghelyi vagy honvéd helyőrség parancsnokához intézendők.

Mint ilyen, a közös hadsereg helyőrségeiben a „katonai állomásparancsnok”, a honvéd helyőrségekben a „honvéd állomásparancsnok” és vegyes helyőrségben, a hol t. i. ugy közös hadsereghelyi, mint honvéd-csapatok vannak elhelyezve, az „állomásparancsnok” működik.

5. A kirendelésre jogosított parancsnokságok.

A karhatalom rendszerint a közös hadsereg (esetleg hadtengerész) részéről adatik. Annak kirendelése iránt a 3. A) pont értelmében elvileg a belügyminister, illetve a Horvát-Szlavonországokban a horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány megkeresésére az illető hadtestparancsnokság intézkedik.

A m. kir. honvédség karhatalmat csak azon esetben állít ki, ha helyben vagy közelben közös hadsereghelyi csapat épen nem, vagy csak elégtelen erőben áll rendelkezésre és ha elegendő létszámmal bír.

A honvédségi karhatalom kirendelése iránt elvileg a belügyminister, illetve Horvát-Szlavonországokban a horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány megkeresésére a honvédelmi minister intézkedik.

A karhatalom kirendelése az állomás szolgálati körletében vegyes helyőrségben az állomásparancsnoknak tisztán közös hadsereghelyi helyőrségben a cs. és kir. katonai, tisztán honvéd helyőrségben a m. kir. honvéd állomásparancsnokságnak, mindig jogában áll; a szolgálati körleten kívül azonban csak akkor, ha ez által a helyőrség aggasztólag nem gyengítették és ahhoz felsőbb hatóságától függő különös menetintézkedések szükségessége nem válnak.

Sürgős esetekben a kirendelést kérő közigazgatási tisztviselő és rendőr (biztonsági) közeg alapos indokolása mellett, a csapat (laktanya) parancsnoknak, a laktanya és helyőrségi ügyeleti tisztnek és napos tábornoknak (lőrztisztnek) is jogában áll, hogy az állomáshelyen a neki alárendelt készütségekből saját felelősségére karhatalmat kirendeljen.

6. A karhatalom alkalmazása.

A karhatalom alkalmazásánál elvül szolgál, hogy a csapatnak azon közegek hivatalos ügyműködésében, melyekhez ki van rendelve, közvetlenül részt venni soha sem szabad, hanem az csakis arra van hivatva, hogy azokat oldalmazza és rendelkezéseiknek a szükséges nyomatékot megadja.

Ehhez képest a csapat vagy egyes tagjai rendőri ténykedésekre semmi szín alatt sem alkalmazhatók és a rendészeti szolgálattal teljesítésére közhatósági, csendőrségi és rendőri közegek, vagy ezek elégtelensége esetén megfelelő minősítéssel bíró hatósági személyek, vagy egészen kivételesen más, a karhatalom igénybevételére jogosított hatósági közeg által kirendelt részrehajlatlan bizalmi férfiak rendelkezésre álljanak.

Karhatalmi különítmények az alkalmazás helyeinek környékére csak az esetben küldhetők ki, ha ez által a karhatalom feladatának teljesítése nem veszélyeztetik.

Kisebbségi karhatalmi segédletek részéről ennél fogva kiküldetések csak kedvező körülmények között rendelhetők ki, mely alkalommal mindig szem előtt tartandó, hogy a karhatalom parancsnoka felelős az iránt, hogy a karhatalom feladatának sikeres megoldására elég erős és hogy a fegyver becsületének megóvása minden körülmények között biztosítva legyen.

Ennél fogva a karhatalmi segédleteknek apró osztagokra való szétosztása és alkalmazása lehetőleg elkerülendő.

7. Rendelkezési jog.

A karhatalomra kirendelt csapatokkal csakis a karhatalom parancsnoka rendelkezik, aki a karhatalom igénybevételénél megjelölt cél (4. a) pont) elérésére az igénybevételénél megjelölt (politikai) hivatalos közeggel (4. b) pont) lehetőleg egyetértőleg a szükséges rendszabályokat fogadtatni tartozik.

A karhatalom parancsnoka az előbbi 6. pontban megnevezett politikai, hivatalos, biztonsági stb. közegeket a karhatalom igénybevételénél megjelölt cél elérésére támogatni és a szükséges lehetőséghez képest megfelelő fedezettel is ellátni tartozik.

Ha felkelési mozgalom elfojtására fegyveres erőszak tényleges alkalmazása válik szükségessé, akkor a hatóságok és azok közegei a csapatokkal való rendelkezésre semminemű befolyást nem gyakorolhatnak, hanem a katonai parancsnok csupán katonai szempontból kiindulva intézkedik a csapatokkal.

8. A fegyveres erőszak alkalmazása.

A fegyveres erőszak a következő esetekben alkalmaztatik:

a) zavargásoknál és lázongó mozgalmaknál a felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt kérelmére akkor, ha a megjelölt felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradnak és a kirendelt csapatok parancsnoka ily közbetűpés szükséges voltáról meg van győződve;

b) ha valamely csapat tettelesen hántalmaztatik, vagy fegyverrel megátadlatik; hasonlóan, ha a tömeg fegyverekkel, vagy egyéb, erőszakra való eszközökkel, ellenséges szándékkal nyomul a csapat ellen és attól lehet tartani, hogy ez által a csapatok működő képessége megakadályoztatnék, vagy túlságosan korlátoztatnék.

A fegyver használatkor a gyalogság szuronyátadása, vagy a lovasság rohama előtt lehetőleg a „roham” jel, tüzelés előtt az „aréz-irányból takarodás” jel fuvatik.

9. Különös határozványok a képviselőválasztásoknál alkalmazandó karhatalmi segédletekre nézve.

a) A képviselőválasztások alkalmával a karhatalom elvileg a 3. A) pont értelmében voendő igénybe; ha azonban a kirendelt karhatalom a rend fenntartására elégségesnek nem látszik, akkor kivételesen a 3. B) pontban leírt eljárás is alkalmazható.

b) Választások alkalmával ugy a karhatalmak igénybevételére valamint azoknak alkalmazására nézve azon alapelv kell, hogy mérvadó legyen, hogy a választás megejtése általában és a választói jog korlátlan gyakorlása minden választó számára lehetővé tétessék.

A karhatalomnak pártcélok érdekében bármely irányba való latba vetése és érvényesítése nem egyezik a fegyveres erő hivatásával és tekintélyével, miért is meg nem engedhető.

A szándékolt rendszabályok lehetőleg egyszerűek legyenek és minden tulzsigor mellőzésével, a közforgalom követelményeinek lehető figyelembe vétele mellett az előbb említett alapelv által vezéreltessenek.

c) Azon czélból, hogy a katonai hatóságoknak a karhatalom erejének meghatározására támpontok nyújtassanak, a karhatalom igénybevételére, ott, a hol azt a körülmények megengedik, egy helyrajzi terv alapján eszközözendő, melyen a választási hely, valamint az oda vezető és elzárandó utcák stb., stb. feltüntetve legyenek.

d) Közlekedési vonalak, utcák, terek elzárására, a választási hely biztosítására stb. néán felállítandó katonai őrvonalak mellé mindig kellő számban hatósági, csendőrségi, vagy rendőri közegek adandók, kik a rend fenntartására megkívántató cselekvő szolgálatot, u. m. a közlekedő személyek és kocsik stb. ellenőrzésére, feltartóztatására, továbbá netán előforduló rendlőháborításoknál a letartóztatásra vonatkozó ténykedéseket végzik.

Ezen közegek a karhatalom parancsnokának a választást megelőző napon megnevezendők és a választás napján külső jelvényvel látandók el, hogy a karhatalmat képező csapatok egyes csoportjainak parancsnokai által felismerhetők legyenek.

10. A karhatalom csapatainak élmezése és elhelyezése.

A karhatalomnak a helyőrségen kivül való élmezésére és elhelyezésére nézve a beszállásolási törvény határozványai mérvadók.

Mint hogy azonban a karhatalom céljával a legtöbb esetben össze nem egyeztethető, hogy a karhatalom gyanánt alkalmazott csapatok távol elszórva szállásoltassanak el, ennél fogva a helyi hatóságok gondoskodni tartoznak, hogy a csapatok lehetőleg, egyesítve nagyobb épületekben (iskolák stb.) helyeztessenek el.

Ennek megfelelően lesz az élmezés is rendezendő.

Jegyzet. Közőshadseregbeli, vagy honvédsapatoknak és csendőrségnek karhatalmi közös alkalmaztatásakor a csapat feletti parancsnokság csak az illető csapat (osztag) parancsnokát illeti meg és a csendőrség tiszt nincsen hivatva a karhatalmi csapatok alkalmaztatására befolyást gyakorolni, — másfelől azonban a csendőrség ily esetben nem áll a katonai karhatalom parancsnoksága alatt, hanem az 1881. évi III. t. cz. 8. §., továbbá a csendőrségi szervezeti utasítás 24., 30., 32., 74. és 75. §§-ai értelmében — elvileg az ilyenkor közbenjáró közigazgatási, esetleg bírósági hivataloknak rendelkezésére. (1883. január 17-én 7879/I. szám alatt kelt honvédelmi miniszteri körrendelet, Rendeleti Közlöny 1883. év 3. szám.)

2. Karhatalmi segédlet költségei.

A karhatalmi segédleti illetékek:

a) az utazási költségek;

b) a minden 24 órai szolgálat után illetékes étkezési pótlékok (hadapród, tiszthelyettes, őrmester és őrsvezető után 50 kr., csendőr és próba csendőr után 40 kr.)

Az étkezési pótlék 50%-ig felemelhető, ha a legénység igen fárasztó szolgálatokat végez és ennek következtében élelmezése is drágább.

Ilyenmü felemelésekre azonban a belügyminiszter engedélye szükséges.

c) az ideiglenes beszállásolásból, mihelyt arra szükség van. (Lásd: Elszállásolás).

Ha a karhatalmi segélyszolgálat — bár felszólítás folytán — a közbiztonság, csend és rend fentartása érdekében teljesítelik, akkor a felmerülő költségek a csendőrségi javadalmazásból fedeztetnek.

Ha valamely felhívás folytán teljesítendő szolgálat rendszeres szolgálattal egybekötöttlen végeztetik, a felmerülő költségek (étkezési pótlék) szintén a csendőrségi javadalmazást terhelik és csak az esetben térítendő meg, ha az állomástól 24 óráig való távollét kizárólag a felszólítás folytani szolgálat teljesítés által okoztatott.

Oly költségek, melyek nem a csendőrségi javadalmazás terhére esnek, a belügyi tárczából előlegeztetnek, azonban a kerületi parancsnokság a felmerült költséget a felhívó hatóságtól behajtja, illetve annak megtérítését kéri, mely aztán a saját hatáskörében a költségek fedezetéről gondoskodik.

3. Segédlet adóvégrehajtásokról.

Adóvégrehajtásoknál csendőrségi segédlet csak akkor vehető igénybe, ha tetteleges ellenszegülés fordult elő, vagy ettől, nyomós adatok alapján, indokoltan tartani lehet.

A csendőrnek ily alkalomkor más dolga nincs, mint arra ügyelni, hogy a végrehajtó teendőit fennakadás nélkül végezhesse.

Mint ahogy végrehajtások alkalmával fordulnak elő legtöbbször ellenszegülések, — a járőrnek ilyenmü szolgálatoknál különös higgadtság, nyugodtság és tapintatos eljárás ajánlatos.

A végrehajtást szenvedő inséges helyzetében többnyire el van keseredve és csekély ok is elegendő, hogy az elkeseredett egyen erőszakosságra vetemedjék.

Az indulat kitörését tapintatos módon meg kell akadályozni tudni és az eljáró csendőr ne tölje, hogy bárki részéről a végrehajtást szenvedő kigunyoltassék, vagy vele szemben durvaság és sértés elkövetessék.

Viszont azonban a csendőr ne tölje, hogy a végrehajtást szenvedő a végrehajtót foglalásában bármi módon is megakadályozza, vagy ellene erőszakot használjon.

Végző esetben, t. i. tetteleges ellenszegülés esetén, a fegyver is használható.

4. Segédlet jövedéki törvények végrehajtásáról.

A fentirt esetben a csendőrség csak akkor jár el, ha tetteleges ellenszegülés történt és teendője abban áll, hogy a hatósági közegek személyét erőszakoskodás ellen megvédje, hogy azok teendőiket fennakadás nélkül teljesíthessék.

Pénzügyőri közegeknek egyenruha és fegyverzet által felismerhetőeknek kell lenni, ha pedig szolgálatukat polgári ruhában teljesítik, ezt igazolniok kell.

IV. FEJEZET.

A csendőrség területi hatásköre és viszonya a rendőrséghez.

1. Területi illetékesség.

A közbiztonsági szolgálat ellátására, tehát az ezzel járó nyomozó cselekmények teljesítésére is, Budapest székesfővárosnak és a törvényhatósági joggal felruházott városoknak bel és kül területét kivéve, Magyarország egész területén, az 1881. évi III-ik és az 1882. évi X. t.-czikkek értelmében, a m. kir. csendőrség van hivatva. (Lásd I. rész, II. fejezet, 8. pont.)

Rendezett tanácsú városok kül és belterületén azonban a *hűnügyi nyomozás rendszerinti* teljesítése a városi rendőrhatalóságot és ennek közegeit illeti meg. (Lásd hűnperrendtartás: 1896. évi XXXIII. t.-cz. 85. §.)

A csendőrség tehát rendezett tanácsú városokban csakis akkor végez nyomozó ténykedést ha az illető városnak nem volna szervezett rendőrsége, de ezen ideiglenes átmeneti állapot is csak addig tart, míg ezen városokban a rendőrség országszerte nem szerveztetik.

2. A csendőrség eljárása a fő és székváros, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu városok, valamint idegen szolgabírói járás területén.

A) Törvényhatóságok területén eljárás.

Mint azt ezen mű első részében már ismertettük, a fő- és székváros, valamint a törvényhatósági joggal felruházott városok területén, az 1881. évi III. törvényezikk 2. és 3. §§ ai alapján, a csendőrség működése alól ki vannak véve, ezen területeken tehát a csendőrség önállóan nem léphet fel.

Kivételet képez, ha a törvénysértő a fentírt városok területén tetten éretik, mint hatóságilag körözött egyén a járőr által felismertetik, vagy ha a törvénysértő a csendőrség működési körletében elkövetett bűncselekmény miatt üldözve, a törvényhatósági joggal felruházott város területére lép és üldözés közben fogatik el.

Az elfogott személyek, az őrizetbe vett bűnjelkekkel és egyéb tárgyakkal is, rendőrkapitányságnak adatnak át.

A csendőrség továbbá nemcsak jogosítva, hanem kötelezve is van, az általuk észlelt bünteteendő események véghezvitelét, folytatását, vagy ismétlését megakadályozni és a személy, vagy vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető veszélyekkel szemben a csendőrségi szabályokban előírt módon eljárni, de tartoznak észleleteikről és esetleg tett intézkedéseikről a területén illetékes rendőrkapitányságot haladéktalanul értesíteni.

Mielőtt a járőrök a reájuk nézve, idegen területen akár önállóan, akár bírói felhívás alapján, nyomozást folytatnának, ha az idegen terület rendőri hatóságának székhelyén, vagy annak közvetlen közelében teljesítendő a szolgálati működés, rendszerint az eljárás céljának közlése mellett a rendőrkapitánynál (vagy annak helyettesénél) személyesen bemutatkoznak, őt a folyamathban lévő ügyre nézve tájékoztatják és közreműködését kikérik.

Ha azonban a késedelem folytán beállható veszély rögtön intézkedést igényelne, ugy ezen intézkedéseket a csendőrség azonnal megteszi és erről a rendőrkapitányságot utólag, de a nyomozó cselekmény befejezte után haladéktalanul értesíti.

A törvényhatósági joggal felruházott városok rendőrkapitánysága, ha ennek szükségét látja, a csendőrség által hozzájuk intézett megkereséshez képest egy vagy több hatósági közeget a csendőrség támogatására kirendelni köteles és odahatni, hogy a csendőrség teendőit fenakadás nélkül elvégezhesse.

A csendőrség mellé kirendelt közegeknek a nyomozás mi-
kénti teljesítésébe befolyjni, vagy az eljáró csendőrnek utasítá-
sokat adni joguk nincs, miután a csendőr eljárásáért, melyet
a szolgálati utasítás határozványai szerint tartozik keresztül-
vezetni, teljes felelősséggel viseltek. — *Törvényellenességet*
azonban meg nem engedhet.

A csendőrség mellé rendelt hatósági közegek kirendelése
egyrészt a törvényen alapuló jog biztosítását czélozza, más-
részt pedig azt, hogy a csendőrség működésének, ahol a sza-
bályok azt megkívánják, mint bizalmi férfiak is szerepelhes-
senek és a tapasztalatról a rendőrkapitányi hivatalnak, a
nelán részére még szükségessé váló rendőri intézkedések meg-
télétele czéljából jelentést tehessenek.

A nyomozás befejezése után a járőr a rendőrkapitány-
ságot eljárásáról értesíti és ha a nyomozás folyamán elfogatás,
vagy házkutatás, vagy személymozgás foganatosított volna,
az elfogott személyek, nemkülönb a lefoglalt tárgyak a
rendőrkapitányságnak átvételi elismervény ellenében átadja.
A foglyoknak a bíróságnak való átadása és egyáltalán az el-
követett bűncselekmény teljes felderítése, tanuk kihallgatása,
egyszóval a bűnanyag feldolgozása és bírói eljárásra való
előkészítése a rendőrség hatáskörébe tartozik.

A *réglegesen* a rendőrkapitányságnak átadott *foglyok*
ugyanazon formák mellett adandók át, mint az a bíróságnak
átadott foglyokra meghatározva és ezen mű második részében
ismertelve van.

Ellenben, ha valamely egyénre a bűntény, vagy vétség
elkövetése még hebizonyítva nincsen, azonban személyére a
nyomozás folytatása czéljából a rendőrségnek szüksége van,
vagy ha a város területén egy egyénre, a csendőrség fel-
ügyelte körletben elkövetett bűncselekmény hebizonyított,
vagy annak alapos gyanújával terhelhető és így a fennálló
szabályok értelmében elfogható; személye, illetve az általa
elkövetett bűncselekmény a város területén kívül lakó bűnös
személyekkel okozati összefüggésben van, tehát a nyomozás
érdeke és annak teljessége, pld. bűnjelkek felkeresése szem-
pontjából szükséges, hogy az illetővel a nyomozás a város
területén kívül is folytattatik. A nyomozás befejezése után ily
egyének — ha az ellenük irányuló gyanuokok hebizazolást
nyertek — az illetékes hatóságnak adatnak át, ha pedig bű-
nösségük hebizonyítható nem lett volna, szabadon bocsájtat-
nak és erről a rendőrkapitányság is értesítetik.

A rendőrségnek nem áll jogában hebizazolt bűntény, vagy
vétség, esetleg alapos gyanuokok esetén a csendőrséget tör-
vényszerű eljárásában meggátolni, vagy akadékoskodni, miután

a törvénynek nem lehet intencziója, hogy a város területe gonoszlévők asyuma legyen. hanem az, hogy a város lakossága indokolatlan zaklatásnak ne legyen kitéve és a hatóság részéről kellő jogvédelemben részesüljön.

Ha azonban a rendőrkapitányság az átlépést, vagy kiküldetést bármi okból saját hatóságára sérelmesnek, vagy a kiküldött járőr eljárását szabálytalannak találja, joga van emiatt az illető előjáró csendőr-szakasz, vagy tiszt-különítmény parancsnokságnál panaszt emelni.

Ha a rendőrhatalóság közreműködését, vagy az elfogottak a város területéről elvezetését megtagadná, a csendőrség nincs feljogosítva arra, hogy a város területén engedély nélkül szolgálati teendőket végezzen, a foglyot önhatalmulag elhűszolja, hanem a segély, vagy a fogoly kiadásának megtagadásáról a szakaszparancsnokságnak *sürgősen* jelentést tesz, mely aztán, ha a segély, vagy fogoly kiadásának megtagadását indokolatlannak találja, a rendőrkapitányság felettes hatóságánál keres orvoslást, esetleg az ügyészség közbenjárását eszközli ki.

A csendőrség által letartóztatott foglyokat a rendőrkapitányságnak nem áll jogában elhocsájtani, hanem a bíróság, esetleg felettes hatóságának határozatát bevárni köteles.

Ugyanazon eljárás, melyet a csendőrség a törvényhatósági joggal felruházott városok rendőrkapitányságával szemben követ, kötelező rá nézve akkor is, ha a rá nézve idegen szolgabíró területére lép át nyomozás céljából.

Idegen örskörletbe szolgálatilag átlépő járőr rendszerint ezen körlet csendőr-örsparancsnokságánál is jelentkezik, még mielőtt szolgálati működését ott megkezdené.

B) Rendezett tanácsu városok területén.

Rendezett tanácsu városok bel- és külterületén a csendőrség a kir. ügyészségnek, a vizsgáló, vagy kiküldött bírónak, vagy a járásbíróságnak *felhívására* teljesít nyomozó cselekményeket.

Saját kezdeményezésből akár feljelentésre, akár saját észlelete alapján csak akkor és annyiban, amikor és amennyiben a *késedelem veszélylyel jár*; egyéb esetekben a feljelentést, vagy észleleteit a nyomozás, vagy egyes nyomozó cselekmények teljesítésére hivatott kir. ügyészség, járásbíró vagy rendőri hatósággal közli. Épígy közli a városi rendőrhatalósággal, ha elhalaszthatlan, egyébként a városi rendőrhatalóság hatáskörébe tartozó nyomozó cselekményeket teljesít és ugyanoda adja át saját kezdeményezéséből elfogott, vagy őrizet alá vett személyeket, a lefoglalt bűnjelkeket és egyéb tárgyakkal. A bírósági felhívásra elfogottak és lefoglalt tár-

gyak *közvetlenül* a felhívó hatóságnak adandók át, miről azonban a rendőrkapitányság is értesítendő.

A fentiek értelmében rendezett tanácsu városok területe a csendőrség működése alól *elvileg* ki van véve, mindamellett a csendőrség bizonyos esetekben eljárni jogosult és pedig akkor, ha a késedelem veszélylyel jár.

Hogy mikor áll be ezen eset, az a körülményektől és viszonyoktól függ.

A csendőrség mindenestre fellépni tartozik azok ellen:

1. kikel bűntetendő cselekmény elkövetésén rajta ér;
2. kik ily cselekmény elkövetése után *nyomon üldözöttség*, rendezett tanácsu város területére átléptek és ott elrejtőzködtek;

3. ha a körülmények azon feltevést igazolják, hogy addig is, míg az illetékes bíróság, vagy rendőrhatalóság intézkedik, terhelt vagy megszökik, vagy a bűnjelkeket elrejtí, megsemmisíti, vagy a nyomozás sikerét az érdekelttel való összehozás, hamis tanúk szerzése által, vagy bármi más uton-údon megghiúsíthatja;

4. ha a közbiztonság megvédése azonnali közbelépést követel, p. o. veszélyes fenyegetésnél, melyet nyomban tett is követhet, a veszély elhárítása céljából.

Bár a fennebiekben előadottak szerint a rendezett tanácsu városok területe a csendőrség működése alól ki van véve, mindamellett, tekintettel azon körülményre, hogy a legtöbb rendezett tanácsu város szakképzett rendőrlégénységben szükkölködik és így nagyon könnyen megeshetik, hogy ezen városok közbiztonsága válságos helyzetbe jutna, ha a csendőrség működését beszüntetné, ugyanazért a m. kir. belügy-miniszter 1899. évi 130,000/B M. sz. a. kelt körrendeletében elrendelte, hogy a rendezett tanácsu városokban az egyéb közbiztonsági szolgálatot úgy, mint eddig, a csendőrség teljesíti.

Ezen intézkedés csak ideiglenes jellegű és hatálya addig tart, míg a rendezett tanácsu városok elegendő számu és kellően kiképezett rendőrlégénységgel rendelkeznek. Ott, ahol ez már meg van, a csendőrség nyomozási teendőket nem végez, de a közbiztonsági szolgálat teljesítésére kötelezett, miből következik az is, hogy ezen városok közbiztonsági állapotaért a csendőrség is felelős.

A csendőrség tehát rendezett tanácsu városokban éppúgy működik, mint eddig. A várost portyázza, felügyel a közbiztonságra, a megelőző szolgálati teendőket végzi, természetesen szolgálatát a rendőrség szolgálatával lehetőleg összhangba hozza.

A rendezett tanácsu városoknak kisebb-nagyobb számban rendőrlégénysége is van, nehogy ezeknek és a csendőrség

működése ellentétes legyen, a közös cél és az eredmény biztosítása érdekében szükséges, hogy a közbiztonságot érintő ügyekben a csendőrség a rendőrség intézkedéseiről tudomással bírjon és viszont, mely cél biztosítására az őrsparancsnok a rendőrkapitánnyal többször személyesen a teendőkre nézve értekezni és megállapodásra jutni tartozik.

Minden őrsparancsnoknak általában véve szigorú kötelessége, hogy a városi rendőrség szolgálatába vagy ügyeibe való hármikénti beavatkozás mellőzésével, a következőkre figyelemmel legyen:

a) a közbiztonság, csend és rend fenntartása érdekében szükséges intézkedések meglételnek-e és vajjon azok erélyesen és a célnak megfelelően hajthatnak-e végre?

b) a rendőrség felhasználtatik-e portyázásokra s vajjon megbízható, használható egyének-e?

c) az éjjeli őrsök pontosan kiállítatnak-e, teljesítik-e szolgálatukat, vajjon nem-e erkölcsileg romlott egyének vagy közártalmuak, kik maguk is megbízhatatlanok lévén, több kárt, mint hasznot csinálnak?

Az őrsparancsnok a fenti három pontban gyűjtött észleleteit szemle-vizsga alkalmával szakaszsparancsnokának pontosan és lelkiismeretesen jelenteni tartozik. Ezeknek pedig kötelessége az így tudomásukra jutott esetleges hiányok és mulasztások elenyésztetése céljából az illetékes rendőrkapitánysággal és esetleg alispáni hivatalal érintkezni.

A csendőrség katonai szervezete és a csendőrségtől elütő szolgálati szabályai és utasításai a rendőrséggel való *együttes* működést kizárják.

Nyomozások alkalmával a csendőrség a rendőrségtől teljesen függetlenül, szabályai értelmében jár el és jogosult a rendőrség támogatását igénybe venni. A rendőrség az ő reá nézve kötelező szabályai szerint jár el, de az eredmény biztosítása érdekében, közös megállapodás szerint működik.

A rendőrség a tudomására jutott bűncselekményekről a csendőrsparancsnokságot értesíti, a melynek viszont kötelessége a tudomására jutott eseteket a rendőrkapitánysággal közölni, egyáltalán e tekintetben a csendőrség és rendőrség között szoros érintkezésnek kell fennállania.

3. Városi rendőrközegek eljárása a csendőrség felügyelte területen teljesítendő szolgálatoknál.

A fővárosi államrendőrség és a törvényhatósági joggal felruházott városok rendőrsége a reájuk nézve idegen törvényhatóságok területén épügy, mint a csendőrség — csak kivételesen, sürgősség esetében, midőn tehát a késedelem veszély-

lyel jár — teljesíthet nyomozást vagy nyomozó cselekményt, amidőn a kérdéses rendőri intézkedés, akár a bűncselekmény bonyolultsága, akár a nyomozás különös érdeke folytán, az idegen törvényhatósághoz (csendőrség) intézett megkeresés útján a csendőrség által nem volna oly sikerrel teljesíthető, mintha azt az illetékes hatóság saját tagjai vagy közegei által teljesítené.

Ha annak szüksége beáll, hogy a fővárosi államrendőrség, vagy a törvényhatóság rendőrsége idegen területen nyomozást folytasson, a rendőri hatóság főnöke a hatóság tagját vagy közegét *írásbeli rendelettel* küldi ki.

A kiküldött hatósági közeg vagy tag működésének megkezdése előtt az idegen rendőrhatalóság főnökénél rendszerint jelentkezni tartozik s a nyomozást, ha azt ezen hatóság főnöke kívánja, az ezáltal melléje rendelt hatósági tag vagy közeg közreműködésével, vagy legalább annak jelenlétében köteles teljesíteni.

Már a nyomozás érdeke, de különben is a közbiztonsági tekintetek is kívánalossá teszik, hogy a szolgabírói hivatal főnöke, a fentirt törvényadta jogához ragaszkodva, ha csak lehetséges és különös körülmények annak ellenkezőjét szükségessé nem teszik, az idegen rendőrségi közeg vagy hatósági tag mellé hatósági tagot vagy közeget rendeljen ki, mely célból az illetékes őrsparancsnokságnak erre nézve adjon felhívást.

A csendőrség tartozik a kirendelt hatósági tagot vagy rendőri közegét hivatalos eljárásában támogatni, a kért felvilágosításokat legjobb tudomása szerint és készséggel megadni, személyüket pedig mindennemű erőszakoskodás ellen megvédelmezni.

Azon esetben, ha a fentebb írt kötelező jelentkezés által előállható késedelem azon veszéllyel jár, hogy emiatt az eredmény meghiúsulhat, ha pl. a nyomon üldözött tettes megszökéséről, vagy a fontos bűnjelek megsemmisítéséről alaposan lehet tartani, a jelentkezés utólagosan is, de a nyomozó cselekmény befejeztével haladéktalanul teljesítendő.

Ha a tettes nyomon üldöztetik és idegen törvényhatóság területére állép, azon törvényhatóság közege (csendőrszárör) írásbeli kiküldetés, vagy szolgálati meghagyás nélkül is átléphet az idegen törvényhatóság területére és az üldözött elfogását eszközölheti, esetleg azon törvényhatóság rendőrségi közegének (csendőrségnek) segélyét közvetlen is kikérheti.

Az elfogott személyek és tárgyak vagy az idegen törvényhatóság rendőri hatóságának adandók át, vagy attól kiadatásuk kérendő, mi rendszerint nem tagadható meg,

époló kevésbé, mint nem szabad a kiküldött működése ellen akadályokat gördíteni, hanem, ha a kiküldetést a saját hatóságára nézve sérelmesnek, vagy a kiküldött eljárását szabálytalannak találja, joga van emiatt az elrendelő hatóság felettes hatóságánál panaszt emelni.

A csendőrségnek a rendőrség szolgálati eljárásába beavatkozni nem szabad, mert eljárásáért az eljáró rendőr felelős, törvénytelenéget azonban meg nem engedhet.

4. Érintkezés a csendőrség és rendőrség között.

A csendőrség érdekében áll, mindenféle hatóság, de különösen a rendőrséggel, a melynek hivatása ugyanaz, mint az övé, s mely végeredményben, habár más eszközökkel is, ugyanazon cél elérésére törekszik, a jó viszonyt és egyetértést ápolni és fenntartani.

Már azon körülménynél fogva is, hogy a csendőrség felügyelte területek és a törvényhatósági joggal felruházott városok területe egymással határosak, minél fogva igen gyakori eset, hogy a városi területről a csendőrség által felügyelt területre és viszont ezen területekről városi területre szöknek el a gonoszlevők, aszerint, amint vagy itt, vagy ott nagyobb ellenőrzés, vagy üldözésnek vannak kitéve, továbbá mert általános gyakorlat, hogy a gonoszlevő büntetéseljárás elkövetése esetén rendszerint oly helyen húzódik meg, hol az üldözés alól magát jobban elvonhatja, végül, mert a jogtalanul szerzett ingó tárgyak elrejtése, vagy elidegenítése is ily helyeken sikeresebben eszközölhető. — a csendőrség és rendőrség együttműködése elkerülhetetlenül szükséges.

Ez okból nem eléggé ajánlatos, hogy a rendőrkapitányságok és a szakasz (örskülönítmény) parancsnokságok vezetői, főleg ha egy székhelyen állomásoznak, egymással sürrien személyesen érintkezzenek és szolgálatban szerzett észleleteiket és tapasztalataikat kölcsönösen kicserélve, a közbiztonsági szolgálat eredményes kezelése szempontjából teendő intézkedésekre nézve megállapodásra jussanak és ennek megfelelőleg saját közgeiket is utasítsák.

V. FEJEZET.

Helyi rendészeti ügyek.

1. A csendőrség teendői helyi rendészeti ügyekben.

A csendőrség helyi rendészeti ügyekben csakis felügyelő és a községi közgeket támogató szereplésre van hivatva.

Helyi rendészeti ügyek:

a) Közegészségügyi ügyek és pedig úgy az emberek, mint az állatokra vonatkozólag.

b) Közbiztonságiak és pedig a személy- és vagyonbiztonságra vonatkozólag.

c) Közcsend, rend és nyugalomra vonatkozó szabályok.

d) Kormány, megyei, törvényhatósági és községi rendeletekben a helyi rendészetre vonatkozó határozványok.

ad a) A közegészségnek épségben való fenntartása és megvédése általános és közhasznú szükségletet képezvén, mindennemű ide vonatkozó rendeletek betartása felett örködni a csendőrségnek is kötelessége.

Ezen kötelesség minden időben, de különösen emberek, vagy állatok közt járványszerűleg fellépett betegségek előfordulása alkalmával gyakoroltatik.

A közegészség egyik főfelleléle a köztisztaság ápolása lévén, annak érdekében a csendőrség felügyel arra:

1. hogy az utcák, nyilvános terek, közhasználatban álló kutak és azok környéke, vendéglők, vasutak és más nyilvános helyeken felállított árnyékszékék és hűgylevezetések tisztántartassanak, csatornák és vízlevezető árkoknak rendes levezetése legyen, azokba állati hullákat ne dobjanak, hogy községekben fertőző lázt és egyéb betegségeket előidéző moesarak elő ne forduljanak, a kutak iható vizet tartalmazzanak stb.;

2. emberi, vagy állati hulladékok az arra szolgáló peczegődrökbe dobassanak, azok időközönként kiüríttessenek és ne hagyassanak az utcán, hol feloszlásnak indulva, a levegőt megfertőzzék. Állati hullák elásásáról gondoskodnia kell;

3. a szállodák és vendégfogadók egészségügyi ellenőrzése; (Belügyminiszteri rendelet 1893: 1937. szám);

4. szeszes italok kimérésének, illetve kis mértékbeni elárúsításának közegészségügyi szempontból való ellenőrzése; (B. ü. min. rend. 1891: 243. sz.)

5. élelmi szerek elárúsításának közegészségügyi szempontból való ellenőrzése. Romlott és ártalmas élelmi és élvezeti cikkek eldobása;

6. veszett ebmarások lehető elhárítása céljából, a fennálló eb-tartási szabályok végrehajtása; (B. ü. min. rend. 1836: 13062.)

7. emberek, vagy állatok közt fellépett járványos betegségeknek a közigazgatási hatóságoknak való bejelentése; (B. ü. min. rend. 1894: II. k. 627.)

Járványos betegségek:

a) emberek közt: cholera, himlő, pestis, vörheny, szemesés kórhárgyulladás (trachoma), diphteria;

b) állatok közt: takonykór, lépfene, vörheny, száj- és körömfájás, orbáncz, sertésvész, ragadós lüddölő, keleti marhavész.

8. Ellenőrzése a járvány továbbterjedését meggátló hatósági rendelkezések;

9. vásárterek tisztántartása; (Földm. ipar és keresk. min. rend. 1893: 2156.)

10. ragadós betegségben szenvedő állatok kiirtása, illetve elkülönítése; (Földm. ipar és keresk. min. rend. 1891: 529.)

11. az egészságra nézve ártalmas szerekek, különösen a mérgek behozatala és elárúsításának ellenőrzése;

12. temető-rendőri szabályok betartása;

13. kuruzslók és javasasszonyok üzemének meggátlása;

ad b. 1. A tizrendészeti kormányrendelet (b. ü. m. 1888: 53888/II.) betartása;

2. felügyelet nélkül hagyott állatok és önmagukkal tehetetlen agyak és gyermekek felügyelet alá helyezése;

3. elköborolt gyermekek gondozása és szüleikhez való vezetése;

4. közveszélyes örülteknek felügyelete és biztos megőrzése;

5. robbanékony anyagok gyártása, szállítása és elhelyezésének ellenőrzése; (B. ü. m. rend. 1884: 7111.)

6. megrongált épületekből a lakók kilakoltatása, megrongált hidak, töltések, közutak, vasutak, kompok, átjárók, szállító hajók, mérédek helyeken alkalmazott karfák helyreigazítása, leomló-felben levő sziklák eltávolítása, fedetlen kutaknak kerítéssel való ellátása, mély gödrök betömése, a közlekedési akadályok eltávolítása, közúti intőzések;

7. gépészek és tüzelők, kazánkezelőknek szolgálat tétel alatt józan állapotuk tekintetében ellenőrzése;

8. állalkinzások megakadályozása;

9. községekben megforduló idegenek nyilvántartása és figyelemmel kísérése;

10. külföldi utazók utleveleinek átvizsgálása;

11. határbelépő állomásokon idegen forgalom ellenőrzése;

12. tolonczok kísérése; (B. ü. m. rend. 1885: 9389.)

13. lopás (élelmi, vagy élvezeti czikké), vagyonrongálás, ha a lopott, vagy rongált érték 5 frtot meg nem halad és ha nem minősített lopás kérdése sorog fenn;

14. cselédeknek és munkásoknak gazdájukhoz, munkaadójukhoz való visszavezetése.

Cselédeknek munkába való állítása, vagy pedig azoknak munkaadójukhoz való visszavezetése helyi rendészeti ügyel képez, mely a csendőrség által, a csendőrségi szolgálati utasítás 23. §. értelmében, az arra hivatott hatóság felszólítására teljesítetik.

A cselédek visszavezetéséből felmerülő költségeket a csendőrségi javadalmazás előlegezi ugyan, azonban azok a felhívó hatóság részéről megtérítendőek, mely viszont a cseléd gazdájától, ki a cseléd visszavezetését kívánta, hajtja be.

A munkaadónak visszavezetett cseléddel szemben visszkoreseti joga lévén, a költségeket a cselédén megveheti, illetve annak béréből levonhatja.

Ha a csendőrséghez intézett felhívásban a szökött cseléd tartózkodási helye megjelölve nincsen; úgy a csendőrség csak rendes szolgálatban nyomoz a cseléd után, mely esetben a gazdát vagy cselédjét

terhelő költség fel nem merülhet; ellenben, ha a csendőrséghez intézett felhívásban a szökött cseléd tartózkodási helye is megjelöltek, azonban a csendőrség azt ott fel nem találja, ily esetben a felmerült költségeket azon fel viseli, kinek érdekében a szolgálat teljesítetett és a ki a téves adatok bejelentése által a szolgálat eredménytelenségét okozta (1896. évi márczius hó 30., 111,226/V. b. sz. helyminiszteri rendelet).

Ha a munkások a munka helyén igazolatlanul meg nem jelennek, vagy a munkahelyről jogtalanul eltávoznak s a jogtalan eltávozást a községi előjáróság a munkaadó kérelmére igénybe veendő kényszereszközök felhasználásával meg nem akadályozhatta volna, az első fokú hatóság a munkaadónak a szerződés felmutatása mellett, eladott szó- vagy írásbeli kérelmére, késedelem nélkül köteles a munkásoknak a munkahelyre karhatalommal való kivezetését határozatilag elrendelni és rögtön fogalnosítani.

A munkások kivezetésére vonatkozó határozat ellen felebbezésnek helye nincsen. (37. §.)

Ha a munkásoknak a munkaadó ellen a munkahelyen való megjelenésük után panasza van, a hatóságnál panaszukat szóval, meghatalmazott két megbízottjuk által jelenthetik be.

Az elsőfokú hatóság a panasz vételétől számított 48 órán belül köteles az eljárást megindítani.

Ha a munkások panaszuk bejelentése végett többen, vagy valamennyien eltávoznak a munkahelyről s a jogtalan eltávozást a községi előjáróság a munkaadó kérelmére igénybe veendő kényszereszközökkel meg nem akadályozhatja, ellenük a 37. §. szerinti eljárás alkalmazandó.

A munkásokat panaszuk bejelentése a szerződés teljesítésének megtagadására fel nem jogosítja s a mennyiben annak teljesítését megtagadnák, ellenük a 38. §. szerinti eljárás alkalmazandó. (42. §.)

Ha a napszamos a meghatározott időben igazolatlanul meg nem jelen, vagy a megkezdett munkát abban hagyva jogtalanul eltávozik, az elsőfokú hatóság által — a munkadó írásbeli, vagy jegyzőkönyvbe vett szóbeli kérelmére, előleges tárgyalás nélkül a munkahelyre, kényszereszközök alkalmazásával is, — kivezetése határozatilag elrendelendő. Ha pedig a munkát a munkahelyen önként megjelenve, vagy kivezetés után sem kezdi meg, illetve nem folytatja, a 38. §. megfelelő alkalmazásával a 62. §. szerint megbüntetésendő. (53. §.) (1898: II. t.-cz. 37., 42., 53. §§.)

ad c) 1. Korcsmai zárórák betartása;

2. mértékek ellenőrzése;

3. a lakosság nyugalmát zavaró csendháborítások meggátlása;

4. iltas egyének részére ital kiszolgálási tilalmának ellenőrzése;

5. közhoztányt okozó cselekmények meggátlása;

6. koldulás;

7. alamizsnát gyűjtők;

8. házalók ellenőrzése;

9. nyilvános táncmultságokon, búcsúkon, vásárokon, népünnepélyeken, színházi és más egyéb nyilvános látványos mutatóványok alkalmazásával a rend fentartása;

10. közlekedés zavartalan fentartásának biztosítása;

11. hordélyok és titkos kéjelgő helyeknek közbiztonsági, közegészségügyi és rendészeti czéllból való ellenőrzése. Kétes hírű házakban talált és személyazonosságukat kéllőkép nem igazolt egyének a csendőrség által elfoghatók. (Curia döntvénye 1888: 8771. sz. a.)

ad d) Mindazon törvények, kormány, megyei, törvényhatósági és községi szabályrendeletek betartása feletti örködés, amelyek közbiztonsági tekintetből a csendőrség által ellenőrzendők és melyek ellenőrzésére a csendőrség is meg van bízva.

2. A csendőrség eljárása helyi rendészeti ügyekben.

Mint ezt már fentiekben kifejtettük, a csendőrség helyi rendészeti ügyekben csakis a községi közeget támogató és ellenőrző szereplésre hivatott.

Különösen alkalmazást talál ezen szabály oly helységeken, melynek rendészeti közegei vannak, ellenben hol ezek hiányoznak, ott a helyi rendészeti teendők ellátása is majdnem egészen a csendőrséget terheli.

Elv az, hogy a csendőrség szolgálati állásánál fogva minden kiesínyes beavatkozástól tartózkodjék, mintán ez nemcsak hogy tekintélyét nem emeli, hanem, mint a tapasztalat is beigazolta helyi rendészeti ügyekben való fellépése folytán elkerülhetlenné váló rendszabályok alkalmazása a lakosságban elkeseredést, ellenszenvet, sőt gyakran ellenszegülést szültek, melyeknek leküzdése erőszakos eszközök alkalmazását tette szükségessé.

A csendőrségnek helyi rendészeti ügyekben kötelessége, hogy meggyőződjék arról, vajjon az arra hivatott községi közegek és községi előjáróságok elegendőnek-e kötelességüknek. Ha mulasztást tapasztal e téren, erről az őrsparancsnokság a szolgabírói hivatalnak jelentést tesz, mely hivatal tartozik a mulasztást elkövetők felelősségre vonása mellett intézkedni az iránt, hogy a mulasztások elenyésztessenek és azok löbbé elő ne forduljanak.

A csendőrség csak akkor avatkozik be közvetlenül, ha a kösedelem veszélytel jár, midőn is szükséges, hogy rögtön intézkedés által a beállható kár, vagy hátrálynak eleje vétessék.

Egyébként a járőr a tapasztalt hátrányokat az előjárósággal szóbelileg közli, vagy azt az őrsparancsnokság szóval, vagy írásban eszközözi. — A csendőrség utólag is meggyőződik arról, vajjon figyelmeztetésének volt-e fogantaja?

Részeg egyénekkal szemben kimélet alkalmazandó, miután azok a szesz italok túlévezete folytán a legtöbb esetben beszámíthatatlan állapotban lévén, a legtöbb esetben ellenszegülésre hajlanak és a csendőrt sértegetik.

Ily egyének lehetőleg hozzátartozóik, vagy barátjaik által befolyásolandók és vezetendők el; a csendőr részeg egyén ellen csak akkor lép fel szolgálatilag, ha azt tapasztalta volna, hogy azok önmagukban vagy mások életében, vagy vagyonában károkat okoztak, azt tenni megkísérelték, vagy arra, hogy azt meg fogják tenni, alapos gyanúk vannak.

Korcsmában mulatozó egyéneket kizavarni tilos. — A járőr csak arról győződik meg, nincsenek-e ott körözött bűntettek, vagy gyanus egyének.

A rossz hírű korcsmában, vagy egyéb gyanus helyeken megjelenő csendőr senkivel nem érintkezik, ott nem figyelmeztet senkit, csak ha törvényellenességet észlel, a hozzá intézett meghívásokat, borral való megkínálást stb. röviden elutasítani köteles és csak annyi időt tölt a korcsmahelyiségben, amennyi a szolgálati érdekek megóvása szempontjából elkerülhetetlenül szükséges.

A korcsmáros a záróra elteltére a csendőr által magával vitt községi közeg által figyelmeztetik; egyben gond fordítatik arra, hogy az esetnek a közigazgatási hatóság előtt leendő tárgyalásánál a korcsmáros el ne tagadhassa azon tényt, hogy a zárórát tényleg tulláglta.

Oly korcsmák és más nyilvános helyek (bordélyok) tulajdonosai, kikről alapos gyanu van, hogy közártalmu, vagy gyanus egyénekkal czimboraságban vannak, vagy ha róluk kiderülne, hogy már büntelve is voltak, a tényálladék és a gyanukörülmények csoportosítása mellett a szolgabírói hivatalnak feljelentendők, hogy ezen hivatal azoktól a korcsmalatási jogot elvonhassa.

A csendőrségnek tudomást kell szereznie, hogy mikor tartatnak községeken bűcsük, vásárok, táncszivalmak, színelőadások, körmenetek, gyülekezések stb., ahol t. i. nagyobb számú nép gyülekezik össze. Ily alkalommal a rend fentartásába csak szükség esetén folyik be, de ekkor, vagy ha, mint pl. képviselő választásoknál, felhívás folytán kell neki a rend fentartása érdekében szolgálatot teljesíteni, kötelessége a kiadott rendeleteknek érvényt szerezni és semmi szín alatt sem tűrheti el, hogy bárki is figyelmeztető rendelkezéseit mellőzze.

VI. FEJEZET.

A csendőr-parancsnokságok hatásköre.

A csendőrséget érintő minden ügy a hatóságok részéről oda juttatandó, ahol az illetékes elintézését nyer; ennél fogva az egyes parancsnokságok hatáskörét röviden az alábbiakban ismertetjük.

I. Az őrsparancsnokság.

Az őrsparancsnokság a csendőrség szervei tagozásában a legalantasabb helyet foglalja el.

Az őrsparancsnokság *végrehajtója* az előjáró parancsnokságok (szakasz, szárny és kerület) által úgy a személyi, mint gazdasági ügyekre, valamint a közbiztonsági szolgálatra vonatkozólag kiadott mindennemű parancsoknak, — nemkülönben az arra hivatott hatóságoknak, a közbiztonsági szolgálatra nézve kibocsátott felhívásainak, illetve megkereséseinek.

Az őrsparancsnokság mindennemű személyi és a közbiztonsági szolgálatra vonatkozó ügyekben *közvetlen* a szakaszparancsnoksághoz, gazdasági ügyekben *közvetlenül* a szárnyparancsnoksághoz van utalva és ebbeli viszonya a szolgálati szabályzat I. rész. 10. §-ában van meghatározva.

Ami az őrsparancsnokságnak a közigazgatási hatóságokhoz való jogviszonyát illeti, kiemeltetik, hogy az álliszlek vezetése alatt álló és önállóan működő őrsparancsnokságok sem a bírósági, sem pedig más politikai hatóságoknak *nincsenek alárendelve*, az arra hivatott hatóságoknak csakis *rendelkezési jog* van biztosítva felettiük oly esetekben, amelyek a közbiztonsági szolgálatra vonatkoznak.

Az illetékes hatóságoknak a csendőrség feletti rendelkezési jog magában foglalja:

a) felhívások kiadását, mint azt a II. fejezetben ismerteltük;

b) igénybe vételét mindazon szolgálatokra, melyekre a fennálló utasítások értelmében kötelezve van;

c) jelentések bekövetelésére oly ügyekre nézve, melyek a közbiztonsági szolgálatra vonatkoznak s miről az arra hivatott hatóságoknak tudomással kell bírniok.

Az őrsparancsnokság teszi meg mindazon intézkedéseket, melyek a közbiztonság zavartalan fenntartására és megvédésére, vagy pedig a megzavart és veszélyeztetett jogrend helyreállítására vonatkoznak, amennyiben intézkedéseit által elérni kívánt eredmény a saját hatáskörében biztosítható.

Ezen ezből — mint azt ezen mű II. részében már részletesen kifejtettük, az őrsparancsnokság részéről lesznek a járőrök szolgálatba kivezényelve, ellenőrizve s ezeknek szolgálati eredménye jelentések és tényvázlatok alakjában közöltetik az illetékes hatóságokkal.

Az őrsparancsnokság elvi jelentőségű, vagy fontosabb és nagyobb szabású intézkedéseket igénylő kérdések megvitatása, vagy abban intézkedés tételre hivatva nincsen, miért is, ha ezen tárgyban hozzájuk bármely hatóság részéről kérdés intéztnék, azt illetékes elintézés végett a szakaszparancsnoksághoz terjeszti fel.

Az őrsparancsnok minden a közbiztonságra vonatkozó kérdésben a legalaposabb tájékozottsággal kell hogy

birjon, ezért a közzolgálat érdekében nemcsak kívánatos, hanem egyenest elkerülhetlenül szükséges, ha különösen a politikai hatóságok intézkedéseik megtétele előtt a szorosán vett közbiztonsági kérdésekben az őrsparancsnok véleményét meghallgatják.

Az őrsparancsnok kötelessége a politikai hatósággal gyakran személyesen érintkezni.

Ila az őrsparancsnokság székhelye ugyanott van, hol a közigazgatási hivatalé, — úgy annak főnökét legalább is 14 naponként, a szükséghez képest azonban annyiszor, a mennyiszor felkeresni tartozik,

Ilyennemű érintkezések alkalmával a közbiztonsági állapotok megvitatása képezi az értekezés tárgyát.

A közigazgatási hatóság főnöke, mint járásának közrendészeti ügyekben felelős tisztviselője, az őrsparancsnoknak a közbiztonsági állapotokról való tájékoztató jelentését nemcsak meghallgatni, hanem egyuttal *intézkedni* is tartozik, ha az őrsparancsnok észleletei oly hátrányokra, vagy szabálytalanságra, esetleg a községi előjáróságok részéről tapasztalt szolgálali közönyre vonatkoznak, melyekből a közbiztonságra nézve kár, vagy veszély származhatik.

Viszont az őrsparancsnok kötelessége, a politikai hatóság által tett figyelmeztetéseket és észrevételeket jól megjegyezve, azokat a közzolgálat érdekében értékesíteni.

A csendőrség a gyakorlati szolgálat kivételében a közigazgatási hatóságok helyes intézkedéseiben találhatja csak meg azon erkölcsi erőt, melyre támaszkodva, a közjó érdekében hathatósan közreműködhetik, miért is szükséges, hogy a közigazgatási hatóságok a csendőrséget és főleg annak végrehajtó közegit feladatuk keresztülvitelében támogassák és erre nézve különösen a községi előjáróságokra állandó és erőyes serkentő befolyást gyakoroljanak.

A szolgabíróságok részéről kívánatos, hogy az e tárgyban kiadott rendeleteik betartására és követésére a községi előjáróságokat időközönként írásbelileg, és hivatalos érintkezéseik alkalmával szóbelileg is figyelmeztessék, miután csakis ily módon létesíthető a közbiztonság terén azon megnyugtató állapot, mely nemcsak a polgárság, hanem egyuttal az ország érdeke is.

II. A szakaszparancsnokságok.

A szakaszparancsnokságok *tiszti alosztályok* és közvetlenül az őrsparancsnokságok felett állanak.

A szakaszparancsnokok feladata és hatásköre az alárendelt őrsöknek értelmi (szellemi) vezetése, a legénység oktatása, kiképzése, fegyelmezése és a közbiztonsági szolgálat kezelésére fenálló határozványok pontos betartásának ellenőrzése, *toráhhá a szakaszterület közbiztonsági állapotának oly színvonalon való fenntartása*, amely a lakosság érdekeiben a

legkedvezőbb, — végül a megzavart közbiztonsági állapotok-
nak *naggyobb szabásu* intézkedésekkel való gyors helyrehozatala.

A szakaszparancsnokok a szakasz területének köz-
biztonsági állapotáért *felelősök lévén*, maguknak minden ezen
szolgálati ágat érintő kérdésekről megbízható és alapos tájé-
koztatást kell szerezniök.

Ezen cél elérését előmozdítják a szemleutazások, egyes
őrsállomásokra a megzavart rend, közbiztonság, vagy katonai
fegyelem helyreállítása céljából történt kiszállások, melyek
mind alkalmat nyújtanak a szakaszparancsnoknak, hogy a
lakosság- és hatóságokkal személyesen érintkezve, magál min-
den irányban tájékozhasssa.

Az által, hogy rendszeres őrsszemléi alkalmával az őrskörlet
egyes részeit leportyázza, lassankint nemcsak helyi- és személy-
ismeretét gyarapítja, de közvellenül meggyőződést szerezhet
magának arról is, hogy a legénység a gyakorlati szolgálat
kezelését a fennálló szabályok értelmében helyesen és kellő
buzgósággal gyakorolja-e, magatartása és fellépése olyan-e,
mely alkalmas arra, hogy a lakossággal a csendőrségi intéz-
ményt megkedveltesse és annak tekintélyét a néphez meg-
erősítse és öregbítse?

Minden e téren tapasztalt hátrányos észleletek elenyész-
telésére ő van hivatva, — ha pedig ily intézkedések után
hatáskörét túllépnék, előljáró szárnyparancsnokságának a ta-
pasztaltak felől jelentést tesz.

Minden fontosabb közbiztonsági zavar előfordultával a
szakaszparancsnok a helyszínére kisetni tartozik, a nyomozás
körüli eljárása és teendője a II. rész Nyomozás fejezeté-
ben van tárgyaltva.

A szakasz területén előfordult mindennemű bűntény,
vétség, kihágás, vagy veszélyes jelenségeknek felmerüléséről
az őrsök esemény és egyéb jelentései nyújtanak tájékoztatást.
Ezenfelül a szakaszparancsnok szemlék alkalmával a köz-
biztonsági állapotokról az őrsparancsnokokkal értekezik és
ha szükséges, a helyszínén rögtön intézkedik, esetleg a köz-
biztonságra hátrányos észleleteket a közigazgatási hatóság-
okkal közli és annak elenyészletésére azokat megkeresi. Ha
pedig ennek fogamatja nem volna, vagy pedig ha a csendőr-
ség működése, a hatóságok közönye miatt kellő eredménye-
ket nem mutatna fel, úgy ezen hatóságoknak kellő utasítása
végett az alispáni hivatalt keresi meg, — egyezőval a szak-
parancsnokoknak a szakaszparancsnok körültekintésében és
lörhetően erélyében kell azon támaszt feltalálni, amely a
közbiztonsági szolgálat végrehajtására vonatkozó intézkedé-
seiknek a kellő súlyt és hatályt kölcsönzi.

A szakaszparancsnokok a közigazgatási hatóságokkal
szoros érintkezést tartanak, mely célból mindennemű szol-
gálati utazásaik alkalmával a közigazgatási hatóság főnökét
(helyettesét) felkeresik és velük a járás közbiztonsági álla-
potáról értekeznek. Ez alkalommal beszéd tárgyává tételnek
mindazon kérdések, amelyeknek listába hozatala a szolgálat
érdekében áll, vagy amelyek egyébként tudomásukra jutottak.

A csendőrségre vonatkozólag közölt bármely hátrányos
megjegyzések, vagy feljelentések a szakaszparancsnok által
azonnal a helyszínén vizsgálat tárgyává tételnek.

III. A szárnyparancsnokságok.

A szárnyparancsnokságok kiterjedt hatáskörrel bírnak,
amennyiben nemcsak a nekik alárendelt tisztek és legénység
katonai és csendőrségi kiképzéséért, a katonai rend és fe-
gyelem fentartásáért és a közbiztonsági szolgálat szabatos
kezeléséért felelősök, hanem a szárny összes gazdasági
ügykezeléséért is, ahová a legénység ruházata, fegyverzele,
élelmzési elhelyezése, iroda- és pénzkezelése, a kincstári
tárgyak nyilvántartása stb. tartozik.

A szárnyparancsnokság a szárny területének közbizton-
sági állapotáért szintén felelős.

A szárnyparancsnoknak, a közbiztonsági ügyekben való
szereplése inkább ellenőrző és serkentő, mintsem kezde-
ményező, mintán a kezdeményezés és a gyakorlati kivitel az
őrs-, illetve a szakaszparancsnokok hatásköréhez tartozik.

A reá rótt felelősség azonban köteleességévé teszi a
szárnyparancsnoknak is, hogy a szárny területének közbizton-
sági állapotáról magának épügy, mint a szakaszparancsnok,
megbízható és alapos tájékoztatást szerezzen.

A szárnyparancsnok köteleessége hivatalos utazása alkal-
mával az illetékes polgári hatóságokkal érintkezni és a ta-
pasztalt hátrányosságok elenyészletésére azokkal egyetértőleg
közreműködni.

Miután a gazdasági ügyeket a szárnyparancsnokság
látja el, a hatóságok és magánosoknak mindennemű gazd-
sági és pénz kérdést tárgyazó ügyekben közvetlenül a szárny-
parancsnoksághoz kell fordulniok.

Ilyenek: szerződések kötése, laktanyák bérbbe adása,
különlőle ajánlatok, biztosítási jogügyletek, legénységi egyének
tartozásai iránt megindított keresetek, uti költségek és előlegek
megtérítése és elszámolása, a legénységi állományba tartozók
feljelentései és az elfogatási díjak stb.

*Legénységi egyéneknek rádlott, vagy tanakép való meg-
idézése a szárnyparancsnoksághoz intézendő.*

A laktanya-ügyletek körüli eljárás a szárnyparancsnokság hatásköréhez tartozik, miért is hatóságok és magánosok részéről valamely épületnek csendőrségi laktanyául való hárbeadására vonatkozó ajánlatok a szárnyparancsnoksághoz intézendők.

Ehelyütt megjegyeztetik, hogy a csendőrségnek mindenütt és mindenkor tisztességes és a szolgálati hivatalának megfelelő elhelyezésre lévén igénye, csakis oly épületek ajánlhatók fel, melyek a fenti követelményeknek megfelelnek és a legénység kényelmes, egészséges és előg tag elhelyezését biztosítják.

A községeknek érdeke lévén, hogy csendőrség állomásozzon a községben, azért az előjáróságok erkölcsi kötelessége a csendőrtiszteket és az őrsparancsnokot a laktanya biztosítási ügyekben támogatni és minden lehető elkövetni, hogy a kincstár érdekének szem előtt való tartása mellett megfelelő áron épület biztosíttassék laktanyának.

A szolgabírói hivatalok a csendőrséget ez irányú működésben erkölcsileg támogatják és azon czél, hogy az őrs állomáshelye lehetőleg az őrskerület közepén fektetjék, elősegítik.

Oly esetekben, midőn a megzavart rend és közbiztonság helyreállítása és megvédése nagyobb szabású intézkedéseket igényel, melyek megtételére a szakasparancsnok hatáskörét állépné, ezen intézkedéseket a szárnyparancsnok teszi meg és ő gondoskodik a megkívántató csendőrségi erő kirendeléséről, megjelöli a végrehajtás módját, a végrehajtást azonban a szakasparancsnokra bizza.

IV. A kerületi parancsnokságok.

A csendőri ker. parancsnok a polg. körletében felállított összes csendőrségi osztagok parancsnoka; ő igazítja ezeknek katonai, gazdasági és belügyügyi ügyeit és örködik afelett, hogy a közb. szolgálat a csendőrség részéről az ide vonatkozó törvényes és különös szabályok keretén belül egész terjedelmében tisztelesen teljesíttessék.

A csendőr kerületi parancsnok intézi:

1. A kerület legénységi létszámának kiegészítését.
2. A kerületi parancsnokság területének közbiztonsági állapotáért a kerületi parancsnok felelős, miért is kötelessége:
 - a) a normális állapot fenntartása céljából a hiányos őrs-hálózat kiegészítésének illetékes helyen minden alkalommal való kérése és sürgötése által a kellő erőt biztosítani;
 - b) a csendőrségi szolgálatot érintő, de általa azért, mert a rendelkezési körén kívül álló tényezőktől ered, közvetlenül nem orvosolható oly lényeges nehézségeket, melyek a rendezett állapot létrehozását vagy fenntartását megnehezítik, vagy

épen lehetetlenné teszik, avagy a szolgálat eredményét hátrányosan befolyásolják, a hivatott hatóságokhoz időszakonként való feljelentés által elhárítani;

c) a közbiztonságot érintő minden mozzanatra és jelenlétre a legéberebb figyelmet fordítani, az alosztályokat hasonló tevékenységre sarkalni.

Minden rendkívüli esemény előfordultával a kerületi parancsnok személyesen a helyszínén megjelenni, vagy helyettesét oda kivezényelni tartozik, hogy elkép minden felesleges habozásnak eleje vételessék;

d) a kerület területén elfordult nagyobb szerű közbiztonsági zavarok, lázadás, fegyveres rablók garázdalkodásának megszüntetésére nézve szükségellő nagyobb számú csendőrségi erő összpontosítását, valamint karhatalmi segédletet kirendelni.

3. Tiszti alosztályok, őrsparancsnokságok felállítására, megerősítésre azoknak áthelyezése iránti javaslatokat.

4. Legénységi állományú egyéneknek a kerület kötelekén belüli áthelyezése.

5. Ruházati és felszerelési cikkeknek és lőtápnak szerződésszerű biztosítása.

6. Próba csendőrök és altiszti tanonczok kiképzése.

7. Hadapród próba csendőrök kiképzése.

8. Tisztek vezetése, oktatása és kiképzése.

9. Ő kezeli a fegyelmi jogot, az ezredparancsnok fegyelmi jog kiszabata szerint ő rendel el tisztek és hadapródok ellen a becsületügyi előleges tárgyalás megindítását és gyakorolja a legénység állománybeli egyének felett a honvéd főparancsnokság által reá ruházott bírói felsőbbeségi és kegyelmezési jogot 1 évi börtön kiszabattig.

10. Tisztek és legénység megjutalmazása és kitüntetésére vonatkozó ajánlatok tárgyalásaát a melyről különben külön fejezetben még bővebben megemlékezünk.

11. Engedélyezi a legénység nősülését.

12. Engedélyez szabadságot tisztek és legénység részére, az ezen mű első részében irt határozványok szerint.

A határkör szigorú betartása minden rendű és rangú előjáró szigorú kötelessége.

Kicsinyeskedő beavatkozások, a hatáskör átlépése sértik a parancsnokok önértelét és megrontják a testületi szellemet és aláássák a fegyelmet, amennyiben okot szolgáltatnak a kiadott parancsok megbírálására.

A magasabb parancsnokoknak alárendelt parancsnokok felett csakis ellenőrző joga van és csak akkor avatkozik az alárendelt parancsnok ügykörébe, ha szabályoktól eltéréseket

tapasztalna egyébként kinek-kinek működési köre tisztelthen tartandó és intézkedései is respektálandók, mert ellensétkben a parancsol kiadót alárendelljei előtt kisebbitetik és tekin-télye csorbittatik.

VII. FEJEZET.

A közigazgatási hatóságok jogai és teendői a csendör-séggel szemben.

I. Községi előjáróságok.

1. A községi előjáróságok a csendőrséget oly szolgálá-tok teljesítésére, mely annak a szolgálati utasításból kifolyó kötelessége, igénybe veheti és ezen ezébből az őrsparancsuok-sághoz, sürgős esetben, midőn t. i. a késedelem veszélyvel jár, a szolgálatban álló járőrökhöz megkeresést intézhet, melyet azok teljesíteni tartoznak.

A község előjárósága a csendőrséget közvetlenül nyo-mozási ügyben veheti igénybe karhatalmi segély gyanánt, midőn mint rendőri hatóság akár felhívásra, akár önállóan, bizonyos nyomozási ténykedést teljesít, pl. helyszíni szemle felvételt, elfogatást, házkutatást stb.

Más alkalomkor is, midőn a községi előjáróság, mint rendőri hatóság, bizonyos funkciókat végez, pl. tüzvész, víz-áradáskor, hulla elszállításakor, holttestek a község határán átszállítása alkalmával, a nép ellenszegülésekor s oly hatósági intézkedések végrehajtása alkalmával, melyek a közbiztonsá-got érintik, amennyiben a szolgabírói felhívás kieszközlése folytán beálló késedelem veszélyt hozhatna, a rend és nyu-galom helyreállítása érdekében közvetlenül a csendőrséghez fordulhat és ez a közbelépésre annyival inkább is kötelezve van, mert ilyenmü megkeresés nélkül is hivatalból eljárni tartozik.

Minden más ügyben — ahol a késedelem veszélyt nem hozhat, — a község előjárósága forduljon a felettes főszolga-bíróhoz.

2. Minden büntetendő esekelményről, akár saját észlelet, akár feljelentés, vagy magánindítvány folytán jntottak annak tudomására, — ha nincs veszély a késedelemben, — a köz-ségben állomásozó, vagy legközelebb fekvő csendőr-őrsöt avagy szolgálatban álló járőrt, vagy — amennyiben az köze-

lebb van, — a főszolgabíró, a járásbíró, esetleg a kir. ügyészséget azonnal értesíti.

Midtán a nyomozás sikere megkívánja, hogy annak keresztülvezetésére hivatott szakértő közegek minél előbb a helyszínen megjelenjenek, felette szükséges, hogy a csendör-ség az elkövetett bünesekelményről lehető gyorsan értesüljön, azért a községi előjáróság az értesítést — a szükséghez ké-pest — táviratilag, lovas, vagy gyalog küldöncz által, távbeszélő utján, vagy levélben teszi meg.

3. A csendőrséget a közbiztonsági szolgálat sikeres végrehajtásában és a közbiztonság megvédésében támogatja.

Ezen ezébből:

a) a járőrök részéről a szolgálat érdekében hozzája in-tézett s a közbiztonságra vonatkozó kérdésekre a legjobb tudomása szerint megfelel;

Megjegyeztetik, hogy a csendőrség bárkitől, tehát a község elő-ljáróságától is, volt bizalmas értesítést a legnagyobb titokban tartja és azt senkinek, tehát még saját előjáróságának, vagy a bíróságnak sem árul-hatja el, nehogy a közlést tett egyéni bárminemü kellemelenség érhesse.

A járőrök bizalmas kérdései a községben lakó, vagy oda illekléses személyeknek egyéni viszonyaira, jellemtulajdonságaira, családi és vagyoni körülményeire stb. vonatkozhatnak; vagy bizonyos gyanuközlemények tisztázását célozhatják, pl. bizonyos egyén hirtelen meggazdagodásának keletkezését, terhben lévő nőnél a terhesség megszűnését stb.

b) azon jelenségeket, melyekből a közbiztonságra közvetve, vagy közvetlenül veszély hárulhat, pl. cigányok feltűnését, csavargók, koldusoknak a községben való megjelenését, mun-kások közt észlelt elégedetlenséget és zavargásra való hajla-mot, nemzeliségek közt titokban szított gyűlölködést, vallás-villongásokat, ugyszintén fenyegető nyilatkozatokat a járőrök-kel közli;

c) a községben, vagy annak külterületén fekvő, gyanus hirben álló házakat, koresmákat, szálló-helyeket, bordélyokat, titkos gyűlhelyeket, csempész utakat, folyam átkeléseket a csendőrséggel megismerteti, valamint oly egyénekre, kik a lakosság előtt gyanus hirben állanak, azok figyelmét felhívja;

d) a feltételeken szabadságra bocsájtott, valamint a bün-tetésüket véglegesen kitöltött büntetésekknek a községbe tör-tént visszatérését, vagy bíróilag fenytett egyéneknek a köz-ségbe való letelepülését, ugyszintén a községben honilletékes rovott előéletü, vagy gyanus egyéneknek gyanus körülmények közt a községből való elutazását és visszaérkezését a jár-őrökkel tudatja;

e) azon egyéneket, kik a csendőrségnek szolgálatában hasznára válhatnak, a csendőrség bizalmas felkérésére meg-nevezi és megbízhatóságukra nézve a járőröket informálja.

f) ha a járőrök közbiztonsági szolgálat teljesítése közben segélyre volnának utalva, kérésükre a község előljárósága a szükséges asszisztenciát megadja.

Ily esetek előfordulhatnak: házkutatás, személymotosás, elfogatás, fogolyörzés, fogolykiséret alkalmával.

A községi előljáróságoknak fentirt kötelmei tárgyában egyébként a m. kir. belügyminiszter 1884. évi 13319 sz. „Körrendelet“-e is intézkedik, miért is azt alábbiakban tartalomulag közöljük:

A m. kir. csendőrségi intézmény feltehe léptetése óta tett tapasztalatok szerint a csendőrség működése közben számos oly akadályokkal találkozok, melyek hivatásának sikeres teljesítését nehezítik, gátolják, sok esetben meghiúsítják. Főlttéb sajnós, hogy sok esetben az ilyen akadályok a hatóságok által gördítetnek, ahelyett, hogy azokat elhárítani igyekeznének s a csendőrséget a közbiztonság országos érdekében minden kellelhető támogatásban részesítenék. Így sok esetben meglőrlént, hogy a hatóságok egyes eseteket, a midőn a közbiztonság területükön megzavarlatott, puszlán selehvaló hatóságuknak jelentették be, míg az illető csendőrőrsparancsnokságot arról értesíteni elmulasztották, minnek következtében a csendőrség csak hosszas szolgálati uton jutván a dolog tudomására, a közbiztonság érdekében szükségelt intézkedéseit későn tehette meg, ami öpen azért eredményre nem is vezetlehet. Tapasztalatot továbbá, hogy némely hatóságok a közbiztonság megzavarása esetén, addig az időpontig, míg a csendőrség az esetről értesítve a helyszínén meg nem jelent, a közbiztonság helyreállítása érdekében mit sem tettek. Előfordult különösen városi rendőrhatalóságok részéről, hogy a közcsend és közbiztonság tekintetében minden felelősséget a csendőrségre igyekeznek hárítani s a rendelkezésükre álló rendőrségi közgeket közbiztonsági szolgálatra nem alkalmazzák, szóval a helyi rendőri teendőket is a csendőrség által kívánják teljesíttetni. Ezzel ellenkezőleg tapasztaltatott az is, hogy egyes városi rendőr-hatóságok a csendőrséget közben nem csak hogy nem támogatják, hanem a csendőrségnek a közbiztonsági szolgálat tételére való hivatoltságát területükre nézve el nem ismerve, minden közbiztonsági szolgálati ügyben saját magok járnak el a csendőrség mellőzésével. Ugyanazért felhívom a törvényhatóságok intézkedjék aziránt, hogy a hatóságok, községi előljáróságok a közbiztonság megzavarása esetén ne csak felettes hatóságainak tegyenek jelentést, hanem a legközelebbi csendőrőrsparancsnokságot is értsítsék sürgősen, nagyobb fontosságú esetben lovas küldőncz által és továbbá, hogy ily esetben a közbiztonság helyreállítására s a nyomozás megindítására addig is, míg a csendőrség megérkezik, saját részükről is legyenek meg mindent s általában a községi rendőri szolgálatot maguk teljesítsék. A m. kir. csendőrséget csak is annak szolgálati utasítása korlátai között vegyék igénybe, valamint pedig a csendőrséget hivatásának teljesítésében gátolni ne igyekezzenek, hanem azt abban minden módon támogassák, e czélból ugy a városok, mint a községek és puszlákon az összes rendőrség és pásztorok a hatóság által nyilvántartandók, vendégülök, kávéházak és koresmákra nézve, ha zárórák nem volnának, az iránt szabályrendeletileg intézkedés teendő, városok, községek és puszlákon éjjeli örök rendszeresítendők s az ugynevezett felelős örök erkölestelen alapon álló intézménye eltörlendő. Végre a csavargók, különösen a vándor cigányokra nézve a tolonczszahályok szigoruan alkalmazandók. Meg vagyok győződve, hogy ha a fennebbiek a törvényhatóságok által szigo-

ruan végrehajtának, a közbiztonsági állapotok lényegesen javulni fognak, elvárom azért a törvényhatóságoktól, hogy azok végrehajtását teljes erélyvel fogják eszközözni.

Budápesten, 1884. évi április hó 16-án.

Tiszd, s. k.

4. Nyomozási cselekményeknél segélykezük.

A községi előljáróság a csendőrség teendőibe, akár felhívás vagy megkeresésre, akár saját kezdeményezésre teljesít nyomozást, abba nem avatkozhatik be.

Ha azonban oly intézkedés szüksége áll be, melyet a csendőrség a fenálló szabályai értelmében önmaga nem fogantatosíthat, p. o. haldokló terhelt, sértett vagy tanúnak jegyzőkönyvi kihallgatása, helyszini szemléről jegyzőkönyv felvétele, házkutatás vagy személymotosás, elfogatásnak (oly esetekben való végzése, melyekben a csendőrség ezen cselekményeket önállóan fogantatosítani nem volna jogosult) és a teljesítendő ily nyomozási cselekmény oly sürgős, hogy a vizsgálóbírónak, kir. járásbírónak vagy főszolgabírónak intézkedéseig az eljárás czéljának veszélyeztetése nélkül nem halasztható, a csendőrőrsparancsnokság vagy a járőr az illető terület községi előljáróságát közreműködésre felszólíthatja és ily esetben a csendőrség felhívásának eloget kell tenni.

5. Alárendelt közgeiket (községi rendőroket, éjjeli öröket, kisbírákat, községi csőszöket, erdőkerülőket, nyájpásztorokat, hegy-, mezőöröket) kioktatják és figyelmeztetik, hogy a közbiztonságra vonatkozólag tett észleleteik és megfigyeléseiket, nevezetesen: cigányok, vándorlók és munkakerülőknek a község területén való felbukkanását, gyanus egyének mozgolódását stb. a járőrökkel közöljék.

6. Bűncselekmények elkövetése alkalmával, a csendőrség megérkeztéig mindazon intézkedéseket megteszi, melyek a nyomozás sikereit biztosítják. Tehát sürgős szükség esetén a helyszini szemlét megtartja, a bűnjeleket biztosítja, elfogatást eszközöz, házkutatást, személymotosást tart, sértettet, tanukat, terheltet kihallgatja s jegyzőkönyvet vesz fel stb.

7. A községi rendőrséget, vagy ennek hiányában a rendőri teendők ellátásával megbízott községi közgeket szigoruan utasítja, hogy a csendőrséget hivatalos eljárásában támogassák és a közbiztonságra nézve tett észleleteiket vele közöljék.

8. A csendőrség által rövid uton nekik tudomására hozott mindazon hátrányosságokat, melyekből a polgárok életére vagy vagyonára kár vagy hátrány származhatnék azonnal elenyészteli, vagy ha azok elenyésztetési hatáskörét túllépné, erről a szolgabírói hivatalnak jelentést tesz.

9. Időközönként személyesen meggyőződik arról, hogy a községi rendőrség, vagy ennek hiányában egyéb községi rendészeti közegek szolgálatukat pontosan és lelkiismeretesen teljesítik, megbízhatóak-e és az e tekintetben észlelt hiányok és hátrányok megszüntetéséről gondoskodik.

10. Gondoskodik továbbá arról is, hogy a községben megjelenő járőröknek megfelelő és nyugvásra alkalmas pihenő hely, mely egyúttal kikérdezések alkalmával, mint hivatalos helyiség szerepel, rendelkezésre álljon.

11. Intézkedik aziránt, hogy a lovasjárőrök kincstári lovai — ha a községnek istállója van — ott, ellenesetben polgári egyéneknek megfelelő elhelyezése legyen és hogy szükség esetén azok — ármeztérítés mellett — élelemmel is elláttassanak.

Megjegyzés: A fenti 10. és 11-ik pontban megírt azon joga a járőröknek, hogy a saját személyük és a kincstári lovaknak a községben szolgálatilag való tartózkodás idejére megfelelő elszállásolása legyen, a *beszállásolási törvényen* alapszik. (Lásd „Elszállásolás“.)

12. Helyi rendészeti ügyekben a felügyeletet gyakorolja, a káros következményeket idejekorán teendő intézkedések által elhárítja, vagy ha az intézkedéstétel jogkörét túlhaladná, felsőbbségének jelentést tesz.

A csendőrség a községi előjáróságot a helyi rendészeti teendők végrehajtásában támogatja és a tapasztalt visszaéléseket és mulasztásokat vele közli.

Sürgős esetben, helyi rendészeti ügyek végrehajtásánál, a csendőrség segélyezésre a község előjárósága által felkérhető.

13. Gondoskodnak arról, hogy az előfogatok a csendőrség használatára bármely időben és lehető gyorsan kiszolgáltassanak. (Lásd „Előfogat“ fejezetet.)

14. A községi szolgálkat utasítja, hogy a járőrök által hozzájuk intézett oly kéréseknek, amelyek p. o. élelmi szerek hozatalára, megnevezett egyéneknek a község házához való megidézésére és a közbiztonsági kérdésekkel összefüggő küldöncz-szolgálatok teljesítésére vonatkoznak, készséggel megfeleljenek.

A járőrök eziránybani tulköveteléseit vagy tulkapásait a községi előjáróság elsősorban az őrsparancsnokságnak, másodsorban a szakaszparancsnokságnak orvoslás végett jelentse fel.

15. Ha a csendőrség bármely okból a laktanyát elhagyni kénytelen, a laktanya-épület, illetve az ott lévő kincstári vagyon megőrzésére az őrsparancsnokság megkereséséhez

képe — ha községi közeg rendelkezésre állna, — egy ily közeg a laktanyába kirendelendő.

A kincstári vagyon biztos megőrzése ugyanis állami érdek lévén, ezt a községi előjáróság is elősegíteni tartozik.

A laktanya felügyeletére rendes körülmények közt az őrsfőzőnő is elegendő, községi közegek kérését ennek folytán az őrsparancsnokság lehetőleg mellőze.

II. A fősolgabíró.

A) Joga i.

1. A fősolgabíró, mint nyomozó rendőri hatóságnak jogában áll a csendőr-őrsparancsnokságokat, *sürgős esetekben* az azokhoz tartozó altiszteket és legénységet is, tehát első sorban a szolgálatban álló járőröket oly nyomozó cselekmények teljesítésére felhívni, melyeket a csendőr-legénység, mint rendőri közegek, a bűnvádi perrendtartás rendelkezéseihez képest teljesíteni jogosult.

A fősolgabíró tehát felhívhatja a *járása területén* állomásozó csendőr-őrsparancsnokságot, illetve legénységet bűnügyekben elfogatásra, házkutatásra, személymotosásra stb.

2. Ugyanily ügyekben a szakaszparancsnokságokhoz, vagy a járása területén kívül állomásozó őrsparancsnokságokhoz megkeresést intézhet.

3. A saját kezdeményezése folytán folyamatba tett nyomozás alkalmával bizonyos nyomozási cselekmények végrehajtásánál a területén levő csendőrséget segédletül igénybe veheti.

4. A közbiztonságra vonatkozó bármely ügyre nézve puhatolásokat végeztethet és jelentéseket követelhet be az őrsparancsnokságoktól.

5. Ugyanily ügyben a szakaszparancsnokságot megkeresheti és értesítést kérhet.

6. A területén lévő őrsparancsnokságoknak (különítményparancsnokságnak) közbiztonsági szolgálatra vonatkozó ügyekben általánosságban, vagy részletes utbaigazítást adhat s időközönként az őrsparancsnoktól szóbeli, vagy írásbeli jelentéseket követelhet az eredményről.

7. Más rendőrhatalóság által a járás területén teljesítendő nyomozási cselekményekhez csendőrségnek segélykép való kirendelése.

8. Joga van az esetben, ha a járás területén, avagy annak egyes helyein a közbiztonság megzavarodását, vagy a lakosság bizonyos rétegeiben izgatott hangulatot, vagy oly mozgalmat észlelne, mely a fennálló törvények és a társadalmi rend felforgatására irányulna, a baj, illetve veszély

okának a helyszínen való tanulmányozása után. — nemkülönben, ha azt tapasztalná, hogy a csendőrség szolgálatát bármi okból is eredményesen elvégezni nem képes, — a hátrányok elenyésztetése végett, létszám felemelése, illetve az őrs létszámának megerősítése, különítmény felállítása, esetleg a legénységnek másokkal való felcserélése, ha pedig annak szükségét látja, az őrs létszámának leszállítása és különítmény felosztása iránt a szakasz, illetve szárnyparancsnok-sághoz indokolt javaslatot tenni.

9. A közbiztonsági szolgálat terén érdemeket szerzett csendőrök kitüntetése és megjutalmazása, az állomáshelyeiken bármi okból meg nem hagyható csendőr-legénység áthelyezé- sére nézve a szakaszparancsnokságnak javaslatot tenni.

B) Teendői.

Ezen jogokkal szemben a főszolgabírák teendői a csendőr- ség irányában a következőkre terjedjenek ki:

1. A csendőrséget érdeklő és a közbiztonsági szolgálatra vonatkozó, hatáskörükhöz tudomásukra jutott ügyeket, közbiz- tonsági zavarokat a csendőrőrs vagy szakaszparancsnoksággal közlik.

A közbiztonsági zavaroktól eltekintve, a csendőrséget is érdeklő ügyek lehetnek:

- a) korcsmák, kávéházak, bordélyok engedélyezése;
- b) a zárórákra vonatkozó intézkedések;
- c) zárórák meghosszabbítása;
- d) népgyűlések, táncvigalmak, színi előadások, művészm- mutatványok stb. engedélyezése;
- e) könyöradományok gyűjtésére vonatkozó engedélyek;
- f) búcsúk, vásárok, körmenetek idejének és helyének, esetleg azok elhalasztásának közlése;
- g) vadász- és fegyveradót fizetők névjegyzékének közlése;
- h) korcsmárosok, felesketett erdő-, mező- és gátörök névjegyzékének közlése;
- i) fegyház- és börtönigazgatóságok részéről a feltételeesen szabadságot, vagy végelbocsátott és a szolgabírói járás te- rületére illetékes egyéneknek az őrsparancsnoksággal csendő- r közlése;
- k) a járás területén más rendőrhatalóság által teljesített nyomozó cselekményekről az illetékes őrsparancsnokság érte- sítése;

l) A járás területén lakó egyénekre vonatkozó gyanús körülményekről az illetékes őrsparancsnoksággal közlése.

2. A csendőrséget szolgálatuk teljesítésében, különösen nyomozásoknál, erkölcsileg támogatják és evégből a községi előjáróságokat hivatalos utazásaik alkalmával megfelelően utasítják.

3. A csendőrség részéről a közbiztonságra nézve be- jelentett hátrányokat tőlük telhetőleg és idejében elenyésztetik.

4. Öröködnék a felett, hogy a csendőrség az annyira fontos közbiztonsági szolgálattól el ne vonassék és oly felhívásokkal, melyeknek teljesítésére más örközgek is rendelkezésre álla- nak, ne terheltesék.

5. Figyelnek arra, hogy a csendőrség és a községi előjáróságok közt surlódások elő ne forduljanak, az előjáró- ságok a csendőrséggel szemben ne kicsinyeskedjenek, ha azonban surlódások mégis előfordultak volna, a jó viszony helyreállítása érdekében a szakaszparancsnokkal egyetértőleg intézkedjenek.

6. A csendőr legénység személyét és egyéni megbizható- ságát illetőleg tapasztalt hátrányokat a csendőr-szakasza- parancsnoksággal közlik; ha p. o. azt tapasztalnák, hogy a legénység iszákos, dorbézoló, kártyás, fellépésében durva és tapintatlan, bánthatlanságokra hajló stb., erről a csendőr szá- kaszparancsnokságot írásban, kévésbé fontos esetekben pedig a nála időközönként megjelenő csendőr-tiszteket szóbelileg értesíti, másrészt azonban a szolgálatukat dicséretre méltó buzgalommal és önfeláldozással teljesítő csendőr-legénység érdemeit, esetleg a megérdemelt jutalom, vagy kitüntetés kioszközlése végett a szakaszparancsnokság, illetve a nála megjelenő tiszteknél kellően méltatják.

7. A közbiztonsági viszonyok és állapotokról maguknak megbízható tájékozást szereznek.

8. Intézkednek az iránt, hogy a csendőrség által nekik tudtul adott a közbiztonságra bajt okozó veszélyes jelenségek gyors intézkedések által elenyésztessenek.

Ide tartozik a többek közt a vándorözgányok és csavargók tekintetében fennálló és a belügyminister 1885. évi 9389. sz. körrendeletével kiadott tolonczszabály szigorú végrehajtása, továbbá a praeventív intézkedések alkalmazása, amennyiben ez hatáskörébe esik.

III. Az alispán.

Az alispánoknak a csendőrséggel szemben ugyanazon jogaik vannak, mint amelyekkel a szolgabírák felruházvák, azon különbséggel, hogy míg a szolgabírák csakis a járásuk terü- letén rendelkezhetnek a csendőrség felett, addig az alispánok

a megye egész területén elhelyezett csendőrség felett gyakorolhatják a rendelkezési jogukat, ezenkívül a közbiztonságra vonatkozó ügyekben ellenőrzési, kezdeményező és indítványozási joggal is bírnak.

Az alispáni hivatalok, a megye területén előfordult büntetendő cselekményekről, az őrsök eseményi jelentései alapján, a csendőr-kerületi parancsnokságok által havonta összeállított esemény jelentésekből nyer értesülést, melyben a fontosabb események részletesen, a kevésbé fontosak számszerint vannak feltüntetve.

A vármegye alispánja a fontosabb eseményekről ezenfelül a szolgabírói hivatalok által is értesülést nyer és ezek alapján a megye közbiztonsági állapotairól magát minden irányban tájékoztatja.

Oly esetekben, midőn az egész vármegye közbiztonsága veszélyeztetve van, pl. fegyveres rablók és utonállók garázdálkodása által, továbbá ha egyes községekben lázadás, vagy zendülés törne ki és a törvényes rend helyreállítása érdekében rendkívüli intézkedések válnának szükségessé, vagy akkor is, ha valamely községben a közbiztonság a gyakran előforduló büncselekmények által meg van zavarva, végül ha lázadás, vagy nagyobb zavargások kitörésétől tartani lehet, a haj elenyészletése, vagy megelőzése céljából a csendőr szárny-, illetve *kerületi* parancsnoksággal érintkezésbe lép és a szükségesnek mutató intézkedéseket azzal egyetértőleg megteszi.

Hivatalos utazásai alkalmával meggyőződik arról, vajjon a közigazgatási hatóságok a csendőrséget hivatalos eljárásában és működésében kellőképp támogatják-e és ha mulasztást, vagy közönyt tapasztalna e téren, befolyását érvényesíti.

Ha meggyőződne arról, hogy valamely őrs állomáshelyének megváltoztatása válnék szükségessé, vagy ha egyes veszélyeztetett pontokon csendőr-őrsök felállítását szükségesnek vélné, ez irányban a kerületi parancsnokságnak javaslatot, egyidejűleg a belügyminiszternek is jelentést tesz.

A csendőrséget illetőleg mindennemű hátrányosságok, vagy szabálytalanságokról, — fontos esetekben a szárnyparancsnokságot írásban értesíti, kevésbé fontos esetekben pedig a nála időközönként hivatalosan megjelenő tiszteket informálja.

VIII. FEJEZET.

Csendőrség állomáshelyeinek megváltoztatása, új alosztályok, különítmények felállítása, őrs megerősítések.

A csendőr-kerületi parancsnokságok hatáskörébe eső ügyekből, mely a közigazgatási hatóságokra nézve is nagy fontossággal bír, — felemlítettik az újonnan felállítandó tiszti alosztályok és őrsparancsnokságok állomáshelyeinek meghatározása, illetve ez irányú indítvány tételének feletti tárgyalás. A csendőrség állomáshelyeinek meghatározása a *belügyminiszter hatáskörébe tartozik*, ki ezen jogának gyakorlását illetőleg a vármegye alispánjai és a csendőr-kerületi parancsnokságok javaslatai alapján határoz.

Ugy a tiszti alosztályok, mint az őrsparancsnokságok állomáshelyeinek meghatározása fontos közbiztonsági érdek, amely nagy gondot és megfontoltságot igényel, hogy úgy a közbiztonsági, mint a csendőr-legénység és a kincstár érdekei egyaránt megóvassanak.

Elvül tekintendő, hogy az őrsök lehetőleg oly községben állomásozzanak melyeknek vasútja, postája és távirtdája van és hogy ezen helyek lehetőleg az őrskörlet közepére essenek. Ezen követelmény abban találja magyarázatát, hogy az őrs legénysége közbiztonsági zavar előfordultával ekkép leggyorsabban juthat a veszélyeztetett pontra, másrészt pedig ez esetben az őrsjáratok levezélszerűbben oszthatók be és a legénység által a legkönnyebben és legkevesebb fáradtsággal portyázhatók.

Járásbíroság és közigazgatási járás székhelyén elkerülhetetlenül szükséges, hogy őrs állomásozzék.

Oly helyeken, hol közbiztonsági zavarok sűrűen fordulnak elő, vagy ahol rendezavarások, lázadás, stb. kitörésétől alaposan tartani lehet, — amely állapotok azonban még nem öltöttek oly jelleget, hogy a következő veszélyt ideiglenes intézkedésekkel elhárítani nem lehetne, az őrs megerősítése, létszámának felemelése, vagy különítmény felállítása iránt gondoskodni kell.

Az idevágó intézkedéseket a csendőrség tiszti alosztályai a főszolgabíróval egyetértőleg a saját kezdeményezésük-ből is megtehetik, — a főszolgabírónak pedig joga van ez iránt a szakasparancsnokságnak javaslatot tenni.

Midőn azonban a közbiztonsági állapotokon ideiglenes intézkedésekkel segíteni már nem lehet, ott az őrs székhelyének a veszélyeztetett pontra való áthelyezését, esetleg

új őr felállítását kell kieszközölni. — Ugyanez áll akkor, ha az őrskörlet nagyságánál, az előforduló közbiztonsági zavarok nagy számánál fogva a közbiztonság sikeres megvédeése csakis az őr terület kettéosztása által érhető el.

A közigazgatási hatóság és csendőrtiszti parancsnokságok ajánlataikat kellő indokolással és az ország pénzügyi helyzetének megfontolásával tegyék meg.

A községek ily kérdésekben a fősztolgabíróhoz vannak utalva.

IX. FEJEZET.

A csendőrség elszállásolása hivatalos eljárása közben.

Ha a szolgálatban álló csendőrtiszt, altiszt, vagy csendőr az éjt állomáshelyén kívül eltölteni kénytelenítettik, vagy ha tulajdonképp szolgálati alkalmazás nélkül (pl. áthelyezés alkalmával) valamely községen átvonul, beszállásoltatására nézve ugyanazon igényjoggal bír, mint azt az 1879. évi XXXVI. t.-cz. 38—54. §§. a honvédtiszt, illetőleg a honvéd részére meghatározzák, azon különbséggel, hogy a csendőrségnek a szállásadó részéről nyújtandó élelmezésre nincs szüksége, miután azt sajátjából tartozik fedezni. A beszállásolás után járó díjat a községi előljárónak azonnal nyugta mellett kell lefizetni.

Megjegyezzük azonban, hogy a legénység ha az átvonulás helyén csendőrség állomásozna, a laktanyában köteles magát elszállásolnia.

A csendőrségi szolgálat különleges viszonyainál fogva a leggyakrabban fordul elő, hogy a csendőrtiszt és legénység éjjel érkezik a községbe, midőn az éjjeli őrökön (rendőrökön) kívül, más hatósági közeg már nem található ébren.

Ugy a csendőrségnek, mint a községi előljáróságoknak érdekében áll, — háborgatások, zaklatások és hiába való várás elkerülése céljából — ha minden községben már eleve kijelöltetik azon hely, amely átvonulási szállást képez.

A községi előljáróságok ezen helyeket a szolgabírói hivatalnak bejelentik, mely azután azokat a csendőrkörületi parancsnoksággal közli.

Tisztek részére, állásukhoz képest, tisztességes és kifogástalan tisztaságu helyek biztosítandók és pedig vagy vendéglőkben (korcsmákban), vagy oly magánegyházaknál, kik erre lakásuk egy részét egyszer s mindenkorra felajánlják.

A legénységi állományu egyéneknek, vagy a község házában jelölendő ki egy szoba 2 ágygyal és megfelelő ágyneművel, vagy pedig a községben jó hírnévnek örvendő és tisztességes polgáregyházban átvonulási szállás, hol a csendőrök magukat kipihenhetik és a hol egyúttal étkezhetnek is.

Az átvonulási szállás kiszemelésénél suly fektetendő arra, hogy az ut fáradalmaitól rendszeren elcsigázott csendőrök, háborítás nélkül nyugodtan pihenhessenek, ennek folytán átvonulási szállásnak lehetőleg magános elkülönített és elzárható szobák biztosítandók.

Télen ezeknek fűtése és világítása a községi előljáróságot, illetve az átvonulási szállást elvállalt egyént terheli.

Nagyobb városokban tisztek részére a szállodákban van átvonulási szállás biztosítva és az átvonulási szállásért a katonai kincstár és az érdekelt város közt létrejött megállapodás útján létrejött egyezmény szerint 52, illetve 70 fillér fizetendő napjára.

Tisztek községekben naponta 52 fillért, törzstisztek ennek kétszeresét fizetik.

Az átvonulási szállásért járó díj nem a szállásadónak, hanem a községi előljáróságnak lesz nyugta ellenében kifizetve.

Az átvonulási szállás kiutalása a községi előljárónak kötelessége.

Oly esetekben, midőn valamely községben, vagy a megye egyes részeiben megzavart közbiztonsági állapot nagyobb számu csendőrségi erő összpontosítását teszi szükségessé, az összpontosított legénység elszállásolása a fenti határozványok értelmében történik és a felmerülő költségek a belügyi tárczát terhelik.

Oly esetekben azonban, midőn valamely községben a megzavart rend helyreállítása céljából, csendőr-legénység összpontosítása, vagy karhatalmi segédlet rendeltetnék ki, pl. lázadás, szocialistikus és nemzetiségi mozgalmak elfojtása, községi adó behajtásánál nyújtandó segélykezés céljából, a beszállásolás költségei az illető községet terheli, a melynek érdekében a csendőrségi karhatalom kirendeltetett.

Ellenben oly esetekben, melyek nemcsak helyi érdekűek, hanem általános veszély elhárítására célzó intézkedések keresztülvitelét célozzák, pl. vízáradás, járványos betegségek behurczolásának és tovább terjesztésének megállításá stb., a kirendelt csendőrségi erő elszállásolásából felmerülő költségeket a kincstár viseli.

A fentiekből következik, hogy a csendőrségnek jogában áll járőrszolgálat teljesítése alkalmával magát beszállásoltatni.

Miután azonban ilyenmü beszállások egyrészt a községet terhelnék, de magára a lakosságra is kellemetlen volna, legcélszerűbb, ha minden község állandó pihenő helyről gondoskodik, ami annyival könnyebben vezethető keresztül, mert a legtöbb község házában megfelelő helyiség áll rendelkezésre.

Pihenő helyekül tehát a község házában egy alkalmas szobáját kell ily célra a legszükségesebb bútordarabokkal berendezni.

X. FEJEZET.

A katonai előfogatokról általában.

Különös törvény hiányában, a szükséges előfogatot és pedig az igavonó állatok tulajdonosai állomány-mennyisége arányában s a kellő sorrendben, az eddigi gyakorlat szerint, az erre jogosított katonai személyeknek, vagy csapatnak, akár a személy, akár a podgyász továbbszállítása céljából, a volt teljhatalmu császári biztos által 1850. évi február 6-án kiadott hirdetmény értelmében, a község előjárója a szükséges mennyiségben előállítani és rendelkezésre bocsájtani tartozik.

Igény az előfogatokra s azok kiállításának módja.

A m. kir. honvédelmi miniszternek 1874. november 20-án 43,489. sz. a. a törvényhatóságokhoz intézett körrendelete értelmében, nehogy az előfogatok a katonaság, illetőleg katonai személyek által magáncélokra követeltesse s használtsanak, az illető parancsnokságok utasítottak, hogy előfogatok a katonaság által csak akkor követeltesse és szolgáltatassanak ki, ha az illetők magukat hiteles hivatalos okmány előmutatásával erre való jogosultságukat igazolják.

Az előfogat rendszerint két felhámozott lóból áll. Oly helyeken azonban, hol téli idő, vagy rossz utak miatt két lovas előfogat nem állíthatatik ki, ehelyett a kincstár, vagy az előfogatot használó katonai személy rovására 4, vagy esetleg több s pedig a község előjárója által meghatározandó számú lovas előfogat adandó rendelkezésre.

Hol lovak nem léteznek, vagy ilyeneket a viszonyoknál fogva használni nem lehet, ökrök stb. állítandók előfogatul.

Hátaslovakat és teherhordó (málhás) állatokat, úgy a személy, mint a teher továbbszállítására csak ott szabad használni, hol a tér és talajviszonyok a kocsi közlekedést akadályozzák. Ily esetben egy előfogat helyett két teherhordó

állat és a szállításra jogosult minden egyes személy számára egy-egy hátsó bocsájtandó rendelkezésre.

A katonai előfogat hid- és vámpénz fizetése alól fel van mentve, hol azonban vám és révbér szedetik, azt az előfogatot használó fizeti.

Az előfogatot a visszautazásra is lehet használni, de akkor csak fél díj fizetendő.

Ülés hiányában azt szalma pótolja.

Ha a megrendelt előfogatos 3 órán túl várni kénytelen, részére az előfogati díj fele megtérítendő.

Felmerülő panaszok fokozatosan döntetnek el.

Az előfogatok használatára nézve az 1876. évi január 10-én, 1025/IV. sz. a. kelt honvédelmi ministeri rendelet (R. K. 1876. év 3. sz.) intézkedik, mely szerint a kiszolgált előfogat térítési összege, minden egyes hámos- vagy hátsó, esetleg öszvér után kilométerenként 7 fillérrel számítatik; fél kilométernél csekélyebb távolság számításba nem vehető.

Az előfogatozásra kirendelt két lovas előfogatu kocsinak legnagyobb terhe 560 kilogrammot meg nem haladhat.

A legnagyobb távolság, melyre az előfogat igénybe vehető, akként van meghatározva, hogy *rendes körülmények* közt minden előfogat, tekintet nélkül a távolságra, csakis a kiindulás állomásához eső, legközelebbi előfogatozási állomásig használható.

Hangsúlyoztatik azonban, hogy a fentebb hivatkozott rendeletben hangoztatott irányelv csakis rendes körülmények közt érvényesülhet, ellenben a csendőrség különleges szolgálati viszonyait tekintelve véve, oly esetekben, midőn a helyszínen való gyors odajutás azt úgy kívánja, az előfogat a 31,442/X. 92. sz. honvédelmi ministeri rendelet határozványai szerint, egy előfogati állomásra (15.110 km.); sőt ha a szükség azt úgy hozza magával (pl. gonosztevők üldözésénél, lázadásnál, sürgős nyomozásoknál), ennél még nagyobb távolságra is igénybe vehető.

A csendőrségnek igényjogosultsága a csendőrségi szervezeti utasítás 37. §. 4. pontján alapszik, amely szerint az előfogati igény a csendőrség részére ugyanaz, mint a honvédségé.

Megjegyzés. Az előfogati kérdés rendezése már hosszabb idő óta folyamatban van, miután a jelenlegi állapot nyugvó határozványok, mint elavultak, a kor fokozódó követelményeivel immár összhangban nem állanak.

XI. FEJEZET.

Csendőrlégénység kitüntetésé és megjutalmazása iránti javaslatok.

A közigazgatási vagy más egyéb hatóságok, ha hivatalos ügyködésük alkalmával oly ténykörülményekre találnának, amelyek véleményük szerint alkalmasak arra, hogy valamely szolgálati ténykedést teljesített csendőr-legénységi egyén kimagasló érdemei felsőbb helyen is elismerésre találjanak, a tényállást ismertető közleményt a csendőrkerületi parancsnokhoz juttatják és abban az érdemeket szerzett csendőr-egyéneket kitüntetésre vagy pénzbeli megjutalmazásra, esetleg mindkettőt együttvéve is ajánlatba hozhatják.

Megjegyeztetik azonban, hogy a csendőrség csak az esetben hozható kitüntetésre, vagy megjutalmazásra javaslatba, ha a szorosan vett kötelességénél többet tett és ha eljárását siker is koronázza.

A szolgálati ügyekben való fáradhatlan buzgalom és kitartás mindenestre elismerésre méltók, de ezen tulajdonságok csak akkor válnak közhasznúakká, ha azok észszerűséggel és leleményességgel párosulnak, miáltal aztán hosszabb időn át sikerrel folytatott becsületes munkálkodás után, oly szolgálati eredmények létesülhetnek, melyek a polgárság jólétét előmozdítani alkalmasak és a közhasznú munkálkodást elismerésre érdemessé teszik.

Ezen hosszabb időn át folytatott és feltűnés nélkül létesített munkálkodás eredményétől eltekintve, előfordulhatnak oly események is, amelyek azáltal, hogy a lakosság érületét nagyobb fokban fosongásba hozták és különös súlyos voltuknál fogva közfeltűnést keltettek, kiválóan alkalmasak arra, hogy a csendőrségbe vetett bízalom, a megzavart közbiztonsági állapot helyreállítása és a bűnösöknek megtorlás céljából a büntető bíróság elé állítása által nemcsak megszilárdíttassék, hanem öregbítettessék és tekintélye kifelé emeltessék. — Ily események például lázadások és zavargásoknak gyors és erélyes elfojtása, rablások, gyilkosságok, rablógyilkosságoknak, nagyobb szabású lopásoknak és másfajta oly rejtélyes és hűyolult büncsejtek kiderítése; továbbá veszélyes gonosztevőknek, ellenszegülőeknek és egyéb törvénysértőknek bátor és elszánt fellépés által történt ártalmatlanná tétele, főképp akkor, ha a csendőrségnek fegyveres ellenállást kellett leküzdeni, végül vízáradás, tűzvész és elemi csapásoknál az életmentés körül tanúsított derék magatartást, ha egyuttal beigazolást nyer

azon körülmény is, hogy az illető csendőr ez alkalommal a saját életét, vagy testi épségét kockáztatta.

A hatóságoknak ajánlataik megtételénél a tényállást kimérítő módon és tárgyilagosan kell ismertetniök és ha tanuk volnának a kimagasló szolgálati cselekmény igazolására szükségesek, azokat nevük és lakhelyeik pontos megjelölése mellett fel kell említeniök, — esetleg a velük felvett jegyzőkönyveket az ajánló beadvánnyal együtt terjesztik fel.

Ha magán fél, vagy pedig vállalat részvénytársaság stb. találna a csendőrség szolgálati ténykedésében kimagaslót és elismerésre méltót, épügy jár el, mint a hatóságokra nézve az eljárást a fentiekben ismertettük.

Magánosok, vagy társaságok által a közbiztonság és közvetve az ő érdekükben sikerrel teljesített szolgálatoknak jutalmazására szánt pénzüsszegeket az eljáró csendőröknek elfogadni tiltva van. Ilyenmü ajánlatok el-, vagy el nem fogadása felett a honvédelmi minister dönt.

Elv az, hogy egyes csendőr-egyénekek magánosok, vagy társaságok részéről pénzzel való jutalmazása, mint a csendőrség tekintélyével össze nem férhető magasabb szempontból hely nem adható; ha azonban ajánlatot tévők a jutalomdíjat valamely, a csendőrlégénység megjutalmazására nézve létesített alapítványba leendő befizetésre ajánlják fel, ez esetben annak elfogadása nem ütközik nehézségbe.

Megjegyzés. A kiváló szolgálatokat tett csendőrlégénység megjutalmazására a belügyminister évente bizonyos összeget előírányoz költségvetésében, melyből az arra érdemeket szerzet allisztek és legénység esetről-esetre, a kerületi parancsnokságok ajánlatára, bizonyos összegű pénzjutalomban, illetve méltánylást érdemlő esetekben segélyben részesíthető.

Ezenkívül a honvédelmi minister kezelésében több oly alapítvány is van, melyből a csendőrlégénység a fentemlitett célból jutalmazás-, illetve segélyben részesíthető.

Ezen alapítványokat alábbiakban ismertetjük:

A csendőrségi alapítványok és azok rendeltetése.

Csendőrségi egyének javára jelenleg öt alapítvány létezik és pedig:

1. „A m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrség jelvény-pótdíj alapja“.

2. „A m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrség jutalmazási alapja“.

E két alapítvány, mint elnevezésük is mutatja, közös alap a m. kir. horvát-szlavon csendőrséggel, továbbá kizárólag a m. kir. csendőrség részére létesült:

3. „A m. kir. csendőrségi zsebkönyv-vállalat tiszta jövedelméből a m. kir. csendőr-legénység jutalmazására és segélyezésére létesített „Török Ferencz“-féle alapítvány“.

4. „A dombrádi Nagy Gyula és neje született Berndt Ilonka“-féle alapítvány; végül kizárólag a m. kir. horvát-szlavon csendőrség részére tételt:

5. „Bründl Károly ezredes alapítványa“.

Mindezen alapítványokat a következőkben ismerteltük:

1. A csendőrségi jelvény-pótdíj alap. Keletkezése: A m. kir. csendőrség szervezése után a cs. és kir. közös hadügyi miniszter által kezelt s 1856. óta fennállott jelvény-pótdíj alap, mely „Kempen“-alaprak nevezetett. Ő cs. és ap. kir. Felsége 1885. évi április 25-én kelt legfelsőbb elhatározása alapján, a mondott évben felosztásra kerülvén, ebből a m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrségre 39,700 frtnyi tőke esett, melyből a csendőrségi jelvény-pótdíj alap létesített.

Ezen alap tőkéje az 1895. évben a csendőrség általános tömeg-alapjából*) még 15,000 frttal gyarapodott, úgy, hogy ezen alap az 1895. év végével már 58,746 frtot tett.

A jelvény-pótdíj alap az 1898. év végével 59,509 frt 92 krnyi névértékű tőkéből állott és azon célra szolgál, hogy annak kamataiból azon m. kir. és m. kir. horvát-szlavon csendőrségi legénységi egyn, a ki a csendőrségi szolgálatban szerzett kiváló érdemekért, Ő cs. és ap. kir. Felsége által jelvényes kitüntetésben részesítettett, oly jelvényes kitüntetés után is, melylyel pénzheli járulék összekötve nincsen, csendőrségi szolgálati ideje alatt naponként bizonyos pótdíjban részesítették és pedig: az arany érdemkereszt után 32 krban; a II-od osztályu ezüst vitézségi érem és a koronás ezüst érdemkereszt után 16 krban; végre az ezüst érdemkereszt után 10 krban.

Azok, a kik az illetékszabályzat szerint amugy is érem-pótdíj élvezetében állanak, a jelvény-pótdíj alaphól a jövedelem mérvéhez képest, csendőrségi szolgálatuk tartamára esetleg csak a jelvény-pótdíj megfelelő összegének kiegészítésében részesítettnek.

A pótdíjra való igény tekintetében az alapszabályokban meghatározott sorrend határoz.

Az alapszabályokat — miután azokat Ő cs. és kir. Felsége 1885. évi december 10-éről kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmebben jóváhagyni méltóztatott — a honvédelmi miniszter 1885. évi december 11-éről 4448/eln. szám alatt kelt körrendeletével adta ki (lásd. a honv. Rendeleti Közlöny 42. sz. 327—331. lapjait.)

Vagyonálladék volt:

1890-ban	40,997 forint
1898-ban	59,509 „

2. A csendőrségi jutalmazási alap. Keletkezése: A m. kir. csendőrség szervezése után, az 1885. évben, a cs. kir. csendőrség tömeg-alapjából alakított s a cs. kir. osztrák honvédelmi miniszterium által kezelt „Csendőrségi jutalmazási alap“ Ő cs. és ap. kir. Felsége 1885. évi április 25-éről kelt legfelsőbb elhatározása alapján felosztásra került s ebből a m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrségre 11,945 frt 85 krnyi tőke esett, melyből a csendőrségi jutalmazási alap létesített.

Ezen alap tőkéje az 1895. évben a m. kir. csendőrség általános tömeg-alapjából még 5000 frttal gyarapodott, úgy, hogy ezen alap az 1895. év végével 20,094 frtot tett.

*) Ez a hasznavehetelenné vált ruházati és lőszerelvényi cikkek értékesítése után befolyt pénzekből és a takarékpénztárban elhelyezett tömegalap-pénzek kamataiból, végre a vállalkozókra esetleg kirótt pénz-bírságokból alakul s a m. kir. csendőrség gazdasági kezelésében fölmerült kiadások fedezésére pénzkészletül szolgál (l. Utasítás a csendőrség számvivőségek számára. 1895-ből 42. §.)

Rendeltetése: hogy annak kamataiból a m. kir. és a m. kir. horvát-szlavon csendőrségnek, a közbiztonsági szolgálatban magukat különösen eredményes működés által kitüntetett legénység egyénei 10—30 frtig terjedhető s Ő cs. és ap. kir. Felsége legmagasabb születése napján (minden év augusztus 18-án) kiosztandó jutalomban részesíttessenek.

Ezen jutalomdíjak az érdem nagysága, a legyőzött akadályok és a tanusított észszerűség és tetterő alapján állapíttatnak meg.

Az adományozás joga a csendőrkertületi parancsnokságok által évenként június végével a honvédelmi miniszterhez felterjesztendő kimutatások alapján, a m. kir. honvédelmi ministert illeti.

A pénzalap létesítésére vonatkozó alapszabályokat, miután azokat Ő cs. és ap. kir. Felsége 1885. évi december 10-én kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyni méltóztatott, a honvédelmi miniszter 1885. évi december 14-éről 4448/eln. szám alatt kelt körrendeletével adta ki (lásd honv. Rendeleti Közlöny 42. sz. 327—331. lapokat.)

Vagyonálladéka volt:

Az 1890. évben	13,790 forint
az 1898. „	20,230 „

3. A Török Ferencz-féle alapítvány, — mely 1897. április 30-ig a m. k. csendőrség külön jutalmazási alapja czimén létezett — egy testületbeli irodalmi vállalat tiszta jövedelméből keletkezett, gyarapodott és növekedik továbbra is, a mennyiben az 1887. év óta minden évben megjelenő „M. kir. csendőrségi zsebkönyv“ czimű s főleg a legénység okulására szolgáló olvasmányul szánt mű kiadásának tiszta jövedelme ezután is ezen alap tőkéjének emelésére fordíttatik.

Ezen irodalmi vállalat 10 évi fennállása után az 1897. évben elérkezettnek látta az időt arra, hogy a zsebkönyv szerkesztéséből addig összegyűlt és 16,170 forint 23 krajczárt kitevő összeget, mint alapítványt, rendezze és kizárólag a m. kir. csendőrség javára átadja.

Ezen alapítványnak rendeltetése az, hogy kamataiból, minden év augusztus 18-án, mint Ő cs. és ap. kir. Felsége legmagasabb szűlé-tése napján:

1. oly tényleges állományu csendőr-legénységi egynének részére, kik magukat a közbiztonsági szolgálatban különösen eredményes működés által kitüntetik — a nélkül, hogy ez által a fennálló csendőrségi szabályok szerint esetleg őket megillető egyéb díjakban csorbitást szenvednének — pénzjutalmak adassanak, melyek 15 o. é. frtnál kisebb, de 50 o. é. frtnál nagyobb összegben ki nem szolgáltatathatók;

2. oly rokkant nyugdíjas csendőr legénységi egynének részétüljének pénzsegélyben, a kik a szolgálatképtelenségüket okozó és szolgálat-teljesítésből kifolyólag szerzett különösen súlyos betegség, sérülés, vagy sebesülés következtében, mint bármely keresetre képtelenek, gyamolításra szorulnak, ha évi nyugdíjuk összege kisebb a legutóbb élvezett szoldjuk-nál, — és pedig ezek közül elsősorban olyanok, a kik önmagukkal annyira tehetetlenek, hogy idegen személy ápolása vagy segélyezése nélkül el nem lehetnek. Az ily rokkantaknak segélye legkevesebb 30 o. é. frt lehet s legfőbb azon összegig terjedhet, a mely a nyugdíjuk és előbbi szoldjuk teljes évi összege közötti különbözet.

Ugy az 1. alatti jutalomban, mint a 2. alatti segélyben ugyanazon egyén ismétlen is részesülhet.

Miután pedig a m. kir. csendőr tisztikar ezen alapítvány létesítése alkalmával egyszersmind maradandó emléket kívánt állítani murai és köröstarcsai Török Ferencz altábornagynak, a m. kir. csendőrség első felügyelőjének, — ki a csendőrségi zsebkönyv vállalat sikeres működésében is legfőbb tényező vala — egyrészt a csendőrségi intézmény körül szerzett előtűlhetlen érdemeinek elismerésül, másrészt pedig személye

ránt érzett ragaszkodásának és nagyrabecsülésének kifejezéseül: ezen alapítvány az azt létesített m. kir. csendőr-tisztkar óhajának megfelelően, Török Ferencz altábornagy nevéből neveztetett el.

Ezen alapítványnak vagyoni állása az 1898. év végével 19,365 frt 45 kr. volt.

4. A dombrádi Nagy Gyula és neje, született Berndt Ilonka-féle alapítvány, dombrádi Nagy Gyula m. kir. csendőrszázados és neje által 1896. évben június 20-án 6000 korona értékben ajánlatot tett fel.

Ezen alapítvány, mely az 1898. év végével 3068 frt 93 kr. összegből állott — azon rendeltetéssel bir, hogy kamataiból oly csendőr őrsparancsnokok részére adassanak pénzbeli jutalomdíjak, a nélkül, hogy ez által a fennálló csendőrségi utasítások szerint esetleg illetékes egyéb jutalmazásukban csorbát szenvednének, — kik ezen minőségükben nemcsak a közbiztonság terén felmutatott kiváló eredményekkel, de őrsüknek mintaszerű vezetése, alárendeltjeiknek erkölcsi és szellemi tekintetben szakadatlan hathatós befolyásolása, a nemes irányu csendőrségi intézményhez való ragaszkodás fejlesztése és törhetlen hazafiságuk, nemkülönben teljes megbízhatóságuk által minden irányban szívvel lélekkel, példásan és a legjobban megfelelnek állásbeli kötelmeiknek. Az alapítóoklevél értelmében páros számú években az I., II. és III., a páratlan számú években pedig a IV., V. és VI. számú csendőr-kerület állományából egy-egy altiszt-őrsparancsnok részesül jutalomban és pedig mindig szeptember hó 12-ik napján; és ezen jutalmazásban egy és ugyanazon őrsparancsnok esetleg többször is részesülhet.

5. A Bründl Károly ezredes-féle alapítvány néhai kirchenau lovag Bründl Károly, volt m. kir. horvát-szlavon csendőr-ezredes özvegyének, Bründl Hiacintának, Grácban 1889. évi márczius hó 11-én alkotott végrendeleténél fogva hagyományoztatott.

Ezen alapítvány az 1898. év végével 565 frt 13 kr. összegből állott és azon rendeltetéssel bir, hogy kamataiból minden év július havának 12-ik napján, a m. kir. horvát-szlavon csendőrség állományába tartozó, szolgálatközben megsebesült vagy megbetegedett, három érdemes csendőr vagy altiszt, valláskülönbség nélkül, egyenlő részben jutalmazassék. Az erre érdemesek közül a szlavoniai származásuak, valamint azok, kik néhai Bründl Károly ezredes parancsnoksága alatt szolgáltak, elsőbbséggel birnak.

A csendőrségi alapítványokhoz kell még sorolni:

6. Az ó-turai csendőr-siremlék fentartására szolgáló pénzalapot is.

Keletkezése: Ó-Tura község határában szökevények egy csendőr-őrjáratot megtámadtak s az őrjárat csendőreit agyonlőtték. Ezen csendőrök az ó-turai temetőben eltemetvén, ugyanitt önkéntes adományokból sirjuk felett emlékoszlop állíttatott s az erre begyűlt pénzből fenmaradó 50 ftnyi összeg az emlékoszlop karbantartására szolgáló pénzalap létesítésére fordíttatott.

Az 1888-ik évben a honvédelmi miniszter ezen pénzalapot felügyelete alá vevén, az alap vagyont, 50 frt 89 krt az V. számú csendőr kerületi parancsnokság kezelésére bizta s a siremlékre való felügyelet gyakorlása iránt is intézkedett.

Rendeltetése: hogy abból a siremlék jó karban tartassék s a szükséges javítások költségei fedeztessenek.

Vagyonálladéka volt:

az 1890. évben	55 forint
az 1898. „	51 „

Csendőr legénység jelvényes kitüntetése.

Különös eseményeknél végzett rendkívüli szolgálatteljesítések és kimagasló érdemek elismeréséül, pl. fegyveres ráb-lók és ellenszegülőekkel szemben tanusított vitéz és halált-megvető fellépésért, tűzvész, vízáradás színhelyén bátor, erő-lyes és elszánt magatartásért stb., a csendőr-kerületi parancs-nokság felterjesztésére a honvédelmi miniszter, — a belügy-miniszter hozzájárulásával — ő Felségének előterjesztést tesz.

Ezenkívül pedig oly altisztek, kik legalább is 20 és 30 év közt szolgálnak és ezen szolgálati idő alatt teljes odaadás-sal, buzgalommal működtek és különben is jól minősültek, jelvényes kitüntetésre szintén ajánlatba hozhatók.

(Honv. miniszter 1891. január 23. 7083/eln. sz. alatt kelt rendelete.)

Törzsörmeztettek és számvivő-altisztek azonban csak legalább 25 évet meghaladó szolgálat után hozhatók jelvényes kitüntetésre ajánlatba.

(Honv. miniszter 1897. június 18. 3996/eln. sz. rendelet.)

A legénységi egyéneknek vitéz, elszánt magatartásaért rendszerint vitézségi érmet; különös kimagasló érdemekért, vagy hosszas szolgálatokért pedig az ezüst érdemkeresztet vagy koronás ezüst érdemkeresztet szokták adományozni.

Az arany és első osztályu ezüst vitézségi érem tulaj-donosának a vitézségi érem pótdíj jár és pedig:

Hadapród, tiszthelyettes, törzsörmezteter és őrmester ré-szére arany vitézségi érem után naponként 80, ezüst után 40; őrsvezető részére arany után 60, ezüst után 30; csendőr részére arany után 40, ezüst után 20 és próba csendőr részére arany után 20, ezüst után 10 fillér.

A érempótdíjnak élvezete megszűnik, ha tulajdonosa jögerős itélettel az érem elvesztésére ítéltetett, vagy ha érmét elárusította.

Az arany és ezüst érdemkeresztet adományozásával szintén pénzbeli illeték jár, melyek a csendőrségi jelvény pól-díj alap és jutalmazási alaphoz fedeztetnek. Az arany érdem-kereszt után napi 64, a II-od osztályu vitézségi, vagy koronás ezüst érdemkereszt után 32 és végül az ezüst érdemkereszt után 20 fillér jár. A jelvény pótdíj megszűnik, ha a jelvénye-

sen kitüntetett tiszté kineveztetik, vagy a csendőrség kötelékéből fogvatékba vétetik, ideiglenesen pedig fogság, fenyítés esetén a szabadságvesztés időtartamára.

A jelvény-pótdíjat a honvédelmi miniszter adományozza, még pedig a jelvény-pótdíj alap kamataiból a meglévő pénzkészlet erejéig. Az adományozás, az érem adományozásának idejétől számilólag folytatólagos sorrendben eszközöltetik.

